Strateška procjena uticaja na životnu sredinu za Strategiju zaštite životne sredine Brčko distrikta Bosne i Hercegovine 2022 - 2032

BiH ESAP 2030+

Bosnia and Herzegovina Environmental Strategy and Action Plan 2030+

Naziv:	Strateška procjena uticaja na životnu sredinu za Strategiju zaštite životne sredine Brčko distrikta Bosne i Hercegovine 2022 - 2032
Investitor:	Stockholm Environment Institute (SEI)
Izvršilac:	Centar za ekonomski, tehnološki i okolinski razvoj (CETEOR) Topal Osman Paše 32 B 71000 Sarajevo, Bosna i Hercegovina Tel: +387 33 563 580 Fax: +387 33 205 725 E-mail: info@ceteor.ba Institut za zaštitu i ekologiju Republike Srpske Luka Vidovdanska br. 43 78000 Banja Luka, Bosna i Hercegovina Tel: +387 51 218 318 Fax: +387 51 218 322 E-mail: institut@teol.net
Obrađivač:	CETEOR d.o.o. Sarajevo
Vrijeme Izrade:	Juni, 2022. godine
Interna kontrola:	CETEOR d.o.o. Sarajevo
Broj:	05a/P-2732/22
Web:	www.ceteor.ba

Lista stručnjaka uključenih u izradu Strateške procjene uticaja na životnu sredinu Brčko distrikta Bosne i Hercegovine:

Vedad Suljić

Koordinator projekta

Međunarodni stručni tim

João Pedro Silva	SEA Međunarodni stručnjak
Mojica Hrabar	SEA Međunarodni stručnjak

Stručnjaci prema tematskim oblastima za Brčko distrikt BiH

Jasmina Čomić	Voditeljica tima
Nijaz Lukovac	Voda
Sabina Hadžiahmetović	Otpad
Silvana Račić Milišić	Bioraznolikost i očuvanje prirode
Ismar Jamaković	Kvaliteta vazduha, klima i energija
Vildana Mahmutović	Hemijska bezbjednost i buka
Predrag Ilić	Održivo upravljanje resursima
Jasmina Čomić	Upravljanje životnom sredinom/okolišem
Nermina Trbonja	Gender ekspert

1. UVOD

Strateška procjena uticaja na životnu sredinu (SPUŽS), u skladu sa Direktivom o procjeni uticaja određenih planova i programa na životnu sredinu (2001/42/EC), predstavlja proces procjene, u najranijoj fazi, kvalitete životne sredine i posljedica predloženih planova i programa. Svrha je osigurati procjenu posljedica planova i programa na životnu sredinu u toku njihove pripreme i prije usvajanja. SPUŽS proces također omogućuje zainteresovanim stranama da komentiraju uticaje predloženog plana ili programa na životnu sredinu te da budu informirani u toku postupka donošenja odluka.

Prema važećem Zakonu o zaštiti životne sredine Brčko distrikta BiH (Službeni glasnik Brčko ditrikta BiH, broj 24/04, 1/05, 19/07 i 9/09) SPUŽS predstavlja sistemski proces vrjednovanja okolinskih posljedica predloženih planova i programa, uključujući i zdravlje, koji se sastoji od određivanja obima izvještaja o strateškoj procjeni i njegovoj pripremi, uz osiguranje javnih rasprava i konsultacija, kako bi se još u ranoj fazi donošenja odluka uz ekonomska i društvena uključila i okolinska razmatranja. Izvještaj o strateškoj procjeni predstavlja dokument koji se prilaže uz određeni plan, program ili strategiju i sadrži identifikaciju, opis i procjenu mogućih znatnih uticaja na životni sredinu zbog realizacije plana, programa ili strategije, kao i varijante razmatrane i usvojene na osnovu ciljeva i prostornog obuhvata plana, programa ili strategije.

Direktiva 2001/42/EC o procjeni uticaja određenih planova i programa na životnu sredinu primjenjuje se na širok spektar javnih planova i programa (npr. o korištenju zemljišta, transportu, energiji, otpadu, poljoprivredi itd). Direktiva o SEA se ne odnosi na politike. Planove i programe u smislu Direktive o SEA mora pripremiti ili usvojiti nadležni organ (na nacionalnom, regionalnom ili lokalnom nivou) i moraju zahtijevati zakonske, regulatorne ili administrativne odredbe.

ProvođenjeStrateške procjene uticaja na životnu sredinu Brčko distrikta BiH za predloženuStrategiju zaštite životne sredine Brčko distrikta BiH 2022-2032 se izvodi u cilju osiguranja da predložena strategija i akcijski plan integriraju sva relevantna ekološka, društveno-ekonomska, rodno ravnopravna i održiva razmatranja u ranoj fazi njihovog razvoja. Strategiju zaštite životne sredine Brčko distrikta BiH 2022- 2032 biće strateški dokument koji utvrđuje ciljeve politike zaštite životne sredine i ključne aktivnosti do 2032. godine u Bosni i Hercegovini (BiH).

2. SADRŽAJ STRATEGIJE ZAŠTITE ŽIVOTNE SREDINE I BRČKO DISTRIKTA BIH 2022 -2032

Strategija zaštite životne sredine ima za cilj ojačati okvire zaštite životne sredine u BiH, te predstavlja važan korak za BiH u procesu harmonizacije sa zakonima i procedurama EU, a time i procesu pridruživanja EU.
SadržajStrategija zaštite životne sredine Brčko distrikta BiH 2022-2032 (ESAP Brčko distrikta BiH) obuhvatiti sljedećih sedam EU oblasti politike životne sredine:

- Upravljanje vodama
- Upravljanje otpadom
- Biodiverzitet i zaštita prirode
- Kvalitet vazduha, klimatske promjene i energija
- Hemijska bezbjednost i buka
- Održivo upravljanje resursima
- Upravljanje životnom sredinom/okolišem(kao horizontalna politika)

2.1 Ciljevi strategije i akcijskog plana i područja djelovanja

Glavni strateški i ciljevi strategije zaštite životne sredine i akcijskog plana i operativni ciljevi ESAP Brčko disktrikta BiH su prikazani u Tabela 1.

Tabela 1. Strateški i operativni ciljevi ESAP Brčko distrikta BiH

Tematske oblasti ESAP Brčko distrikta BiH	Strateški cilj	Prioritet	Mjera
Upravljanje vodama	Strateški cilj 1: Zaštita kvaliteta vode i osiguravanje raspoloživosti vodnih resursa i njihove održivosti	**Prioritet 1.1**. Unapređenje pravnog i institucionalnog okvira za usklađivanje vodnog zakonodavstva u Brčko distriktu BiH sa EU legislativom	**1.1.1. Unapređenje zakonske i podzakonske regulative u Brčko distriktu BiH iz oblasti vodnog zakonodavstva**
			1.1.2. Povećanje stepena usklađenosti zakonodavstva Brčko distrikta BiH s pravnom tekovinom EU u oblasti vodnih resursa
			1.1.3. Sprovođenje Direktiva EU iz oblasti upravljanja vodama u Brčko distriktu BiH
		Prioritet 1.2. Unapređenje strateškog i sistematičnog planiranja upravljanja vodama u Brčko distriktu BiH	**1.2.1. Usvajanje strateških i planskih dokumenata kojima se osigurava integralno upravljanje vodama u Brčko distriktu BiH**
			1.2.2. Uspostavljanje vodnog informacionog sistema Brčko distrikta BiH
			1.2.3. Povećavanje učešća javnosti u procesu donošenja odluka, planiranja i upravljanja u skladu sa zakonskom regulativom
		Prioritet 1.3. Sprečavanje pogoršanja i unapređenje statusa vodnih tijela na teritoriji Brčko distrikta BiH u cilju zaštite vodene flore i faune i potreba korisnika	**1.3.1. Unapređenje kvaliteta površinskih i podzemnih voda**
			1.3.2. Provođenje monitoringa površinskih i podzemnih voda
			1.3.3. Unapređenje efikasnosti vodne inspekcije
		Prioritet 1.4. Uspostavljanje održivog i efikasnog korištenja vodnih resursa	**1.4.1. Povećanje pokrivenosti stanovništva javnim vodosnabdijevanjem**
			1.4.2. Smanjenje količine neprihodovane vode u vodovodnim sistemima
			1.4.3. Uspostavljanje održivog korištenja vode u industriji i privredi
		Prioritet 1.5. Smanjenje rizika od ekstremnih hidroloških pojava	**1.5.1. Unapređenje sistema zaštite od ekstremnih hidroloških pojava**
		Prioritet 1.6. Osiguravanje finansijske održivosti sektora voda	**1.6.1. Unapređenje sistema finansiranja sektora voda**
			1.6.2. Jačanje kapaciteta za povlačenje sredstava iz međunarodnih fondova
Upravljanje otpadom	Strateški cilj 2: Smanjenje količine otpada i povećanje količine ponovno upotrijebljenih materijala	**Prioritet 2.1.** Unapređenje pravnog i strateškog okvira u oblasti upravljanja otpadom sa EU principima	**2.1.1. Usklađivanje propisa, politika i planskih dokumenata iz oblasti upravljanja otpadom sa obavezama koje proističu iz pravne tekovine Evropske unije i međunarodnih sporazuma**
		Prioritet 2.2. Uvođenje različitih ekonomskih i finansijskih	**2.2.1. Revizija postojećih i uvođenje dodatnih ekonomskih i finansijskih instrumenta i mehanizama u oblasti upravljanja otpadom**

		instrumenata i mehanizama koji će omogućiti finansijski održivo i po životnu sredinu/okoliš prihvatljivo upravljanje otpadom	
		Prioritet 2.3. Uspostavljanje integralnog sistema upravljanja komunalnim otpadom	**2.3.1. Reforma sektora upravljanja komunalnim otpadom**
			2.3.2. Nabavka opreme i izgradnja infrastrukture za upravljanje komunalnim otpadom
			2.3.3. Program smanjenja količine komunalnog otpada koji se odlaže na deponiju
		Prioritet 2.4. Uspostavljanje sistema za upravljanje posebnim kategorijama otpada	**2.4.1. Stvaranje uslova za adekvatno prikupljanje i zbrinjavanje posebnih kategorija otpada**
			2.4.2. Jačanje tržišta otpada namijenjenog recikliranju
		Prioritet 2.5. Unapređenje sistema evidencije i izvještavanja o otpadu	**2.5.1. Jačanje sistema evidencije i izvještavanja o otpadu**
		Prioritet 2.6. Uspostavljanje sistema za upravljanje industrijskim i opasnim otpadom	**2.6.1. Analiza postojećih i potrebnih kapaciteta za upravljanje industrijskim i opasnim otpadom**
		Prioritet 2.7. Jačanje svijesti o pravilnom razdvajanju, prikupljanju i odlaganju otpada	**2.7.1. Provođenje savremenih edukativno-informativnih, rodno osjetljivih i kampanja jačanja svijesti**
Biodiverzitet i zaštita prirode	Strateški cilj 3: Održavanje i unapređivanje biološke raznolikosti i zaštite ekosistema	**Prioritet 3.1.** Unapređenje pravnog okvira za biodiverzitet i očuvanje prirode kroz usklađivanje zakonodavstva sa pravnom tekovinom EU i međunarodnim sporazumima	**3.1.1. Usklađivanje pravnog okvira za biodiverzitet i očuvanje prirode sa pravnom tekovinom EU, te koordinacije provedbe/primjene međunarodnih sporazuma i konvencija**
		Prioritet 3.2. Jačanje institucija nadležnih za provođenje propisa i aktivnosti u zaštiti prirode	**3.2.1. Uspostavljanje Odsjeka za zaštitu prirode**
		Prioritet 3.3. Uspostavljanje i unapređivanje kapaciteta za zaštitu, praćenje stanja i izvještavanje o biodiverzitetu i očuvanju prirode	**3.3.1. Izgradnja sistema redovnog monitoringa stanja biodiverziteta i aktivnosti na zaštiti prirode**
			3.3.2. Obezbjeđivanje materijalne podrške nevladinim organizacijama registrovanim za praćenje stanja biološke raznolikosti
			3.3.3. Uspostavljanje informacionog sistema za zaštitu prirode
			3.3.4. Izgradnja ljudskih i tehničkih kapaciteta za zaštitu prirode u zaštićenim područjima i područjima Plana Natura 2000, u skladu sa prioritetnim ciljevima NBSAP-a
			3.3.5. Unapređenje službe za inspekcijski nadzor u provođenju Zakona o zaštiti prirode

		Prioritet 3.4. Izvršavanje inventarizacije biodiverziteta na ekosistemskom, specijskom i genetičkom nivou, te omogućavanje javne dostupnosti i korištenja podataka o biodiverzitetu	**3.4.1. Inventarizacija flore, faune, fungije, genetičkog diverziteta i ugroženih vrsta**
			3.4.2. Priprema karte staništa
			3.4.3. Popisivanje migratornih afričko-azijskih vrsta ptica na područjima od posebnog značaja na njihovim migratornim putevima
			3.4.4. Usvajanje Liste invazivnih vrsta sa akcionim planom djelovanja
			3.4.5. Revizija liste invazivnih vrsta
		Prioritet 3.5. Prostorno povezivanje ekološki značajnih područja u ekološku mrežu na površini 17% teritorije Brčko distrikta BiH	**3.5.1. Provođenje javne kampanje promocije ekološke mreže (mreže Područja od interesa za Zajednicu)**
			3.5.2. Provođenje konsultativnog procesa sa zajednicama lokalne samouprave i interesnim stranama u svim područjima Plana za ekološku mrežu
			3.5.3 Uspostavljanje ekološke mreže (mreže Područja od interesa za Zajednicu)
			3.5.4. Uspostavljanje zaštićenih područja
		Prioritet 3.6. Unapređenje međusektorske saradnje i političke podrške u Brčko distriktu BiH za integraciju zaštite biodiverziteta u sektorske politike i zakonodavstvo	**3.6.1. Obezbjeđivanje političke podrške za implementaciju post 2020 NBSAP-a**
			3.6.2. Integrisanje zaštite i održive upotrebe biodiverziteta u sve sektorske politike
		Prioritet 3.7. Jačanje naučno utemeljenog odlučivanja o biodiverzitetu/prirodi kroz dijalog naučne zajednice i donosilaca odluka	**3.7.1. Primjenjivanje zaključaka, poruka i scenarija multidisciplinarnih analiza o stanju prirode i najnovijih relevantnih naučnih podataka u donošenju odluka koje imaju uticaja na stanje biološke raznolikosti**
			3.7.2. Uspostavljanje dijaloga između naučne zajednice i donosilaca odluka o stanju prirode i procesima upravljanja biodiverzitetom i koristima od prirode
		Prioritet 3.8. Razvijanje ekološke svijesti o biodiverzitetu, očuvanju prirode i ekosistemskim uslugama	**3.8.1. Razvoj efikasne mreže nevladinih organizacija koje prate stanje biološke raznolikosti, aktivno učestvuju u donošenju odluka i promovišu održivi razvoj**
			3.8.2. Obezbjeđivanje materijalne podrške za edukaciju nastavnog kadra na svim nivoima obrazovanja u oblasti zaštite biološke raznolikosti i održivog upravljanja koristima od prirode
			3.8.3. Unapređenje stanja javne svijesti o biološkoj raznolikosti i ekosistemskim servisma uzimajući u obzir različite starosne, polne, ekonomske i obrazovne grupe
		Prioritet 3.9. Mobilizovanje domaćih i međunarodnih finansijskih sredstava za biodiverzitet	**3.9.1. Obezbjeđivanje fonda za: (a) razvoj kapaciteta institucionalnog okvira, (b) poduzimanje pripreme karte staništa, (c) preduzimanje inventure i praćenja stanja flore, faune, fungije i genetičkih resursa, (d) efikasnu implementaciju globalnih ciljeva za biodiverzitet i implementaciju obaveza po međunarodnim sporazumima, uključujući uspostavu ekološke mreže, (e) razvoj naučno-političkog dijaloga, (f) povećanje ekološke svijesti**
Kvalitet vazduha, klimatske promjene	Strateški cilj 4: Unapređenje	**Prioritet 4.1.** Smanjenje zagađivanja vazduha ključnim zagađujućim	**4.1.1. Smanjenje emisija iz velikih postrojenja za sagorijevanje i usklađivanje svih industrijskih postrojenja sa najboljim raspoloživim tehnikama**

i energija	ublažavanja i prilagođavanje klimatskim promjenama i poboljšanje kvaliteta vazduha	materijama na nivoe koji su sigurni za ljudsko zdravlje	**4.1.2. Smanjenje zagađivanja vazduha iz lokalnih izvora**
		Prioritet 4.2. Unapređenje sistema upravljanja kvalitetom vazduha koji podržava donošenje strateških odluka i informiše građane o kvalitetu vazduha	**4.2.1. Unapređenje sistema monitoringa vazduha**
			4.2.2. Razvoj sistema izvještavanja prema međunarodnim institucijama i koordinacija unapređenja sistema informisanja građana o kvalitetu vazduha
		Prioritet 4.3. Smanjenje uticaja Brčko distrikta BiH na klimatske promjene smanjenjem emisija gasova sa efektom staklene bašte i povećanjem ponora ugljenika	**4.3.1. Smanjenje uticaja Brčko distrikta BiH na klimatske promjene**
		Prioritet 4.4. Jačanje otpornosti na uticaje klimatskih promjena	**4.4.1. Izgradnja institucionalnih kapaciteta i znanja za jačanje otpornosti na klimatske promjene**
			4.4.2. Izgradnja infrastrukturnih kapaciteta za jačanje otpornosti na klimatske promjene
		Prioritet 4.5. Povećanje energetske efikasnosti u krajnjoj potrošnji u svim sektorima uz uvođenje podsticajnih mehanizama	**4.5.1. Kreiranje povoljnog ambijenta za energetsku efikasnost i smanjenje potrošnje finalne energije**
			4.5.2. Smanjenje potrošnje primarne energije
		Prioritet 4.6. Povećanje udjela obnovljivih izvora energije uz uvođenje pravednog sistema podsticaja	**4.6.1. Kreiranje povoljnog ambijenta za obnovljive izvore energije**
			4.6.2. Povećanje udjela obnovljivih izvora energije u proizvodnji električne energije i u transportu
		Prioritet 4.7. Smanjenje svjetlosnog zagađenja	**4.7. Smanjenje svjetlosnog zagađenja**
Hemijska bezbjednost i buka	Strateški cilj 5: Očuvanje ljudskog zdravlja, poboljšanje dobrobiti i kvaliteta života za sve	**Prioritet 5.1.** Uspostavljanje zakonodavnog okvira upravljanja hemikalijama u skladu sa potpisanim međunarodnim ugovorima, te pravnom tekovinom EU iz oblasti hemijske bezbjednosti, te usklađen na svim nivoima vlasti u Bosni i Hercegovini	**5.1.1. Uspostavljanje zakonskog osnova za transpoziciju EU zakonodavstva iz oblasti hemijske bezbjednosti**
			5.1.2. Djelimična transpozicija SEVESO III direktive u zakonodavstvo Brčko distrikta BIH
			5.1.3. Implementacija Montrealskog protokola, Kigali amandmana i djelimična transpozicija Uredbe (EZ) br. 1005/2009 o tvarima koje oštećuju ozonski sloj i Uredbe EZ 517/2014 o određenim fluorisanim gasovima sa efektom staklene bašte
		Prioritet 5.2. Uspostavljanje održivog sistema upravljanja hemikalijama i	**5.2.1. Uspostava registracije hemikalija i biocida, te definisanje uslova za obavljanje poslova savjetnika za hemikalije**

		implementacije propisa iz pravne tekovine EU u oblasti hemijske bezbjednosti	**5.2.2. Uspostavljanje Registra postrojenja u kojima su prisutne opasne supstance**
			5.2.3. Uspostavljanje sistema izvještavanja po pitanju registracije i servisa rashladne opreme i KGH-uređaja
		Prioritet 5.3. Unapređenje kapaciteta i kompetencija javnih službi u oblasti hemijske bezbjednosti	**5.3.1. Jačanje tehničkih i kadrovskih kapaciteta Vlade Brčko distrikta BiH**
			5.3.2. Uspostavljanje sistema prevencije, liječenja i obavještavanja i koordinacije u slučajevima trovanja hemikalijama
		Prioritet 5.4. Unapređenje znanja korisnika hemikalija i biocida i javnosti u oblasti upravljanja hemikalijama	**5.4.1. Smanjenje nivoa učestalosti oboljenja ili smrti zbog trovanja uslijed neadekvatnog rukovanja hemijskim proizvodima**
			5.4.2. Uspostavljanje inspekcijskog nadzora u oblasti upravljanja hemikalijama i biocidima
		Prioritet 5.5. Uspostavljanje zakonodavnog okvira i jasnih institucionalnih nadležnosti kojim se reguliše pravna tekovina EU iz oblasti buke u životnoj sredini	**5.5.1. Uspostavljanje zakonodavnog okvira i institucionalne nadležnosti o procjeni i upravljanju bukom i emisiji buke u životnu sredinu uzrokovane opremom za upotrebu na otvorenom, prema zahtjevima Direktiva 2002/49/EZ i 2000/14/EZ**
		Prioritet 5.6. Unapređenje strateškog planiranja i monitoringa buke u oblasti životne sredine	**5.6.1. Izrada karata buke i akcionih planova upravljanja bukom**
		Prioritet 5.7. Unapređenje znanja javnosti o negativnim uticajima buke, upravljanju bukom u životnoj sredini, te njihovoj ulozi u postupku odlučivanja	**5.7.1. Uspostavljanje mehanizama i načina informisanja javnosti o buci i njenim efektima naročito u zonama sa povećanim nivoima buke**
		Prioritet 5.8. Unapređenje kapaciteta i kompetencija javnih službenika u oblasti upravljanja bukom	**5.8.1. Uspostavljanje mehanizama i načina informisanja javnosti o buci i njenim efektima naročito u zonama sa povećanim nivoima buke**
Održivo upravljanje resursima	Strateški cilj 6: Osiguravanje održivog korištenja prirodnih resursa	**Prioritet 6.1.** Unapređenje strateškog, zakonskog i institucionalnog okvira za održivo upravljanje šumama i šumskim resursima u Brčko distriktu BiH, adekvatno vrednovanje šumskih resursa, kao i integraciju rodno	**6.1.1. Unapređenje pravnog i institucionalnog okvira za održivo upravljanje šumama**
			6.1.2. Povećanje prohodnosti šuma, kapacitiranje šumskih gazdinstava za rano oktrivanje i sprečavanje požara. Smanjenje broja požara i opožarene površine u šumama za 50% do 2026. godine u odnosu na sadašnje stanje
			6.1.3. Povećanje površine i produktivnosti visokih šuma
			6.1.4 Uspostavljanje informacionog sistema o šumama Brčko distrikta BiH

		osjetljive problematike klimatskih promjena	
		Prioritet 6.2.: Unapređenje strateškog, zakonskog i institucionalnog okvira za održivo korištenje ljekovitog, jestivog i aromatičnog bilja i drugih ostalih šumskih proizvoda	**6.2.1. Unapređenje pravnog i institucionalnog okvira za održivo upravljanje ostalim šumskim proizvodima**
		Prioritet 6.3. Unapređenje zakonskog, strateškog i institucionalnog okvira za održivo upravljanje lovnom divljači u Brčko distriktu BiH	**6.3.1. Uspostavljanje usklađenog institucionalnog, regulatornog i planskog okvira za uspostavu lovišta, upravljanje populacijom i održivo upravljanje lovnom divljači**
			6.3.2. Uspostavljanje informacionog sistema u sektoru lovstva Brčko distrikta BiH
		Prioritet 6.4. Unapređenje zakonskog, strateškog i institucionalnog okvira kako bi se ribljim fondom Brčko distrikta BiH upravljalo na održiv način	**6.4.1. Unapređenje zakonskog okvira za održivi razvoj sektora ribarstva, koji će biti harmonizovan s pravnom tekovinom EU i omogućavanje održivog korištenja i upravljanja ribljim fondom Brčko distrikta BiH**
			6.4.2. Uspostavljanje informacionog sistema o ribarstvu Brčko distrikta BiH
		Prioritet 6.5. Uspostavljanje integralnog i održivog upravljanja zemljišnim resursima	**6.5.1. Stvaranje zakonskog i institucionalnog okvira za integralnu zaštitu zemljišta, usvajanje metoda, mjerenja i indikatora za održivo upravljanje zemljištem, dostizanje neutralnosti degradacije zemljišta do 2030. godine**
			6.5.2. Demineriranje zemljišta
		Prioritet 6.6. Jačanje kapaciteta čuvarskih službi iz oblasti šumarstva, lovstva, ribolova	**6.6.1. Unapređenje čuvarskih službi da budu modernizovane, mobilne i kapacitirane (moderne tehnologije i ljudstvo) za efikasno obavljanje čuvarskog nadzora nad prirodnim resursima. Uspostavljanje efikasnog sistema za smanjenje nelegalnih aktivnosti u sektoru šumarstva, lovstva i ribarstva za 30%**
		Prioritet 6.7. Uspostavljanje sistema održivog i odgovornog istraživanja, eksploatacije i upravljanja mineralnim sirovinama	**6.7.1. Uspostavljanje okvira za održivu upotrebu i eksploataciju mineralnih sirovina do 2030. godine**
Upravljanje životnom sredinom	Strateški cilj 7: Unapređenje upravljanja životnom sredinom	**Prioritet 7.1.** Unapređenje pravnog okvira za zaštitu životne sredine u Brčko distriktu BiH koji će biti potpunosti harmonizovan sa pravnom tekovinom EU i	**7.1.1. Donošenje ključnih propisa za zaštitu životne sredine u Brčko distriktu BiH**
			7.1.2. Unapređenje harmonizacije pravnog okvira za životnu sredinu u Brčko distriktu BiH s pravnom tekovinom EU

		međunarodnim sporazumima	
		Prioritet 7.2. Osiguravanje efikasne provedbe usvojenih propisa i preuzetih međunarodnih obaveza	**7.2.1. Doprinos provođenju međunarodnih sporazuma u BiH**
			7.2.2. Intenziviranje provođenja strateške procjene uticaja na životnu sredinu (SPUŽS) u Brčko distriktu BiH
			7.2.3. Omogućavanje izdavanja integrisanih dozvola za životnu sredinu
			7.2.4. Priprema Tehničkih uputstava za najbolje raspoložive tehnike (NRT)
		Prioritet 7.3. Postizanje visokog nivoa kapaciteta i međusobne koordinacije institucija	**7.3.1. Povećan broj zaposlenih na poslovima povezanim sa zaštitom životne sredine u institucijama Brčko distrikta BiH**
		Prioritet 7.4. Osiguravanje visokog nivoa svijesti javnosti o važnosti očuvanja životne sredine i veći stepen uključenosti javnosti u proces donošenja odluka	**7.4.1. Osiguravanje javno dostupnih, kompletnih i ažurnih informacija o životnoj sredini**
			7.4.2. Razvijanje svijesti građana o važnosti očuvanja životne sredine
			7.4.3. Kvalitetnije učešće građana i organizacija civilnog društva u procesima odlučivanja o životnoj sredini
		Prioritet 7.5. Uspostavljanje efikasnog i transparentnog sistema prikupljanja, razmjene, validacije i izvještavanja podataka o životnoj sredini u Brčko distriktu BiH	**7.5.1. Uspostava cjelovitog informacionog sistema o životnoj sredini**
			7.5.2. Unapređenje statistike o životnoj sredini
			7.5.3. Uspostava funkcionalnog sistema razmjene prostornih podataka u Brčko distriktu BiH
			7.5.4. Uspostava funkcionalnog PRTR registra u Brčko distriktu BiH
			7.5. Uspostavljanje efikasnog i transparentnog sistema prikupljanja, razmjene, validacije i izvještavanja podataka o životnoj sredini u Brčko distriktu BiH
		Prioritet 7.6. Postizanje visokog nivoa međusektorske i intersektorske integracije javnih politika	**7.6.1. Integracija zahtjeva životne sredine u sektorske politike i propise**
			7.6.2. Integracija principa rodne ravnopravnosti, socijalne jednakosti i siromaštva u politike zaštite životne sredine
			7.6.3. Kreiranje modela za tranziciju ka cirkularnoj ekonomiji
		Prioritet 7.7. Usaglašavanje i stavljanje u primjenu efikasnih ekonomskih instrumenata vezanih za zaštitu životne sredine	**7.7.1. Poboljšanje institucionalnog i pravnog okvira za finansiranje projekata zaštite životne sredine**
		Prioritet 7.8. Uspostavljanje sistema za strateško donošenje odluka, ulaganja i praćenje efekata u obrazovanju, istraživanju i inovacijama u životnoj sredini	**7.8.1. Unapređenje obrazovnih programa, istraživanja i inovacija u oblasti životne sredine**

2.2 Relevantne politike, planovi, programi i pravni ciljevi u oblasti životne sredine i zaštite životne sredine

Kao dio procesa SPUŽS mora se uspostaviti kontekst ESAP Brčko distrikta BiH s obzirom na druge planove i programe koji su usvojeni na međunarodnom (uključujući Europsku uniju), nivou BiH i entitetima. Posebno se zahtijeva interakcija ciljeva i standarda zaštite životne sredine koji su obuhvaćeni ovim planovima i programima.

Tabela 2. Relevantne politike, planovi, programi i pravni ciljevi u području životne sredine i zaštite životne sredine na međunarodnom, BiH i nivou Brčko distrikta BiH.

Zakonodavstvo, plan, program	Tematske oblasti SPUŽS
Međunarodni nivo	
Konvencije o biološkoj raznolikosti Ujedinjenih nacija	Biodiverzitet
Konvencija o procjeni okolišnih uticaja u prekograničnom kontekstu	Kvalitet vazduha, klimatske promjene, otpad, voda
Okvirna konvencija UN za klimatske promjene	Klimatske promjene
Konvencija o kontroli prekograničnog prometa opasnog otpada i njegovog deponiranja	Otpad
UN konvencija za borbu protiv degradacije zemljišta	Tlo i geologija, upravljanje resursima
Konvencija o zaštiti morskog okoliša i obalnog područja sredozemlja	Voda, biodiverzitet
Ramsarska konvencija	Biološka raznolikost
Aarhuska konvencija	Okolinsko upravljanje
Štokholmska konvencija	Hemijska sigurnost, tlo i geologija, ljudsko zdravlje
Minamata konvencija	Hemijska sigurnost
Bečka konvencija i Montrealski protokol	Hemijska sigurnost
Cites konvencija	Biodiverzitet, flora i fauna
UNECE konvencija o vodama	Voda
Konvencija o zaštiti rijeke Dunav	Voda
Okvirni sporazum za rijeku Savu	Voda
Nivo BiH	
Izvještaj o stanju okoliša u BiH	Sve SPUŽS teme
Nacionalni plan biološke raznolikosti i akcioni plan	Biodiverzitet
Strategija prilagodjavanja na klimatske promjene i niskoemisionog razvoja za BiH	Klimatske promjene, kvalitet vazduha
Strategija usklađivanja propisa pravnoj stečevini EU u oblasti zaštite životne sredine Bosne i Hercegovine	Sve tematske oblastiSPUŽS
Nacionalni plan implementacije Štokholmske Konvencije u BiH	Tlo i geologija, voda

Procjena početnog stanja u oblasti upravljanja informacijama o biodiverzitetu i izvještavanju u BiH	Biodiverzitet
NEAP BiH - Akcioni plan za zaštitu okoliša BiH	Sve SPUŽS teme
Okvirna energetska strategija BiH do 2035	Klimatske promjene, kvalitet vazduha
Akcioni plan za energijsku efikasnost u BiH 2016–2018	Klimatske promjene, kvalitet vazduha
Akcioni plan za korištenje obnovljive energije u BiH	Klimatske promjene, kvalitet vazduha
Program upravljanja obalnim područjem (CAMP) BiH	Voda, otpad
Hemikalije i otpad u Programu 2030.	Tlo i geologija, voda, otpad
Strategija upravljanja nusproizvodima životinjskog porijekla i životinjskim otpadom u BiH (sa akcijskim planovima za period 1. 1. 2019. - 31. 12. 2023. godine) i Studija izvodljivosti upravljanja nusproizvodima životinjskog porijekla i životinjskim otpadom u BiH	Biodiverzitet, otpad
Natura 2000 - Bosna i Hercegovina	Biodiverzitet, otpad
Nivo Brčko distrikta BiH	
Strategija zaštite životne sredine Brčko distrikta BiH 2016-2026	Sve SPUŽS oblasti
Prostorni plan Brčko distrikta BiH 2007-2017	Sve SPUŽS oblasti
Strategija razvoja Brčko distrikta BiH 2008-2017	Sve SPUŽS oblasti
Strategija razvoja Brčko distrikta BiH 2021-2027 (usvojena od strane Skupštine Brčko distriktra BiH 19.5.2021. godine)	Sve SPUŽS oblasti

3. TRENUTNO STANJE ŽIVOTNE SREDINE U BRČKO DISTRIKTU BIH I INDIKATORI

Teritorija Brčko distrikta BiH se nalazi u sjeveroistočnoj BIH između 44°50'24″ i i 44°52'0″ sjeverne geografske širine i između 18°46'53″ i 18°49'40″ istočne geografske dužine. Nadmorska visina područja Brčko distrikta BiH se kreće između 96 i 200 m/n, s tim da je 80% teritorije na nadmorskoj visini ispod 200 m/n. Brčko distrikta BiH se nalazi na desnoj obali rijeke Save i zauzima površinu od 493,3 km², što predstavlja manje od 1% ukupne površine BIH. Površina centralnog gradskog područja je 183 km², tj. Urbanom području grada Brčko pripada 16% površine.
Brčko distrikt BiH je formiran na cjelokupnoj teritoriji nekadašnje Opštine Brčko. Prema unutrašnjim administrativnim granicama u BiH, Brčko distrikt BiH graniči sa više opština Republike Srpske i sa dva od deset kantona Federacije BIH, Tuzlanskim kantonom na jugozapadu i Posavskom županijom na sjeverozapadu.

Slika 1: Položaj Brčko distrikta BiH

Brčko distrikt BiH je skoro podjednako udaljen od tri velika industrijska, ekonomska, politička i potrošačka centra: Beograd (200 km), Zagreb (270 km) i Sarajevo (210 km), sa kojima je povezan drumski, željeznički i/ili riječno.

3.1 Opći pregled

U sklopu pravnog okvira zaštite životne sredine Brčko distrikta BiH postoji nedostatak određenih pravnih akata. Pokrenute su aktivnosti na upotpunjavanju zakonskog okvira u određenim oblastima, posebno u domenu horizontalne legislative kao i izradi novih propisa. Pravni okvir je djelimično harmonizovan sa EU direktivama: Direktiva o procjeni uticaja na životnu sredinu (2014/52/EU), Direktiva o strateškoj procjeni životne sredine (2001/42/EC), Direktiva o javnom pristupu informacijama o životnoj sredini (2003/4/EC), Direktiva o kontroli opasnosti od velikih nesreća koje uključuju opasne materije (2012/18/EU), Direktiva o osiguravanju sudjelovanja javnosti u izradi određenih planova i programa koji se odnose na životnu sredinu (2003/35/EC), Direktiva o industrijskim emisijama (2010/75/EU). Pravni okvir nije uključio zahtjeve sljedećih direktiva: Direktiva 2004/35/EC o odgovornosti za životnu sredinu u pogledu sprečavanja i otklanjanja štete u životnoj sredini, Direktiva 2007/2/EC o uspostavljanju infrastrukture za prostorne informacije u Europskoj zajednici, Direktiva 2008/99/EC o zaštiti životne sredine putem kaznenog prava, Direktiva

2007/2/EZ Europskoga parlamenta i Vijeća Europske koja se odnosi na prostorne podatke i podržava kreiranje politike vezane uz životnu sredinu. Nadalje, pravni okvir za zaštitu životne sredine Brčko distrikta BiH nije u potpunosti ni harmonizovan sa pravnim okvirom u entitetima.

Strategija aproksimacije propisa Brčko distrikta BiH sa pravnom stečevinom EU u oblasti životne sredine je izrađena ali nedostaje plan za provedbu i praćenje. Nedostaje plan za usklađivanje propisa u Brčko distriktu BiH sa EU acquis u oblasti upravljanja životnom sredinom, prema definisanim prioritetima za transponovanje EU propisa. Nije uspostavljen okvir za procesu izrade Planova za provođenje EU direktiva (DSIP-a) u oblasti životne sredine koji predstavljaju okvir za preduzimanje potrebnih aktivnosti i razvoj pripadajućih Akcijskih planova (APID-a) za provedbu direktiva EU u Brčko distriktu BiH.

Instutucionalni kapaciteti Brčko distrikta BiH za transpoziciju EU direktiva su nedovoljni, a kratkoročno se ne očekuju značajna poboljšanja u smislu zapošljavanja. Predstavnici Brčko distrikta BiH učestvuju u izradi akta na nivou BiH kojim će se formalizovati okvir za provedbu međunarodnih sporazuma i drugih međunarodnih obaveza BIH vezan za životnu sredinu. Brčko distrikt BiH učestvuje u radu Međuentitetskog tijela za životnu sredinu, u skladu sa nadležnostima Brčko distrikta BiH. Institucija nadležna za oblast upravljanja životnom sredinom u Brčko distriktu BiH je Odjel za urbanizam i imovinsko-pravna pitanja Vlade Brčko distrikta BiH.

Brčko distrikt BiH nema javno dostupan web informator o svim pravnim aktima, međunarodnim ugovorima i informacijama o statusu provedbe tih ugovora na nivou BiH.

U Brčko distriktu BiH, jedan član Zakon o zaštiti životne sredine (Službeni glasnik Brčko distrikta BiH, br. 24/04, 1/05 19/07 i 9/09) propisuje potrebu izrade SPUŽS. Ovaj član ne navodi aktivnosti/područja koja mogu biti podložna postupku SPUŽŠ i ne definira korake i postupke SPUŽŠ. U Brčko distriktu BiH do sada nije urađena niti jedna SPUŽS. Ne postoje smjernice i protokoli metodologije za izradu PUŽS i SPUŽS, te se za sada SPUŽS ne sprovode na nivou Brčko distriktu BiH. Zakon o zaštiti životne sredine Brčko distrikta BiH nalaže primjenu najboljih raspoloživih tehnika.

U Brčko distriktu BiH se izdaju ekološke dozvole, ali ne i integrirane dozvole na način kako je regulirano Direktivom EU 2010/75/EU o industrijskim emisijama (IED direktiva), jer Direktiva još nije u potpunosti prenesena u zakonodavstvo. U Brčko distriktu BiH ekološke dozvole i dozvole za upravljanje otpadom izdaje Odjeljenje za prostorno planiranje i imovinsko-pravne poslove, Pododjeljenje za izdavanje lokacijskih uslova i zaštitu okoline. U periodu od 2006. do 2014. godine je izdato oko 120 ekoloških dozvola i 40 dozvola za uvoz-izvoz opasnog i neopasnog otpada (Vlada Brčko distrikta BiH 2016). Vodozaštitne saglasnosti se ne izdaju u Brčko distriktu BiH.

Nadalje, bilježi se određeno uključivanje nevladinog sektora i civilnog sektora iz Brčko distrikta BiH u pripremi nacionalnih izvještaja o provedbi multilateralnih ugovora o životnoj sredini, procjeni uticaja na životnu sredinu i sl. U procesima odlučivanja o pitanjima životne sredine, odziv javnosti često nije adekvatan i ne dobiju se relevantni komentari (posebno kod donošenja ekoloških dozvola). Javnost se poziva na konsultacije putem web stranice, ali odziv je u većini slučajeva mali. U postojećem pravnom okviru zaštite životne sredine nije prepoznata rodna ravnopravnost, a i nizak je nivo uključenosti pitanja rodne ravnopravnosti, socijalne jednakosti i pitanja siromaštva u politike zaštite životne sredine.

Zakonom o zaštiti životne sredine propisana je uspostava cjelovitog sistema informisanja o životnoj sredini, ali taj sistem nije u potpunosti uspostavljen. Kompletni i ažurni podaci o životnoj sredini nisu dostupni javnosti na jednostavan način (npr. putem web stranice), jer ne postoji informacioni sistem za životnu sredinu i ne objavljuju se izvještaji o stanju životne sredine (prostorno planiranje, biodiverzitet, kvalitet voda, otpad, itd.), uključujući i indikatore životne sredine, koji se trebaju mjeriti i koji trebaju biti usklađeni sa međunarodnim metodologijama. Ne postoji definisan način razmjene podataka među institucijama te nije obezbjeđen otvoren pristup podacima za javnost.

U Brčko distriktu BiH nisu uspostavljene standardizovane metode prikupljanja, prenosa podataka i izvještavanja o podacima i statistici u oblasti životne sredine. Postoje pojedinačni sistemi prikupljanja i izvještavanja podataka o životnoj sredini, ali to je nedovoljno za adekvatno izvještavanje prema međunarodnim tijelima. Lista indikatora koje treba pratiti po svim oblastima nije u potpunosti razvijena kao ni način prikupljanja podataka sa jasno definisanom ulogom institucija Brčko distrikta BiH u obezbjeđivanju podataka. U Brčko distriktu BiH je propisana obaveza izrade Izvještaja o stanju životne sredine svake dvije godine, a izvještaj Vlada Brčko distrikta BiH podnosi Skupštini Brčko distrikta BiH. U Brčko distriktu BiH nisu adekvatno integrisani svi zahtjevi životne sredine u sektorske politike i zakonodavstvo.
Registar postrojenja i zagađivača nije u funkciji u Brčko distriktu BiH; Pravilnik o registru postrojenja i zagađivača nije donesen u Brčko distriktu BiH.

Dugoročni edukativni programi o pitanjima zaštite životne sredine nisu razvijeni, kao ni sudska praksa u kaznene i krivične radnje vezane za životnu sredinu.

U Brčko distriktu BiH predstoji proces integracije zahtjeva Strategije prilagođavanja na klimatske promjene i niskokarbonskog razvoja BiH u sektorske politike. Strategija upravljanja otpadom Brčko distrikta BiH (u sklopu Strategije zaštite životne sredine Brčko distrikta BiH za period 2016-2026.) predviđa pristupe u skladu sa principima cirkularne ekonomije, ali još uvijek nisu implementirani.

U Brčko distriktu BiH ne postoji fond za životnu sredinu. Sva finansijska sredstva prikupljena od naknada skupljaju se se u Direkciju za finansije, tako da se sve kapitalni projekti/ projekti životne sredine finansiraju preko jedinstvenog računa (iz budžeta). Ekonomski instrumenti za zaštitu životne sredine nisu adekvatno propisani (prvenstveno naknade za zaštitu resursa).

Svake godine u Brčko distriktu BiH upisuje se jedno odjeljenje ekoloških tehičara tako da je zaštita životne sredine integrisana u nastavni plan srednjoškolskog obrazovanja. Ne postoji namjenski dio Budžeta Brčko distrikta BiHza ulaganja u obrazovanje, istraživanje i inovacije u oblasti životne sredine.

Inspektorat Brčko distrikta BiH obavlja poslove kontrole i nadzora nad primjenom zakona, propisa i opštih akata iz nadležnosti organa i institucija BiH i Brčko distrikta BiH iz devetnaest upravnih oblasti sa zvanjima inspekcija i to: tržišna, obrazovanje, rad i radni odnosi, urbanističko-građevinska, putna, komunalna, saobraćajna, elektroenergetska, termoenergetska, zaštite na radu, zaštita od požara, fitosanitarna, poljoprivredna, veterinarska, sanitarna, zdravstvena, zaštite životne sredine, vodoprivredna i šumarska. Inspektorat izvršava stručne, administrativne i druge poslove iz nadležnosti Vlade Brčko distrikta BiH koji se odnose na:

- inspekcijski nadzor u nadležnosti Vlade Brčko distrikta BiH uz neposredno izvršavanje i sprovođenje zakona, drugih propisa i opštih akata nadležnih organa i institucija BiH i Brčko distrikta BiH,
- ostale dužnosti iz nadležnosti Inspektorata u skladu sa zakonom i propisima BiH i Skupštine ili dužnosti naložene od strane gradonačelnika.

Inspektorat se sastoji od (3) tri Odsjeka:

a) Odsjek inspekcije zaštite zdravlja i okoline:
- fitosanitarna inspekcija,
- poljoprivredna inspekcija,
- veterinarska inspekcija,
- sanitarna inspekcija,
- zdravstvena inspekcija,
- inspekcija zaštite životne sredine,
- inspekcija za šumarstvo,
- vodoprivredna inspekcija.

b) Odsjek inspekcije poslovanja kome pripadaju:
- tržišna inspekcija,
- inspekcija za obrazovanje,
- inspekcija za rad i radne odnose.

c) Odsjek inspekcije djelatnosti kome pripadaju:
- urbanističko-građevinska inspekcija,
- putna inspekcija,
- saobraćajna inspekcija,
- elektroenergetska inspekcija,
- termoenergetska inspekcija,
- inspekcija zaštite od požara i eksplozija,
- inspekcija zaštite na radu,
- komunalna inspekcija.

U opisu stanja pojedinih tematskih oblasti korišteni su početni operativni ciljevi koji se definisani u radnoj verziji ESAP Brčko distrikta BiH. U međuvremenu, tokom razvoja dokumenta ESAP Brčko distrikta BiH i SPUŽS došlo je do određenih izmjena. Finalni strateški ciljevi, prioriteti i indikatori su predstavljeni u Poglavlju “Procjena uticaja po tematskim oblastima SPUŽS“.

3.2 Biodiverzitet i očuvanje prirode

3.2.1 Trenutno stanje biodiverziteta i očuvanja prirode na području Brčko distrikta BiH

Brčko distrikt BiH se nalazi u panonskom dijelu BiH, na površini od 493 km². U fizičko-geografskom pogledu, Brčko distriktBiH pripada peripanonsko-posavskoj ekoregiji, koju karakteriše specifična topografska organizacija. U geološkom pogledu, Brčko distriktBiH se odlikuje vrlo raznovrsnim tipovima geološke podloge te izraženim diverzitetom zemljišta. Sjeverni dio uz rijeku Savu karakteriše aluvij različite strukture, dok idući prema jugu u zoni dinamičnijeg reljefa, prisutne su različite silikatne stijene. Posebna obilježja daju i različite karbonatne formacije, koje se ističu izraženom geomorfološkom plastičnošću. Tokom neogena, prostor sjeverne BIH i Brčko distrikta BiH imao je različite paleogeografske karakteristike. Početkom miocena, došlo je do taloženja isključivo slatkovodnih jezerskih sedimenata, koji su kasnije zamijenjeni naslagama laguna. Važno je napomenuti i postojanje marinskog režima sedimentacije, uzrokovanog transgresijom i ingresijom Paratethys-a, tako da je na području Brčko distrikta BiH, tokom procesa geogeneze, došlo do razvoja nekoliko različitih genetskih tipova naslaga. Takve su: jezerske, lagunske, marinske, brakične i jezersko-riječne, s postojanjem postupnih prelaza. U ekoklimatskom pogledu prostor je dosta heterogen.

Dominira kontinentalni tip klime s prosječnom godišnjom temperaturom vazduha od preko 10ºC (prosječna temperatura vazduha za januar iznosi - 3 ºC, a prosječna temperatura najtoplijeg mjeseca – jula je preko 20 ºC). Godišnja količina padavina varira između 700 i 900 mm. Panonski i peripanonski oblici reljefa, bogata hidrografska mreža površinskih i podzemnih voda, uslovili su i značajan diverzitet automorfnih i hidromorfnih zemljišta. Od automorfnih zemljišta u ravničarskom dijelu dominiraju ilimerizovana zemljišta, fluvisoli, pseudogleji, a idući prema brdovitom dijelu uz obronke Majevice i kisela smeđa, te humusno-silikatna. Hidromorfna zemljišta predstavljaju još uvijek značajna staništa u bogatom svijetu divljine. To su različiti fluvisoli, močvarna glejna od kojih su i neka blago zatresećena. Specifičan biogeografski položaj Brčko distrikta BiH uslovio je i razvoj veoma bogatog i raznovrsnog živog svijeta te geomorfoloških cjelina.
Biološka raznolikost Brčko distrikta BiH, u skladu s Konvencijom o biološkoj raznolikosti, diferencira se na:

- genetičku (raznolikost gena unutar vrsta biljaka, životinja i gljiva),
- specijsku (raznolikost flore, faune i fungije),
- ekološku (raznolikost životnih zajednica, ekosistema i pejzaža).

Specijski diverzitet predstavljen je sa oko 1500 vrsta biljaka, oko 150 vrsta algi i cijanobakterija te oko 200 vrsta makromiceta. U okviru diverziteta faune naročito se svojim bogatstvom ističe diverzitet riba, insekata, a posebno ptica. Posebnu važnost ima i više od 10 taksona vodozemaca (takson – odabrana grupa), veliko bogatstvo gmizavaca, kako na močvarnim tako i na sušnim staništima. Na prelazu između panonske nizije i brežuljkastog reljefa, u prošlosti je došlo do formiranja pravih refugijuma tercijerne flore, faune i vegetacije, a naročito u južnom dijelu Brčko distriktu BiH. Osim tipičnih floristično-faunističkih elemenata, karakterističnih za kontinentalnu klimu, ovdje su prisutni i mediteranski florno-vegetacijski elementi. Uz to, povoljnost stanišnih prilika (geološke podloge, tipova zemljišta, vodnog režima, reljefa) uslovili su razvoj veoma bujnih šuma, kao klimatogene, odnosno prirodne vegetacije.

Velike površine Brčko distrikta BiH su konvertovane u ekosisteme i zajednice s nižim oblicima ekološke integracije i složenosti, jer je u značajnoj mjeri došlo do promjena u strukturi i dinamici prirodnih ekosistema i pejzaža. Tako da danas, od ukupnog broja ekoloških zajednica, primarnim (različite šumske zajednice) pripada oko 50%, a ostalo su sekundarni oblici kao što su livade (oko 20%), dok tercijarnim ekosistemima pripada oko 30% utvrđenih zajednica. Na osnovu postojećeg općeg ekološkog stanja zajednica, njih oko 70% su sa znatno izmijenjenom strukturom, a samo 10% ih je u približno izvornom obliku. Tome treba dodati i oko 20% zajednica i ekosistema s veoma ograničenim nosivim kapacitetom, inače veoma osjetljivim na bilo kakve antropogene uticaje i pritiske. Oko 30% zajednica Brčko distrikta BiH je veoma senzitivno i osjetljivo na antropogene uticaje. I među gljivama je nekoliko vrsta koje su ugrožene, osjetljive ili rijetke. Konzervacijski status životinja, također, pokazuje visok stepen ugroženosti pojedinih vrsta u svim grupama faune. Naročito treba istaći ugroženost pećinskih i polupećinskih sisara (kao što su slijepi miševi) nastanjenih u Crnim pećinama naselja Bijela, vuka, medvjeda, vidre, velikog broja ptica, gmizavaca, vodozemaca, a naročito riba te insekata. Trenutno stanje istraženosti biodiverziteta je relativno oskudno. O gljivama gotovo da i nema objavljenih podataka koji se odnose na neku cjelovitu geografsku oblast ili biološki takson. Pojedini istraživači zoolozi su sporadično istraživali neka, uglavnom uža, geografska područja, ali rijetko se može naći cjelovita slika brojnosti i rasprostranjenosti vrsta u okviru faune. Najbolje je stanje u oblasti ihtiologije gdje je T. Vuković (1977.) u knjizi „Ribe BiH“ dao iscrpan pregled vrsta i podvrsta zastupljenih u našim vodama uz opće podatke o rasprostranjenosti. Ti podaci su uglavnom važeći i danas mada je sigurno da su populacije zbog zagađivanja voda, zbog prekomjernog, nekontrolisanog i nezakonitog ribolova potpuno uništene ili značajno izmijenjene. Značajni su podaci prikupljeni poslije Drugog svjetskog rata u oblasti ornitologije (najviše D. Rucner i S. Obratil), ali su sistematično obrađene samo neke geografske cjeline u BiH. Promjene značajnih razmjera, kada su ptice u pitanju, dešavaju u toku svega nekoliko godina, tako da postojeći podaci brzo zastarijevaju. Postojeći podaci značajni su za uočavanje trendova u populacijama, ako mogu da se uporede sa savremenim saznanjima. Što se tiče gmizavaca i vodozemaca, vrlo je malo novih podataka objavljeno nakon radova St. J. Bolkay objavljenih do 1929. godine. Zbog toga se ne može ni pretpostaviti kakvo je trenutno stanje. Kada su u pitanju beskičmenjaci, nema podataka o svim objavljenim radovima, ali se čini da i u toj oblasti nije bolje stanje istraženosti. Oblast botanike znatno je više, šire i temeljnije istraživana, ali podaci nisu sažeti u jedno sveobuhvatno djelo o flori. Veliki problem predstavlja i veliki broj podataka koji se nalazi u vlasništvu pojedinaca, entuzijasta u ovoj oblasti, podataka koji nisu dati na uvid zainteresovanoj javnosti, te je u tom pogledu nadležno odjeljenje Vlade Brčko distrikta BiH uputilo saglasnost da se u Ministarstvo vanjske trgovine i ekonomskih odmosa BiH (MVTEO) uspostavi privremeni besplatni hosting, vezano za pilot aplikaciju Projekta Natura 2000 u BiH, kojom bi se omogućilo prikupljanje podataka koji bi poslužili zainteresovanima bez nadoknade. Genetski resursi biljaka i životinja, kao i njihovi srodnici u divljini, danas su pod različitim stepenom ugroženosti pa i nestajanja. Tome u značajnoj mjeri doprinosi: nekontrolisani priliv raznih invazivnih vrsta biljaka i životinja, genetski modifikovanih organizama (GMO), nekontrolisan unos sjemenskog i rasadničkog materijala, upotreba pesticida, neuravnotežena poljoprivredna proizvodnja te kontaminacija površinskih i podzemnih voda. Geološka raznolikost je, također, pod različitim prijetnjama, a posebno zbog: nekontrolisane sječe, eksploatacije mineralnih resursa, zagađivanja i kontaminacije površinskih i podzemnih voda. Treba navesti veliki broj nekontrolisanih bušotina prema depoima podzemne vode u angažmanu pojedinaca, nepropisno eksploatisanih ili nepropisno zatvorenih.

U Brčko distriktu BiH nema područja zaštićenih u skladu sa kategorijama Zakona o zaštiti prirode Brčko distrikta BiH. Prostornim planom Brčko distrikta BiH 2007. – 2017. je planirano 11 parkova

prirode, za koje je obavezna izrada plana očuvanja životne sredine (Skupština Brčko distrikta BiH 2016). Međutim, ni jedan park prirode nije uspostavljen, a sama kategorija (park prirode) nije predviđena postojećim Zakonom o zaštiti prirode Brčko distrikta BiH ("Sl. glasnik Brčko distrikta BiH, br. 24/04,1/05, 19/07, 9/09). Nije izrađena inventarizacija flore, faune, fungije i genetičkog diverziteta Brčko distrikta BiH, kao ni karta staništa Brčko distrikta BiH

U Brčko distriktu BiH nije usvojena, ni identifikovana crvena lista ugroženih vrsta. Nije utvrđeni ni popis migratornih afričko-azijskih vrsta ptica na područjima od posebnog značaja na njihovim migratornim putevima u Brčko distriktu BiH. Finansijska institucija za zaštitu životne sredine (Fond zaštitu životne sredine) nije uspostavljen.

Različiti antropogeni faktori kao što su eksploatacija vodnih resursa, smanjenja kvaliteta vode, vađenje pijeska i šljunka itd. utiču na trend gubitka biološke i pejzažne raznolikosti. Veliki problem u Brčko distriktu predstavlja odvodnja komunalnih otpadnih voda, koji je naročito izražen u samom centru grada, naročito u periodu kada je nizak vodostaj rijeke Brke. Svega oko 47% populacije Brčko distrikta BiH je povezano na kanalizacioni sistem. Radi se uglavnom o stanovništvu koje naseljava urbani region. Kolektori otpadnih voda na teritoriji Brčko distrikta BiH ne postoje, kao ni pogon za prečišćavanje otpadnih voda. Komunalna otpadna voda se uglavnom direktno izlijeva u vodotoke ili se provodi u septičke jame. Otvoreni vodotoci su ugroženi prvenstveno neprečišćenim komulanim vodama i otpadom koji se nekotrolisano odlaže u korita, kao i ispuštanjem industrijskih otpadnih voda.

Organsko zagađivanje prisutno u netretiranim ili djelomično tretiranim otpadnim vodama, koje se ispuštaju u površinska vode tijela, značajno utiče na kvalitet površinskih voda, prvenstveno kroz pogoršanje režima kisika, što direktno dovodi do ugrožavanja opstanka akvatične flore i faune. Naime, nizvodno od tačke ispuštanja otpadnih voda, dolazi do aerobne biohemijske razgradnje organske materije koja se odvija uz pomoć mikro-organizama koji koriste kisik iz vode. Smanjenje koncentracije kisika u površinskim vodnim tijelima može ozbiljno ugroziti život vodenih organizama, a u nekim slučajevima može izazvati velika oštećenja ili čak i izumiranja određenih vrsta. Organsko zagađenje može biti opasno i za ljudsko zdravlje zbog moguće mikrobiološke kontaminacije. Osnovni indikator organskog zagađenja je tzv biohemijska potrošnja kisika (BPK_5) koji predstavlja količinu rastvorenog kisika potrebnog aerobnim biološkim organizmima u vodi da razgrade organske supstance pri određenoj temperaturi u periodu od 5 dana.

Zagađivanje nutrijentima (izraženo prvenstveno kroz prekomjerni unos fosfora i azota) jedan je od najčešćih uzroka pogoršanja kvaliteta površinskih voda. Unutar uravnoteženog akvatičnog ekosistema, fitoplankton je najznačajniji izvor hrane za širok spektar vrsta. U prisustvu povedane količine nutrijenata, fitoplankton može rasti izvan kontrole izazivajudi kao posljedicu tzv "cvjetanje algi". Tokom cvjetanja algi, proizvode se izuzetno otrovni spojevi koji mogu imati štetne posljedice po ribe, sisare, ptice, pa čak i ljude.

U narednom period je potrebna kontinuirana realizacija ciljeva i mjera vezanih za status vodnih tijela, unaprijediti postojeći monitoring površinskih i uspostaviti monitoring podzemnih voda, povećati procenat stanovništva pokrivenog sistemima za odvodnju otpadnih voda i PPOV, unaprijediti proces prečišćavanja industrijskih otpadnih voda, napraviti katastar zagađivača te unaprijediti sistemsko operativno planiranje i efikasnost vodne inspekcije.

Činjenica je da ilegalne/divlje deponije mogu imati negativan uticaj na stanje biodiverziteta i prirodne vrijednosti na određenom području. Nedostatak postojećeg sistema praćenja, prikupljanja i obrade ovih podataka onemogućava procjenu uticaja divljih deponija na stanje biodiverziteta i prirodnih vrijednosti u Brčko distriktu BiH. Aktivnosti na unaprjeđenju sistema upravljanja komunalnim otpadom i posebnim kategorijama otpada, unaprjeđenju sistema monitoringa i izvještavanja o otpadu, te jačanja svijesti o pravilnom razdvajanju, prikupljanju i odlaganju otpada su prioritet za poboljšanje trenutnog stanja.

3.2.2 Pravni i institucionalni okvir

Na nivou Brčko distriktu BiH ne postoji stručna institucija, tako ne postoje ni tehnički, ni ljudski kapaciteti za zaštitu, praćenje stanja, prikupljanje podataka. U Tabela 3 se daje prikaz postojećeg institucionalnog okvira za biološku raznolikost i očuvanje prirode na nivou Brčko distriktu BiH.

Tabela 3: Pregled postojećeg institucionalnog okvira za biološku raznolikost i očuvanje prirode na nivou Brčko distriktu BiH

Institucije na nivou Brčko distriktu BiH	Nadležnosti
Odjeljenje za prostorno planiranje i imovinsko-pravne poslove Brčko distrikta BiH	Poslove u oblasti zaštite prirode vš i nadležno odjeljenje Vlade. (Čl.17) Skupština Brčko distrikta BiH može ovlastiti Međuentitetsko tijelo za zaštitu životne sredine da obavlja slijedeće poslove u oblast zaštite prirode: - savjetovanje nadležnih odjeljenja (čl. 19) (Službeni glasnik Brčko distrikta BiH, br. 24/04,1/05, 19/07, 9/09 n.d.). Odjeljenje za prostorno planiranje i imovinsko pravne poslove Vlade Brčko distrikta BiH ima upravnu nadležnost za oblast zaštite životne sredine (Vijeće ministara BiH 2018)i
Odjeljenje za poljoprivredu, šumarstvo i vodoprivredu	Odjeljenje za poljoprivredu, šumarstvo i vodoprivredu, između ostalih, obavlja i sljedeće poslove: izrada planova i programa gazdovanja šurmama, unapređenje i zdravstvena zaštita šuma, čuvanje i zaštita šumskog fonda, izrada programa za proširenu reprodukciju šuma, gazdovanje i upravljanje sa divljači, lovstvom i gazdovanje lovištem, obavljanje poslova koji se odnose na režim voda, upotrebu i korištenje voda, zaštitu voda, uređenje voda i vodotoka, implementacija odobrenih projekata iz oblasti šumarstva, lovstva i vodoprivrede, te koordinacija sa međunarodnim organizacijama koje finasiraju projekte iz navedenih oblasti. (Vijeće ministara BiH 2018)

Inspektorat	Inspektorat obavlja inspekcijske, upravne, stručne i druge poslove, podstičući društvenu disciplinu u izvršavanju zakona i drugih propisa (Vijeće ministara BiH 2018)

Postojeći Zakon o zaštiti prirode u Brčko distriktu BiH, kao i drugi zakoni vezani za očuvanje i održivu upotrebu biodiverziteta nisu dovoljno usklađeni sa EU pravnom tekovinom. U Brčko distriktu BiH je potrebno ojačati aktivnosti koje bi rezultirale unapređenjem pravnog okvira transpozicijom Direktive Savjeta 92/43/EEZ od 21. maja 1992. godine o konzervaciji prirodnih staništa i divlje faune i flore, Direktive 2009/147/EZ Evropskog parlamenta i Savjeta od 30. novembra 2009. godine o konzervaciji divljih ptica (kodifikovana verzija Direktive 79/406/EZ i njenih izmjena), te drugih propisa koji su dio EU pravne tekovine.

EU direktive koje obuhvataju oblast zaštite prirode:

- Direktiva Savjeta 92/43/EEZ od 21. maja 1992. godine o konzervaciji prirodnih staništa i divlje faune i flore, uz izmjene iz Direktiva 97/62/EZ i 2006/105/EZ i Uredbe (EZ) 1882/2003
- Direktiva 2009/147/EZ Evropskog parlamenta i Savjeta od 30. novembra 2009. godine o konzervaciji divljih ptica (kodifikovana verzija Direktive 79/406/EZ i njenih izmjena)
- Uredba Savjeta (EZ) br. 338/97 od 9. decembra 1996. godine o zaštiti vrsta divlje faune i flore putem regulacije trgovine istima, izmijenjena Uredbama (EZ) 938/97, 2307/97, 2214/98, 1476/99, 2724/2000, 1579/2001, 2476/2001, 1497/2003, 1882/2003, 834/2004, 252/2005 i 1332/2005, 318/2008, 398/2009, 407/2009 i (EU) 101/2012, Uredbe Komisije (EZ) 865/2006 o detaljnim pravilima za provođenje Uredbe Savjeta (EZ) 338/97 - Provedbene uredbe Komisije (EU) 792/2012 od 23. avgusta 2012. o pravilima za izgled i sadržaj dozvola, potvrda i drugih dokumenata navedenih u Uredbi Savjeta 338/97 o zaštiti vrsta divlje faune i flore putem regulacije trgovine istima o izmjenama i dopunama Uredbe Komisije 865/2006 - Uredba Komisije (EU) br. 791/2012 od 23. avgusta 2012. godine o određenim odredbama o trgovini vrstama divlje faune i flore, Uredba (EZ) br. 865/2006 o detaljnim pravilima za provedbu Uredbe Savjeta (EZ) br. 338/97
- Direktiva Savjeta 1999/22/EZ od 29. marta 1999. godine o držanju divljih životinja u zoološkim vrtovima
- Uredba Savjeta (EEZ) br. 3254/91 od 4. novembra 1991. godine o zabrani upotrebe nožnih klopki unutar Zajednice i unošenja u Zajednicu koža i proizvoda napravljenih od pojedinih vrsta divljih životinja porijeklom iz zemalja u kojima se ove životinje love nožnim i drugim klopkama koje ne odgovaraju međunarodnim standardima za humane klopke.

Nadalje, Tabela 4 prikazuje pregled postojećeg pravnog okvira za biološku raznolikost i očuvanje prirode na nivou Brčko distrikta BiH.

Tabela 4: Pregled postojećeg pravnog okvira za biološku raznolikost i očuvanje prirode na nivou Brčko distrikta BiH

Propis	Kratak sadržaj propisa
Čl. 8 Statuta Brčko distrikta BiH	Definisanje nadležnosti za oblast zaštite životne sredine, uključujući biološku raznolikost i

	očuvanje prirode (Skupština Brčko distrikta BiH 2010).
***Zakon o zaštiti prirode Brčko distrikta BiH*(Službeni glasnik Brčko distrikta BiH, br 24/04, 1/05, 19/07, 9/09)**	Zakonom se uređuju obnova, zaštita i održivi razvoj pejzaža, prirodnih područja, biljaka, životinja i njihovih staništa, zemljišta, minerala i fosila i drugih komponenti prirode, koji čine dio životne sredine, na način i prema uslovima utvrđenim ovim zakonom.
***Zakon o lovstvu* (Službeni glasnik Brčko distrikta BiH, br. 1/15, 52/18)**	Ovim zakonom propisuju se upravljanje lovnim resursima, gazdovanje lovištem, vlasništvo nad divljači, zaštita divljači, lovište, planiranje u lovstvu i katastar lovišta, lov i korištenje divljači, sprečavanje i naknada štete od divljači i na divljači, sredstva za unapređenje lovstva i kadrovi u lovstvu i druga pitanja od značaja za oblast lovstva na teritoriji Brčko distrikta BiH
Nedostajući provedbeni propisi po Zakonu o zaštiti prirode Zakon o zaštiti prirode Brčko distrikta BiH	
Čl. 14. Podzakonskim aktom propisat će se uspostavljanje i upravljanje informativnim sistemom za zaštitu prirode i vršenje monitoringa. Podzakonskim aktom iz stava 1 ovog lana propisat e se pitanja pra enja, prikupljanja, registrovanja i analiziranja podataka, injenica i drugih relevantnih informacija o stanju i kori enju prirode i mjerama preduzetim od organa uprave, preduze a i drugih organizacija.	
Čl. 20. podzakonski akt kojim se propisuju način i uslovi zaštite pejzaža van zaštićenih područja, način izrade, vrste planova i projekata za zaštitu pejzaža. Ovim aktom će se propisati postupak za dobijanje dozvole za djelatnosti na području pejzaža, sadržaj i oblik izvještaja koji podnosi nosilac izrade plana ili projekta nadležnom organu o mjerama koje je preduzeo u cilju sprečavanja negativnih uticaja na pejzaž, aktivnosti koje su zabranjene u zaštićenom području. Ovim aktom se propisuje koji javni interesi imaju veći značaj od značaja zaštite prirode.	
*Čl. 37. Posebnim propisom gradonačelnik određuje područja očuvanja prirodnih staništa i staništa vrsta za evropski program NATURA 2000 s ciljem uključivanja određenih područja u međunarodnu ekološku mrežu*Područja koja mogu biti određena za program NATURA 2000 su nacionalni parkovi, prirodno zaštićena područja, pejzaži ili spomenici prirode, ako se u njima nalaze «vrste prirodnih staništa od interesa za zajednicu» i/ili «vrste od interesa za zajednicu» prema međunarodnim kriterijima.	
Čl. 39. Podzakonskim aktom utvrdit će se sistem praćenja namjernog držanja i ubijanja zaštićenih životinja kao i preduzimanja novih mjera istraživanja ili očuvanja radi onemogućavanja da namjerno hvatanje ili ubijanje ima značajan negativan uticaj na vrste. Akt se odnosi na vrste iz Crvene knjige.	
Čl 40. Podzakonskim aktom koji donosi gradonačelnik na prijedlog nadležnog odjeljenja, utvrđuju se vrste divljih životinja koje se mogu loviti, pecati i lovno vrijeme, broj i načine lova.	

3.2.3 Indikatori

Povezanost indikatora identifikovanih za oblast biodiverziteta sa ESAP Brčko distrikta BiH ciljevima je prikazuje Tabela 5.

Tabela 5: Povezanost indikatora za oblast biodiverziteta sa ESAP ciljevima i početnim stanjem

Indikator	Početno stanje	Operativni cilj ESAP Brčko distrikta BiH[1]
D1. Zaštićena područja	Nema zaštićenih područja	3.5. Uspostaviti zaštićena područja na najmanje 17% površine Brčko distrikta BiH u skladu sa globalnim ciljevima za biodiverzitet, a područja zaštite prostorno povezati u skladu sa EU pravnom tekovinom
D2. Rezervati biosfere i močvare od međunarodnog značaja	Nema rezervata biosfere i močvara od međunarodnog značaja	3.3. Razviti kapacitete za zaštitu, praćenja stanja i izvještavanja o biodiverzitetu BiH po standardima EU pravne tekovine, međunarodnim sporazumima i Brčko distrikta BiH legislativi
D3. Šume i ostala šumovita zemljišta	32,6 % Brčko distrikta BiH je pod šumom.	6.1 Unaprijediti strateški, zakonski i institucionalni okvir za održivo upravljanje šumama i šumskim resursima u Brčko distriktu BiH, adekvatno vrednovanje šumskih resursa, kao i integraciju rodno osjetljive problematike klimatskih promjena.
D4. Ugrožene i zaštićene vrste	Nije izrađena inventarizacija flore, faune, fungije i genetičkog diverziteta Brčko distrikta BiH, kao ni karta staništa Brčko distrikta BiH U Brčko distriktu BiH nije usvojena, ni identifikovana crvena lista ugroženih vrsta	3.4. Izvršiti inventuru biodiverziteta na nivou ekosistema, na nivou vrsta (biljke, životinje i gljive) i na nivou genetičkog diverziteta autohtonih pasmina i sorti
D5. Trendovi u broju i rasprostranjenosti odabranih vrsta	Nema podataka	3.4.Izvršiti inventuru biodiverziteta na nivou ekosistema, na nivou vrsta (biljke, životinje i gljive) i na nivou genetičkog diverziteta autohtonih

[1]Operativni ciljevi preuzeti iz radne verzije ESAP Brčko distrikta BiH, nov 2021.

		pasmina i sortis
D6. Invazivne strane/uvezene vrste	Nema podataka	Nema cilja u ESAP-u.
E1. Opterećenje zemljišta	Degradacija zemljišta prisutna je u Brčko distriktu BiH kao i u drugim dijelovima BiH, izazvana raznim ljudskim aktivnostima.	6.5 Unaprijediti zakonski, strateški i insticionalni okvir za korišćenje zemljišta na održiv način.
Praćenje stanja i izvještavanja o biodiverzitetu po standardima EU	Nema podataka	3.3. Razviti kapacitete za zaštitu, praćenja stanja i izvještavanja o biodiverzitetu BiH po standardima EU pravne tekovine, međunarodnim sporazumima i Brčko distrikta BiH legislativi
Zaštita, održiva upotreba biološke raznolikosti	Nema podataka	3.6. Postići političku volju za integrisanje biodiverziteta u sektorske politike i legislative
Korištenje prostora i usluga prirodnih, poljoprivrednih i urbanih ekosistema	Nema podataka	3.7. Donošenje odluka važnih za biodiverzitet/očuvanje prirode bazirati na naučnim informacijama, kroz razvoj stalnog naučno-političkog dijaloga
Finansijska sredstva za biodiverzitet Brčko distrikta BiH	Nema podataka	3.10. Mobilizirati domaća i međunarodna finansisjka sredstva za biodiverzitet Brčko distrikta BiH
Svijest o potencijalu iznačaju prirodnih resursa (šuma, ostalih šumskih proizvoda, lovne divlajči, ribljeg fonda u Brčko distriktu BiH)	Nema podataka	6.1. Unaprijediti strateški, zakonski i institucionalni okvir za održivo upravljanje šumama i šumskim resursima u Brčko distriktu BiH, adekvatno vrednovanje šumskih resursa, kao i integraciju rodno osjetljive problematike klimatskih promjena.
Broj područja pod rizikom od poplava	Nije dostupno	6.5. Uspostaviti integralno i održivo upravljanje zemljišnim resursima
Površina ili broj lokacija na kojima se nalaze opasne hemikalije na lokacijama koje predstavljaju prijetnju zdravlju stanovništva i stanju životne sredine	Nije dostupno	2.7. Uspostaviti sistem za upravljanje industrijskim i opasnim otpadom
Površine visokih šuma	Nije dostupno	6.1. Unaprijediti strateški, zakonski i institucionalni okvir za

Površina teritorije krša i goleti	Nije dostupno	održivo upravljanje šumama i šumskim resursima u Brčko distriktu BiH, adekvatno vrednovanje šumskih resursa, kao i integraciju rodno osjetljive problematike klimatskih promjena.
Degradirane površine	Podaci nisu dostupni	6.5.Uspostaviti integralno i održivo upravljanje zemljišnim resursima
10. BPK i koncentracija amonijaka u rijekama	Tinja BPK = 288,33 t/god Brka BPK= 1013,81 t/god Sava BPK= 536,37 t/god[2]	1.3. Spriječavanje pogoršanja i unaprijeđenje statusa vodnih tijela na teritoriji Brčko distrikta BiH u cilju zaštite vodene flore i faune i potreba korisnika
C11. Nutrijenti u slatkoj vodi (rijeke, jezera, podzemne vode)	Tinja: -Azot (N)= 99,85 t/god -Fosfor (P)= 17,42 t/god Brka: -Azot (N)= 309,49 t/god -Fosfor (P)= 46,46 t/god Sava: -Azot (N)= 196,24 t/god -Fosfor (P) = 23,56 t/god	1.3. Spriječavanje pogoršanja i unaprijeđenje statusa vodnih tijela na teritoriji Brčko distrikta BiH u cilju zaštite vodene flore i faune i potreba korisnika
Broj postojećih gradskih deponija/odlagališta	1	2.3 Uspostaviti integralni sistem upravljanja komunalnim otpadom 2.4 Uspostaviti sistem za upravljanje posebnim kategorijama otpada 2.6 Uspostaviti sistem za upravljanje industrijskim i opasnim otpadom
Broj ilegalnih/divljih deponija/odlagališta	Nepoznat broj, stalno se mijenja	2.7. Jačati svijest o pravilnom razdvajanju, prikupljanju i odlaganju otpada

[2] Nacrt plana upravljanja vodama zavodno područje rijeke Save u Brčko distritu BiH 2016, EPTISA Servicios de Ingeniería, S.L.

3.3 Klimatske promjene

3.3.1 Trenutno stanje klime na području Brčko distrikta BiH[3]

Klima kao meteorološki pojam predstavlja skup meteoroloških uticaja i pojava koji na određenom području i za određeni vremenski period čine srednje stanje atmosfere na nekom dijelu Zemljine površine. Klima BiH je veoma složena je uslovljena je svojim geografskim položajem. Na području Brčko distrikta BiH prisutna je umjereno kontinentalna klima koju karakterišu topla ljeta i hladne zime. Srednja godišnja temperatura je oko 11°C, a godišnja količina padavina je 760 mm. Dakle, na području Brčko distrikta BiH dominira kontinentalni tip klime s prosječnom godišnjom temperaturom vazduha od preko 10ºC (prosječna temperature vazduha za januar iznosi - 3 ºC, a prosječna temperatura najtoplijeg mjeseca – jula je preko 20 ºC). Godišnja količina padavina varira između 700 i 900 mm. U BIH, a samim time i u Brčko distriktu BiH, evidentan je uticaj klimatskih promjena. Sve su veći rizici od ekstremno visokih temperatura, poplava, suša i klizanja tla.

Ekstremno visoke temperature se javljaju tokom juna, jula i augusta sa nekoliko uzastopnih toplih (temperature iznad 25°C) i tropskih (temperature iznad 30°C) dana. Prema podacima najbliže meteorološke stanice u Bijeljini, broj ljetnih dana se kretao od 116 u 2016., dok je u 2017. taj broj bio od 119. Broj tropskih dana je u 2016. bio u opsegu od 45, a u 2017. se kretao između 64.[4] Prema izvještaju Federalnog hidrometeorološkog zavoda BIH, odstupanje srednje godišnje temperature na području Brčko distrikta BiH u 2019. godini u odnosu na prosječnu temperaturu za period 1961-1990 iznosilo je 2,5-3,0°C.[5]

Na području Brčko distrikta BiH količina padavina tokom jedne godine je nešto ispod prosjeka u BiH i iznosi oko 785 mm. Najmanje kiše padne u mjesecu martu i prosjek količine padavina iznosi 47 mm. Sa prosjekom od 94 mm, najviše oborina padne u mjesecu junu.[6]

Brčko distrikt BiH je kao i veći dio ostatka BiH 2014. godine bilo pogođeno najobilnijim ikad zabilježenim padavinama, što je uzrokovalo poplave u pojedinim regijama, posebno u južnim dijelovima Distrikta i na područjima na kojima se izlila rijeka Sava. Prema „Procjeni rizika od poplava i klizišta za stambeni sektor u Brčko distriktu BiH“ urađenoj od strane Instituta za hidrotehniku Sarajevo (HEIS), na području Brčko distrikta BiH 373 stambenih objekata i 1156 stanovnika (oko 1,3% ukupne populacije) je pod izrazito značajnim rizikom od poplava. Iz navedenog, vidljivo je da se

[3] Nacrt ‘’Akcioni plan održivog upravljanja energijom i prilagođavanja klimatskim promjenama (SECAP) Brčko distrikta BiH za period do 2030. godine’’, CETEOR 2020-2021.

[4] Republički hidrometeorološki zavod Republike Srpske, 2017.

[5] Federalni hidrometeorološki zavod BIH: Klimatološka analiza 2019. godine

[6] Na temelju meteoroloških podataka iz satelita za praćenje dostupnih na http://en.climate-data.org/location/26031/ (pristupljeno: 13.11.2020)

povremeno dešavaju elementarne nepogode uzrokovane obilnim padavinama, a poseban rizik predstavlja veliki potencijal izlijevanje rijeke Save. Broj dana sa snježnim pokrivačem je umjeren.
Suše su na području Brčko distrikta BiH sve češći problem u posljednjih nekoliko godina, usljed klimatskih promjena koje karakteriziraju rjeđe i obilnije padavine, sa izraženim sušnim periodima. Na području Brčko distrikta BiH registrovana je suša 2017. godine, kada su prinosi poljoprivrednih kultura uplovljeni. Suše utiču na umanjen prinos i kvalitet proizvoda, te posljedično na povećanje cijena poljoprivrednih i svih proizvoda vezanih za poljoprivredne djelatnosti. Na području Brčko distrikta BiH registrovano je 3750 poljoprivrednih gazdinstava i 243 nosioca poljoprivrednih domaćinstava čiji je primarni sektor djelovanja biljna i stočarska proizvodnja, te voćarstvo. Zbog svega navedenog, štete koje uzrokuju suše su značajne i imaju veliki uticaj na ekonomske prilike.
U kontekstu snabdijevanja vodom, postoje određene smetnje za pojedine dijelove Brčko distrikta BiH tokom godine, obzirom da ovaj segment nije dugoročno riješen, a i na probleme koje uzrokuje suša i nestašica vode u pojedinim dijelovima godine.

Na području Brčko distrikta BiH pojava šumskih požara nije tako česta, i uglavnom se u umjerenoj mjeri dešava tokom ljetnih mjeseci. Šumski požari se dešavaju uglavnom u južnom, brdovitijem dijelu distrikta, bez do sada značajnijih materijalnih šteta. Prema podacima iz Izvještaja o radu Odjeljenja za javnu sigurnost Vlade Brčko distrikta BiH 2014-2019 broj šumskih požara i požara na otvorenom prostoru u 2019 godini je iznosio 125 požara.

Tabela 6: Karakteristike identifikovanih opasnosti od posljedica klimatskih promjena na području Brčko distrikta BiH

Opasnosti	Karakteristike opasnosti				
	Trenutne karakteristike		Buduće karakteristike		
	Vjerovatnoća opasnosti	Uticaj opasnosti	Očekivana promjena intenziteta	Očekivana promjena učestalosti	Vremenski period
Ekstremno visoke temperature	Umjerena	Visok	Povećanje	Povećanje	Rizik u dugoročnom periodu
Padavine i poplave	Visoka	Visok	Povećanje	Povećanje	Rizik u kratkoročnom, srednjoročnom i dugoročnom periodu
Suša i nestašica vode	Umjerena	Visok	Povećanje	Povećanje	Rizik u kratkoročnom, srednjoročnom i dugoročnom periodu
Klizišta i pomjeranje tla	Umjerena	Visok	Povećanje	Povećanje	Rizik u kratkoročnom, srednjoročnom i dugoročnom periodu
Šumski požari	Niska	Umjeren	Povećanje	Povećanje	Rizik u kratkoročnom, srednjoročnom i dugoročnom periodu

Emisije CO_2 na području Brčko distrikta BiH

Ukupne emisija CO_2Brčko distrikta BiH uključuje direktne emisije CO_2 nastale sagorijevanjem goriva i indirektne emisije CO_2 iz potrošnje električne i toplotne energije za sektore zgradarstva, saobraćaja i javne rasvjete.

Tabela 7: Emisije CO2eq po sektorima i energentima u 2019. godini

Energent	Emisija tCO_{2eq}/god				%
	Zgradarstvo	Saobraćaj	Javna rasvjeta	Ukupno po energentima	Udio po energentima
Dizel	0	119.982		119.982	26
Lož ulje	11.502			11.502	3
Motorni benzin	0	4.680		4.680	1
LPG		5.645		5.645	1
Električna energija za grijanje	123.434			123.434	27
Električna energija	114.058		6.461	120.519	26
Ugalj (mrki)	50.597			50.597	11
Ugalj (lignit)	23.252			23.252	5
Pelet	0			0	0
Drvo	0			0	0
UKUPNO	**322.844**	**130.308**	**6.461**	**459.612**	**100**
Udio pojedinog sektora (%)	**70%**	**28%**	**1%**		

Najveći udio od 70% u ukupnim emisijama CO2eq ima sektor zgradarstva, nakon kojeg slijedi sektor saobraćaja sa učešćem od 28%. Sektor javne rasvjete učestvuje u ukupnim emisijama u iznosu od samo 1%.

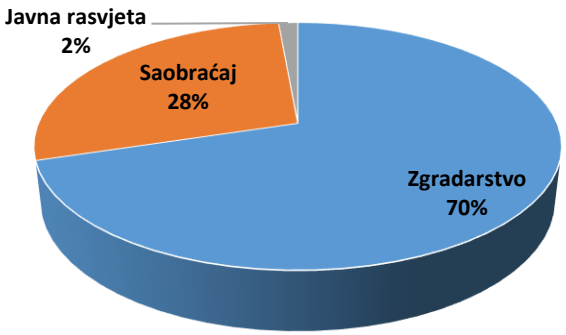

Slika 2: Procentualno učešće sektora u ukupnim emisijama CO_2 u kontrolnoj 2019. godini

Ukupne emisije CO_{2eq} u 2019. godini iz potrošnje energenata Brčko distrikta BiH iznose 459.612 tCO_{2eq}. Emisije iz potrošnje električne energije za grijanje i ostalu upotrebu (123.434 tCO_2 i 120.519 tCO_2) i dizel goriva (119.982 tCO_2) su najzastupljenije u ukupnom inventaru emisija Brčko distrikta BiH za 2019. godinu.

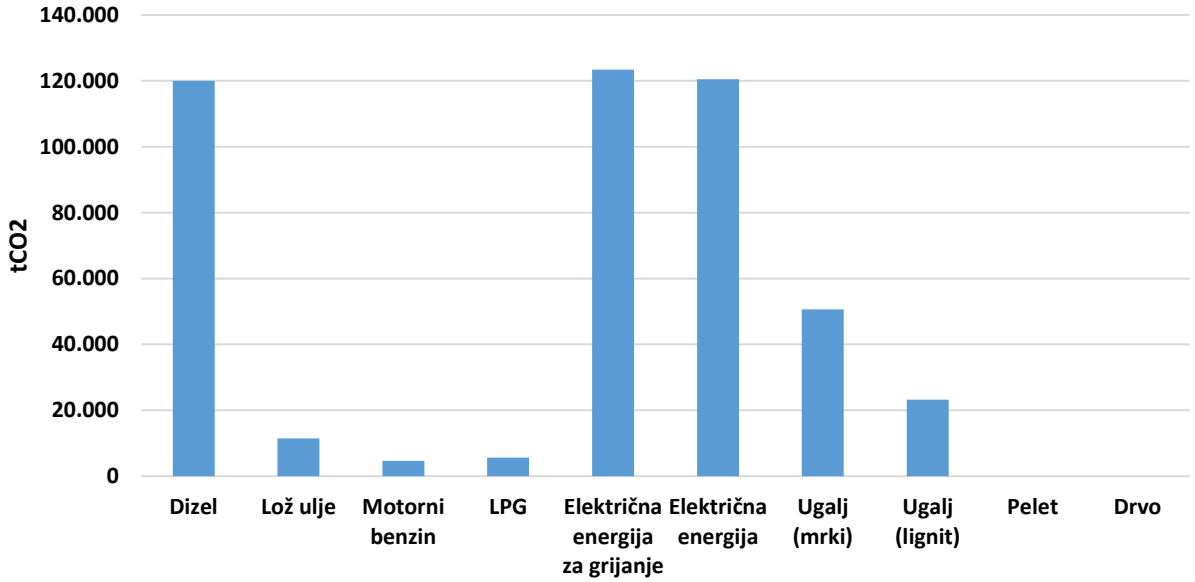

Slika 3: Ukupne emisije CO_2 prikazane po energentima u 2019. godini

Loše upravljanje otpadom doprinosi klimatskim promjenama i zagađenju vazduha, te direktno utiče na mnoge ekosisteme i vrste, odnosno stanje životne sredine. Staklenički gasovi (GHG) iz sektora upravljanja otpadom uključuju ugljen-dioksid (CO_2), metan (CH_4) i azotni oksid (N_2O). Na gradskom odlagalištu otpada, dolazi dominantno do emisija metana, koji je vrlo snažan stakleнički gas povezan s klimatskim promjenama. Emisija metana iz odlagališta otpada nastaje anaerobnom razgradnjom organskog otpada uz pomoć metanogenih bakterija. Količina metana emitirana tokom procesa razgradnje direktno je proporcionalna udjelu razgradivog organskog ugljika, koji je definisan kao udio ugljika u različitim vrstama organskog biorazgradivog otpada. U procesu prijevoza prikupljenog

otpada u atmosferu se oslobađa ugljen-dioksid, najčešći staklenički gas i zagađivač vazduha. Emisija azotnog oksida (N_2O) nastaje iz upravljanja otpadnim vodama. Podaci o emisijama stakleničkih gasova u sektoru otpada u Brčko distriktu trenutno nisu raspoloživi. Dostupni su podaci za BiH, tj. ukupna izračunata emisija stakleničkih gasova u sektoru otpada u 2017. godini iznosila je 944,5 gigagram[7] CO_2-eq (ekvivalent CO_2 emisije). Emisija metana sa odlagališta čvrstog otpada bila je 827,9 gigagram CO_2-eq, dok su iz upravljanja otpadnim vodama bile emisije metana 28,8 i azotnog dioksida 87,9 gigagram CO_2-eq. Emisija stakleničkih gasova je iskazana u smislu CO_2-ekvivalenta, gdje se potencijal globalnog zagrijavanja metana (glavni sastojak deponijskog gasa) i azotnog oksida nalazi u odnosu 21 za metan i 310 za azotni oksid u odnosu na sam CO_2. Emisije stakleničkih gasova su izračunate samo za odloženi komunalni otpad, gdje je sistemom javnog odvoza otpada u 2017. godini bilo pokriveno do 74% stanovništva BiH. Pretpostavka kod proračuna je da je količina i struktura otpada odloženog na odlagalište stalna, uz emitovanje nastalog metana u istoj godini kad je otpad odložen.[8]

Treći nacionalni izvještaj o klimatskim promjenama u BiH[9] obuhvata opise i analizu mjera, između ostalih i za sektor upravljanja otpadom u BiH, sa scenarijima za ublažavanje koji će modelirati moguće putanje emisija stakleničkih gasova do 2050. godine, kao i pregledom aktivnosti, projekata i inicijativa koji će doprinijeti ublažavanju a koji su već u toku ili planirani za realizaciju u narednom periodu. Preduzete mjere, u zavisnosti od stepena njihove primjene, rezultiraju u konačnici padom emisija sa scenarijima S2 i S3.

Važno je napomenuti da postojeća deponija otpada za Brčko nema karakter sanitarne deponije, a ne vrši se razvrstavanje prethodno izdvojenog suhog reciklabilnog otpada ili miješanog otpada.

Postoji nekoliko inicijativa u BiH u svezi razmatranja mogućnosti za smanjenje količina otpada koji se odlaže kao što je inicijativa za pokretanje proizvodnja goriva iz otpada (RDF i SRF) za suspaljivanje u cementarama. Dvije tvornice cementa smještene na teritoriji FBIH zainteresovane su za RDF/SRF kao alternativno gorivo, što je bio pokretač za nekoliko općina da počnu razmišljati o proizvodnji RDF/ SRF.

U Brčko distriktunedostaju postrojenja za obradu i zbrinjavanje posebnih kategorija otpada, uključujući otpadni mulj, životinjski otpad, medicinski otpad, opasni otpad itd.

U Brčko distriktu BiH započete su aktivnosti na unapređenju trenutnog načina upravljanja otpadom. Potpisan je okvirni sporazum za deponovanje otpada na regionalnu deponiju Zvornik, nabavljene su dvije prikolice za prevoz otpada, završeni su radovi na izgradnji privremene transfer-stanice kapaciteta cca. 20.000 t/godišnje. U februaru 2022. godine počeo je transport otpada iz Brčko distrikta BiH na deponovanje na regionalnu deponiju u Zvorniku. U toku je izrada projekta Centra za upravljanje otpadom (CUO) na lokaciji Kladje i izrada projekta za zatvaranje, sanaciju i rekultivaciju deponije u Brčko distriktu BiH. Idejnim rješenjem planirano je da CUO sadrži sortirnicu, kompostanu, MBT-postrojenje. Također, CUO bi sadržavao i prostor za postrojenja za obradu muljeva, građevinskog otpada i elektronskog otpada.

Uporedo sa aktivnostima na izgradnji CUO-a, provode se i aktivnosti na uvođenju odvojenog sakupljanja otpada. U Brčko distriktu BiH osnovana je komisija koja treba predložiti 30–40 lokacija za reciklažna ostrva za odvojeno sakupljanje otpada.

[7] Gigagram: jedinica mase jednaka 1.000.000.000 grama ili 1.000 tona

[8] Agencija za statistiku BiH, Saopćenje br. 1, Okoliš, Emisije stakleničkih gasova iz otpada, 26.02.2019. godine, Sarajevo

[9] TREĆI NACIONALNI IZVJEŠTAJ I DRUGI DVOGODIŠNJI IZVJEŠTAJ O EMISIJI STAKLENIČKIH GASOVA BiH u skladu s Okvirnom konvencijom Ujedinjenih nacija o klimatskim promjenama, juli 2016.

3.3.2 Pravni i institucionalni okvir

Ustavom BiH definisano je da su, entiteti i Brčko distrikt BiH nadležni za donošenje i implementaciju propisa i u oblastima kvaliteta vazduha, klimatskih promjena i energije. Za sve tri navedene oblasti Ministarstvo vanjske trgovine i ekonomskih odnosa Bosne i Hercegovine (MVTEO) je odgovorno za koordinaciju aktivnosti u međunarodnim odnosima.
U Brčko distriktu BiH ne postoji razvijen sistem upravljanja kvalitetom vazduha, međutim Direktiva o kvalitetu vazduha 2008/50/EZ nije inkorporirana u postojeću legislativu. U Brčko distriktu BiH su doneseni sljedeći zakoni iz oblasti vazduha, klimatskih promjena i energije:

- Zakon o zaštiti vazduha (Službeni glasnik Brčko distrikta BiH, br. 25/04, 1/05, 19/07 i 9/09)
- Pravilnik o monitoringu emisije zagađujućih materija u vazduh (Službeni glasnik Brčko distrikta BiH, br. 30/06)
- Pravilnik o monitoringu kvaliteta vazduha (Službeni glasnik Brčko distrikta BiH, br. 30/06)
- Pravilnik o emisiji isparljivih organskih jedinjenja (Službeni glasnik Brčko distrikta BiH, br.30/06)
- Pravilnik o graničnim vrijednostima emisije u vazduh iz postrojenja za sagorijevanje (Službeni glasnik Brčko distrikta BiH, br. 30/06)
- Pravilnik o graničnim vrijednostima emisije zagađujućih materija u vazduh ("Sl.glasnik Brčko distrikta BiH", br. 30/06)
- Pravilnik o uslovima za rad postrojenja za spaljivanje otpada (Službeni glasnik Brčko distrikta BiH, br. 30/06)
- Pravilnik o ograničavanju emisije u vazduh iz postrojenja za spaljivanje biomase (Službeni glasnik Brčko distrikta BiH, br. 30/06)
- Pravilniku o graničnim i ciljanim vrijednostima kvaliteta vazduha, pragovima informisanja i uzbune (Službeni glasnik Brčko distrikta BiH, br. 18/11)
- Pravilnik o postepenom isključivanju supstanci koje oštećuju ozonski omotač (Službeni glasnik Brčko distrikta BiH, br. 30/06

Implementacija navedene legislative je u nadležnosti Odjeljenja za prostorno planiranje i imovinsko - pravne poslove Brčko distrikta BiH. Nadzor nad sprovođenjem legislative vrši Inspektorat Brčko distrikta BiH (Inspektor za zaštitu životne sredine Brčko distrikta BiH).
Za oblast energije nadležnost ima JP Komunalno Brčko d.o.o. Primarni zadatak preduzeća u oblasti energije je distribucija električne energije. Preduzeće predstavlja Brčko distrikt BiH pri izradi strateških dokumenata u oblasti energije u BiH.
U skladu sa Pravilnikom o postepenom isključivanju supstanci koje oštećuju ozonski omotač, Odjeljenje za prostorno planiranje i imovinsko - pravne poslove Brčko distrikta BiH je nadležan za organizovanje monitoringa kontrolisanih supstanci, učestvovanje u postavljanju dozvoljenih kvota - davanje preliminarnog mišljenja prije postavljanja kvota, davanje preliminarnog mišljenja prije izdavanja licenci od strane MVTEO i izvještavanje Jedinice za ozon BiH o izvozu, uvozu i korištenju kontrolisanih supstanci.
Odlukom Skupštine Brčko distrikta BiH od 17.06.2020. godine data je saglasnost gradonačelniku o potpisivanju Sporazuma gradonačelnika za klimu i energiju i izradu akcionog plana za održivu energiju i borbu protiv klimatskih promjena (SECAP). SECAP za Brčko distrikt BiH je izrađen i u fazi je nacrta, tj. u proceduri usvajanja od strane Skupštine Brčko distrikta BiH. Na nivou Brčko distriktu BiH nije donesen pravilnik o inventaru GHG, niti je Direktiva EU o sistemu trgovanja emisijama (EU ETS) implementirana u legislativi o zaštiti životne sredine Brčko distrikta BiH Nadalje, neophodno je

izraditi programe obuke usklađene sa EU direktivama, te omogućiti obrazovanje servisera uređaja koji rade na principu korištenja supstanci koje oštećuju ozonski omotač. Takođe, izraditi propise kojim će se propisati kriteriji za obrazovanje i certificiranje za vršenja ovih poslova.

Nadalje, potrebno je kontinuirano unapređenje infrastrukture za smanjenje rizika od ekstremnih hidroloških pojava i sistema hidroloških i meteoroloških stanica kroz izradu i realizaciju Plan rekonstukcije i izgradnje hidroloških mjernih stanica na bazi identifikovanih područja potencijalno značajnog rizika od poplava te izradu hidrološkog prognoznog modela za područje Brčko distrikta BiH. Potrebno je također vršiti ocjenu realizacije mjera predviđenih Planovima upravljanja poplavnim rizicima (I i II ciklus) u svrhu smanjenja broja područja pod rizikom od poplava, štetnog dejstva erozije i bujica.

Važeće zakonodavstvo iz oblasti upravljanja otpadom osigurava okvir za savremeni sistem zakonskih propisa o upravljanju otpadom, ali bez konkretnijih integracije klimatskih promjena u isto.

3.2.3 Indikatori

Povezanost indikatora identifikovanih za oblast biodiverziteta sa ESAP Brčko distrikta BiH ciljevima je prikazana u Tabela 8.

Tabela 8: Povezanost indikatora za oblast biodiverziteta sa ESAP ciljevima i početnim stanjem

Indikator	Početno stanje	Operativni cilj ESAP Brčko distrikta BiH[10]
B1. Temperatura vazduha	Srednja godišnja temperatura je oko 11 stepeni celzijusa (SECAP BRČKO DISTRIKTA BIH, CETEOR 2021.)	4.3.Smanjen uticaj Brčko distrikta na klimatske promjene smanjenjem emisija stakleničkih gasova i povećanjem ponora ugljika 4.4. Jačanje otpornosti na uticaje klimatskih promjena
B2. Atmosferske oborine	Prosječne godišnje padavine su 785 mm/m^2 (SECAP BRČKO DISTRIKTA BIH, CETEOR 2021.)	4.3. Smanjen uticaj Distrikta Brčko na klimatske promjene smanjenjem emisija stakleničkih gasova i povećanjem ponora ugljika 4.4. Jačanje otpornosti na uticaje klimatskih promjena
B3. Emisije stakleničkih gasova	Ukupne emisije CO2eq u 2019. godini Brčko distrikta BiH iznose 459.612 $tCO2_{eq}$ (SECAP BRČKO DISTRIKTA BIH, CETEOR 2021.)	4.3. Smanjen uticaj Distrikta Brčko na klimatske promjene smanjenjem emisija stakleničkih gasova i povećanjem ponora ugljika

[10]Operativni ciljevi preuzeti iz radne verzije ESAP Brčko distrikta BiH, novembar 2021. godine

E1. Opterećenje zemljišta	Na području Brčko distrikta BiH je registrovano 70 – 80 klizišta (SECAP Brčko distrikta BiH, CETEOR 2021.)	4.4. Jačanje otpornosti na uticaje klimatskih promjena
G1. Konačna potrošnja energije	Nema podatka	4.5. Povećanje energijske efikasnosti u krajnjoj potrošnji u svim sektorima uz uvođenje podsticajnih mehanizama
G2. Ukupna potrošnja energije	U 2012. godini 1.195.036 MWh/a (SECAP Brčko distrikta BiH, CETEOR 2021.)	4.5. Povećanje energijske efikasnosti u krajnjoj potrošnji u svim sektorima uz uvođenje podsticajnih mehanizama
G3. Energetski intenzitet	Nema podatka	4.5. Povećanje energijske efikasnosti u krajnjoj potrošnji u svim sektorima uz uvođenje podsticajnih mehanizama
G4. Potrošnja energije iz obnovljivih izvora	U 2012. godini 171.092 MWh/a (SECAP Brčko distrikta BiH, CETEOR 2021.)	4.6. Povećanje udjela obnovljivih izvora energije uz uvođenje pravednog sistema podsticaja
G5. Konačna potrošnja električne energije	U 2012. godini 335.976 MWh/a (SECAP Brčko distrikta BiH, CETEOR 2021.)	4.5. Povećanje energijske efikasnosti u krajnjoj potrošnji u svim sektorima uz uvođenje podsticajnih mehanizama
G6. Bruto proizvodnja električne energije	0	-
H3. Sastav voznog parka cestovnih motornih vozila prema tipu goriva	Na području Brčko distrikta BiH, u 2019. godini je bilo registrovano 28.641 privatnih vozila (putnički automobili), 942 mopeda i motocikla, 1.139 teretnih vozila, 1.006 priključnih i radnih mašina te 207 traktora. (SECAP Brčko distrikta BiH, CETEOR 2021.)	-
H4. Starost voznog parka cestovnih motornih vozila	Nema podatka	-
Broj postojećih gradskih deponija/odlagališta	1	2.3 Uspostaviti integralni sistem upravljanja komunalnim otpadom 2.4 Uspostaviti sistem za upravljanje posebnim kategorijama otpada 2.6 Uspostaviti sistem za upravljanje industrijskim i opasnim otpadom

3.4 Kvalitet vazduha

3.4.1 Trenutno stanje kvaliteta vazduha na području Brčko distrikta BiH

Kvalitet vazduha u Brčko distriktu BiH zavisi od godišnjih doba. U zimskom periodu, kada je pojačana aktivnost korištenja fosilnih goriva za grijanje objekata pojavljuju se epizode sa povećanim koncentracijama zagađujućih materija. Tome najviše doprinosi korištenje uglja sa visokim udjelom sumpora (npr. Banovići 2% i Ugljevik 5%) za grijanje javnih i stambenih objekata. U Brčko distriktu BiH ne postoji nijedan sistem daljinskog grijanja. Također, znatan uticaj na kvalitet vazduha tokom čitave godine imaju industrijska postrojenja koja se nalaze na području Brčko distrikta BiH , kao što su fabrika akumulatora, fabrika jestivog ulja, šećerana itd. te saobraćaj. Brčko distrikta BiH do sada nije izradilo referentne dokumenate za najbolje raspoložive tehnike za industrijske procese koji su prisutni u Brčko distriktu BiH. Uticaj na kvalitet vazduha imaju i velika termoenergetska postrojenja koja se nalaze u neposrednoj blizini BFD, kao što su TE Tuzla, TE Ugljevik i TE Stanari, kao i rafinerija nafte iz Bosanskog Broda. Kvalitet čvrstih goriva, posebno uglja, drva i peleta, nije zakonski propisan u Brčko distriktu BiH. Brčko distrikt BiH nema izgrađenu infrastrukturu za korištenje i distribuciju prirodnog gasa. Također, saobraćaj je jedan od značajnijih uzročnika lošeg kvaliteta vazduha. U Brčko distriktu BiH nije razvijena infrastruktura za nemotorizovana vozila (npr. nema izgrađene biciklističke staze niti punionica za električna vozila), niti postoje razvijeni mehanizmi podsticaja za ovakav vidi saobraćaja niti destimuliranja saobraćaja na fosilna goriva.

U Brčko distriktu BiH ne postoji razvijen sistem upravljanja kvalitetom vazduha niti je Direktiva o kvalitetu vazduha 2008/50/EZ nije inkorporirana u postojeću legislativu. Mjerenje stanja kvaliteta vazduha na području Brčko distrikta BiH se trenutno ne vrši zbog problema oko održavanja mobilne stanice za mjerenje kvaliteta vazduha koja je u vlasništvu Vlade Brčko distrikta BiH, te zbog toga ne postoje trenutni podaci o stanju kvaliteta vazduha (juli 2021.). U prethodnom periodu je postojala web stranica koja je informisala stanovništvo o stanju kvaliteta vazduha, međutim u posljednje dvije godine, stranica za mjerenje kvaliteta vazduha nije u funkciji. Iz svega se može zaključiti da su institucionalni kapaciteti nedovoljno razvijeni za uspostavljanje odgovarajućeg sistema upravljanja kvalitetom vazduha. U Brčko distriktu BiH ne postoji nikakav elaborat niti studija koja bi pokazala koliki broj mjernih stanica je potreban za područje Brčko distrikta BiH, koje polutante treba mjeriti i na kojim lokacijama trebaju stanice biti postavljene. Do sada Vlada Brčko distrikta BiH nije donosila programe sanacije kvaliteta vazduha, al je donijela Strategiju zaštite vazduha u okviru strategije zaštite životne sredine za period 2016-2026. Također, na području Brčko distrikta BiH nema nijedna akreditovana laboratorija za mjerenje emisija u vazduh i kvalitet vazduha. Mjerenja emisija u vazduhu Brčko distriktu BiH obavljaju laboratorije sa područja Federaciji BIH i Republici Srpskoj. U Brčko distriktu BiH do sada nije izrađen registar/inventar emisija zagađujućih materija, niti se za potrebe prostornog planiranja koriste atmosferski modeli disperzije.

Strategijom zaštite vazduha za period 2016.- 2026. Vlada Brčko distrikta BiH je donijela niz mjera kojima nastoji da ispuni sljedeće ciljeve:

- Usklađivanje zakonske i podzakonske regulative s EU regulativom i međunarodnim konvencijama
- Uspostavljanje sistema upravljanja kvalitetom vazduha u Brčko distriktu BiH
- Smanjenje energetske intenzivnosti
- Ograničenje emisija iz malih ložišta

Ukupno je, strategijom predviđeno trinaest mjera sa rokovima koji su dati u periodu 2021.- 2026. Mjera koja je imala rok za završetak 2018. godina, je ''Izrada i donošenje propisa o energetskoj efikasnosti u građevinarstvu''. Međutim, do sada nije donesena spomenuta zakonska regulativa., odnosno nije donesen ni Zakon o energijskoj efikasnosti. Također, u Brčko distriktu BiH do sada nije otvoren nikakav oblik savjetovališta za energijsku efikasnost, niti su postojale bilo kakve inicijative za projekte građanske energije, šeme podsticaja za korištenje obnovljivih izvora energije i energijsku efikasnost. Jedina mjera koja je imala za rok za implementaciju 2021. godinu je mjera ''Izrada i donošenje akcijskog plana energetski održivog razvoja''. Akcijski plan (SECAP) je izrađen i trenutno je u fazi usvajanja (august 2021.). Sve ostale mjere su predviđene za period 2022.-2026. I nisu do sada realizovane.

Brčko distrikt BiH posjeduje jednu mobilnu stanicu za praćenje kvaliteta vazduha od 2008. godine. Mjerenja su vršena u dugogodišnjim pauzama zbog problema sa održavanjem stanice, tako da mjerenja nisu nikako vršena u periodu 2013. godine, periodu 2015.-2018. i od 2019. godine. U Tabela 9 su prikazani rezultati mjerenja stanja kvaliteta vazduha na području Brčko distrikta BiH u prethodnih 10 godina u godinama kada je vršeno mjerenje.

Tabela 9. Izmjerene vrijednosti stanja kvaliteta u Brčko distriktu BiH za period 2012.-2021. (izvor: PPIPO Brčko, 2021.)

Godina	*2019.*						*2018.*					
Mjesec	**Lokacija mjerenja**	**SO_2 ($\mu g/m^3$)**	**NO_2 ($\mu g/m^3$)**	**PM10 ($\mu g/m^3$)**	**O_3 ($\mu g/m^3$)**	**CO (mg/m^3)**	**Lokacija mjerenja**	**SO_2 ($\mu g/m^3$)**	**NO_2 ($\mu g/m^3$)**	**PM10 ($\mu g/m^3$)**	**O_3 ($\mu g/m^3$)**	**CO (mg/m^3)**
Jan	EŠ Naselje	73,24	25,73	85,56*	13,83	1,02	PSC Brčko	34,5	13,6	**	36,15	0,84
Feb	EŠ Naselje	93,2*	28,67	93,92	15,06	1,16	PSC Brčko	29*	10,97	58,68*	41,75	0,62
Mar	EŠ Naselje	**	23,63	61,66	25,78	0,75	PSC Brčko	63,18	11,68	**	56,5	0,71
Apr	EŠ Naselje	**	17,06	50,6	28,15	0,48	PSC Brčko	51,74	5,52	52,00*	66,04	0,28
Maj	EŠ Naselje	**	11,52	36,16	27,55	0,35	PSC Brčko	60,45	2,26	**	90,71	0,17
Jun	***	***	***	***	***	***	PSC Brčko	92,54	2,14	**	115,78	0,13
Jul	***	***	***	***	***	***	PSC Brčko	130,68	2,41	**	112,2	0,12
Aug	***	***	***	***	***	***	PSC Brčko	103,69	3,34	**	102,62	0,16
Sep	***	***	***	***	***	***	PSC Brčko	103,43	3,71	**	69,52	0,3
Okt	***	***	***	***	***	***	EŠ Naselje	18,06	26,15	62,3	22,28	0,66
Nov	***	***	***	***	***	***	EŠ Naselje	31,8	24,26	**	10,36	0,99
Dec	***	***	***	***	***	***	EŠ Naselje	61,34	32,1	**	7,97	1,34
2019.- prosjek		***73,2****	***21,3****	***60,6****	***22,1****	***0,8****	***2018.- prosjek***	***68,3***	***11,5***	***62,3****	***61,0***	***0,5***

Godina	*2014.*						*2012.*					
Mjesec	**Lokacija mjerenja**	**SO_2 ($\mu g/m^3$)**	**NO_2 ($\mu g/m^3$)**	**PM10 ($\mu g/m^3$)**	**O_3 ($\mu g/m^3$)**	**CO (mg/m^3)**	**Lokacija mjerenja**	**SO_2 ($\mu g/m^3$)**	**NO_2 ($\mu g/m^3$)**	**PM10 ($\mu g/m^3$)**	**O_3 ($\mu g/m^3$)**	**CO (mg/m^3)**
Jan	***	***	***	***	***	***	Krug Bimal	65,23	27,1	40,45	***	1,1
Feb	***	***	***	***	***	***	Krug Bimal	66,65	33	56,6	***	1,24
Mar	Deponija otpada	23,31	9,91	15,6	50,71	1,59	Krug Bimal	40,33	25	44,63	***	0,72
Apr	Deponija otpada	9,56	11,35	18,93	53,36	0,69	Krug Bimal	37,52	20,55	21,8	***	0,39
Maj	Deponija otpada	7,34	4,58	14,66	55,48	1,2	Krug Bimal+Deponija otpada	22,97	10,55	14,82	***	0,21

Jun	Deponija otpada	10,31	5,6	19,09	78,89	1,43	Deponija otpada	23,02*	8,74	16,41	***	0,16
Jul	***	***	***	***	***	***	Deponija otpada	**	9,56	21,15	***	0,17
Aug	***	***	***	***	***	***	Deponija otpada	**	11,92	13,52	***	0,21
Sep	Krug Bimal	48,82	**	21,05	75,69	1,52	***	***	***	0	***	***
Okt	Krug Bimal	63,39	**	33,16	78,24	1,64	***	***	***	0	***	***
Nov	Krug Bimal + V OŠ	83,23	**	53,8	36,46	2,12	***	***	***	0	***	***
Dec	Krug Bimal	73,31	**	48,66	27,14	2,01	***	***	***	0	***	***
2014.- prosjek		***39,9***	***7,9****	***28,1***	***57,0***	***1,5***	***2012.- prosjek***	***46,5****	***18,3***	***19,1***	*****	***0,5***

*Napomena: * - manje od 50% izmjerenih podataka u vremenskom period ** - nije analizator radio u tom period *** - mjerna stanica van pogona*

Mjerna stanica je zadnji put radila u periodu januar 2018. - maj 2019. godine i bila je smještena na dvije lokacije, u Eš naselju u Brčkom i lokaciji PSC Brčko. Lokacije mjernih mjesta su prikazane na Slika 6.

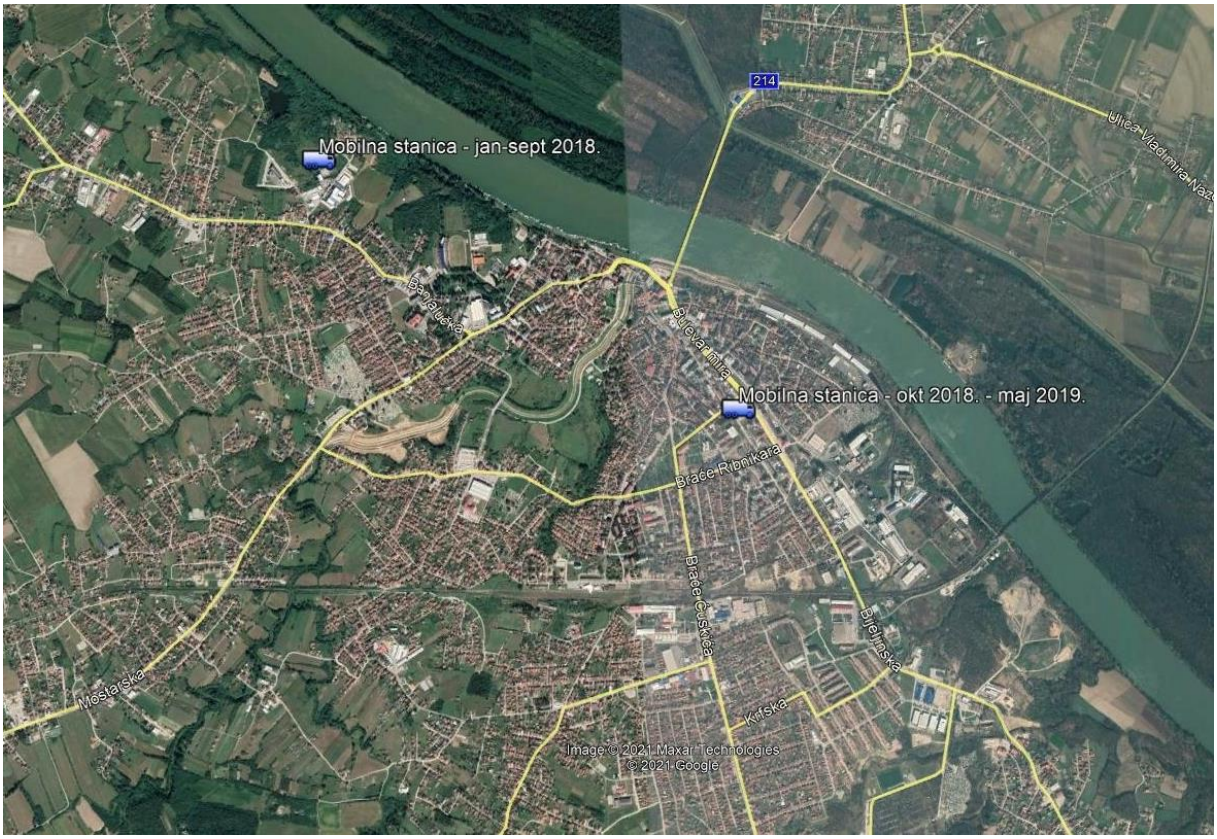

Slika 4. Lokacije mjerenja kvaliteta vazduha u periodu 2018.-2019.

Rezultati mjerenja u naselju Eš pokazuju da koncentracije sumpor dioksida najveće mjesečne vrijednosti u zimskim mjesecima, decembar i januar, iz čega se može zaključiti da na navedenoj lokaciji dominiraju koncentracije SO_2 nastale iz sistema grijanja objekata na ugalj. S druge strane na lokaciji PSC Brčko mjerenja pokazuju da su najveće koncentracije zabilježene u razdoblju jun-septembar 2018. godine, dakle u ljetnim mjesecima, što nam govori da su na ovoj lokaciji dominantne koncentracije nastale iz rada industrijskih postrojenja u ljetnom periodu.

Također, zabilježena je pojačana koncentracija čvrstih čestica u vazduhu na lokacije Eš naselje. Dok su vršena mjerenja na lokaciji PSC analizator za određivanje koncentracije PM10 je pretežno bio u kvaru, te stoga ni rezultati mjerenja nisu adekvatni za ocjenu kvaliteta vazduha. Rezultati mjerenja NOx prikazuju koncentracije, dosta smanjenje u ljetnom periodu na lokaciji PSC, dok, u zimskom periodu na lokaciji u EŠ naselju su dostigle vrijednosti oko 50 % od dozvoljene granične vrijednosti.

Mjerenje koncentracija ozona (O_3) na pomenutim lokacijama pokazuju povećanje koncentracija u ljetnim periodima (maj-august), što je u skladu sa smanjenjem NOx. Naime, azot monoksid (NO) pri

visokim koncentracijama oksidira u azot dioksid (NO_2). Molekula NO_2 se apsorpcijom sunčeve svjetlosti raspada na molekulu NO i atom kisika (O), koji je vrlo reaktivan i s molekulom kisika O_2 daje molekulu ozona O_3. Zbog toga, smanjenje koncentracija NOx, prati povećanje koncentracija ozona.

Mjerenja obavljena u periodu 2012. i 2014. godine su vršena na različitim lokacijama gdje može biti dominantan jedan izvor (npr. lokacija u krugu Fabrike ulja Bimal i deponija otpada), tako da se ocjena stanja kvaliteta vazduha ne može uzeti kao reprezentativna za šire područje. Također, za ova mjerenja postoje podaci samo za određene mjesece. Na osnovu mjerenja i 2018. i 2019. godine može se zaključiti da kvalitet vazduha ne zadovoljava granične vrijednosti za polutante SO2 i PM10 za parametar srednja godišnja vrijednost iako nema podataka ni za jednu kompletnu godinu na jednoj lokaciji.

Nadalje, za oblast upravljanja otpadom može se konstatovati da nije sistemski, niti planski riješena. Ne praktikuje se odvajanje otpada na mjestu nastanka, otpad se prikuplja bez razdvajanja, pa se često u komunalnom otpadu nalaze i pojedine kategorije industrijskog, medicinskog i drugih vrsta otpada, među kojima ima i opasnog otpada. Ukupni godišnji proizvedeni otpad se procjenjuje na oko 25.000 tona. Oko 95% prikupljenog otpada u Brčko distriktu BiH se odlaže na nesanitarnu deponiju, koja je locirana u blizini rijeke Save, na udaljenosti od oko 50 m. Na području distrikta nalazi se i veliki broj divljih deponija, što sveukupno sagledavajući negativno utječe na kvalitet vazduha. Nedostatak sistema za upravljanje industrijskim i opasnim otpadom, neuređena deponija otpada na obali rijeke Save, te brojne divlje deponije na području Brčko distrikta BiH predstavljaju negativan uticaj na kvalitet vazduha.

Poznato je da postoje emisije metana u vazduh sa postojećih neuređenih komunalnih odlagališta u Brčko distriktu BiH. Međutim, nedostatak postojećeg sistema prikupljanja i obrade ovih podataka onemogućava procjenu uticaja ovih emisija na kvalitet vazduha.

Nema informacija da li se vrše redovni propisani periodični pregledi fizičkih, hemijskih i bioloških štetnosti i mikroklime i kvalitet vazduha u zatvorenom prostoru.

3.3.2 Pravni i institucionalni okvir

U Brčko distriktu BiH ne postoji razvijen sistem upravljanja kvalitetom vazduha, legislativa je zastarjela (zakon iz 2004), odnosno Direktiva o kvalitetu vazduha 2008/50/EZ nije inkorporirana u postojeću legislativu. U Brčko distriktu BiH su doneseni sljedeći zakoni iz oblasti vazduha, klimatskih promjena i energije:

- Zakon o zaštiti vazduha (Službeni glasnik Brčko distrikta BiH, br. 25/04, 1/05, 19/07 i 9/09)
- Pravilnik o monitoringu emisije zagađujućih materija u vazduh (Službeni glasnik Brčko distrikta BiH, br. 30/06)
- Pravilnik o monitoringu kvaliteta vazduha (Službeni glasnik Brčko distrikta BiH, br. 30/06)
- Pravilnik o emisiji isparljivih organskih jedinjenja (Službeni glasnik Brčko distrikta BiH, br.30/06)
- Pravilnik o graničnim vrijednostima emisije u vazduh iz postrojenja za sagorijevanje (Službeni glasnik Brčko distrikta BiH, br. 30/06)
- Pravilnik o graničnim vrijednostima emisije zagađujućih materija u vazduh ("Sl.glasnik Brčko distrikta BiH", br. 30/06)

- Pravilnik o uslovima za rad postrojenja za spaljivanje otpada (Službeni glasnik Brčko distrikta BiH, br. 30/06)
- Pravilnik o ograničavanju emisije u vazduh iz postrojenja za spaljivanje biomase (Službeni glasnik Brčko distrikta BiH, br. 30/06)
- Pravilniku o graničnim i ciljanim vrijednostima kvaliteta vazduha, pragovima informisanja i uzbune (Službeni glasnik Brčko distrikta BiH, br. 18/11)
- Pravilnik o postepenom isključivanju supstanci koje oštećuju ozonski omotač (Službeni glasnik Brčko distrikta BiH, br. 30/06

Odlukom Skupštine Brčko distrikta BiH od 17.06.2020. godine data je saglasnost gradonačelniku o potpisivanju Sporazuma gradonačelnika za klimu i energiju i izradu akcionog plana za održivu energiju i borbu protiv klimatskih promjena (SECAP). SECAP za Brčko distrikt BiH je izrađen i u fazi je nacrta, tj. u proceduri usvajanja od strane Skupštine Brčko distrikta.

3.3.3 Indikatori

Povezanost indikatora identifikovanih za oblast kvaliteta vazduha sa ciljevima ESAP Brčko distrikta BiH je prikazana u Tabela 10.

Tabela 10.: Povezanost indikatora za oblast kvaliteta vazduha sa ESAP ciljevima i početnim stanjem

Indikator	Početno stanje	Operativni cilj ESAP Brčko distrikta BiH
A1. Emisije zagađujućih materija u atmosferu	nisu definisane trenutne emisije u vazduh	4.1. Smanjene zagađivanja vazduha ključnim zagađujućim materijama na nivoe koji su sigurni za ljudsko zdravlje
A2. Kvaliteta vazduha u urbanim područjima	Iznad granične vrijednosti za SO2 i PM10 (parametar srednja godišnja vrijednost)	4.2. Unapređenje sistema upravljanja kvalitetom vazduha koji podržava donošenje strateških odluka i informira građane o kvaliteti vazduha
A3. Potrošnja tvari koje oštećuju ozonski omotač	Ukupne emisije CO2eq u 2019. godini Brčko distrikt BiH iznose 459.612 tCO2eq (SECAP Brčko distrikta BiH, CETEOR 2021.)	4.3. Smanjene uticaj Distrikta Brčko na klimatske promjene smanjenjem emisija stakleničkih plinova i povećanjem ponora ugljika
H3. Sastav voznog parka cestovnih motornih vozila prema tipu goriva	Na području Brčko distrikta BiH BiH, u 2019. godini je bilo registrovano 28.641 privatnih vozila (putnički automobili), 942 mopeda i motocikla, 1.139 teretnih vozila, 1.006 priključnih i radnih mašina te 207 traktora. (SECAP Brčko distrikta BiH, CETEOR 2021.)	-
H4. Starost voznog parka cestovnih motornih vozila	Nema podataka	-

I1. Produkcija (proizvodnja) otpada **Komunalni otpad**	25.000 t otpada godišnje[11]	2.1 Unaprijediti pravni i strateški okvir u oblasti upravljanja otpadom sa EU principima
I2. Upravljanje opasnim otpadom	Nisu dostupni podaci	2.6 Uspostaviti sistem za upravljanje industrijskim i opasnim otpadom
I3. Ponovna upotreba i reciklaža	Nije zastupljena	2.2 Uvesti različite ekonomske i finansijske instrumente i mehanizme koji će omogućiti finansijski održivo i po životnu sredinu/okoliš prihvatljivo upravljanje otpadom
I4. Konačno zbrinjavanje otpada	20.309 t otpada godišnje[5]	2.3. Uspostaviti integralni sistem upravljanja komunalnim otpadom 2.5. Uspostaviti sistem za upravljanje posebnim kategorijama otpada
Broj deponija za odlaganje otpada na području Brčko distrikta BiH	1 gradska nesanitarna /nesanitarna deponija[12]	2.3. Uspostaviti integralni sistem upravljanja komunalnim otpadom 2.4. Uspostaviti sistem za upravljanje posebnim kategorijama otpada 2.5 Unaprijediti sistem evidencije i izvještavanja o otpadu 2.6 Uspostaviti sistem za upravljanje industrijskim i opasnim otpadom
Broj neuređenih/ divljih deponija	Nepoznati broj divljih deponija (svakodnevno se postojeće uklanjaju, ali i nastaju nove) [6]	2.8. Jačati svijest javnosti o pravilnom razdvajanju, prikupljanju i odlaganju otpada

3.5 Vodni resursi

3.5.1 Trenutno stanje vodnih resursa na području Brčko distrikta BiH

U hidrografskom smislu, površinske vode Brčko distrikta BiH pripadaju riječnom bazenu Crnog mora pri čemu je bazni recipijent rijeka Sava. Na teritoriji Brčko distrikta BiH se nalaze i dvije veće pritoke rijeke Save: Tinja i Brka, kao i niz manjih rječica, kanala i drugih vodotoka čija se izvorišta uglavnom nalaze na području planine Majevice. Prema Zakonu o zaštiti voda Brčko distrikta BiH (Službeni glasnik Brčko distrikta BiH br. 24/04 2004) na teritoriji Brčko distrikta uspostavljena su tri glavna

[11] WB, BIH, Analiza sektora upravljanja čvrstim komunalnim otpadom, 2017.

[12] Strategija zaštite životne sredine Brčko distrikta BiH za period 2016-2026.

podsliva: neposredni sliv rijeke Save u Brčko distriktu BiH, podsliv rijeke Tinje i podsliv rijeke Brke koji sadrže ukupno 24 vodotoka. Cijelom dužinom svog toka kroz Brčko distrikt, koja iznosi 35 km, rijeka Sava predstavlja granicu između BIH i Hrvatske.

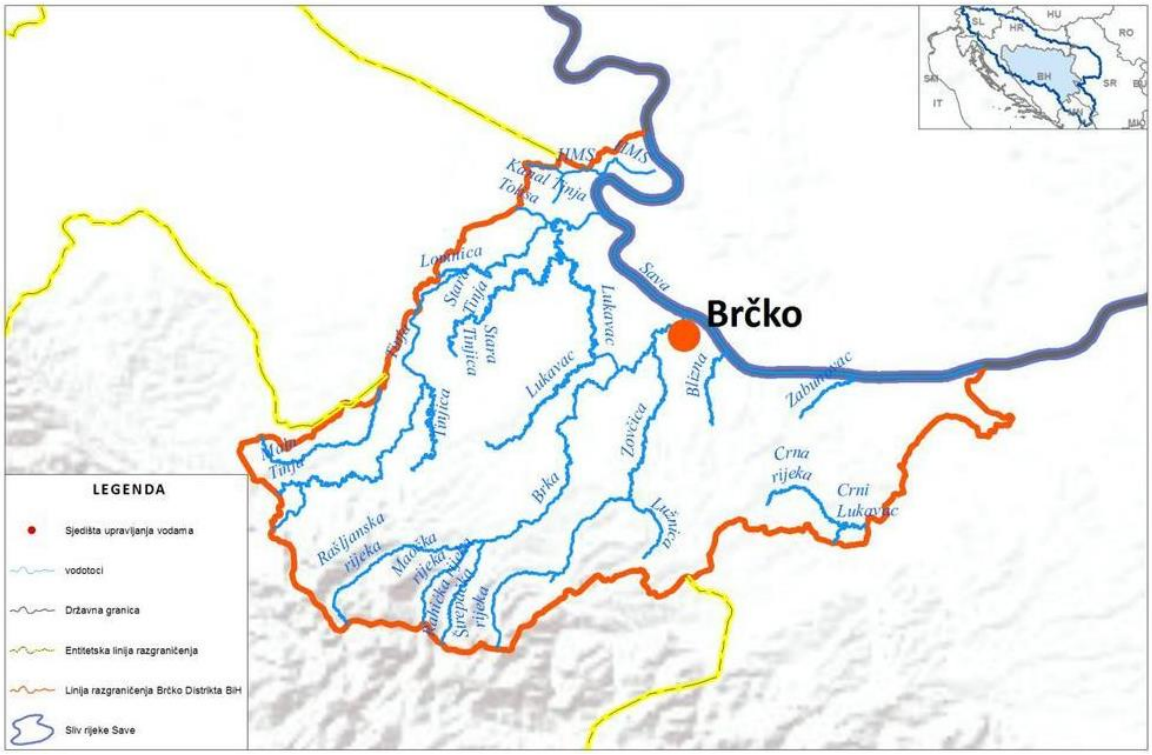

Slika 5. Hidrografska mreža Brčko distrikta BiH

Na teritoriji Brčko distrikta BIH se nalazi vodeni akvifer površine 305,5 km^2 koji pokriva 62,8% ukupne površine Brčko distrikta BiH (486,3 km^2). Ovaj akvifer se proteže i na teritoriji oba entiteta, a dijelom i na teritoriji susjedne države Hrvatske. Jedan dio vode koja se koriste za vodonabdijevanje urbane zone Brčko distrikta se dobija iz 13 bunara smještenih u selu Plazulje koji se nalaze na dubini od 30-40 metara. Najveća količina vode za vodosnabdijevanje se dobija iz Fabrike za vodu koja koristi vodu rijeke Save. Fabrika vode radi sa svega jednom trećinom svog kapaciteta u skladu sa potražnjom. U pogledu vodosnabdijevanja jedan od izazova jeste smanjiti gubitke u sistemu koji iznose i do 45%.

Daleko veći problem u Brčko distriktu BiH predstavlja odvodnja komunalnih otpadnih voda, koji je naročito izražen u samom centru grada, naročito u periodu kada je nizak vodostaj rijeke Brke. Svega oko 47% populacije Brčko distrikta BiH je povezano na kanalizacioni sistem. Radi se uglavnom o stanovništvu koje naseljava urbani region. Pojedina naselja u Distriktu imaju samo djelimično izgrađene kanalizacijske sisteme mješovitog tipa koji su povezani samo s dijelovima tih naselja. Problem predstavljaju i nesistematska izgradnja bez adekvatne planske dokumentacije, kao i činjenica da postojeći kanalizacioni odvodi nisu odvojeni od odvoda oborinskih voda. Kolektori otpadnih voda na teritoriji Brčko distrikta BiH ne postoje, kao ni pogon za prečišćavanje otpadnih voda. Komunalna otpadna voda se uglavnom direktno izlijeva u vodotoke ili se provodi u septičke jame. Usljed svega navedenog, najveće opterećenje trpi rijeka Brka koja protiče kroz centar urbane zone. Što se tiče samog ispuštanja otpadnih voda iz kanalizacijskih sistema u prirodne vodotoke, Pravilnikom o uslovima ispuštanja otpadnih voda u površinske vode propisana je maksimalna dopuštena koncentracija opasnih i štetnih materija u otpadnim vodama. Međutim, otvoreni vodotoci su

ugroženi prvenstveno neprečišćenim komulanim vodama i otpadom koji se nekotrolisano odlaže u korita, kao i ispuštenjem industrijskih otpadnih voda.

Slika 6. Tačkasti zagađivači na vodnom području rijeke Save u Brčko distriktu BiH

Što se tiče zagađivanja vodotoka industrijskim otpadnim vodama, njihov udio u ukupnom opterećenju zagađujućim materijama različite prirode je znatan. Radi se o tačkastim zagađivačima koji su uglavom smješteni izvan urbanog područja. Za svoje tehnološke potrebe većina ih ima vlastite izvore snabdijevanja vodom, posebno u slučajevima kada se u procesu proizvodnje ne koristi voda za piće. S druge strane, zbog specifičnog karaktera otpadnih voda koje nastaju u proizvodnom procesu, neka industrijska postrojenja imaju vlastita postrojenja za prečišćavanje otpadnih voda, zavisno od toga da li se otpadna voda ispušta u vodotoke ili u kanalizacioni sistem.

Slika 7. Ocjena ekološkog statusa na osnovu rezultata ispitivanja kvaliteta voda vodotoka u Brčko distriktu BiH

Procijenjeno je da ukupna količina otpadnih voda iz domaćinstava koja se ispušta u kanalizacijske sisteme na teritoriji Brčko distrikta BiHgodišnje iznosi 3558 mil. m^3, dok procijenjena količina otpadnih voda iz privrede i industrije iznosi 292 000 m^3 godišnje.

Pored industrije, značajan zagađivač vodotoka generalno predstavljaju procjedne vode deponija. Gradska deponija Brčko distrikta BiH je smještena u urbanom regionu u blizini rijeke Save. Pored centralne, postoji i dvadesetak ilegalnih deponija za koje nije uspostavljen monitoring otpadnih voda.

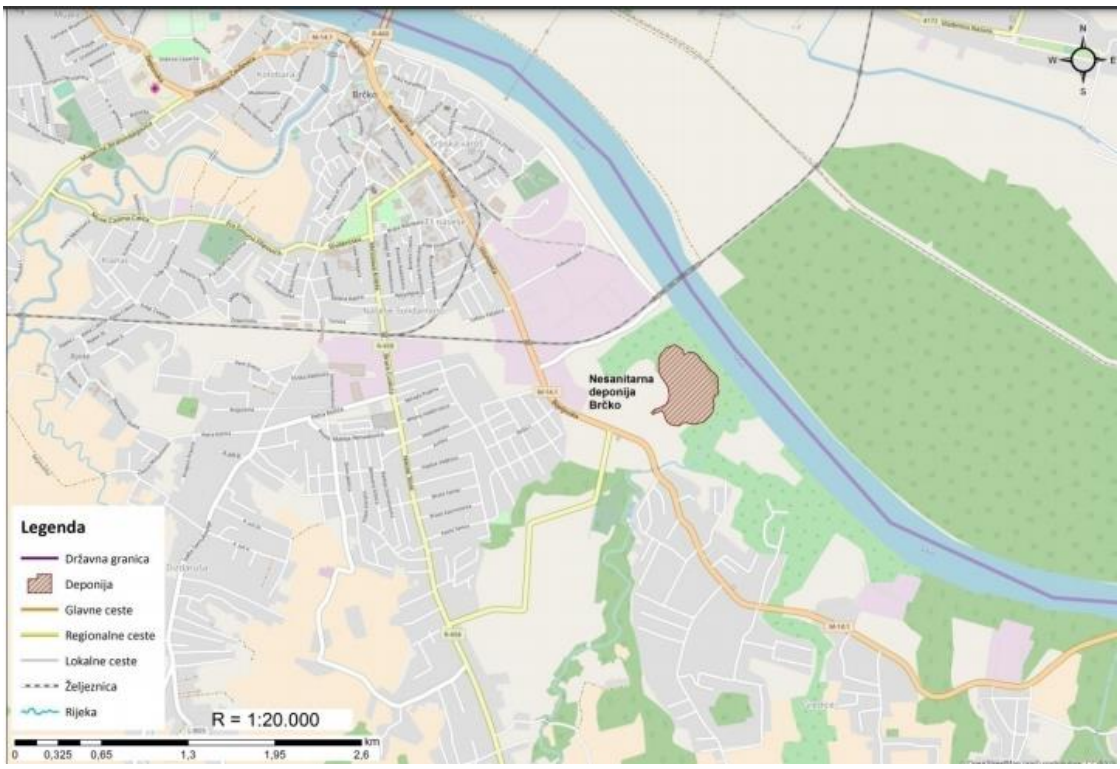

Slika 8. Lokacija centralne deponije da odlaganje otpada u Brčko distriktu BiH

U Brčko distriktu BiH se ne koriste adekvatno zemljišni i vodni resursi za obavljanje poljoprivrednih aktivnosti, odnosno, za izgradnju sistema za navodnjavanje i odvodnju.

Na području Brčko distrikta BiH ne postoje, niti je planirana izgradnja hidrocentrala. Značajan izazov za upravljanje vodama na području Brčko distrikta predstavlja i odbrana od poplava i prilagođavanje klimatskim promjenama. Nakon katastrofalnih poplava 2014. godine izvršena je sanacija postojeće i izgradnja nove infrastrukture u svrhu odbrane od poplava. U okviru Plana upravljanja vodama za vodno područje rijeke Save u Brčko distriktu BiH planirana je izgradnja objekata u svrhu zaštite od poplava. Značajniji objekti zaštite od poplava predviđeni su na dionicama vodotoka u gradskim područjima koja su gusto naseljena, te u njihovim industrijskim zonama. U prvom planskom ciklusu planirani su projekti koji imaju za cilj smanjenje poplavnog rizika u urbanom području Distrikta, a to su:

- Nastavak regulacije rijeke Brka – 1. faza regulacije.
- Rekonstrukcija regulacije kanala Lukavac-Brka, kojim se voda iz vodotoka Lukavac provodi u rijeku Brku – 1. faza regulacije vodotoka Lukavac.
- Regulacija vodotoka Blizna – 1. faza regulacije.

Od navedenih projekata u 2020. godini završen je projekat regulacije rijeke Brke - 1. faza, dok je projekat regulacije potoka Blizne -1. faza u završnoj fazi.
Odjeljenje za poljoprivredu, šumarstvo i vodoprivredu Brčko distriktu BiH je tokom 2019/2020. godine radilo na implementaciji Akcionog plana za zaštitu od poplava i upravljanje rijekama u BiH, kroz sredstva IPA 2014 i to:

- Implementacija Akcionog dokumenta „Podrška zaštiti od poplava i upravljanju vodama“ (Nacionalni akcioni dokument), na osnovu kojeg se na području Brčko distrikta BiH izvode radovi na rekonstrukciji savskog odbrambenog nasipa -II, III, IV i V faza rekonstrukcije.
- Implementacija Komponente 1 „Nacionalnog akcionog dokumenta“ - Hidrometeorološki sistem prognoziranja za sliv rijeke Save u BiH (Faza 1. Rijeka Bosna).
- Implementacija Akcionog dokumenta „Obnova i izgradnja objekata za zaštitu od poplava“ („Regionalni akcioni dokument“)
- Implementacija projekta „Preparation of Flood Hazard Maps, Flood Risk Maps and Support to the PMU of the Flood Risk Management Project“, u okviru kojeg se provode brojne aktivnosti neophodne za izradu mapa opasnosti od poplava i mapa poplavnog rizika za BIH (uključujući i Brčko distrikt BiH).
- U toku je UNDP projekat „Unapređenje procesa prilagođavanja na klimatske promjene radi srednjeročnog planiranja investicija u klimatski osjetljive sektore u BiH“
- U 2019. godini započet je projekat „Tehnička pomoć za razvoj hidrološkog sistema za predviđanje poplava za sliv rijeke Save u BiH (faza I- rijeka Bosna)“ u koji je uključen i Brčko distrikt BiH.[13]

Imajući u vidu da Brčko distrikt BiH leži na obali rijeke Save, koja je plovna 260 dana tokom godine, postoji mogućnost odvijanja riječnog saobraćaja kao jednog od najjeftinijih vidova saobraćaja. Pitanje obilježavanja plovnog puta – signalizacije riješeno je još u aprilu 2010. godine.

Pored industrije, značajan zagađivač vodnih resursa generalno predstavljaju procjedne vode sa postojećih deponija/odlagališta otpada. Oblast upravljanja otpadom nije sistemski, niti planski riješena. Ne postoji izrađen plan upravljanja otpadom za Brčko Distrikt Bosne i Hercegovine. Odlaganje otpada iz domaćinstava se realizira u kontejnere od 1.100 l i kamionske kontejnere od 5-7m^3. Isti tip kontejnera se koristi i za komercijalne i industrijske klijente. Nema odvajanja otpada na mjestu nastanka. Otpad iz domaćinstava se odvozi dva puta sedmično u urbanim dijelovima i jednom sedmično u ruralnim dijelovima. Odvoz otpada se vrši 6 dana sedmično ili 300 dana godišnje. Prosječni obuhvat odvozom komunalnog otpada u urbanim i ruralnim područjima u 2018. godini je 95%. Prikupljeni otpad se deponuje na gradsku deponiju koja se nalazi na desnoj obali rijeke Save, 50 m od rijeke, a 250 metara od magistralne ceste M 14.1 između centra Brčkog i grada Bijeljine. Deponija se prostire na površini od približno 11,5 hektara i aktivna je već više od 50 godina. Velika otvorena aktivna zona prostire se na približno 40.000 m2. Procjedne vode iz tijela ove deponije mogu biti veoma zagađene toksičnim i biološkim zagađujućim materijama i kao takve predstavljaju potencijalnu opasnost po kvalitet voda, zemljišta, te zdravlje stanovništva.

U Brčko Distriktu Bosne i Hercegovine nije uspostavljen sistem za upravljanje industrijskim i opasnim otpadom, ne postoje postrojenja za obradu i zbrinjavanje posebnih kategorija otpada, uključujući otpadni mulj, životinjski otpad, medicinski otpad, te opasni otpad, pa se ove vrste otpada odlažu na prethodno opisanu deponiju. Sve navedeno predstavlja kumulativno izuzetno negativan uticaj na životnu sredinu, a posebno i direktno na kvalitet vode rijeke Save, te podzemnih voda u njenom zaobalju.

Na području Brčko Distrikta Bosne i Hercegovine stalno egzistira i određeni broj divljih deponija, koje predstavljaju mjesta na kojima se vrši ili se vršilo nelegalno odlaganje otpada na prethodno nepripremljenu lokaciju. Ove lokacije nemaju sisteme kontrole zagađenja.

[13] Strategija razvoja Brčko distrikta BiH 2021-2027

Imajući u vidu trenutno stanje i probleme vezane za otpad, sa strateškog aspekta, neophodno je smanjiti količinu produkovanog i odloženog komunalnog otpada, te povećati količine ponovo upotrijebljenih materijala. Također, neophodno je poboljšati infrastrukturu za prikupljanje, odvoz i tretman komunalnog otpada. Neophodno je uspostaviti sistem za upravljanje posebnim kategorijama otpada, te sistem monitoringa i izvještavanja o svim kategorijama otpada.

Nizak nivo javne svijesti o pravilnom razdvajanju, prikupljanju i odlaganju otpada zahtijeva značajne aktivnosti koje trebaju biti prioritet za unaprjeđenje trenutnog stanja. Javno preduzeću za komunalne djelatnosti „Komunalno Brčko“ vrši usluge od općeg interesa u Brčko distriktu BiH, koje obuhvataju: distribuciju električne energije, proizvodnju i distribuciju vode, održavanje i uređenje javnih površina, kao i prikupljanje, transport i deponovanjem komunalnog otpada. Radna jedinica Čistoća je zadužena za prikupljanje, transport i deponovanje otpada. Pored toga, preduzeće se bavi i održavanjem ulica, čišćenjem snijega i održavanjem zelenih površina, a postojeće stanje ukazuje na nedostatak kapaciteta u cilju poboljšanja stanja upravljanja otpadom.

3.5.2 Pravni i institucionalni okvir

S obzirom na to da je cilj BiH da postane članica Evropske unije, već je krajem devedesetih godina prošlog vijeka počela koristiti fondove EU sa ciljem institucionalnog jačanja i reformiranja sektora voda. U okviru ovih reformi je u BiH uspostavljeno upravljanje vodama na nivou riječnih slivova, a u entitetska zakonodavstva iz oblasti vodnih resursa su transponirane najznačajnije odredbe EU direktiva iz oblasti voda. Međutim, transpozicija relevantnih EU Direktiva iz oblasti vodnih resursa u pravni sistem Brčko distrikta BiH je trenutno u ranoj fazi. Brčko distrikt nema definisane prioritete vezane za transponovanje Direktiva o vodama i za institucionalne mjere za oblast upravljanja vodama niti izrađen Akcioni plan za usklađivanja propisa o vodama u Brčko distriktu BiHs propisima EU i za realizaciju institucionalnih mjera.

U Brčko distriktu BiH je trenutno u proceduri donošenje novog Zakon o vodama, a sektor voda u Brčko distriktu BiH, generalno, ima značajan zakonodavni nedostatak. Sve do njegovog donošenja, na snazi je Zakon o vodama Republike Srpske iz 1998. godine ("Sl. glasnik RS", br. 10/98). Ovaj zakon je u Brčko distriktu BiH stupio na snagu u 2006. godine Odlukom Visokog predstavnika za BIH. Uz zakon su usvojeni i svi vezani podzakonski akti. Najveći problem u ovom kontekstu predstavlja činjenica da je Zakon o vodama usvojen 1998., što znači prije transponiranja Okvirne direktive o vodama i ostalih relevantnih EU direktiva. Samim tim je prenošenje propisa EU u pravni sistem Brčko distrikta BiH u ranoj fazi. Vlada Brčko distrikta BiH usvojila je 03.08.2016. godine Nacrt zakona o vodama i uputila ga u skupštinsku proceduru, ali njegovo usvajanje još uvijek nije realizovano.U Brčko distriktu nije uspostvaljen informacioni sistem voda. U Brčko distriktu BiH trenutno nije izrađen Akcioni Plan (APID) o procjeni i upravljanju rizicima od poplava 2007/60/EZ, te Plana provođenja (DSIP) i Akcioni Plan (APID) niti njihova implementacija :

- Direktive o zaštiti vode od zagađenja uzrokovanog nitratima iz poljoprivrednih izvora 91/676/EZ
- Direktive o upravljanju kvalitetom vode za kupanje 2006/7/EZ
- Direktive o standardima kvaliteta životne sredine u području vodne politike 2013/39/EZ
- Direktive o zaštiti podzemnih voda od onečišćenja i pogoršanja kvaliteta 2006/118/EZ

Postojeća Strategija zaštite životne sredine Brčko Distrikta (2016-2026) ne sadrži Strategiju upravljanja vodama, te bi strategija upravljanja vodama Brčko distrikta u okviru Strategije zaštite

životne sredine BiH trebala postati sastavni dio Strategije zaštite životne sredine Brčko distrikta BiH. Vlada Brčko distrikta je 2017. godine usvojila „Plan upravljanja vodama za vodno područje rijeke Save u Brčko distriktu BiH (2016-2021)“. Zaključak o njegovom usvajanju objavljen je u Službenom glasniku Brčko distrikta BiH, broj: 35/17, bez objave samog Plana upravljanja vodama. Plan upravljanja vodama nikad nije objavljen na stranici Vlade Brčko distikta BiH kako bi se mogao koristiti kao zvaničan planski dokument, te kako bi i druga odjeljenja Vlade i institucije Brčko distrikta BiH, nadležne za provođenje Programa mjera, mogli krenuti u pravcu realizacije Programa mjera, odnosno Plana upravljanja vodama.
Brčko distrikt BiH ne posjeduje potrebne i vrlo značajne dokumente, poput strategija, studija ili elaborata, koji sistemski analiziraju stanje vodsnabdijevanja i upravljanja otpadnim vodama Brčko distrikta BiH za duži planski vremenski period, a koji su neophodni za pravilno i sistemsko razvijanje i kanalizacione infrastrukture od koje zavisi dalji razvoj u Brčko distrikta BiH. Neophodno je izraditi strategiju vodosnabdijevanja koja će dati smjernice za dalji razvoj, kao i katastar zagađivača.

Ni za jedno izvorište vode za piće nisu proglašene zone sanitarne zaštite. Na postojećim izvorištima vode za piće izvršeno je samo fizičko osiguranje objekata na samim izvorištima. Izuzetak je glavno gradsko izvorište Plazulje za koje je ograđena cijela zona neposredne sanitarne zaštite za 1 bunar koji se nalaze u krugu izvorišta. Za preostalih 12 bunara, koji se nalaze izvan zone izvorišta Plazulje, ograđene su samo zone neposredne sanitarne zaštite.[14]
Kao značajan izazov za upravljanje vodnim resursima se ističe i nepostojanje informacionog sistema voda u Brčko distriktu.
U Brčko distriktu BiH su izrađene Mape opasnosti i mape rizika od poplava. Do sada nije usvojen Plan upravljanja poplavnim rizikom u BiH. Uspostavljen je hidrološki prognozni modeli rijeke Tinje.
Izrađena Strategija prilagođavanja na klimatske promjene i niskoemisionog razvoja za BiH, a u procesu izrade je Nacionalni plan adaptacije (NAP)
Da bi se dostigao cilj potrebno je kontinuirano unapređenje infrastrukture za smanjenje rizika od ekstremnih hidroloških pojava i sistema hidroloških i meteoroloških stanica kroz izradu i realizaciju Plan rekonstukcije i izgradnje hidroloških mjernih stanica na bazi identifikovanih područja potencijalno značajnog rizika od poplava te izradu hidrološkog prognoznog modela za područje Brčko distrikta. Potrebno je također vršiti ocjenu realizacije mjera predviđenih Planovima upravljanja poplavnim rizicima (I i II ciklus) u svrhu smanjenja broja područja pod rizikom od poplava, štetnog dejstva erozije i bujica.

Jedan od ključnih prioriteta BiH je članstvo u Evropsku uniju, a sa stanovišta sektora voda to podrazumijeva usklađivanje zakonodavstva sa EU direktivama iz oblasti voda. BiH je potpisala i ratificirala sporazum o stabilizaciji i pridruživanju sa EU (SSP) 2015 godine, a u februaru 2016. je podnijela zahtjev za Članstvo u EU. Potpisivanjem SSP-a BiH je preuzela obavezu da postepeno usklađuje zakone sa pravnom stečevinom EU, osigura odgovarajuće institucionalno uređenje i kapacitete kako bi se mogle preuzeti obaveze članstva i primjena postojećih i budućih zakonodavnih akata. Neki od značajnih izazova sa kojima se BiH susreće na tom putu su: brzina usklađivanja, neefikasna koordinacija aktivnosti na usklađivanju između različitih nivoa vlasti kao i nedostatni postojeći ljudski i financijski resursi za primjenu EU zakonodavstva, kao i drugih međunarodnih obaveza.

[14] Nacrt plana upravljanja vodama zavodno područje rijeke Save u Brčko distriktu BiH 2016, EPTISA Servicios de Ingeniería, S.L.

Prema Strategiji aproksimacije propisa pravnoj stečevini EU oblasti zaštite životne sredine/okoliša Brčko distrikta BiH – EAS Brčko distrikta BiH koja je izrađena 2017. godine, transponovanje EU direktiva u zakonodavstvo Brčko distrikta BiH je rađeno nasumično i u veoma ograničenoj mjeri.
Usklađivanje/aproksimacija zakonodavstva iz oblasti životne sredine, uključujući vodne resurse, s pravnom tekovinom Evropske unije, do sada je u BiH provođena bez izrađenog nacionalnog programa za usvajanje pravne stečevine (NPAA) i sa izostankom vertikalno koordinisanog pristupa. Pristupne i pretpristupne zemlje moraju da pripreme državni program za usvajanje pravne stečevine EU (NPAA). BiH je započela izradu Programa integrisanja u EU u oktobru 2020. god, koji pored plana usklađivanja domaćih propisa s acquis-om sadrži i planove provođenja ostalih obaveza u procesu pristupanja.

Osiguranje finansijske održivosti sektora voda ima direktne veze sa cijenama isporučene vode koje su ispod realne, osim toga procent naplate isporučene vode iznosi svega 65%, što ima negativan uticaj na finansijsku održivost sektora voda. Prikupljaju se samo dvije vodne naknade: naknada za eksploataciju materijala iz vodotoka i naknada koja se plaća pri registraciji motornih vozila. Smanjenje količine neobračunate vode nije na zadovoljavajućem nivou.
Kapaciteti za finansijsko-ekonomske analize u sektoru voda na niskom nivou, te je potrebno osigurati povećanje kapaciteta ljudskih resursa u svrhu ekonomskog i finansijskog planiranja i programiranja povlačenja sredstava iz međunarodnih fondova i od vodnih naknada.

Zakonski propisi koji se odnose na upravljanje otpadom predstavljaju jednu od najsloženijih oblasti zakonskih propisa za zaštitu životne sredine uslijed širokog niza uticaja koje otpad može imati na čovjeka i životne sredine. Važećim zakonodavstvom iz oblasti upravljanja otpadom uveden je i osiguran okvir za savremeni sistem zakonskih propisa o upravljanju otpadom.

Zakonom o upravljanju otpadom Brčko distrikta (Sužbeni glasnik Brčko distrikta BiH, br. 25/04, 1/05, 19/07, 2/08, 9/09), te Zakonom o o upravljanju otpadom (prečišćeni tekst) iz 2018. je regulirano planiranje upravljanja otpadom, subjekti upravljanja otpadom, odgovornosti i obaveze u upravljanju otpadom, organiziranje upravljanja otpadom, upravljanje posebnim tokovima otpada, postupak izdavanja dozvola, prekogranično kretanje otpada, nadzor nad upravljanjem otpadom.

Principi kružne ekonomije još uvijek nisu uvedeni u strateški okvir upravljanja otpadom u Brčko distriktu BiH. Pravilnik o ambalaži i ambalažnom otpadu nije donešen, tako da nije ni propisan način plaćanja naknade za zbrinjavanje ambalažnog otpada.

Postojeća Strategija zaštite životne sredine sadrži ciljeve i mjere koji se odnose na uvođenje sistema odvojenog prikupljanja i reciklaže otpada, kao i uspostavljanje sistema zbrinjavanja posebnih kategorija otpada, industrijskog otpada, kao i na smanjenje količine otpada za konačno odlaganje s efikasnijom upotrebom resursa.

Aktivnosti na unaprjeđenju politike upravljanja otpadom u cilju ostvarivanja pune harmonizacije sa EU acquisom, te jačanja efikasnosti i efektivnosti institucija u sektoru upravljanja otpadom su prioritet za unaprijeđenje trenutnog stanja u Brčko distriktu.

3.5.3 Indikatori

Povezanost indikatora identifikovanih za oblast upravljanja voda sa ESAP Brčko distrikta BiH ciljevima je prikazana u Tabela 11.

Tabela 11.: Povezanost indikatora za oblast upravljanja voda sa ESAP ciljevima i početnim stanjem

Indikator	Početno stanje	Operativni cilj ESAP Brčko distrikta BiH[15]
% Stanovništva priključen na kanalizacioni sistem	Oko 47%	1.3 Spriječavanje pogoršanja i unaprijeđenje statusa vodnih tijela na teritoriji Brčko distrikta BiH u cilju zaštite vodene flore i faune i potreba korisnika
C14. Stanovništvo priključeno na postrojenja za pročišćavanje otpadnih voda	0	
C15. Broj postrojenja za pročišćavanje otpadnih voda	0	
C16. Količina zagađene (nepročišćene) otpadne vode	Komunalne otpadne vode: 3558 mil. m3 Industrijske otpadne vode: 292 000 mil. m3	
C10. BPK i koncentracija amonijaka u rijekama	Tinja BPK = 288,33 t/god Brka BPK= 1013,81 t/god Sava BPK= 536,37 t/god[16]	
C11. Nutrijenti u slatkoj vodi (rijeke, jezera, podzemne vode)	Tinja: - Azot (N)= 99,85 t/god - Fosfor P= 17,42 t/god Breka: - Azot (N)= 309,49 t/god - Fosfor P= 46,46 t/god Sava: - Azot (N)= 196,24 t/god - Fosfor P= 23,56 t/god	
Broj industrijskih postrojenja koje pročišćavaju svoje otpadne vode	1	
Kvalitet vode za kupanje	Nema podataka	
Broj uređenih deponija za odlaganje otpada	0	
Broj neuređenih i divljih deponija	Oko 20	
F1. Navodnjavanje	Sistem navodnjavanja ne postoji	1.4.Uspostaviti održivo i efikasno korištenje vodnih resursa uz poštivanje rezolucije UN-a o ljudskom pravu na vodu (UN 64/292)
C7. Gubici vode	45 %	
C2. Zahvatanje voda	Nema podataka	
C1. Obnovljivi slatkovodni resursi	Nema podataka	
C6. Priključeno stanovništvo na javni sistem vodosnabdijevanja	70%	
C8. Ponovna korištenja slatke vode	0	
C3. Ukupna potrošnja vode	Nema podataka	
C4. Korištenje vode za kućanstvo	Nema podataka	

[15]Operativni ciljevi preuzeti iz radne verzije ESAP Brčko distrikta BiH, novembar 2021. godine

[16] Nacrt plana upravljanja vodama zavodno područje rijeke Save u Brčko distriktu BiH 2016, EPTISA Servicios de Ingeniería, S.L.

po glavi stanovnika		
C5. Isporučena količina vode (domaćinstvima, industriji, poljoprivredi, šumarstvu i ribarstvu, ostalim djelatnostima)	Nema podataka	
Procenat pokrivenosti vodotoka hidrološkim stanicama	Nema podataka	1.5. Smanjenje rizika od ekstremnih hidroloških pojava
Procenat pokrivenosti vodotoka meteorološkim stanicama	Nema podataka	
stepenu dostizanja ciljeva planova upravljanja poplavnim rizicima	Nema podataka	
Stepen transpozicije EU direktiva propisa za vode	Nema podataka	1.1. Postizanje funkcionalnog pravnog i institucionalnog okvira za usklađivanje vodnog zakonodavstva u Brčko distriktu BiH sa EU legislativom
% naplate isporučene vode	65%	1.6. Osiguranje finansijske održivosti sektora voda
Broj stručnih edukacija	Nema podataka	
I1. Produkcija (proizvodnja) otpada **Komunalni otpad**	25.000 t otpada godišnje[17]	2.1 Unaprijediti pravni i strateški okvir u oblasti upravljanja otpadom sa EU principima
I2. Upravljanje opasnim otpadom	Nisu dostupni podaci	2.6 Uspostaviti sistem za upravljanje industrijskim i opasnim otpadom
I3. Ponovna upotreba i reciklaža	Nije zastupljena	2.2 Uvesti različite ekonomske i finansijske instrumente i mehanizme koji će omogućiti finansijski održivo i po životnu sredinu/okoliš prihvatljivo upravljanje otpadom
I4. Konačno zbrinjavanje otpada	20.309 t otpada godišnje[5]	2.3. Uspostaviti integralni sistem upravljanja komunalnim otpadom 2.5. Uspostaviti sistem za upravljanje posebnim kategorijama otpada
Broj deponija za odlaganje otpada na području Brčko distrikta BiH	1 gradska nesanitarna /nesanitarna deponija[18]	2.3. Uspostaviti integralni sistem upravljanja komunalnim otpadom 2.4. Uspostaviti sistem za upravljanje posebnim

[17] WB, BIH, Analiza sektora upravljanja čvrstim komunalnim otpadom, 2017.

[18] Strategija zaštite životne sredine Brčko distrikta BiH za period 2016-2026.

		kategorijama otpada 2.5 Unaprijediti sistem evidencije i izvještavanja o otpadu 2.6 Uspostaviti sistem za upravljanje industrijskim i opasnim otpadom
Broj neuređenih/ divljih deponija	Nepoznati broj divljih deponija (svakodnevno se postojeće uklanjaju, ali i nastaju nove) [6]	2.8. Jačati svijest javnosti o pravilnom razdvajanju, prikupljanju i odlaganju otpada

3.6 Tlo i geologija

3.6.1 Trenutno stanje tla i geologije na području Brčko distrikta BiH

Prema podacima Agencije za statistiku BiH, ukupna površina Brčko distrikta BIH iznosi 49.332 ha, od čega je poljoprivredno zemljište 35.282 ha (71,5%), šume 9.607 ha, a 4.443 ha je neplodno zemljište. Kada su u pitanju kategorije korištenja zemljišta na slici, oranice zauzimaju 30.423 ha (61.67%), voćnjaci 3.211 ha (6,51%), livade 840 ha (1,7%), pašnjaci zauzimaju 720 ha (1,46%) i močvare, ribnjaci i ostalo 88 ha (0,18%).

Globalni podaci pokazuju da na teritoriji Brčko distrikta BiH nije bilo značajne promjene korištenja zemljišta u poslednjih 20 godina. Sadržaj organskog ugljika u tlu je nizak, prvenstveno zato što je navedeno područje okarakterizirano poljoprivrednim zemljištem (u odnosu na šume i šumsko zemljište), gdje poljoprivredna proizvodnja ima komercijalni karakter ali uglavnom ne podrazumijeva provođenje mjera održivog upravljanja zemljištem, što neminovno dovodi do njegove degradacije. Iskopane površine, urbanizacija, poplave, suša i nesinhronizovani katastar po određenim studijama i izvještajima navedeni su su kao važni faktori degradacije zemljišta.

U pogledu zaštite zemljišta potrebno je napomenuti potrebu dekontaminacije površine od oko 502,22 ha ili oko 1,01% teritorije Brčko distrikta BiH koja je kontaminirana sa MES i NUS (MES i NUS - Minsko-eksplozivna i neekplodirana ubojna sredstva).

Prostornim planom reguliše se mogućnost prevođenja poljoprivrednog zemljišta u druge namjene, te se može reći da u ovom pogledu postoji sistematski pristup u planiranju i upravljanju zemljištem. U pogledu zaštite i upravljanja zemljištim i kao rješenje ključnih problema mogu se izdvojiti određene mjere, kao što su: pošumljavanja površine od 10 ha godišnje, navodnjavanja u cilju borbe protiv suše na površini od 100 ha, dugoročna zaštita od poplava na poljoprivrednom zemljištu površine 8.000 ha, smanjenje kontaminirane površine (MES i NUS) na ispod 1000 ha u periodu važenja strategije, te sveukupna konsolidacija zemljišta na području Brčko distrikta BiH .

Brčko distrikt BiH posjeduje značajne prirodne resurse za primarnu poljoprivrednu proizvodnju. Poljoprivredno zemljište čini 35.282 ha, odnosno 71,52% zemljišta, koje pripada visoko kvalitetnom poljoprivrednom zemljištu i nalazi se najvećim dijelom uz obalu Save. U Registar poljoprivrednih domaćinstava ukupno su upisana 3.750 nosioca poljoprivrednih gazdinstava, u 2019. godini je upisano 243 nosioca poljoprivrednih domaćinstava. Ukupan broj podnosilaca zahtjeva za podsticaj u

poljoprivredi u 2019. godini je 2094 (domaćinstva koja se bave biljnom i stočarskom proizvodnjom, izgradnjom plastenika i staklenika, te podizanjem novih nasada voća).

Na 34.000 ha obradivih površina uzgajaju se kukuruz, pšenica, uljana repica, soja i druge poljoprivredne kulture sa visokim potencijalom usmjerenja primarne poljoprivredne proizvodnje prema prerađivačkim kapacitetima, naročito kod industrijskih kultura suncokreta, soje, uljane repice (Fabrika ulja „Bimal“ d.d.).

Najveći dio obradivih površina obrađuju individualni poljoprivredni proizvođači. Pravna lica uzimaju učešće u proizvodnji sljedećih kultura: pšenica, zob, uljana repica, kukuruz i soja. Pravna lica najveće učešće imaju u proizvodnji uljane repice, gdje je požnjevena površina pravnih lica iznosila 44,83%. Požnjevene površine pravnih lica kod ostalih kultura je oko 10% ukupnih površina. U 2019. godini zabilježeno smanjenje požnjevenih površina ranih usjeva, posebno uljane repice za 30% u odnosu na prethodnu godinu i da je povećana proizvodnja kasnih usjeva (žita, industrijsko i povrtno bilje). Takođe je zabilježen novi zasad duvana na površini od 5 ha.

Zemljište je pogodno i za uzgoj mnogih vrsta voća. Najveće površine voća su pod šljivama (450 ha u 2019. godini) i jabukama (58,83 ha) i površine pod ovim voćem su i najviše povećane u 2019. godini u odnosu na prethodnu godinu (šljive 8,4% i jabuke 18,8%). Višnje su obrane sa 50 ha površine koje su u 2019. godini povećane za 2,0%, nakon kojih slijede površine pod kruškama (26,13 ha u 2019. godini).

Šume su, nažalost, siromašan prirodni potencijal na području Brčko distrikta BiH . Šumsko-gospodarsko područje Brčko distrikta BiH zaposjeda južne padine planine Majevice i peripanonski – posavski prostor pretežito aluvijalnog dijela desne obale rijeke Save. Šume zahvaćaju površinu od 11.247 ha, što je 32,6 % od ukupne površine zemljišta. Od ukupne šumske površine, državne šume pokrivaju površinu od 2.972 ha ili 26,4 %, a šume u privatnom vlasništvu pokrivaju površinu od 8.275 ha ili 73,6 %. Veliki je problem kod šumskog fonda rascjepkanost parcela. Samo jedan dio nalazi se u kompleksu i to u brdskom području na jugu Brčko distriktu BiH. Ostale parcele, koje pripadaju ravničarskom dijelu, malih su površina. Šumovitost na cijelom području je vrlo niska. Šume su srednje i loše kvalitete i loše površinske strukture.

U Brčko distriktu BiH postoje i precizno su određene vrijedne i osjetljive prirodne cjeline i šumski rezervati. Prema Prostornom planu izdvojeno je sedam vrijednih i osjetljivih prirodnih cjelina; pet pripadaju državnim šumskim područjima, a dvije su u privatnom sektoru:

- Cerik P.J. „Posavina— odjeljenja 1 i 2;
- Gajevi P.J. —Posavina— odjeljenja 18 i 19;
- Boderište P.J. „Posavina— odjeljenja 34, 35 – dio, 38 i 39 – dio;
- Lomnica – Teka – Endek P.J. „Posavina— odjeljenja 61 i 62;
- Brezovo Polje P.J. „Posavina— odjeljenja 49, 50, 51 i 52;
- Lukavac – nema državnih šuma;
- Fazanerija – nema državnih šuma.
- Vrijedni šumski prostori, šumski rezervati su:
- P.J. „Maoča— odjeljenje 63 / 64;
- P.J. „Maoča— odjeljenje 74 / 75;
- P.J. „Posavina— odjeljenje 40;
- Hađići - nema državnih šuma;
- Bukovac - nema državnih šuma.

Na teritoriji Brčko distrikta BiH registrovani su sljedeći mineralni resursi:

- Pjeskara
- Šljunkara
- Gliništa ciglane ''Mujkić'' Brčko

Korišteni su podaci koji su dobijeni od Odjeljenja za prostorno uređenje i imovinsko pravne odnose Brčko distrikta BiH.

Poljoprivredno zemljište učestvuje s 35.282 ha, odnosno 71,52 %. Više od polovice ukupnih poljoprivrednih površina čini zemljište više bonitetne klase, smješteno najvećim dijelom uz obalu rijeke Save i u jugozapadnom dijelu Brčko distriktu BiH. Poljoprivredna proizvodnja se najvećim dijelom odvija na obiteljskim gospodarstvima. Prema raspoloživim podatcima Odjela za poljoprivredu, šumarstvo i vodno gospodarstvo Vlade Brčko distrikta BiH 25 % gospodarstava raspolaže posjedom veličine 2 – 4 ha, 48% posjedom od 2 ha i manjim, a čak 32% ukupnog broja. gospodarstava posjedom manjim od 1 hektara, tako da je usitnjenost parcela veliki problem i limitirajući faktor u poljoprivrednoj proizvodnji.

Hemijske mjere suzbijanja štetnih organizama u poljoprivredi i šumarstvu još uvijek predstavljaju najznačajniji način zaštite biljaka. Hemijska sredstva koja se koriste u te svrhe nazivaju se fitofarmacutskim sredstvima (FFS) i prema hemijskom sastavu su organska i neorganska hemijska jedinjenja, kao i produkti živih organizama koje se koriste za prevenciju pojave, kontrolu i uništavanje uzročnika biljnih bolesti, štetočina i korova, kao i za zaštitu poljoprivrednih i prehrambenih proizvoda. Osnovna podjela FFS je prema njihovoj namjeni, tj. prema grupi živih organizama koje kontrolišu i suzbijaju: herbicidi, zoocidi, insekticidi, akaricidi, nematocidi, moluskocidi, roterticidi, avicidi, fungicidi, baktericidi, antibiotici, repelenti, atrakanti, hemosterilizanti i fiziotropi. Često se za fitofarmaceutska sredstva koristi i naziv pesticidi.

FFS su hemijska sredstva koja su toksična za pčele, što je naročito izraženo kod primjene insekticida.
FFS po dospijeću na biljke mogu da dođu i do površinskih i podzemnih voda. Tim dospijevanjem mogu da budu ugroženi neciljani vodeni organizmi, ali i da dođe do kontaminacije vode. Veliki dio poljoprivredne proizvodnje Brčko distrikt BiH se odvija u blizini riječnih tokova, pa je mogućnost od kontaminacije vode tim veća. Ovo tim prije što se kod nas na tim zemljištima dosta gaji kukuruz, pri čemu se primjenjuju zemljišni herbicidi, koji realno mogu da dovedu do kontaminacije voda, kako površinskih, tako i podzemnih. FFS u površinske vode mogu da dospiju zanošenjem, ali najveći rizik od kontaminacije površinskih voda nastaje oticanjem FFS u površinske vode i podzemne vode, kao i erozijem zemljišta prethodno tretiranim FFS. Kao posljedica toga može da dođe kontaminacije površinskih voda i ugrožavanja vodenih organizama i ekosistema uopšte.

Zbog svega navedenog, jasno je da FFS treba koristiti u integrisanom jedinstvu sa ostalim terapijskim i preventivnim mjerama, kao što su fizičke, agrotehničke, administrativne i biološke mjere borbe. Prognoza i dijagnoza pojave štetočina, uzročnika bolesti i preovlađujućih korovskih vrsta, kao i higijena usjeva i zasada imaju ogroman značaj u zaštiti bilja. Zbog potrebe za zdravstveno bezbjednom hranom, stvorila se i potreba za Integralnaom zaštitom bilja (IZB), odnosno dobrom poljoprivrednom praksom.

Dobra poljoprivredna praksa je sistem kontrole poljoprivredne proizvodnje i proizvodnje hrane koji će omogućiti sistemsku kontrolu cijelog procesa proizvodnje kroz primjenu optimalnih agrotehničkih mjera koje osiguravaju stabilne prinose bez štetnog djelovanja na prirodu i životnu sredinu.

Mjere dobre poljoprivredne prakse obuhvataju racionalno đubrenje i primjenu FFS, očuvanje plodnosti zemljišta, poštovanje prirodnih potreba životinja koje se gaje, upravljanje hranivima, pravilnu upotrebu mehanizacije i slično.

Mineralna đubriva i stajnjaci su razlog prekomjernog unosa azota (N) u tlo, a ispiranjem dospjevaju i u površinske i podzemne tokove.

U Brčko distriktu BiH se obrađuju podaci ukupnih obradivih površina po kulturama koje se uzgajaju, te postoje registri uvezenih FFS i mineralnih đubriva, ali nema podataka o organskoj proizvodnji niti veze obradivih površina sa količinama utrošenih FFS, niti lokacija gdje se iste koriste.

Vjerovatnoća pojave klizišta i pomjeranja tla na području Brčko distrikta BiH je okarakterisana uglavnom kao niska (uz područje Save), dok se idući prema jugu distrikta mogućnost pojave klizišta povećava i ulazi u zonu srednje do visoke. Tokom poplava koje su zabilježene u posljednjih nekoliko godina, zabilježena su određena pomjeranja tla. Iz procjene rizika od poplava i klizišta za stambeni sektor u BiH, indeks rizika od poplava za Brčko distrikt BiH iznosi 12 od maksimalnih 100, što ga svrstava u područja s manjim rizikom.[19] Na području Brčko distrikta BiH trenutno je registrovano 70 – 80 klizišta.

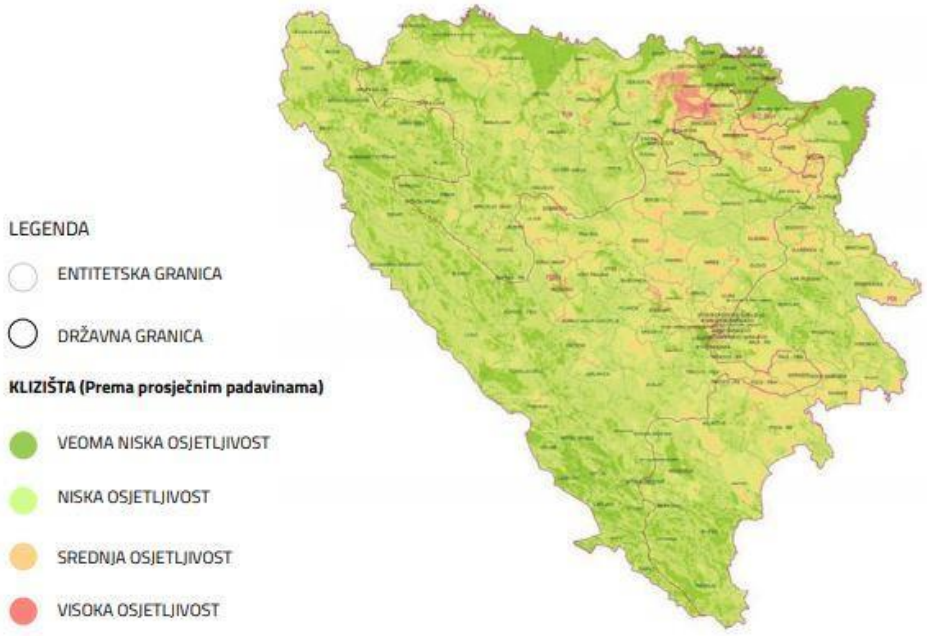

Slika 9: Distribucija zona podložnih na klizanja u BIH [20]

[19] Strategija razvoja Brčko distrikta BiH 2021-2027

[20] Studija upravljanja rizikom od klizišta u BIH – UNDP, 2016. godine.

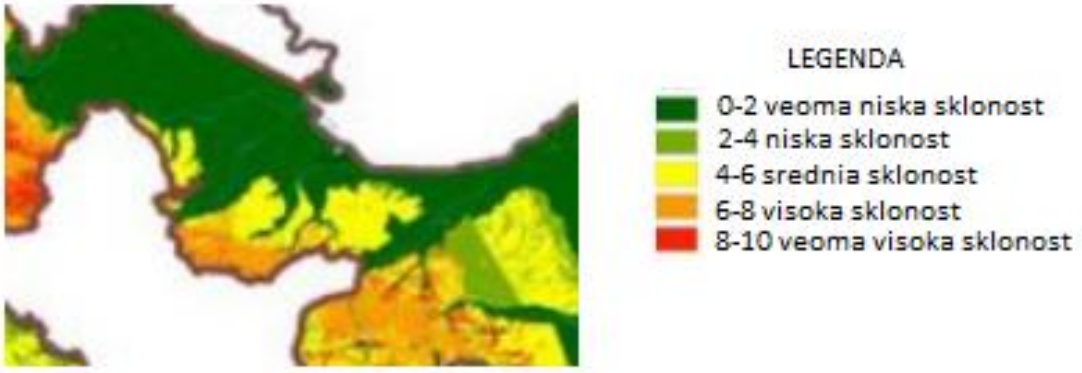

Slika 10: Karta sklonosti terena ka klizanju RS (područje Brčko distrikta BiH)[21]

Iz procjene rizika od polava i klizišta za stambeni sektor u BiH, indeks rizika od poplava za Brčko distrikt BiH isnosi 12 od maksimalnih 100, što ga svrstava u područja s manjim rizikom.

Necjelovito upravljanje otpadom je jedan od najvećih problema zaštite životne sredine u Brčko distriktu BiH i direktno ima negativan uticaj na kvalitetu tla, naročito problem deponije uz rijeku Savu.

Kako je prethodno navedeno u poglavlju "Vodni resursi" ovog dokumenta, pored neuređene gradske deponije, postoji i određeni broj ilegalnih odlagališta otpada/divljih deponija, koje se svakodnevno uklanjaju, ali i nastaju nove na drugim lokacijama[22]. Divlje deponije/odlagališta predstavljaju značajan pritisak na kvalitet tla, pa uklanjanje ovih odlagališta i aktivnosti sanacije tla na kojima su bile trebaju biti među prioritetnim aktivnosti kod planiranja unaprjeđenja postojećeg stanja.

Ne postoji sistem za upravljanje industrijskim i opasnim otpadom, a veoma često industrijski otpad završava na gradskoj deponiji i/ili divljim deponijama[12].

Aktivnosti na unaprjeđenju sistema za upravljanje posebnim kategorijama otpada, kao i infrastrukture za odvojeno prikupljanje, odvoz i tretman komunalnog otpada, unaprjeđenju sistema monitoringa i izvještavanja o otpadu, te jačanja svijesti o pravilnom razdvajanju, prikupljanju i odlaganju otpada su prioritet za poboljšanje trenutnog stanja u Brčko distriktu BiH.

3.6.2 Pravni i institucionalni okvir

Zakonska regulativa koja djelimično uređuje ovu oblast je:

- Zakon o zaštiti zdravlja (Službeni glasnik Brčko distrikta BiH, 38/11 i 9/13)
- Zakon o poljoprivrednom zemljištu (Službeni glasnik Brčko distrikta BiH, br. 32/04, 20/06, 19/07 i Nalog supervizora Službeni glasnik Brčko distrikta BiH br. 10/07).

U BRČKO DISTRIKTU BIH zakoni bivše Jugoslavije:

- Zakon o prijevozu opasnih tvari (Službeni glasnik SFRJ, br. 27/90) i
- Zakona o prijevozu opasnih tvari i materijala (Službeni glasnik SFRJ, br. 27/90) i dalje vrijede. Registracija, procjena, autorizacija i ograničenje hemikalija nisu regulirane u Brčko distriktu BiH.

[21] Geološki zavod RS/RAS – Karta sklonosti terena ka kliženju Republike Srpske, Kreacija autora na osnovu podataka Geološkog zavoda RS/RAS – Karta sklonosti terena ka klizanju Republike Srpske

[22] Strategija zaštite životne sredine Brčko distrikta BiH za razdoblje 2016. – 2026. godine., Brčko, februar 2017. godine

Kao što je prezentirano u okviru poglavlja „Vodni resursi“ ovog dokumenta, važećim zakonodavstvom iz oblasti upravljanja otpadom uveden je i osiguran okvir za sistem zakonskih propisa o upravljanju otpadom. U Brčko distriktu BIH, ključni je Zakon o upravljanju otpadom (Službeni glasnik Brčko distrikta BiH, br. 25/04, 1/05, 19/07, 2/08, 9/09) i 6 podzakonskih akata (pravilnika) koji su doneseni na osnovu ovog Zakona.

Međutim, nije riješeno pravno, ni institucijalno, upravljanje posebnim kategorijama otpada. Strategija ne sadrži ciljeve u pogledu recikliranja otpada. Aktivnosti na unaprijeđenju politike upravljanja otpadom u cilju ostvarivanja pune harmonizacije sa EU acquisom trebaju biti prioritet za poboljšanje trenutnog stanja.

Kada je riječ o grupi pesticida, razlikujemo fitofarmaceutska sredstva, te biocide. Zakon o fitofarmaceutskim sredstvima BIH (Službeni glasnik BiH, broj 49/04) utvrđuje promet i nadzor aktivnih materija koje se nalaze u fitofarmaceutskim sredstvima, registraciju, izdavanje dozvola na osnovu ovog zakona, promet, upotrebu, vođenje registra, tehničke zahtjeve za uređaje za aplikaciju i njihove sastavne dijelove, saopštavanje podataka i vođenje evidencija, i ovlaštenja organa koji su odgovorni za izvršavanje ovog zakona. Do sada su usvojeni sljedeći podzakonski akti neophodni za njegovu implementaciju:

- Pravilnik o postupku sa zalihama sredstava za zaštitu bilja čiji je promet i upotreba zabranjen (broj 55/08)
- Spisak aktivnih materija dozvoljenih za upotrebu u fitofarmaceutskim sredstvima u BIH (Službeni glasnik BiH, br. 21/20, 33/20 ,49/20 , 62/20 i 2/21).Pravilnik o uslovima koji moraju da ispunjavaju pravna i fizička lica za promet fitofarmaceutskih sredstava (Službeni glasnik BiH broj 51/11 i 93/13)
- Pravilnik o maksimalnim nivoima ostataka pesticida u i na hrani za životinje biljnog i životinjskog porijekla (Službeni glasnik BiH broj 89/12)
- Pravilnik o dužnostima korisnika fitofarmaceutskih sredstava (Službeni glasnik BiH broj 101/12)
- Pravilnik o uređajima za aplikaciju fitofarmaceutskih sredstava (Službeni glasnik BiH broj 84/13)
- Odluka o prestanku važenja odluka kojima je propisana zabrana registrovanja, uvoza i prometa pojedinih aktivnih materija (Službeni glasnik BiH, broj 22/14)
- Pravilnik o potrebnoj dokumentaciji za ocjenu fitofarmaceutskih sredstava (Službeni glasnik BiH, broj 12/16),
- Pravilnik o potrebnoj dokumentaciji za ocjenu aktivnih materija (Službeni glasnik BiH, broj11/16),
- Pravilnik o jedinstvenim principima za ocjenjivanje fitofarmaceutskih sredstava (Službeni glasnik BiH, broj 10/16),
- Pravilnik o razvrstavanju, pakovanju, obilježavanju i opremanju fitofarmaceutskih sredstava uputstvom za upotrebu (Službeni glasnik BiH, broj 10/16).

U Brčko distriktu nema posebno donesenih propisa koji regulišu oblast fitofarmaceutskih sredstava. Ne postoji jedinstvena registracija fitofarmaceutskih sredstava na nivou BiH, a što je zakonska obaveza propisana Zakonom o fitofarmaceutskim sredstvima (Službeni glasnik BiH broj 49/04).
U Brčko distriktu nema propisa koji regulišu oblast biocida.
Nema raspoloživih informacija o koracima koje je uprava Brčko distrikta BiH poduzela po pitanju izrade propisa o hemikalijama.

Što se tiče hemikalija u poljoprivredi, neophodno je spomenuti minaralna đubriva i problematiku opterećivanja zemljišta nutrijentima. Mineralna đubriva i stajnjaci su razlog prekomjernog unosa azota (N) u tlo, a ispiranjem dospjevaju i u površinske i podzemne tokove. U EU ovu oblast reguliše Direktiva Savjeta 91/676/EEZ koja se tiče zaštite voda od zagađenja uzrokovanih nitratima iz poljoprivrednih izvora, dok u Brčko distriktu BiH nema zakonskog osnova koji reguliše ovu oblast. Glavni zahtjev koji se odnosi na poštivanje nitratne direktive je godišnje ograničenje primjene čistog N na poljoprivrednim površinama na količinu od 170 kg/ha.
Kada je riječ o institucionalnom prilagođavanju, aktivnosti se trebaju realizirati kroz Odjeljenje za poljoprivredu, šumarstvo i vodoprivredu Brčko distrikta i Odjeljenje za zdravstvo i ostale usluge Brčko distrikta. U sklopu svojih nadležnosti, niže organizacijske jedinice Odjeljenja za poljoprivredu, šumarstvo i vodoprivredu Brčko distrikta vrše zadatke nadzora, procjene rizika, puštanja u promet i ograničavanja upotrebe hemikalija. U okviru Odjeljenja za zdravstvo i ostale usluge postoji jedinica nadležna za javno zdravstvo, koja je, između ostalog, nadležna i za kontrolu ispravnosti vode iz sistema javnog vodovoda i privatnih bunara i praćenje zdravstvene ispravnosti hrane, predmeta opšte namjene i distribuciju hrane.

Također, osnovan je Sektor za hemikalije Brčko distrikta, te kroz usvajanje nove zakonske regulative je neophodno jasno definisati njegovu ulogu u odnosu na Odjeljenje za poljoprivredu, šumarstvo i vodoprivredu Brčko distrikta i Odjeljenje za zdravstvo i ostale usluge Brčko distrikta sa aspekta hemijske sigurnosti i uspostave efikasnog sistema upravljanja hemikalijama. U Brčko distriktu nije formalno imenovano pravno lice za kontrolu trovanja hemikalijama.
Kontaminirana područja, zastarjela oprema koja sadrži hemikalije, te građevinski otpad sa azbestom su djelimično identifikovani kroz ranije rađene studije, ali nisu dati konačni podaci sa planom sanacije, remedijacije ili zbrinjavanja istih.
Stvoren je zakonski osnov za transpoziciju Seveso III direktive u Zakonu o zaštiti životne sredine Brčko distrikta BiH, međutim potrebno je donijeti i podzakonske akte kojim utvrđuje sadržaj i način vođenja Registra nesreća većih razmjera.
Odjeljenje za zdravstvo i ostale usluge Brčko distrikta ne vrši prikupljanje podataka o oboljelim od trovanja uslijed izlaganja hemikalijama ili neadekvatnog rukovanja isitm, a također nisu registirane aktivnosti obavještavanja javnosti putem medija o rizicima koji proizlaze iz upotrebe hemikalija, radi zaštite zdravlja ljudi i životne sredine.
EU je uvela niz zakona i standarda koji su zasnovani na principima dobre poljoprivredne prakse, a koje je neophodno potpuno integrirati i u zakonsku regulativu Brčko distrikta. Integralna zaštita bilja (IZB) prema Zakonu o fitofarmaceutskim sredstvima BiH (Službeni glasnik BiH, br. 49/04) je optimalna kombinacija bioloških, biotehnoloških, hemijskih, agrotehničkih mjera ili mjera uzgoja biljaka, pri čemu se upotreba hemijskih sredstava za zaštitu bilja ograničava na najnužniju količinu dozvoljenih FFS, koja su potrebna za zadržavanje populacije štetnih organizama ispod granice koja prouzrokuje privredno neprihvatljivu štetu ili gubitak-prag štetnosti. U EU oblast upotrebe mineralnih đubriva i gnojiva reguliše Direktiva Savjeta 91/676/EEZ koja se tiče zaštite voda od zagađenja uzrokovanih nitratima iz poljoprivrednih izvora. Glavni zahtjev koji se odnosi na poštivanje nitratne direktive je godišnje ograničenje primjene čistog N na poljoprivrednim površinama na količinu od 170 kg/ha. Ove regulative trebaju biti smjernice za uspostavu zakonskog okvira upravljanja hemikalijama u skladu sa EU aquisis (ESAP cilj 5.1).

3.6.3 Indikatori

Povezanost indikatora identifikovanih za oblast tla i geologije sa ESAP Brčko distrikta BiH ciljevima je prikazana u Tabela 12.

Tabela 12.: Povezanost indikatora za oblast tla I geologije sa ESAP ciljevima i početnim stanjem

Indikator	Početno stanje	Operativni cilj ESAP Brčko distrikta BiH[23]
% poljoprivrednog zemljišta	71,5%	6.5 Uspostaviti integralno i održivo upravljanje zemljišnim resursima
% oranica	61.67%	
% voćnjaka	6,51%	
% livada	1,7%	
% pašnjaka	1,46%	
% močvara, ribnjaka i sl.	0,18%	
% šuma i druge prirodne vegetacije	19,5%	6.1. Unaprijediti strateški, zakonski i institucionalni okvir za održivo upravljanje šumama i šumskim resursima u Brčko distriktu BiH, adekvatno vrednovanje šumskih resursa, kao i integraciju rodno osjetljive problematike klimatskih promjena.
% šuma posebne namjene od ukupnog % šuma	0%	
% područja na kojima se upotrebljavaju pesticidi i potrošnja pesticida;	Nije dostupno	6.5. Uspostaviti integralno i održivo upravljanje zemljišnim resursima
% područja sa organskom proizvodnjom i potencijalom za organsku proizvodnju;	Nije dostupno	
% ugroženog zemljišta erozijom	Nije dostupno	6.1. Unaprijediti strateški, zakonski i institucionalni okvir za održivo upravljanje šumama i šumskim resursima u Brčko distriktu BiH, adekvatno vrednovanje šumskih resursa, kao i integraciju rodno osjetljive problematike klimatskih promjena.
% ugroženosti zemljišta od gubitka organske materije	Nije dostupno	6.5. Uspostaviti integralno i održivo upravljanje zemljišnim resursima
% ugroženosti zemljišta sa rizikom zbijanja zemljišta	Nije dostupno	
% ugroženosti zemljišta od klizišta	Nije dostupno	
% ugroženosti zemljišta od	Nije dostupno	

[23]Operativni ciljevi preuzeti iz radne verzije ESAP Brčko distrikta BiH, novembar 2021. godine

hemijskog zagađenja		
% ugroženosti zemljišta od rudarskih aktivnosti, šljunkara i kamenoloma	Nije dostupno	6.5. Uspostaviti integralno i održivo upravljanje zemljišnim resursima 6.7. Uspostaviti sistem održivog i odgovornog istraživanja, eksploatacije i upravljanja mineralnim sirovinama
% zemljišta opterećenih reziduima pesticida ili drugih hemikalija (pratiti potrošnju gnojiva i pesticida); **Potrošnja mineralnih đubriva;** **Količina zbrinutog opasnog otpada;** **Količina hemikalija stavljenih u promet;** **Količine otpada koji sadrži hemikalije;** **Promjene pH vrijednosti tla i sadržaja organskog ugljika u tlu;**	Brčko distrikt BiH nema donesene propise o hemikalijama, a koji su u skladu sa EU smjernicama iz oblasti hemisjke bezbjednosti.	5.1. Uspostavljen zakonodavni okvir upravljanja hemikalijama u skladu sa potpisanim međunarodnim ugovorima te EU acquis iz oblasti hemijske bezbjednosti, te usklađen na svim nivoima vlasti u Bosni i Hercegovini;
Očuvanje zdravlja i kvaliteta života kroz uspostavljen efikasan sistem upravljanja hemikalijama; **% površina onečišćenih hemikalijama**	U pogledu institucionalnog prilagođavanja, po pitanju hemikalija aktivnosti treba realizovati kroz: - Odjeljenje za poljoprivredu, šumarstvo i vodoprivredu Brčko distriktu BiH; i - Odjeljenje za zdravstvo i ostale usluge Brčko distrikta BiH.	5.2. Uspostaviti održiv sistem upravljanja hemikalijama i implementacije propisa iz EU aquis u oblasti hemijske bezbjednosti
Povećan broj uposlenika i provedene stručne edukacije	Osnovan je Sektor za hemikalije, ali nije formalno imenovano pravno lice za kontrolu trovanja hemikalijama. Obzirom na nepostojanje Zakona o hemikalijama i podzakonskih akata na nivou Brčko distriktu BiH, opravdano je smatrati da kapaciteti i kompetencije u oblasti hemijske bezbjednosti nisu adekvatne.	5.3. Unaprijediti kapacitete i kompetencije javnih službi u oblasti hemijske bezbjednosti
Provedene kampanje o hemijskoj sigurnosti i uključene NVO	Ciljane kampanje kroz koje će se pojasniti putevi izlaganja i rizici za zdravlje, naglasiti društvene razlike u izloženosti, te izazovi kao što su društveno-kulturni	5.5. Unaprijediti znanja korisnika hemikalija i biocida i opće javnosti u oblasti upravljanja hemikalijama

	faktori su važan segment u pogledu pružanja informacija i jačanju svijesti o hemikalijama. Nema statističkih podataka o ovakvim ciljanim kampanjama, niti podataka o aktivnostima NVO na temu hemijske sigurnosti.	
Stepen transpozicije EU direktiva za upravljanje otpadom[24]	2008/98/EC Waste Framework: 27% 86/278/EEC Sewage Sludge: 38% 2006/66/EC *Batteries*: 0% 94/62/EC *Packaging Waste*: 60% 96/59/EC *PCB/PCT*: 0% 2000/53/EC *End-of-Life Vehicles*: 0% 2011/65/EU*RoHS*: - 2012/19/EU *WEEE*: 28% 1999/31/EC *Landfill*: 30% EC/1013/2006 *Shipments of Waste*: - 2006/21/EC *Mining Waste*: - EU/1257/2013 *Ship Recycling*: -	2.1. Uskladiti propise i politike iz oblasti upravljanja otpadom sa obavezama koje proističu iz pravne stečevine Evropske unije
% područja na kojima se upotrebljavaju FFS, biocidi i njihova potrošnja iskazana po ha obradive površine	Nema podataka	5.1. Uspostavljen zakonodavni okvir upravljanja hemikalijama u skladu sa potpisanim međunarodnim ugovorima te EU acquis iz oblasti hemijske bezbjednosti, te usklađen na svim nivoima vlasti u Bosni i Hercegovini;
% područja sa organskom proizvodnjom i potencijalom za organsku proizvodnju	Nema podataka	
% zemljišta opterećenih reziduima FFS i viška mineralnih đubriva (pratiti potrošnju FFS i mineralnih đubriva), sa osvrtom na promjene pH vrijednosti tla i sadržaja organskog ugljika u tlu	Nema podataka	
Uspostavljen Registar nesreća velikih razmjera	Nema podataka	

24 Hulla&Co and Human Dynamics KG, Monitoring transposition and implementation of the EU environmental acquis, Environment and Climate Regional Accession Network (ECRAN), CRIS 2013/024-094 AND ARES(2013)555380, Year 19, Progress Report 11, BIH, May 2015 – April 2016

3.7 Pejzaž

3.7.1 Trenutno stanje pejzaža na području Brčko distrikta BiH

Pejzaži BiH se mogu klasifikovati na specifične i šire rasprostranjene, kao što su mediteranski, submediteranski, mediteransko-montani, gorski, brdski, peripanonski i panonski pejzaži. Specifični pejzaži BIH, kao što su visokoplaninski, reliktno-refugijalni, močvarni i pejzaži kraških polja, odlikuju se visokim stepenom endemizma vrsta, koje ulaze u njihov sastav.

U skladu sa Direktivom o staništu (92/43/EEZ od 21. maja 1992.), područje Evrope je izdjeljeno na 11 biogeografskih regiona. Shodno toj klasifikaciji svojom geografskom pozicijom BIH se nalazi u tri biogeografska regiona: kontinentalni (sjeverni dio), alpski (središnji dio u pravcu pružanja sjeverozapad-jugoistok) i mediteranski (južni dio). Činjenicom da su u pitanju vema različiti biogeografski regioni u smislu geologije, klime i vegetacije, kroz uspostavljanje Natura 2000 mreže i Emerald mreže (Bernska konvencija) u BiH su opisane zajednice u gotovo svim širim tipovim staništa.
Prema rezultatima CORINE (zemljišni pokrivač - CLC) u BIH je ustanovljeno 31 od 44 kategorije CORINE nomenklature. Analizom je utvrđeno da je 61,07% površine BiH prekriveno šumom i drugom prirodnom vegetacijom, dok 36,70% čine poljoprivredne površine. Zemljište pod kategorijom umjetne površine zauzima 1,48%, dok je 0,66% klasificirano kao vodene površine i 0,10% kao vlažna područja.

Navedeni pejzaži se smjenjuju u prirodnom mozaiku na horizontalnom i vertikalnom profilu BIH. Mediteranski pejzaž je prepoznatljiv po prisustvu ekosistema makija, pseudomakija, gariga, i kamenjara, ekosistema u pojasu morskog priobalja i ekosistema pukotina stijena i sipara. Submediteranski pejzaž karakterišu termofilne vrste hrastova, kao najbolji bioindikatori submediteranskog tipa ekoklime. U ovom pejzažu značajne površine zauzimaju i ekosistemi submediteranskih kamenjara i kserotermnih livada, ekosistema kraških pećina, jama i ponora, te ekosistemi termofilnih šuma i šikara crnog graba i bjelograbića. Jedinstven fenomen BiH čine kraška polja koja reflektuju specifične obrasce razvoja zemljine kore na ovom području. Ona su diferencirana u nekoliko skupina, koje prate pravac protezanja Dinarskog masiva, a neki od njih su endemski centri flore i faune.

Na manjim nadmorskim visinama kontinentalnog dijela BiH, u brdskom pojasu, na veoma dinamičnom reljefu dominiraju lišćarsko-listopadne hrastove šume i mezofilne livade. Dominantnu skupinu ekosistema čine: ekosistemi običnog graba i hrasta kitnjaka (sa velikim brojem floristićkih i geološko-pedoloških varijanti), ekosistemi montanih bukovih šuma, livade ovsika, poljske vlasulje itd.

Danas na ovom prostoru mogu se razlikovati sljedeći pejzaži: - panonski, - pripanonski, - ravničarsko-brežuljkasti i - brežuljkasto-brdoviti. U okviru ovih pejzaža izdvajaju se sljedeći biomi (ekološke cjeline koje se sastoje od različitih ekosistema međusobno slične strukture i porijekla).
To su: 1. biom higrofilnih šuma vrba i topola, u okviru bioma lišćarsko-listopadnih šuma.

U okviru ovog bioma danas se izdvajaju sljedeći ekosistemi:

- ekosistemi šuma crne johe,
- ekosistemi šuma bijele vrbe,
- ekosistemi šuma bijele i crne topole,
- ekosistemi poljskog jasena i drijemovca.

2. Biom šuma hrasta lužnjaka i poljskog jasena, u okviru kojeg se mogu izdvojiti sljedeći ekosistemi:
- ekosistemi žutilovke i lužnjaka,
- ekosistemi hrasta lužnjaka i koštrike te njihovi degradacijski stadiji (ekosistemi jasike trepetljike, ekosistemi breze te različiti šibljaci rakite i bijele krte vrbe).

3. Biom hrastovo-grabovih šuma, na staništima s nižim nivoom podzemne vode i brežuljkastom terenu. Ovaj pejzaž diferencira se na nekoliko ekosistema:
- ekositem šume hrasta lužnjaka i običnog graba,
- ekosistem šume hrasta kitnjaka i običnog graba,
- ekosistem acidofilnih hrastovo-grabovih šuma s koštrikom.

4. Biom bukovih i bukovo-jelovih šuma, koji je prisutan u južnom dijelu Brčko distriktu BiH, na sjevernim ekspozicijama, vrlo često na padinama Majevice. Pejzaž se diferencira na sljedeće ekosisteme:
- ekosistem termofilnih bukovih šuma sa jesenjom šašikom,
- ekosistem umjereno termofilnih bukovih šuma s javorom gluhačem,
- ekosistem bukve i crnog graba,
- ekosistem bukve i koštrike,
- ekosistem bukve i veprine,
- ekositem brdskih bukovih šuma,
- ekosistem bukovih šuma,
- ekosistem bukovo-jelovih šuma.

5. Biom tamnih četinarskih šuma, na ovom prostoru razvijen samo u uskom pojasu iznad šuma bukve, diferencira se na sljedeće ekosisteme:
- ekosistem jele i rebrače,
- ekosistem smrče,
- ekosistem jele.

6. Biom šuma sladuna i cera, koji uglavnom nastanjuje prostor mezijske provincije Brčko distrikta BiH, diferencira se na sljedeće ekosisteme:
- ekosistem šuma sladuna i cera,
- ekosistem hrasta kitnjaka i cera.

7. Biom pripanonskih šuma medunca, bjelograbića i crnog graba. U zavisnosti od geološko-pedoloških i ekoklimatskih prilika, ovaj biom se diferencira na više jasno izdvojenih ekosistema:
- ekosistemi bjelograbića,
- ekosistemi crnog graba i srebrne lipe,
- ekositemi medunca i crnog graba,
- ekosistemi oraha i sitnolisnog kitnjaka.

U okviru osnovnih pejzaža, zbog njihove promijenjenosti usljed djelovanja antropogenog faktora, danas su prisutni i različiti oblici šibljaka: trnjine, lijeske, krušine, gloga, svibovine, kupine, hmelja te ekosistemi: bujadišta i panonskih vriština, ekosistemi sječina i požarišta, higrofilnih i umjereno vlažnih livada, ekosistemi ostataka travnate stepske vegetacije te antopogeniziranih umjereno vlažnih i nitrificiranih livada, kao i veliko bogatstvo i raznolikost obradivih ekosistema. U okviru biološke raznolikosti posebno mjesto zauzimaju genetski resursi (biljne i životinjske vrste koje imaju neposrednu primjenu u životu ljudi, u dobijanju: hrane, lijekova i materijala; te u hortikulturi, ekološkom i genetičkom inženjeringu i biotehnologiji). To su danas različite domestificirane biljke, kao

što su: povrtlarske kulture, žitarice, voće, ukrasne biljke; te domaće životinje. Geološkoj raznolikosti treba dodati i različite oblike hidrogeoloških fenomena sadržanih u dubokim naslagama s još uvijek značajnim depoima podzemne vode u sjevernom dijelu Brčko distrikta BiH.

Velike površine Brčko distrikta BiH su konvertovane u ekosisteme i zajednice s nižim oblicima ekološke integracije i složenosti, jer je u značajnoj mjeri došlo do promjena u strukturi i dinamici prirodnih ekosistema i pejzaža. Od ukupnog broja ekoloških zajednica, primarnim (različite šumske zajednice) pripada oko 50%, a ostalo su sekundarni oblici kao što su livade (oko 20%), dok tercijarnim ekosistemima pripada oko 30% utvrđenih zajednica. Na osnovu postojećeg opšteg ekološkog stanja zajednica, njih oko 70% su sa znatno izmijenjenom strukturom, a samo 10% ih je u približno izvornom obliku. Tome treba dodati i oko 20% zajednica i ekosistema s veoma ograničenim nosivim kapacitetom, inače veoma osjetljivim na bilo kakve antropogene uticaje i pritiske. Oko 30% zajednica Brčko distrikta BiH je veoma senzitivno i osjetljivo na antropogene uticaje. Bitni uticaji na biodiverzitet ispoljavaju se naročito u blizini većih centara, gdje su intenzivirani antropogeni uticaji. Takođe, prilikom ocjene stanja ugroženosti biodiverziteta, treba imati u vidu specifičnosti reljefa i postojanje praktično tri klimatska pojasa u kojima se razvijaju različiti tipovi staništa i vrsta u Brčko distriktu BiH. Najznačajniji uticaj na bio diverzitet imaju u Brčko distriktu BiH:

- poljoprivreda,
- industrija,
- šumarstvo,
- upravljanje i korištenje voda,
- stanovanje i izgradnja,
- saobraćaj i rekreacija i dr.

Neuređena gradska deponija na obali rijeke Save i u blizini magistarlnog puta, te brojne divlje deponije, degradaciju pejzaža Brčko distrikta BiH. Potrebno je hitno riješiti pitanje postojeće deponije u Brčko distriktu BiH uz rijeku Savu, kroz zatvaranje deponije, uz opciju odvoza otpada na regionalnu sanitarnu deponiju u Bijeljini. U oblasti upravljanja otpadom nije usvojen Akcioni plan za Direktivu1999/31/EZ o odlagalištima otpada, kako je izmijenjena Direktivom (EU) 2018/850. Potrebno je izgraditi Centar za upravljanje otpadom (sortirnica, postrojenje za obradu biorazgradljivog otpada, građevinskog otpada, posebnih kategorija otpada, postrojenje za obradu neopasnog industrijskog otpada, postrojenje za obradu i međuskladištenje opasnog otpada, postrojenje za proizvodnju RDF-a,...). Nadalje, nepoznat broj ilegalnih odlagališta otpada/divljih deponija kumuativno vrše značajan pritisak na životnu sredinu i pejzaž, pa djelovanje u oblasti sanacije, ali i podizanja svijesti i edukacije stanovništva, trebaju biti među prioritetnim aktivnostima kod planiranja unaprjeđenja postojećeg stanja. Na području Brčko distrikta BiH ne postoje podaci o površini degradiranog pejzaža zbog nezakonitog i nekontrolisanog odlaganja otpada.

U Brčko distriktu BiH nisu rađene karte opasnosti i rizika od poplava. Iz procjene rizika od polava i klizišta za stambeni sektor u BiH, indeks rizika od poplava za Brčko distrikt BiH isnosi 12 od maksimalnih 100, što ga svrstava u područja s manjim rizikom.

3.7.2 Pravni i institucionalni okvir

Zakonom o zaštiti prirode Brčko distrikta BiH (Sl. glasnik Brčko distrikta BiH 24/04, 1/05, 19/07 i 9/09) se uređuju obnova, zaštita i održivi razvoj pejzaža, prirodnih područja, biljaka, životinja i njihovih staništa, zemljišta, minerala i fosila i drugih komponenti prirode, koji čine dio životne sredine, na način i prema uslovima utvrđenim ovim zakonom. Dodatni zakoni kojima se reguliše pitanje pejzaža u Brčko distriktu BiH su:

- Zakon o prostornom planiranju i građenju (Službeni glasnik Brčko distrikta BiH, br. 29/08, 18/17,48/18, 54/18, 10/20, 29/20 i 40/20)
- Zakon o zaštiti životne sredine (Službeni glasnik Brčko distrikta BiH, br. 24/04, 01/05, 19/07 i 09/09)

Treba naglasiti da je BiH 2010. godine potpisala Europsku konvencija o krajolicima (Firenca, 2000. godine) te ratificirala 2012 godine.

3.7.3 Indikatori

Povezanost indikatora identifikovanih za oblast pejzaža sa ESAP Brčko distrikta BiH ciljevima je prikazana u Tabela 13.

Tabela 13.: Povezanost indikatora za oblast pejzaža sa ESAP ciljevima i početnim stanjem

Indikator	Početno stanje	Operativni cilj ESAP Brčko distrikta BiH[25]
Broj zaštićenih područja	Nije dostupno	3.5. Uspostaviti zaštićena područja na najmanje 17% površine Brčko distrikta BiH u skladu sa globalnim ciljevima za biodiverzitet, a područja zaštite prostorno povezati u skladu sa EU pravnom tekovinom
Procenat zaštićenog pejzaža/područja	Nije dostupno	
Broj područja pod rizikom od poplava	Nije dostupno	6.5. Uspostaviti integralno i održivo upravljanje zemljišnim resursima
Površina infrastrukture za zbrinjavanje građevinskog otpada	Nije dostupno	2.7. Uspostaviti sistem za upravljanje industrijskim i opasnim otpadom
Površina ili broj lokacija zaostalim opasnim i POPs hemikalijama.	Nije dostupno	
Površina ili broj lokacija na kojima se nalaze opasne hemikalije na lokacijama koje predstavljaju prijetnju zdravlju stanovništva i stanju životne sredine	Nije dostupno	
Površina degradiranih zemljišta	Nije dostupno	6.5. Uspostaviti integralno i održivo upravljanje zemljišnim resursima
Površina napuštenih industrijskih područja	Nije dostupno	2.7. Uspostaviti sistem za upravljanje industrijskim i opasnim otpadom

[25]Operativni ciljevi preuzeti iz radne verzije ESAP Brčko distrikta BiH, novembar 2021. godine

Izgrađeni prosjeci sa elementima šumskih cesta	Nije dostupno	6.1. Unaprijediti strateški, zakonski i institucionalni okvir za održivo upravljanje šumama i šumskim resursima u Brčko distriktu BiH, adekvatno vrednovanje šumskih resursa, kao i integraciju rodno osjetljive problematike klimatskih promjena.
Površine visokih šuma	Nije dostupno	
Površina teritorije krša i goleti	Nije dostupno	
Degradirane površine	Podaci nisu dostupni	6.5. Uspostaviti integralno i održivo upravljanje zemljišnim resursima
Minirane površine	1,01%	
I1. Produkcija (proizvodnja) otpada Komunalni otpad	25.000 t otpada godišnje[26]	2.1. Uskladiti propise i politike iz oblasti upravljanja otpadom sa obavezama koje proističu iz pravne stečevine Evropske unije
I2. Upravljanje opasnim otpadom	Nisu dostupni podaci	2.7. Uspostaviti sistem za upravljanje industrijskim i opasnim otpadom
I3. Ponovna upotreba i reciklaža	Nije zastupljena	2.3. Uvesti različite ekonomske i finansijske instrumente i mehanizme koji će omogućiti finansijski održivo i po okoliš/životnu sredinu prihvatljivo upravljanje otpadom
I4. Konačno zbrinjavanje otpada	20.309 t otpada godišnje[5]	2.4. Uspostaviti integralni sistem upravljanja komunalnim otpadom 2.5. Uspostaviti sistem za upravljanje posebnim kategorijama otpada
Broj deponija za odlaganje otpada na području Brčko distrikta BiH	1 gradska nesanitarna /nesanitarna deponija[27]	2.6. Unaprijediti sistem evidencije i izvještavanja o otpadu 2.7. Uspostaviti sistem za upravljanje industrijskim i opasnim otpadom
Broj neuređenih/ divljih deponija	Nepoznati broj divljih deponija (svakodnevno se postojeće uklanjaju, ali i nastaju nove)[6]	2.8. Jačati svijest javnosti o pravilnom razdvajanju, prikupljanju i odlaganju otpada

[26] WB, BIH, Analiza sektora upravljanja čvrstim komunalnim otpadom, 2017.

[27] Strategija zaštite životne sredine Brčko distrikta BiH za period 2016-2026.

3.8 Kulturno nasljeđe

3.8.1 Trenutno stanje kulturnog nasljeđa na području Brčko distrikta BiH

Graditeljsko nasljeđe, urbani identitet, hronološko-stilske karakteristike prostora Brčko distrikta BiH, su u određenoj mjeri narušene. Prostor Brčko distrikta BiH se mora tretirati kao najznačajniji razvojni potencijal, te je zaštita, racionalno korištenje, planiranje i uređenje prostora, jedan od najvažnijih strateških aktivnosti. Efikasno i kvalitetno upravljanjem prostorom, podrazumijeva pripremu izrade planske dokumentacije, praćenja izrade, kontrolu i provođenje usvojene planske dokumentacije koja se vrši u skladu sa regulativom i savremenom metodologijom, naučnim i stručnim dostignićima. Iz ovog razloga ova mjera ima svoje specifičnosti koje imaju ili mogu imati uticaj na pravac, intenzitet i dinamiku cjelokupnog razvoja Brčko distrikta BiH.
Nisu obezbijeđena redovna finansijska sredstva za programske aktivnosti te za otkup vrijedne stare arhivske, bibliotečke, muzejske i izložbene građe. Dodatno, neophodno je usvojiti Zakon o muzejskoj djelatnosti i uraditi digitalizaciju muzejske građe. Istovremeno, potrebno je raditi na usvajanju Zakona o bibliotečko – informacijskoj djelatnosti te izgradnja nove, funkcionalne, namjenske zgrade za Biblioteku - Knjižnicu, Identifikovano je 11 Nacionalnih spomenika[28] na listi Komisije za očuvanje nacionalnih spomenika BiH:

1. Azizija džamija s haremom u Brezovom Polju, mjesto i ostaci graditeljske cjeline
2. Kuća Kočića u Brčkom, historijska građevina
3. Gradašćevića kula sa avlijom i avlijskim zidovima u Bijeloj, graditeljska cjelina
4. Vijećnica, historijska građevina
5. Savska (Atik) džamija, mjesto i ostataci graditeljske cjeline
6. Katolička crkva Presvijetlog Srca Isusova, graditeljska cjelina
7. Islahijet, graditeljska cjelina
8. Cincarsko groblje u Bijeloj - Kalajdžijama, grobljanska cjelina
9. Stara župna crkva i župna kuća u Gornjem Zoviku
10. Prva pošta, historijska građevina
11. Zidine, Gornja Skakava, arheološki lokalitet

Nadalje, identifikovano je 20 spomenika na privremenoj listi[29] i 31 spomenik na listi peticija Komisije za nacionalne spomenike BiH (Slika 11).

[28] http://aplikacija.kons.gov.ba/kons/public/nacionalnispomenici?search=idgrad:undefined:19|
[29] http://aplikacija.kons.gov.ba/kons/public/nacionalnispomenici?search=idgrad:undefined:19|

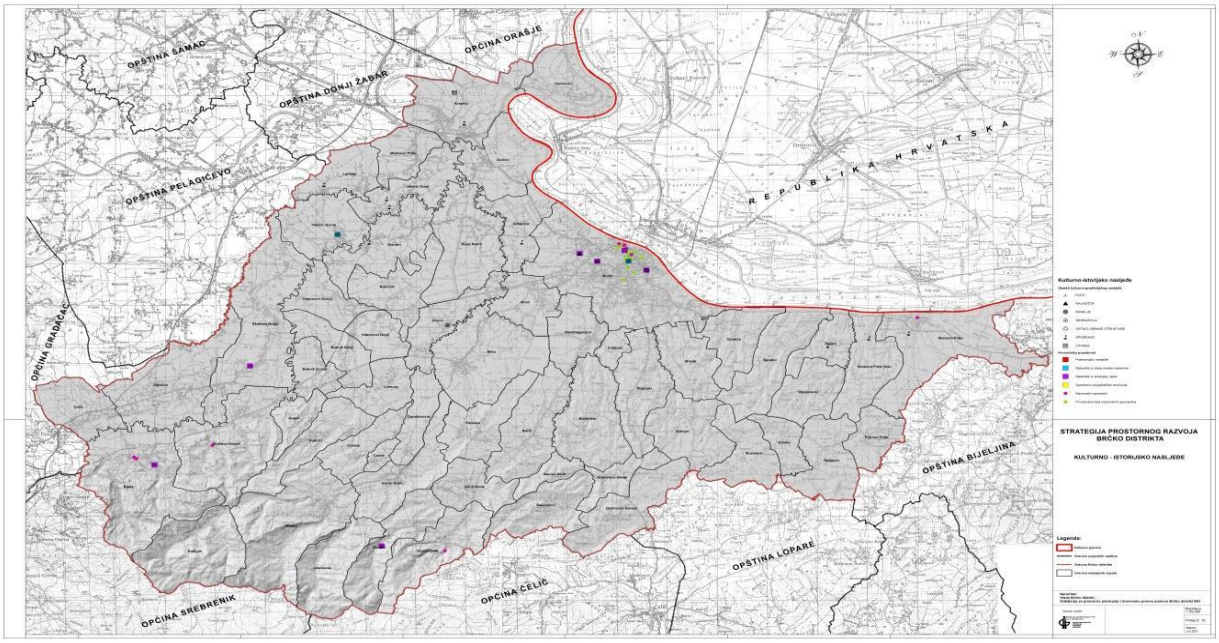

Slika 11: Kulturnihistorijski spomenici na području Brčko distrikta BiH

3.8.2 Pravni i institucionalni okvir

U Brčko distriktu BiH u Sektoru registra vrše se poslovi koji se odnose na:

- obavljanje svih radnji u vezi s identifikacijom i evidencijom imovine i dobara u općoj upotrebi kao i vođenje popisa imovine u vlasništvu Brčko distriktu BiH
- vođenje baze podataka o imovini u vlasništvu Brčko distriktu BiH i njeno usuglašavanje s evidencijama u Glavnoj knjizi Trezora i evidencijama drugih institucija
- preuzimanje u posjed i slobodno raspolaganje imovinom u vlasništvu Brčko distriktu BiH i vođenje evidencije o istom
- vođenje periodične evidencije utroška električne energije i vode u poslovnim prostorima Brčko distrikta BiH koji su predmet zakupa uz konstantnu suradnju s Javnim poduzećem „Komunalno Brčko“ d. o. o., Brčko distrikt BiH
- operativne analize za pojedine jedinice imovine u vlasništvu Brčko distriktu BiH
- izradu financijskih rezultata, financijsko-računovodstvenih izvješća i druge poslove iz ove oblasti u skladu s propisima Brčko distrikta BiH
- obavljanje svih poslova u vezi s upisom imovinskih prava Brčko distrikta BiH u javne evidencije
- pružanje podataka o evidencijama koje se vode u Uredu za upravljanje javnom imovinom
- vođenje baze podataka o svim zaključenim ugovorima
- suradnju i pružanje podataka drugim tijelima i institucijama Brčko distrikta BiH
- pripremu nacrta zakona i podzakonskih akata iz nadležnosti Sektora
- izrađivanje klasifikacije imovine u vlasništvu Brčko distriktu BiH.

U djelokrug rada Sektora spada prikupljanje i pružanje informacija u vezi sa zemljištem u vlasništvu Brčko distriktu BiH i javnim objektima, i to: administrativni objekti, objekti kulture, zdravstveni objekti, obrazovno-školski objekti, sportsko-rekreativni objekti, spomenici kulture odnosno povijesnog nasljeđa, gradska groblja i prateći objekti, tržnice, marine i plaže na Savi, stambeni fond, poslovni prostori.

Kulturnohistorijsko nasljeđe na području Brčko distrikta BiH je regulisano:

- Zakonom o prostornom planiranju i građenju (Službeni glasnik Brčko distrikta BiH, br. 29/08, 18/17,48/18, 54/18, 10/20, 29/20 i 40/20)
- Zakon o zaštiti životne sredine (Službeni glasnik Brčko distrikta BiH, br. 24/04, 01/05, 19/07 i 09/09)
- Zakon o implementaciji odluka Komisije za očuvanje nacionalnih spomenika uspostavljene prema Aneksu 8. Dejtonskog sporazuma, 2002, kojeg je usvojila Skupština Brčko distrikta BiH (Službeni glasnik Brčko distrikta BiH, broj 2/02 i 19/07),
- Krivični zakon Brčko distrikta BiH Hercegovine (Službeni glasnik Brčko distrikta BiH, br. 10/03 i 45/04

3.8.3 Indikatori

Povezanost indikatora identifikovanih za oblast kulturno nasljeđe sa ESAP Brčko distrikta BiH ciljevima je prikazana u Tabela 14.

Tabela 14.: Povezanost indikatora za oblast kulturno nasljeđe sa ESAP ciljevima i početnim stanjem

Indikator	Početno stanje	Operativni cilj ESAP Brčko distrikta BiH[30]
E1. Korištenje zemljišta	Nema podataka	6.5. Uspostaviti integralno i održivo upravljanje zemljišnim resursima
Broj zaštićenih kulturnohistorijskih spomenika - Nacionalni spomenik	11	Nema ESAP cilj
Broj zaštićenih kulturnohistorijskih spomenika spomenika - na privremenoj listi	20	Nema ESAP cilj
Broj restauriranih spomenika	-	Nema ESAP cilj

3.9 Stanovništvo i javno zdravlje

3.9.1 Trenutno stanje stanovništva i javnog zdravlja na području Brčko distrikta BiH

Prema zvaničnoj procjeni broja stanovnika, u Brčko distriktu BiH je u 2018. godini živjelo 83.234 stanovnika u 26.763 domaćinstava, dok je prema popisu stanovništva iz 1991. godine u tadašnjoj opštini Brčko živjelo 87.332 stanovnika. Procjena broja stanovnika za 2018. godinu pokazuje povećanje broja stanovnika za 1% u odnosu na broj stanovnika iz 2013. godine. Gustina naseljenosti u 2018. godini na području distrikta iznosi 169 st./km^2, što Brčko distrikt BiH svrstava u kategoriju gušće naseljenih teritorija (prosječna gustina naseljenosti u BiH 69 st./km^2).

Prosječna veličina domaćinstva u Brčko distriktu BiH je nešto veća u odnosu na prosječnu veličinu domaćinstva u BiH i u 2018. godini je iznosila 3,11 člana po domaćinstvu (3,04 u BiH).

[30]Operativni ciljevi preuzeti iz radne verzije ESAP Brčko distrikta BiH, novembar 2021. godine

U demografskom pogledu, Brčko distrikt BiH suočava se sa nekoliko izazova, koji su karakteristični i za druge sredine u zemlji. Radi se o sljedećim problemima:

- Pogoršanje starosne strukture stanovništva;
- Negativan prirodni priraštaj, uz konstantno smanjivanje broja novorođenih;
- Nedostatak podataka o iseljeništvu, uz pretpostavku o pojačanom odlasku mladih i obrazovanih u zemlje Evropske unije.

Zdravstvena zaštita u Brčko distriktu BiH je povjerena Javnoj zdravstvenoj ustanovi "Zdravstveni centar" Brčko koji pruža javne zdravstvene djelatnosti i to: očuvanje i unapređenje zdravlja, otkrivanje i suzbijanje faktora rizika za nastanak oboljenja, sticanje znanja i navika o zdravom načinu života, odnosno promociju zdravih stilova života, sprečavanje, suzbijanje i rano otkrivanje bolesti, trajno i nesmetano obavljanje specijalističko-konsultativne zdravstvene zaštite, urgentne medicinske pomoći, dijagnostike, mentalne zdravstvene zaštite, medicinske rehabilitacije i zdravstvene njege pacijenata.

Emisija u vazduh nastala antropogenim djelovanjem je visoka i u stalnom porastu,a posebno narušavanje kvaliteta vazduha javlja u grijnom i vlažnom razdoblju godine u urbanom području Brčko distrikta BiH . Zagađivanja vazduha raznim zagađujućim materijama raste sa industrijalizacijom nekog područja. Pored direktnog uticaja na ljudsko zdravlje, zdravlje biljaka i životinja mnogi zagađujuće materije koje se emitiraju u atmosferu doprinose sekundarnom negativnom djelovanju na životnu sredinu (kisele kiše, narušavanje ozonskog omotača itd.). Utvrđeni izvori emisija zagađujućih materija u vazduh razvrstani su u sljedeće skupine: energetski izvori, saobraćaj, industrija i domaćinstva.

Upravljanje, uključujući i održavanje, sistemom snabdijevanja vodom povjereno je JP "Komunalno Brčko" d.o.o. Brčko distrikt BiH, RJ Vodovod i kanalizacija. Kompletna proizvodnja i vodosnabdijevanje gradskog područja Brčko distrikta BiH se trenutno obavlja sa Fabrike vode koja koristi vodu rijeke Save i izvorište Plazulje, gdje se korist voda rijeke Save i bunarska (12 bunara). Fabrika ima kapacitet od 330 l/s (trenutno se koristi oko 100 l/s). Oko 70% stanovnika pokriveno je javnim vodovodnim sistemom u kojima se voda kontinuirano kontroliše na zdravstvenu ispravnost. Gubici vode se kreću oko 47%. U Brčko distriktu BiH egzistira više manjih vodovodnih sistema (tzv. lokalni vodovodni sistemi), koje su gradili građani vlastitim sredstvima. Ovi vodovodni sistemi nemaju adekvatno održavanje, vremenom se sve više degradiraju, a kvalitet vode ne zadovoljava uslove koje propisuje pravilnik za pitku vodu. Kontrolu ispravnosti vode za piće u Brčko distriktu BiH provodi Institut za javno zdravstvo u skladu sa zahtjevima i standardima kvaliteta vode za piće. O kvalitetu vodosnabdijevanja može se suditi i po epidemiološkoj situaciji vezanoj za oboljenja čiji se uzročnici mogu nalaziti u zagađenoj vodi.

Prema procjenama oko 47% stanovništva je priključeno na javni kanalizacioni sistem, većinom u urbanom dijelu. Pojedina naselja imaju samo djelimično izgrađene kanalizacijske sisteme mješovitog tipa. Problem predstavlja ispuštanje komunalnih i industrijskih voda bez prečišćavanja.

Organsko zagađenje prisutno u netretiranim ili djelomično tretiranim otpadnim vodama, koje se ispuštaju u površinska vode tijela, značajno utiče na kvalitet površinskih voda, prvenstveno kroz pogoršanje režima kisika, što direktno dovodi do ugrožavanja opstanka akvatične flore i faune. Naime, nizvodno od tačke ispuštanja otpadnih voda, dolazi do aerobne biohemijske razgradnje organske materije koja se odvija uz pomoć mikro-organizama koji koriste kisik iz vode. Organsko zagađenje može biti opasno za ljudsko zdravlje zbog moguće mikrobiološke kontaminacije. Osnovni indikator organskog zagađenja je tzv biokemijska potrošnja kisika (BPK5) koji predstavlja količinu

rastvorenog kisika potrebnog aerobnim biološkim organizmima u vodi da razgrade organske supstance pri određenoj temperaturi u periodu od 5 dana. Zagađenje nutrijentima (izraženo prvenstveno kroz prekomjerni unos fosfora i azota) jedan je od najčešćih uzroka pogoršanja kvaliteta površinskih voda. U prisustvu povećane količine nutrijenata, fitoplankton može rasti izvan kontrole izazivajudi kaoposljedicu tzv "cvjetanje algi". Tokom cvjetanja algi, proizvode se izuzetno otrovni spojevi koji mogu imati štetne posljedice po ribe, školjke, sisare, ptice, pa čak i ljude. Zagađenje nutrijentima može uticati i na izvorišta podzemnih voda i ugroziti snabdijevanje pitkom vodom

Neadekvatna dispozicija otpadnih materija može imati negativan uticaj na higijensko - epidemiološko stanje u Brčko distriktu BiH. Otpadne materije organskog porijekla direktno ugrožavaju životnu sredinu i zdravlje stanovništva. Nestabilan organski materijal se raspada pri čemu se stvaraju neprijatni mirisi koji zagađuju vazduh (sumpor-vodonik, merkapran, metan). U otpadu iz domaćinstava mogu se naći uzročnici tuberkuloze, infektivnog hepatitisa, trbušnog tifusa, paratifusa i dizenterije, stafilokoki, streptokoki i druge klice. Bakterije, kojima pogoduje lako bazična sredina nastala dodatkom pepela, duže zadržavaju svoju vitalnost u smeću. Nagomilano otpad/smeće služi kao mjesto za obilno razvijanje muha i glodara, koji prenose uzročnike bolesti na životne namirnice.

Nadalje, odlaganje otpadnih materija na neuređenu/e deponije, dovodi do trajnog zagađivanja tla. Produkti raspadanja opterećuju tlo, procjeđuju se do prvog vodonosnog sloja i zagađuju vodu za piće. Kao posljedica tog zagađivanja može doći do epidemija, crijevnih infekcija i oboljenja, a infestiranost crijevnim parazitima je veoma velika. Prenošenje infekcije iz otpadnih materija do čovjeka može biti direktno i indirektno. Direktna infekcija može nastupiti usljed inficiranja ruku ili odjeće, kao i udisanjem prašine koja sadrži veliki broj bakterija. Indirektna infekcija nastaje ako se uzročnici bolesti prenose insektima i glodarima, preko inficiranih namirnica, preko zagađene vode za piće i sl.

Otpadne materije neorganskog porijekla, iako se ne raspadaju, svojim nagomilavanjem u domaćinstvima i naseljima sprečavaju normalnu djelatnost. Neorganski sastojci otpadnih materija iz naselja i industrije mogu sadržavati različite toksične materije (teške metale, pesticide, fenole, dioksine i sl.) koje predstavljaju veliku opasnost za ljude i životinje, naročito ako dospiju u vodotoke ili u vodu za piće.

Neuređenost u oblasti upravljanja otpadom ima najkompleksniji uticaj na stanovništvo i ljudsko zdravlje. Uslijed nepostojanja odgovarajuće infrastrukture, te pratećih edukativnih programa, prisutan je nizak nivo svijesti građana o ispravnom postupanju sa otpadom i zaštiti životne sredine općenito, a što se očituje i u odlaganju otpada na divljim deponijama.

Procjedne vode sa gradske, kao i divljih deponija, ugrožavaju kvalitet vodnih resursa i konsekventno mogu imati negativan uticaj na kvalitet vode za piće. Nadalje, nepostojanje prakse dnevnog prekrivanje otpada dovodi do širenja neugodnih mirisa sa gradske deponije koje najvjerojatnije prati i rasprostiranje suspendiranih čestica nošenih vjetrom, a što može uzrokovati respiratorne probleme. Nadalje, divlje deponije mogu izazvati probleme sa požarima, a što može uzrokovati oslobađanje dioksina i furana prilikom izgaranja otpada koji na čovjeka mogu uticati putem inhalacije i digestije. Također, mogu doprinijeti pogoršanju epidemiološke situacije i na drugi način, npr. putem slobodnog pristupa životinja (najčešće psi lutalice) koji mogu biti prenosnici bolesti, kao i direktnog kontakta stanovništva sa otpadom.

Nizak nivo svijesti građana o ispravnom postupanju s otpadom, te nedostatak odgavarajućih edikativnih programa i kampanja, ima konsekventno za posljedicu uticaj na zdravlje stanovništva i životnu sredinu.

Hemikalije su ključne za ekonomski razvoj i opću dobrobit ako se njima upravlja na razuman način, u suprotnom predstavljaju značajne rizike po ljudsko zdravlje. Svjessska zdravstvena organizacija (SZO) navodi da je sve više naučnih dokaza da opasne hemikalije doprinose zdravstvenim poremećajima tokom čitavog životnog vijeka i povećanoj prevalenciji i učestalosti nezaraznih bolesti, uključujući rak, bolesti mokraćnog i reproduktivnog sistema, kardiovaskularne i respiratorne bolesti, alergije, neurorazvojne i urođene nedostatke i endokrine poremećaje. Stanovništvo treba zaštititi od izlaganja opasnim hemikalijama tokom cijelog životnog vijeka, ali najefikasnija i najpotrebnija zaštita je u ranim fazama života. Sveobuhvatno zakonodavstvo o hemikalijama, na čelu sa REACH i CLP (uredbama EU: REACH je Uredba (EC) br. 1907/2006 Europskog parlamenta i Vijeća od 18. decembra 2006. o registraciji, procjeni, odobrenju i ograničenju hemikalija; CLP označava Uredbu (EC) br. 1272/2008 o klasifikaciji, označavanju i pakiranju tvari i smjesa), treba da da osnov za osiguranje visokog nivo zaštite ljudskog zdravlja i životne sredine.

Fitosanitarna/fitofarmaceutska sredstva (FSS - često nazivana pesticidi) mogu da izazovu neželjene efekte, kako na ljude i životinje, tako i na životnu sredinu. U svrhu svođenja uticaja na minimum, korisnik FFS mora da posjeduje potrebna znanja o pravilnom korišćenju FFS i da ih se pridržava. Rizik od neželjenog djelovanja se smanjuje racionalnom upotrebom FFS, a odluka o tome da li uopšte treba koristiti FFS, koje FFS treba koristiti, u kojoj dozi i kada ih treba primijeniti se donosi u saradnji sa stručnjacima iz oblasti zaštite biljaka. Kada je donesena odluka da je tretman FFS neophodan, onda korisnik, a to je u velikom broju slučajeva sam poljoprivredni proizvođač, mora to FFS primijeniti u skladu sa načelima dobre poljoprivredne prakse. Korisnik je obavezan nositi odgovarajuću zaštitnu odjeću, posebno rukavice, kombinezon, gumene čizme i zaštitu za lice ili sigurnosne naočale prilikom miješanja, punjenja, primjene i pranja uređaja za aplikaciju, osim u slučaju kada je izloženost FFS kojim se tretira na odgovarajući način riješena dizajnom i izradom samog uređaja za aplikacije ili dodavanjem posebnih zaštitnih dijelova na takve uređaje.
Javnost u pesticidima vidi lošu stranu poljoprivrede i često optužuju poljoprivrednike i korisnike pesticida za prekomjernu upotrebu pesticida, kontaminaciju poljoprivrednih proizvoda i ugrožavanje životne sredine. Zbog navedenog je veoma važan segment edukacija javnih službi , ali i korisnika fitosanitarnih sredstvava i javnosti.

Nisu raspoloživi konkretni podaci o izloženosti žena i muškaraca hemijskim sredstvima u poljoprivredi da bi mogli govoriti o aspektu rodne ravnopravnosti.

Nadležnosti upravljanje bukom u životno sredini nisu jasno definisane (izrada mape buke, strateških mapa za područja od interesa, modeliranja buke za planiranje novih izvora buke u okolišu, registar mjerenja, starteški monitoring, planovi prevencije buke i td.). Sa aspekat buke, važno je napomenuti da prema ishodovanim ekološkim dozvolama, gdje je navedena obaveza monitoring nivoa buke u životnu sredinu, mjerenja se provode i izvještaji dostavljaju u nadležne sektore. Međutim, nema registra prikupljenih podataka, mapiranja buke, niti strateškog planiranja u odnosu na prikupljene podatke, kao ni sistemskog monitoringa buke u cilju ažuriranja strateških karata i planova prevencije buke. Prema Direktivi 2002/49/EZ karte buke se trebaju izraditi za sva naseljena područja veća od 100.000 stanovnika, za željezničke pruge sa više od 30 000 prolaza vozova godišnje, ceste sa više od 3 miliona prelaza godišnje, te aerodrome sa više od 50 000 operacija (slijetanja i uzletanja). Neophodna je usvojena metodologija za procjenu stanovnika izloženih buci, prema razredima buke i starosnim

skupinama, procjene gusto naseljenih dijelova urbanih sredina, kao i analizu transporta (cestovnog i željezničkog), a sve u cilju potrebe i načina izrade karata buke i njihove efikasne primjene.
Neophodno je uspostaviti sistem dostave podataka o buci u okolišu institucijama BIH u cilju izrade strateške karte buke i akcionog plana za BIH.

Buka je važno javno-zdravstveno pitanje, jer ima dokazano negativne uticaje na ljudsko zdravlje. Europski regionalni ured SZO razvio je smjernice za pružanje preporuka za zaštitu zdravlja ljudi od izloženosti buci iz životne sredine, koja dolazi iz sljedećeih najčešćih izvora: buka u transportu (drumski saobraćaj, željeznica i avioni), industrijske i svakodnevne aktivnosti. Pružanje jasnih savjeta u javnom zdravstvu je od ključne važnosti za pokretanje politike koja će zaštititi zajednice od štetnih učinaka buke. Ne postoje posebne studije u Brčko distriktu BiH koje ukazuju na narušeno zdravlja uposlenika koje je uzrokovano prekomjernom upotrebom hemikalija ili visokim nivoom buke i vibracija na radnom mjestu. Sporadično, veće kompanije redovno upućuju zaposlenike na sistematske pregleda i na taj način imaju u vid u vrstu oboljenja, broj oboljelih uslijed neadekvatnih uslova radne sredine, ali detaljan pregled Iistudija na nivou Brčko distriktu BiH ne postoji. Zakon o zaštiti na radu Brčko distriktu BiH, obavezuje poslodavce na utvrđivanje radnih mjesta s posebnim uvjetima rada s naznakom rizika, uvjeta koje moraju ispunjavati radnici za obavljanje poslova na tim radnim mjestima, sadržaj prethodnih i periodičnih liječničkih pregleda radnika raspoređenih na te poslove, kao i rokove u kojima se obavljaju ti pregledi.
Neophodno je uspostaviti sistem dostave podataka o buci u životnoj sredini institucijama BIH u cilju izrade strateške karte buke i akcionog plana za BIH.

Međutim, pregled visoko rizičnih radnih mjesta, ni izvještaji o profesionalnim oboljenjima usljed izlaganja hemikalijama i buci na radnom mjestu na nivou Brčko distrikta BiH do sada nisu rađeni. Svrha ovih izvještaja je praćenje trendova s ciljem unapređenja uslova rada i zdrvastvenog stanja radne populacije.

Svjetlosno zagađivanje životne sredine danas je globalni problem kojem se pripisuju ekonomski, astronomski, sigurnosni, ali i zdravstveni problemi koji utiču na čovjeka i izazivaju brojne neželjene zdravstvene uticaje. Svjetlosno zagađivanje je za širu javnost noviji pojam za razliku od zagađivanja vode, tla ili vazduha. Najprepoznatljivija nuspojava zagađivanja svjetlošću je povećanje rasvijetljenosti neba tokom noći, što je uzrokovano pretjeranim intenzitetom korištenja rasvjete, a nastaje zbog raspršenja vidljivog i nevidljivog svjetla (ultraljubičastog i infracrvenog svjetla) prirodnog ili umjetnog porijekla na komponente ćivotne sredine i atmosfere i za sobom povlači štetne posljedice i na čovjeka i na njegovu životnu sredinu.

3.9.2 Pravni i institucionalni okvir

Upravljanje hemikalijama je u nadležnosti Brčko distrikta, dok je izvještavanje prema potpisanim međunarodnim konevencijama na nivou BiH institucija (izvještavanja prema EU institucijama u skladu sa obavezama iz Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju, sekretarijatima potpisanih konvencija i carinske politike uključujući kontrolu i sprečavanje ulaska zabranjenih dobara i supstanci na teritoriju BiH).
Raspolaganje podacima o uvozu, proizvodnji i izvozu hemikalija, kao i mjestima korištenja i krajnjeg zbrinjavanja su važan izvor informacija za praćenje rezultata politike zaštite životne sredine. Obzirom na nedostupnost ovakvih podataka na nivou Brčko distrikta, nije moguće dati trenutno stanje s aspekta hemisjke sigurnosti. Ista situacija je i sa bukom, ne postoje registi mjerenih nivoa buke, niti karte buke.

Međunarodne konvencije (Bazelska, Roterdamska, Stokholmska, Montrealska i Minamata), zajedno sa strateškim pristupom upravljanju hemikalijama pružaju okvire za efikasno upravljanje i u konačnici za smanjenje upotrebe hemikalija. Međutim, ostaju praznine u smislu mjerenja i razumijevanja proizvodnje, upotrebe i uticaja hemikalija na životnu sredinu i zdravlje ljudi. Statistika i naučna istraživanja vezana za proizvodnju hemikalija i emsije buke, te uticaja na životnu sredinu i zdravlje ljudi su često nedostupna. BiH je ratificirala Bazelsku, Roterdamsku, Stokholmsku i Montrealsku konvenciju, a Minamanata konvencija još nije ratificirana.

Na nivou Brčko distrikta BiH, neophodno je odredbe iz ovih konvencija integrirati u zakonksu regulativu i podzakonske akte, sa jasnim institucionalnim nadležnostima i inspekcijskim nadzorom. Osim specifičnih hemikalija čije upravljanje je definisano međunarodnim konvencijama, i upravljanje drugim hemikalijama koje se proizvode, stavljaju na tržište ili upotrebljavaju trebaju, sa aspekta hemisjske sigurnosti biti jasno definisane kroz zakonsku regulativu (npr. proizvodi koje sadržene azbest, biocidi i sl.).

Kada je u pitanju trenutno stanje u pogledu hemijske bezbjednosti u BiH, informacije su preuzete iz zvanično izrađenih statističkih izvještaja, kao i izvještaja i studija izrađenih s ciljem planiranja i implementacije aktivnosti prema zahtjevima potpisanih konvencija.

Bazelska konvencija o kontroli prekograničnog kretanja opasnog otpada i njegovom zbrinjavanju prema Odluci o uslovima prekograničnog kretanja opasnog otpada u skladu sa Konvencijom o kontroli prekograničnog kretanja opasnih otpada i njihovom zbrinjavanju (Službeni glasnik BiH broj: 83/2016) definiše da promet opasnog otpada ne može se dozvoliti ukoliko u BiH ne postoji subjekt registrovan i ovlašten, osposobljen za tretman i odlaganje opasnog otpada na ekološki prihvatljiv način u cilju zaštite domaće privrede. Nadzor nad provedbom Odluke obavljaju nadležna entitetska ministarstva i Brčko distrikt BiH u skladu sa svojim zakonskim propisima.

Roterdamska konvencija obuhvata pesticide i industrijske hemikalije koje su zabranjene ili strogo ograničene kako bi se zaštitilo ljudsko zdravlje ili životna sredina i za koje je podneseno obavještenje o konačnoj regulatornoj mjeri. Prema Izvještaju Izvještaju o provođenju Roterdamske konvencije o proceduri prethodnog obavještenja o saglasnosti za promet nekih opasnih hemikalija i pesticida u međunarodnoj trgovini za 2020. godinu, u BiH su u 2020. godini za 17 hemikalija usvojene regulatorne mjere, te zaprimljena 42 obaviještenja o izvozu zabranjenih ili strogo ograničenih hemikalija od strane ovlaštenih institucija zemalja izvoznica EU i Srbije.

Hemikalije obuhvaćene Stokholmskom konvencijom su inventarizirane u dokumentu Nacionalni plan implementacije Stokholmske konvencije u BIH, koji je 2016. usvojen na sjednici Vijeća ministara BiH.
Bečka kovencije i Montrealski protokol, koji su ratificirani u BiH definišu postepeno ukidanje potrošnje HCFC spojeva odvija se u dvije faze. U prvoj fazi se do 2020. godine trebala reducirati upotreba pomenutih grupa hemikalija za 75%, što je BiH uspješno realizirala, ap je potpuno ukidanje, što je cilj druge faze realizacije pomjeren na 2026., umjesto predhodno definisanog roka do 2035. godine. Odlukom o izmjenama i dopunama odluke o uslovima i načinu provođenja Montrealskog protokola i postepenog isključivanja iz upotrebe supstanci koje oštećuju ozonski omotač u BIH (Službeni glasnik BIH, br. 67/15) zabranjen je uvoz za pomenute hemikalije, međutim zbog izražene potražnje u smislu servisiranja postojeće opreme, razmatra se mogućnost uvoza do 24 t godišnje, koji će trajati do 2026 godine. Prema posljednjem izvještaju o potrošnji HCFC spojeva u BIH, navedeno upućuje na dobro ispunjavanje plana redukcije HCFC jedinjenja, koje bi trebalo da rezultira sa potpunim ukidanjem do 2026. godine.

Kigali amandmanom Montrealskog protokola se od zemalja članica EU zahtjeva postepeno smanjenje potrošnje HFC (HFC - Hidrofluorougljici) hemikalija i to za 10 % do 2030 godine. Ozonska jedinica BIH je u postupku usvajanja plana smanjenje potrošnje HFC hemikalija, prema zahtjevima Kigali amandmana.

U sklopu projekta Jačanje procesa donošenja odluke BiH u pravcu pristupanja Minamatskoj konvenciji i izgradnje kapaciteta za provedbu budućih odredbi (MIA 2015.) su ustanovljeno prisustvo žive u BiH u različitim oblicima (emisija u vazduh, opći otpad, ispust u vode, specifični industrijski otpad, zagađenje tla). Izvještaj je izrađen 2018., konvencija još nije ratificirana, međutim podaci postoje kod nadležnih institucija. Nakon ratificiranja konvencije na nivou BiH, Brčko distrikt BiH treba usvojiti podzakonske akte kojim će se osigurati zabrana upotrebe žive i ograničiti stavljanje na tržište proizvoda koje sadrže živu i jedinjenja žive.

Nije usvojen zakon o biocidima na nivou Brčko distrikta. Kada govorimo o hemijskoj bezbjednosti u Brčko distriktu, upotreba hemikalija je specifična u industiriji o čemu postoje statistički podaci, ali i u poljoprivredi, postojeća statistika, kao ni strateško upravljanje hemikalijama nije u potpunosti uspostavljeno da bi se moglo govoriti o uticaju na životnu sredinu i hemisjkoj bezbjednosti. Obzirom da je poljoprivreda vrlo razvijena u Brčko distriktu BiH, stimulacija organske proizvodnje, te kontrola upotrebe pesticida i gnojiva ima potencijal kao važan segment održivog razvoja.

Sa aspekat buke, važno je napomenuti da prema ishodovanim okolinskim dozvolama, gdje je navedena obaveza monitorings nivoa buke u okoliš, mjerenja se provode i izvještaji dostavljaju u nadležne službe. Međutim, nema registra prikupljenih podataka, mapiranja buke, niti strateškog planiranja u odnosu na prikupljene podatke.

Buku na području Brčko distrikta BiH definiše Zakon o zaštiti životne sredine (Službeni glasnik Brčko distrikta BiH br. 24/04, 1/05, 19/07, i 9/09), a kako nije izrađen i usvojen pravni propis o buci, niti podzakonskih akata sa definisanim graničnim vrijednostima još uvijek je na snazi Pravilnik o dozvoljenim granicama intenziteta zvuka i šuma BiH iz 1989. godine. Nije usvojena metodologija za procjenu stanovnika izloženih buci, prema razredima buke i starosnim skupinama, procjene gusto naseljenih dijelova urbanih sredina, kao ni analizu transporta (cestovnog i željezničkog), a sve u cilju načina izrade karata buke.Neophodno je uspostaviti sistem dostave podataka o buci u okolišu institucijama BIH u cilju izrade strateške karte buke i akcionog plana za BIH.

Važan aspekat buke je i buka u radnoj sredini, a izloženost radnika buci u radnoj sredini i mogućnosti nastanka profesionalnih oboljenja definisane su Zakon o sigurnosti i zaštiti zdravlja radnika na radu (Sl. novine Brčko distrikta BiH, br. 20/13 i 6/21), koji predviđa i izradu akata o Procjeni rizika na radnom mjestu. Iako još uvijek nisu usvojeni svi neophodni podzakonski akti, a usvajanje zakona je veliki korak u uređivanju oblasti zaštite na radu. U statističkin registrima nema podataka o profesionalnim oboljenjima zbog izloženosti hemikalijama ili buci na radnom mjestu, a samim tim ni informacija o izloženosti hemikalijma ili buci prema dobnim skupinama i rodnoj pripadnosti.

Nadležnosti Odjeljenje za zdravstvo i ostale usluge Brčko distrikta BiH propisane su članom 25. Zakona o javnoj upravi Brčko distrikta BiH. Shodno zakonu, ovo odjeljenje je, između ostalog, nadležno za prevenciju i zaštitu zdravlja stanovništva, rad zdravstvenih ustanova Brčko distrikta BiH, zdravstvenu ispravnost vode, hrane, itd.
Inspektorat Brčko distrikta BiH - Samostalno obavlja zadatke predviđene zakonodavstvom Brčko distrikta BiH. U okviru inspektorata su formirana tri odsjeka od kojih su relevantni:

- Odsjek inspekcije zaštite zdravlja i okoline unutar koga djeluju vodoprivredna inspekcija i inspekcija zaštite životne sredine. Vodoprivredna inspekcija je između ostalog, nadležna za inspekciju: korištenja i upravljanja vodnim resursima; vodne dozvole; snabdijevanje vodom.
- Općinska komunalna inspekcija djeluje unutar Odsjeka inspekcije djelatnosti, a nadležna je između ostalog za inspekciju: vodovoda i kanalizacije, prikupljanje, transport i tretman čvrstog komunalnog otpada.

Pododjeljenje za javno zdravstvo ima sljedeće zadatke:

- provođenje svih aktivnosti na poslovima prevencije zdravlja,
- vršenje nadzora nad zdravstvenim stanjem stanovništva u cjelini,
- faktori koji utiču na zdravlje stanovnika,
- vrši planiranje, programiranje i evaluaciju zdravstvenog sistema, kroz: ukupno registrovane zarazne bolesti, vodeće zarazne bolesti, letalitet od zaraznih bolesti, epidemije zaraznih bolesti, imunizaciju, ukupan broj nezaraznih bolesti, vodeće nezarazne bolesti,
- program imunizacije, rano otkrivanje i nadzor nad zaraznim bolestima (TBC, kliconoštvo, HBsAg itd.),
- nadzor nad vodama (bakteriološka i hemijska – gradski, lokalni vodovod, bušeni bunari (arterci, subarterci i javne česme) i privatni bunari,
- zdravstveni nadzor nad životnim namirnicama, predmetima opće upotrebe, zaposlenim licima koji rade u proizvodnji, distribuciji namirnica, koji pružaju estetske usluge stanovnicima, koji rade u zdravstvu i prosvjeti,
- nadzor nad licima koji putuju ili dolaze iz trećih zemalja,
- nadzor nad uklanjanjem otpadnih materija,
- edukacija određenih grupa stanovnika iz oblasti zdravstva (trudnice, učenici, radnici koji rade sa životnim namirnicama i radnici koji rade s otpadnim materijama – komunalci),
- zdravstveno edukovanje stanovništva.

U Odsjeku za zdravstvenu ekologiju vrše se poslovi koji se odnose na:

- praćenje, analiziranje i ocjenjivanje uticaja životne sredine na zdravstveno stanje stanovništva na području Brčko distrikta BiH ,
- praćenje, analiziranje i ocjenjivanje zdravstvene ispravnosti i kvalitet vode za piće, površinske vode i stanje vodosnabdijevanja,
- praćenje, analiziranje i ocjenjivanje uticaja vode za kupanje, rekreaciju i sport na zdravstveno stanje stanovništva,
- praćenje, analiziranje i ocjenjivanje zdravstvene ispravnost i kvalitet namirnica i predmeta opće upotrebe,
- provođenje zdravstvenog nadzora nad proizvodnjom i prometom namirnica i predmeta opće upotrebe,
- organizovanje promotivno-edukativne aktivnosti (u prehrambenoj industriji, školama, vrtićima, ugostiteljstvu i dr.),
- obavljanje poslova iz oblasti ekotoksikologije,
- provođenje stručnih poslova utvrđenih programom rada Pododjeljenja,
- provođenje projekata, programa i aktivnosti iz područja javnog zdravstva,
- vršenje stalnog unapređenja sistema kvaliteta u skladu sa BAS EN ISO/IEC 17025,
- sudjelovanje u provođenju stručnih i naučnih istraživanja, saradnja s entitetskim zavodima za javno zdravstvo, sanitarnom i tržišnom inspekcijom te Agencijom za sigurnost hrane BIH

Vezano za hemikalije, na nivou BIH nema propisa koji regulišu ovu oblast, a Brčko distriktu BiH ima jedini važeći zakonski osnov, a to je Zakon o prometu otrova („Službeni List SFRJ“ br. 13/91). Za razliku od Brčko distrikta, Federacija BIH i Republika Srpska imaju djelimično usvojene zakone u skladu sa odredbama EU iz oblasti hemijske bezbjednosti, te relevantne podzakonske akte.
Odjeljenje za zdravstvo i ostale usluge Brčko distrikta ne vrši prikupljanje podataka o oboljelim od trovanja uslijed izlaganja hemikalijama ili neadekvatnog rukovanja isitm, a takođe nisu registirane aktivnosti obavještavanja javnosti putem medija o rizicima koji proizlaze iz upotrebe hemikalija, radi zaštite zdravlja ljudi i životne sredine.

Jačanje svijesti stanovništva, uposlenika u javnim institucijama, te radnika u industriji ili poljoprivredi koji su izloženi hemikalijama ili buci je važan segment odgovornog upravljanja hemikalijama i sprječavanja izloženosti buci. Ciljane kampanje kroz koje će se pojasniti putevi izlaganja i rizici za zdravlje, te naglasiti društvene razlike u izloženosti, te izazovi kao što su društveno-kulturni faktori su važan segment u pogledu pružanja informacija i jačanju svijesti o hemikalijama, hemijskoj sigurnosti i buci. Nema statističkih podataka o ovakvim ciljanim kampanjama, niti podataka o aktivnostima NVO na temu hemijske sigurnosti ili buke. Neophodno je na godišnjem nivou raspisati javni poziv za organizacije civilnog društva, istraživačke i edukacione centre na temu podizanja svijesti stanovništva o navedenih uticajima na zdravlje, te obezbjediti grant sredstva za ove namjene.
Svjetlosno zagađivanje životne sredine nije pravno regulisano.

3.9.3 Indikatori

Oblast “Stanovništvo i javno zdravlje” nije obrađena kao zasebna u ESAP-u Brčko distrikta BiH2022-2032 ali je uključena u više sektora. Povezanost indikatora identifikovanih za oblast stanovništvo i javno zdravlja sa ESAP Brčko distrikta BiH ciljevima je prikazana u Tabela 15.

Tabela 15.: Povezanost indikatora za oblast stanovništva i javnog zdravlja sa ESAP ciljevima i početnim stanjem

Indikator	Početno stanje	Operativni cilj ESAP Brčko distrikta BiH 2022-2032[31]
F4. Potrošnja pesticida	Nema podataka	Nema ESAP cilj
Gubitak zemljišta radi gradnje	Nema podataka	Nema ESAP cilj
Stanje kvaliteta vazduha u zatvorenom prostoru	Nema podataka	Nema ESAP cilj
Stanje svjetlosnog zagađivanje životne sredine	Nema podataka	Nema ESAP cilj
Stanje javnog zdravlja u Brčko distriktu BiH	Nema podataka	Nema ESAP cilj
Priključenost stanovništva na kanalizacijsku mrežu	47 % procenat stanovnika priključenih na kanalizacijsku mrežu	1.4. Uspostaviti održivo i efikasno korištenje vodnih resursa uz poštivanje rezolucije UN-a o ljudskom pravu na vodu (UN 64/292)

[31]Operativni ciljevi preuzeti iz radne verzije ESAP Brčko distrikta BiH, novembar 2021. godine

Dužina kanalizacione mreže	oko 170 km	Nema ESAP cilj
Procenat stanovnika priključenih na vodovodnu mrežu	60%	1.4. Uspostaviti održivo i efikasno korištenje vodnih resursa uz poštivanje rezolucije UN-a o ljudskom pravu na vodu (UN 64/292)
C10. BPK i koncentracija amonijaka u rijekama	Tinja BPK = 288,33 t/god Brka BPK= 1013,81 t/god Sava BPK= 536,37 t/god[32]	1.3. Spriječavanje pogoršanja i unaprijeđenje statusa vodnih tijela na teritoriji Brčko distrikta BiH u cilju zaštite vodene flore i faune i potreba korisnika
C11. Nutrijenti u slatkoj vodi (rijeke, jezera, podzemne vode)	Tinja: - Azot (N)= 99,85 t/god - Fosfor P= 17,42 t/god Breka: - Azot (N)= 309,49 t/god - Fosfor P= 46,46 t/god Sava: - Azot (N)= 196,24 t/god - Fosfor P= 23,56 t/god	
C9. Kvalitet pitke vode		1.4. Uspostaviti održivo i efikasno korištenje vodnih resursa uz poštivanje rezolucije UN-a o ljudskom pravu na vodu (UN 64/292)
I2. Upravljanje opasnim otpadom		2.4. Uspostaviti integralni sistem upravljanja komunalnim otpadom 2.5. Uspostaviti sistem za upravljanje posebnim kategorijama otpada
Sanacija deponija		2.4. Uspostaviti integralni sistem upravljanja komunalnim otpadom
Smanjenje zagađenosti vazduha vanjskog		4.1. Smanjene zagađivanja vazduha ključnim zagađujućim materijama na nivoe koji su sigurni za ljudsko zdravlje
Smanjenje zagađenosti vazduha zatvorenpg prostora		Nema ESAP cilj
Klimatske promjene		4.3. Smanjen uticaj Distrikta Brčko na klimatske promjene smanjenjem emisija stakleničkih plinova i povećanjem ponora ugljika
Inventar azbesta		5.1. Uspostavljen zakonodavni okvir upravljanja hemikalijama u skladu sa potpisanim međunarodnim ugovorima te EU acquis iz oblasti hemijske bezbjednosti, te usklađen na svim nivoima vlasti u Bosni i Hercegovini;

[32] Nacrt plana upravljanja vodama zavodno područje rijeke Save u Brčko distriktu BiH 2016, EPTISA Servicios de Ingeniería, S.L.

I1. Produkcija (proizvodnja) otpada Komunalni otpad	25.000 t otpada godišnje[33]	2.1. Uskladiti i dopuniti postojeću regulativu upravljanja otpadom sa EU direktivama (vodeći računa i o usaglašavanju na nivou entiteta)
I2. Upravljanje opasnim otpadom	Nisu dostupni podaci	2.2. Provoditi mjere za prevenciju otpada 2.7. Uspostaviti sistem za upravljanje industrijskim i opasnim otpadom
I3. Ponovna upotreba i reciklaža	Nije zastupljena	2.3. Uvesti različite ekonomske i finansijske instrumente i mehanizme koji će omogućiti finansijski održivo i po okoliš/životnu sredinu prihvatljivo upravljanje otpadom
I4. Konačno zbrinjavanje otpada	20.309 t otpada godišnje[5]	2.4. Uspostaviti integralni sistem upravljanja komunalnim otpadom 2.5. Uspostaviti sistem za upravljanje posebnim kategorijama otpada
Broj deponija za odlaganje otpada na području Brčko distrikta BiH	1 gradska nesanitarna /nesanitarna deponija[34]	2.7. Uspostaviti sistem za upravljanje industrijskim i opasnim otpadom
Broj neuređenih/ divljih deponija	Nepoznati broj divljih deponija (svakodnevno se postojeće uklanjaju, ali i nastaju nove) [6]	2.8. Jačati svijest javnosti o pravilnom razdvajanju, prikupljanju i odlaganju otpada
Usvojiti zakon o hemikalijama i sve neophodne podzakonske akte (jasno definisane institucionalne i inspekcijske nadležnosti na nivou Brčko distrikta BiH)	Trenutna zakonska regulative i podzakonski akti nisu u skladu sa EU direktivama, ni konvencijama koje je BiH ratificirala. Nisu usklađeni sa zakonskom regulativnom na ostalim nivoima vlasti u BiH	5.1. Uspostavljen zakonodavni okvir upravljanja hemikalijama u skladu sa potpisanim međunarodnim ugovorima te EU acquis iz oblasti hemijske bezbjednosti, te usklađen na svim nivoima vlasti u Bosni i Hercegovini;
Količina hemikalija stavljenih u promet sa podacima o krajnjim korisnicima (Inventar hemikalija, uključujući inventar azbesta)	Postoje djelimični podaci o količinama stavljenih hemikalija u promet, ali ne i krajnjim korisnicima	
Izrađen jedinstveni inventar hemikalija	Nema podataka	

[33] WB, BIH, Analiza sektora upravljanja čvrstim komunalnim otpadom, 2017.

[34] Strategija zaštite životne sredine Brčko distrikta BiH za period 2016-2026.

Usvojen zakon o biocidima sa neophodnim podzakonskim aktima	Trenutno nema zakonske regulative za ovu oblast	
Očuvanje zdravlja i kvaliteta života kroz uspostavljen efikasan sistem upravljanja hemikalijama	U pogledu institucionalnog prilagođavanja, po pitanju hemikalija aktivnosti treba realizovati kroz: - Odjeljenje za poljoprivredu, šumarstvo i vodoprivredu Brčko distriktu BiH; i - Odjeljenje za zdravstvo i ostale usluge Brčko distrikta BiH.	5.2. Uspostaviti održiv sistem upravljanja hemikalijama i implementacije propisa iz EU aquis u oblasti hemijske bezbjednosti
Količina hemikalija stavljenih u promet sa podacima o krajnjim korisnicima	Postoje djelimični podaci o količinama stavljenih hemikalija u promet, ali ne i krajnjim korisnicima	
Procjene rizika radnih mjesta i Izvještaji Odjeljenja za zdravstvo o profesionalnim oboljenjima usljed izlaganja hemikalijama i buci na radnom mjestu	Nema podataka	Nije prepoznato u ESAP
Podaci o trovanjima i oboljenjima usljed izloženosti hemikalijama	Nema podataka	Nije prepoznato u ESAP
Povećan broj uposlenika i provedene stručne edukacije	Osnovan je Sektor za hemikalije, ali nije formalno imenovano pravno lice za kontrolu trovanja hemikalijama. Obzirom na nepostojanje Zakona o hemikalijama i podzakonskih akata na nivou Brčko distriktu BiH, opravdano je smatrati da kapaciteti i kompetencije u oblasti hemijske bezbjednosti nisu adekvatne.	5.3. Unaprijediti kapacitete i kompetencije javnih službi u oblasti hemijske bezbjednosti
Uspostavljanje inspekcijskog nadzora u oblasti hemijske sigurnosti	Nije jasno definisano	Nije prepoznato u ESAP
Provedene kampanje o	Ciljane kampanje kroz koje	5.4. Unaprijediti znanja korisnika

hemijskoj sigurnosti i uključene NVO	će se pojasniti putevi izlaganja i rizici za zdravlje, naglasiti društvene razlike u izloženosti, te izazovi kao što su društveno-kulturni faktori su važan segment u pogledu pružanja informacija i jačanju svijesti o hemikalijama. Nema statističkih podataka o ovakvim ciljanim kampanjama, niti podataka o aktivnostima NVO na temu hemijske sigurnosti.	hemikalija i opće javnosti u oblasti upravljanja hemikalijama
Usklađena zakonska regulativa	Brčko distrikt BiH nema donesene propise o buci, a koji su u skladu sa EU smjernicama iz oblasti buke.	5.5. Uspostaviti zakonodavni okvir i jasne institucionalne nadležnosti kojim se reguliše EU acquis iz oblasti buke u okolišu
Usvojena metodologija za procjenu stanovnika izloženih buci, prema razredima buke i starosnim skupinama, procjene gusto naseljenih dijelova urbanih sredina, kao i analizu transporta (cestovnog i željezničkog), a sve u cilju potrebe i načina izrade karata buke i njihove efikasne primjene.	Trenutno nije usvojena metodologija.	
Akcion plan upravljanja bukom na nivou Brčko distrikta BiH	Odjeljenje za prostorno planiranje i imovinsko-pravne poslove Brčko distrikta BiH je nadležno za upravljanje bukom u životnoj sredini, ali kako institucionalne nadležnosti moraju biti jasno definisane sa usklađivanjem zakonske regulative iz oblasti buke.	
Uspostavljen monitoring buke	Nije dostupno, nema podataka o izvještavanim nivoima buke objedinjenim u jedinstven izvještaj, kao ni mapiranja, nitit strateškog planiranja u pogledu novih	5.6. Unaprijeđeno strateško planiranje i monitoring buke u oblasti okoliša

	izvora buke.	
Uspostavljanje inspekcijskog nadzora u oblasti buke u okolišu	Nije jasno definisano	
Provedene kampanje o uticaju buke na zdravlje i uključene NVO	Ciljane kampanje kroz koje će se pojasniti putevi rizici za zdravlje od izlaganja buci, naglasiti društvene razlike u izloženosti, te izazovi kao što su društveno-kulturni faktori su važan segment u pogledu pružanja informacija i jačanju svijesti o buci. Nema statističkih podataka o ovakvim ciljanim kampanjama, niti podataka o aktivnostima NVO na temu buke u okolišu.	5.7. Unaprijediti znanja javnosti o negativnim uticajima buke, upravljanju bukom u okolišu, te njihovoj ulozi u postupku odlučivanja.
Povećan broj uposlenika i provedene stručne edukacije	Obzirom na nepostojanje Zakona o buci usklađenog sa EU smjernicama, niti podzakonskih akata na nivou Brčko distriktu BiH, opravdano je smatrati da kapaciteti i kompetencije u oblasti hemijske bezbjednosti nisu adekvatne.	5.8. Unaprijediti kapacitete i kompetencije javnih službenika u oblasti upravljanja bukom

3.10 Društveno ekonomski aspekt

3.10.1 Trenutno stanje društveno-ekonomskog aspekta na području Brčko distrikta BiH

Prema zvaničnoj procjeni broja stanovnika, u Brčko distriktu BiH je u 2018. godini živjelo 83.234 stanovnika u 26.763 domaćinstava, dok je prema popisu stanovništva iz 1991. godine u tadašnjoj opštini Brčko živjelo 87.332 stanovnika. Procjena broja stanovnika za 2018. godinu pokazuje povećanje broja stanovnika za 1% u odnosu na broj stanovnika iz 2013. godine. Gustina naseljenosti u 2018. godini na području distrikta iznosi 169 st./km^2, što distrikt svrstava u kategoriju gušće naseljenih teritorija (prosječna gustina naseljenosti u BiH 69 st./km^2).

Prosječna veličina domaćinstva u Brčko distriktu BiH je nešto veća u odnosu na prosječnu veličinu domaćinstva u Bosni i Hercegovini i u 2018. godini je iznosila 3,11 člana po domaćinstvu (3,04 u BiH).

Prema procjeni polne strukture, u Brčko distiktu je u 2018. godini živjelo 50,63% žena i 49,37% muškaraca. Procjena u 2018. godini pokazuje da je učešće žena u strukturi stanovnika nešto veće u odnosu na učešće žena u strukturi stanovnika u 2013. godini (50,02).[35]

Bruto domaći proizvod (BDP) Brčko distrikta BiH u 2018. godini je iznosio 813 miliona KM što predstavlja 2,4% BDP BiH. BDP po glavi stanovnika Brčko distrikta BiH u 2018. godini je iznosio 9.566 KM i bilježi kontinuiran rast u proteklih pet posmatranih godina, u kojima je konstantno veći od BDP po stanovniku BIH.

Tabela 16: Bruto domaći proizvod prema proizvodnom pristupu, za period 2014 – 2018. 2014

	2014	2015	2016	2017	2018
Bruto domaći proizvod Brčko distrikta BiH (u milionima KM), tekuće cijene	670	730	768	791	813
Bruto domaći proizvod BIH (u milionima KM), tekuće cijene	27359	28589	29904	31376	33444
Učešće Brčko distrikta BiH u BDP BIH	2.4%	2.6%	2.6%	2.5%	2.4%
Procjena broja stanovnika	83309	83236	83254	83243	83234
BDP po stanovniku Brčko distriktu BiH (u KM)	8042	8774	9228	9507	9770
BDP po stanovniku BIH (u KM)	7759	8127	8517	8954	9566

Obim industrijske proizvodnje u Brčko distriktu BiH u 2019. godini je za 7,2% veći u odnosu na 2018. godinu, dok je u 2018. smanjen za 4,9% u odnosu na prethodnu godinu, što predstavlja prvo zabilježeno smanjenje obima proizvodnje u periodu od posmatranih pet godina.
Sve tri oblasti prerađivačke industrije (proizvodnja prehrambenih proizvoda, proizvodnja proizvoda od gume i plastičnih masa i proizvodnja namještaja) bilježe fluktuacije obima proizvodnje u proteklom periodu, od izrazitog rasta do izrazitog pada obima proizvodnje u pojedinim godinama.
Stopa promjene obima prerađivačke industrije bilježi rast od 8,1% u 2019. godini i pozitivna je u svim posmatranim godinama, osim u 2018. godini kada je stopa promjene iznosila -5,3% što je rezultat

[35] Strategija socijalnog uključivanja Brčko distrikta BiH 2021-2027

smanjenja obima proizvodnje prehrambenih proizvoda za 27,5% u toj godini. U 2019. godini su zabilježena povećanje obima proizvodnje, prehrambene industrije (33,7%) i proizvodnje proizvoda od gume i plastike (8,0%), dok je proizvodnja namještaja zabilježila smanjenje obima proizvodnje od 8,7%.
Najznačajnija preduzeća prehrambene industrije su: Bimal, Studen Agrana, Bosnaplod, Voćar, Brižˇ, Biljana, Žitopromet, Elektromlin Stokić, Mlin Vujičići, Mlin Bukvić sa proizvodnjom sljedećih proizvoda: jestivo ulje, proteinska sačma, šećer, džemovi, sokovi, čajevi, suho voće, flips, čips, prerada žitarica.
Kada je u pitanju drvna industrija, najznačajnija preduzeća su: Malagić, Oglavina, Master Wood Simić, Duka Bosna, koje proizvode sljedeće proizvode: visokokvalitetni namještaj od masivnog drveta, pločasti i tapacirani namještaj, interijeri, stolarija.
Ukupan broj zaposlenih u MSP u 2018. godini (7064) je 3,0% veći u odnosu na broj zaposlenih u MSP prethodnoj godini. Podaci o broju zaposlenih prema veličini MSP pokazuju povećanje broja zaposlenih u malih i mikro preduzećima u periodu 2016 – 2018. godina. Najveći broj zaposlenih u MSP zaposlen je u malim preduzećima (46% u 2018. godini), zatim u srednjim (31%) i najmanji broja u mikro preduzećima (23%).

Prosječan broj zaposlenih prema veličini preduzeća pokazuje da mikro preduzeća u prosjeku imaju 2 zaposlena radnika, mala preduzeća oko 20 zaposlenih, dok prosječan broj zaposlenih u srednjim preduzećima pokazuje smanjenje u posmatranom periodu 2016- 2018. godina, sa 123 zaposlena u 2016. na 116 zaposlenih u 2018. godini.

U Brčko distriktu nisu doneseni posebni propisi o upravljanju ambalažnim i EE otpadom. S obzirom na veoma malo tržište, implementacija šeme produžene odgovornosti proizvođača – POPR šema, kao što su uspostavljene u Federaciji BIH i Republici Srpskoj za ove tokove otpada bila bi teško i skupo rješenje.[36]

Sistem produžene odgovornosti proizvođača se ne implementira u Brčko distriktu BiH, ali se implementira u entititetima Federaciji BIH i Republici Srpskoj. Do sada postignuti rezultati u provedbi odvojenog prikupljanja i sortiranja ambalažnog otpada u entitetima nisu zadovoljavajući, a sadašnje stope reciklaže su daleko ispod stopa postignutih u ostalim evropskim zemljama. Npr. stepen recikliranja ambalažnog otpada na teritoriji Federaciji BIH, zabilježio je porast sa 6% u 2012. godini na 35% (27.913,29 tona)u 2018. godini. Količina otpadne opreme od električnih i elektronskih proizvoda, koje su oba ovlaštena operatera sistema sakupili na tržištu Federaciji BIH u 2018. godini iznosila je 3.454.952,50 tona.

Koncept kružne ekonomije nije direktno prepoznat u postojećoj zakonskoj legislativi u oblasti upravljanja otpadom u Brčko distriktu. Međutim, uvođenje sistema za upravljanje posebnim kategorijama otpada kao što su ambalaža i ambalažni otpad, elektronski i elektronički otpad u Brčko distriktu BiH, preporučeno kroz strateški dokument, predstavljati će jedan od prvih koraka u prelasku na kružnu ekonomiju.

Ekonomski efekti kružne ekonomije se ogledaju u smanjenju troškova ponovnim vraćanjem u proizvodnju iskorištenog materijala, otvaranjem novih radnih mjesta, uštedom energije, produženim

[36]Strategija zaštite životne sredine Brčko distrikta BiH za period 2016–2026. godine, Brčko, februar 2017.

vijekom trajanja proizvoda. Ekološki efekti se ogledaju u smanjenju proizvodnje otpada, što se manifestuje smanjenjem negativnog uticaja na životnu sredinui uštedom sirovina.
Kružna ekonomija pruža razvojnu šansu zemlji, ona otvara mogućnosti za nove investicije, poticanje održivog ekonomskog rasta, stvaranje novih radnih mjesta, povećanje konkurentnosti preduzeća, te ostvarenje koristi za životnu sredinu.

Jedan od problem na putu ka uspostavljanji sistema kružne ekonomije je i nerazvijena reciklažna industrija koju pored nedostatka poticaja ograničava i relativno malo tržište sirovina.

Jačanje efikasnosti i efektivnosti institucija u sektoru upravljanja otpadom, unaprjeđenje sistema za upravljanje posebnim kategorijama otpada, te jačanje svijest o pravilnom razdvajanju, prikupljanju i odlaganju otpada spadaju u prioritetne ciljeve za unaprjeđenje trenutnog stanja.

Svake godine u Brčko distrikt upisuje se jedno odjeljenje ekoloških tehičara tako da je zaštita životne sredine integrisana u nastavni plan srednjoškolskog obrazovanja. Ne postoji namjenski dio Budžeta Brčko distrikta za ulaganja u obrazovanje, istraživanje i inovacije u oblasti životne sredine.

3.10.2 Pravni i institucionalni okvir

U Brčko distriktu BiH je oformljeno Ekonomsko-socijalno vijeće kao tripartitni sporazum između Vlade, Sindikata i poslodavaca.Udruženje poslodavaca Brčko distrikta BIH kroz brojne aktivnosti učestvovuje u kreiranju boljeg privrednog ambijenta, prvenstveno kroz rad u Ekonomsko-socijalnom vijeću Brčko distriktu BiH.

Amandmanom i Ustavom BiH utvrđeno je da Brčko distrikt BiH predstavlja jedinicu lokalne samouprave koja raspolaže vlastitim institucijama, zakonima, propisima, nadležnostima i statutom. Brčko ditrikta BiH je nadležan za regulisanje svih pitanja koja nisu u isključivoj ustavnoj nadležnosti BiH.

Oblast ekonomije regulisana je odgovarajućim zakonima

Tabela 17: Zakonodavstvi iz oblasti ekonomije Brčko distrikta BiH:

Naziv	Opis
Zakon o podsticaju u privredu Brčko distrikta BiH (Službeni Glasnik Brčko distrikta BiH, broj 23/2016)	Zakonom su propisani način ostvarivanja podsticaja u privredu i vrste olakšica koje uživaju domaća i strana preduzeća, preduzetnici i podružnice na teritoriji Brčko distrikta BiH.
Zakon o planiranju, projektovanju i razvoju Brčko distrikta BiH (Službeni Glasnik Brčko distrikta BiH, broj: 12/2019, 23/2019 i 34/2019)	Zakonom se osniva Zavod za planiranje, projektovanje i razvoj Brčko distrikta BiH, utvrđuju djelatnosti, zadaci, obaveze i ovlaštenja Zavoda, organi upravljanja i rukovođenja Zavodom, prava i obaveze Zavoda, nadzor nad radom Zavoda i druga pitanja značajna za planiranje, projektovanje i razvoj Brčko distrikta BiH.

Zakon o trgovini (Službeni Glasnik Brčko distrikta BiH, broj: 40/2004, 19/2007 i 11/2020)	Zakonom su uređeni uslovi za osnivanje i obavljanje trgovine, oblici trgovine, otkup poljoprivrednih proizvoda, trgovinske usluge, zaštita potrošača, konkurencija, inspekcijski nadzor i druga pitanja.
Zakon o poljoprivrednom zemljištu (Službeni Glasnik Brčko distrikta BiH, broj: 32/2004, 20/2006, 10/2007 i 19/2007)	Zakonom su uređeni poljoprivredno zemljište: zaštita, korištenje, unapređivanje, uređenje poljoprivrednog zemljišta, promet i zakup kao i druge agrarne operacije u Brčko distrikta BiH
Zakon o podsticaju u poljoprivrednoj proizvodnji (Službeni Glasnik Brčko distrikta BiH, broj: 1/2006, 19/2007 i 15/2010)	Zakonom su uređeni se podsticaji u poljoprivrednoj proizvodnji i ruralnom razvoju: izvor i visina sredstava, lica koja ostvaruju pravo na podsticaj, namjena i korištenje sredstava, struktura podsticaja, nadzor nad provođenjem zakona, kaznena i druga pitanja u vezi s podsticajima.
Zakon o zemljoradničkim zadrugama Brčko distrikta BiH (Službeni Glasnik Brčko distrikta BiH, broj: 19/2002, 19/2007 i 2/2008)	Zakonom su uređeni osnivanje, upravljanje, imovina i poslovanje zadruga, prestanak zadruga i druga pitanja.
Zakon o šumama Brčko distrikta BiH (Službeni Glasnik Brčko distrikta BiH, broj: 14/2010 i 26/2016)	Zakonom se propisuju očuvanje, zaštita i jačanje općekorisnih funkcija šuma, planiranje u šumarstvu, upravljanje šumama, ekonomske funkcije, finansiranje obnove i unapređenje šuma na teritoriji Brčko distrikta BiH, nadzor nad provođenjem zakona i druga pitanja vezana za upravljanje šumama.
Zakon o vinu i rakiji (Službeni Glasnik Brčko distrikta BiH“, broj: 35/2005 i 19/2007)	Zakonom se uređuju proizvodnja vina i rakije od grožđa i voća, zakonska zaštita vina i rakije proizvedenih na određenom geografskom području koje se odlikuje posebnim klimatskim, zemljišnim i ostalim uslovima, kao i uslovi za stavljanje u promet vina i rakije. Odredbama zakona uređuju se i proizvodnja i uslovi za stavljanje u promet drugih alkoholnih pića koja se proizvode uz upotrebu destilata (od grožđa, voća i vina), kao i rafinisanog etil-alkohola.
Zakon o turističkoj djelatnosti (Službeni Glasnik Brčko distrikta BiH, broj: 32/2004, 20/2006, 10/2007 i 19/2007)	Zakonom su uređeni način i uslovi za obavljanje turističke djelatnosti.
Zakon o ugostiteljstvu (Službeni Glasnik Brčko distrikta BiH, broj: 31/2005,	Zakonom se uređuju način i uslovi pod kojima pravna i fizička

19/2007 i 11/2020)	lica mogu obavljati ugostiteljsku djelatnost.
Zakon o boravišnoj taksi (Službeni Glasnik Brčko distrikta BiH, broj 37/2015)	Zakonom se propisuju obaveza plaćanja boravišne takse, obveznici plaćanja i naplate takse, način raspoređivanja i korištenja sredstava prikupljenih po osnovu naplate boravišne takse u Brčko distriktu BiH.

Trenutni zakonodavni i strateški okvir za upravljanje otpadom u Brčko distriktu BiH nije u potpunosti usklađen sa EU zakonodavstvom za ovu oblast, te strateškim dokumentima u oblasti upravljanja otpadom, zelenom i kružnom ekonomijom.

3.10.3 Indikatori

Povezanost indikatora identifikovanih za oblast društveno-ekonomski aspekt sa ciljevima ESAP Brčko distrikta BiH je prikazana u Tabela 18.

Tabela 18.: Povezanost indikatora za društveno-ekonomsku oblast sa ESAP ciljevima i početnim stanjem

Indikator	Baseline/reference	Operativni cilj ESAP Brčko distrikta BiH 2022-2032[37]
Broj zaposlenih		
I3. Ponovna upotreba i recikliranje **- ambalažni otpad**	2.577 t/godišnje	2.2. Provoditi mjere za prevenciju otpada 2.3. Uvesti različite ekonomske i finansijske instrumente i mehanizme koji će omogućiti finansijski održivo i po okoliš/životnu sredinu prihvatljivo upravljanje otpadom 2.4. Uspostaviti integralni sistem upravljanja komunalnim otpadom 2.5. Uspostaviti sistem za upravljanje posebnim kategorijama otpada 2.7. Uspostaviti sistem za upravljanje industrijskim i opasnim otpadom 2.8. Jačati svijest javnosti o pravilnom razdvajanju, prikupljanju i odlaganju otpada
I3. Ponovna upotreba i recikliranje	0	2.2. Provoditi mjere za prevenciju otpada 2.3. Uvesti različite ekonomske i

[37]Operativni ciljevi preuzeti iz radne verzije ESAP Brčko distrikta BiH, novembar 2021. godine

- elektronski i elektronički otpad		finansijske instrumente i mehanizme koji će omogućiti finansijski održivo i po okoliš/životnu sredinu prihvatljivo upravljanje otpadom 2.4. Uspostaviti integralni sistem upravljanja komunalnim otpadom 2.5. Uspostaviti sistem za upravljanje posebnim kategorijama otpada 2.7. Uspostaviti sistem za upravljanje industrijskim i opasnim otpadom 2.8. Jačati svijest javnosti o pravilnom razdvajanju, prikupljanju i odlaganju otpada
3. Ponovna uporaba i recikliranje otpada	Nema podataka	2.2. Provoditi mjere za prevenciju otpada

3.11 Analiza polaznog stanja po pitanju rodne ravnopravnosti, društvene inkluzije i siromaštva

Zašto je bitno usvojiti rodno i društveno osviješteni pristup u pregovorima, politikama i pratećim aktivnostima koje nastoje odgovoriti na izazove klimatskih promjena? Odgovor je višeslojan, posebno imajući u vidu nisku svijest i znanje o načinu na koji rod i spol oblikuju naizgled prirodne paterne društvenog tkiva.

Žene i muškarci na različite načine doprinose klimatskim promjenama. Istaživanje sprovedeno u Švedskoj[38]2021. godine, jednoj od razvijenijih zemalja kada je u pitanju rodna ravnopravnost, prikazuje da muška samačka domaćinstva troše 22% više energije i emituju više stakleničkih gasova od samačkih ženskih domaćinstava, i to u svim starosnim i ekonomskim grupama. Muškarci mnogo više troše na stavke poput goriva jer koriste veće ili zahtjevnije automobile, te ih češće upotrebljavaju, hranu posebno meso i mesne proizvode, češće se hrane u restoranima, te troše znatno više novca od žena na alkohol i cigarete. Žene sa druge strane više novca troše na zdravlje, uređenje doma i nešto više na odjeću od muškaraca. Iako podaci za BiH nisu dostupni možemo predpostaviti da su razlike još drastičnije uzimajući u obzir da npr. žene čine tek oko 30% vozača u zemlji, da je svaki drugi muškarac pušač spram svake treće žene, itd.

[38] Laura Niessen, Nancy M.P. Bocken, How can Businesses Drive Sufficiency? The Business for Sufficiency Framework, Sustainable Production and Consumption, 10.1016/j.spc.2021.07.030, (2021). Dostupno na; https://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1111/jiec.13176

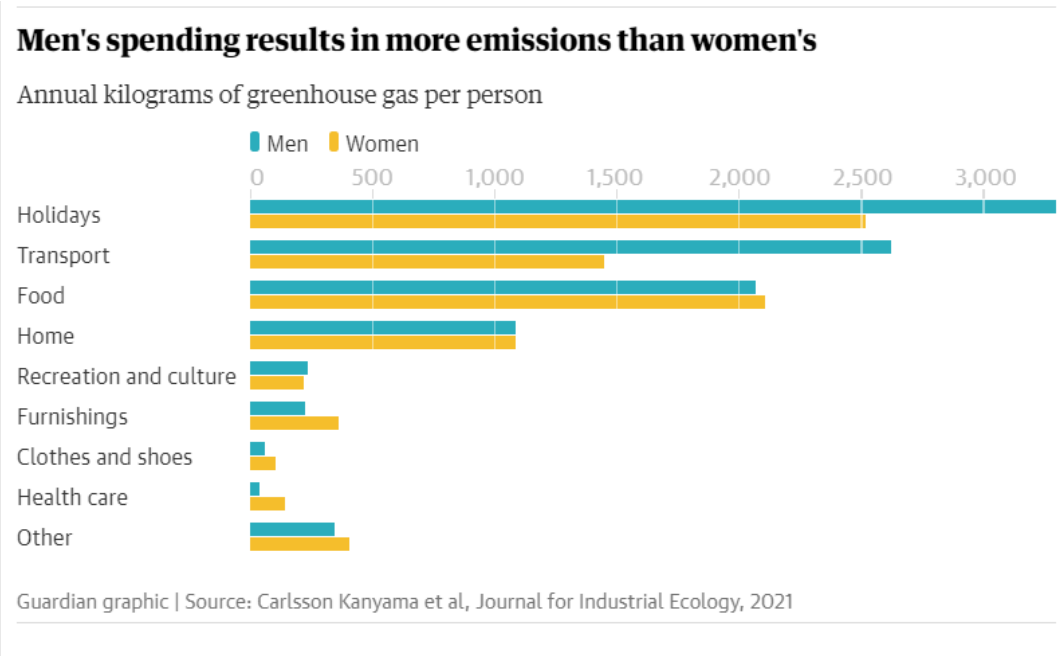

Žene i muškarci su na različite načine pogođeni klimatskim promjenama. Žene su često odgovorne za skupljanje i proizvodnju hrane, nabavku vode i goriva za grijanje i kuhanje. S klimatskim promjenama ti zadaci postaju sve teži. Ekstremni vremenski događaji kao što su suše i poplave imaju veći uticaj na siromašne i najranjivije a znamo da 70% siromašnih u svijetu čine žene. U BiH žene su također pogođenije siromaštvom od muškaraca. Teže dolaze do zaposlenja ili ako jesu zaposlene iznos njihovih plata je manji u odnosu na muškarce jer mahom rade u uslužnom sektoru i mnogo teže dolaze do menadžerskih pozicija ili pozicija odlučivanja. Također žene u BiH teže dolaze do stalnih zaposlenja koja nude zdravstvenu i socijalnu zaštitu, te i u slučaju zaposlenosti i dalje su mahom besplatno zadužene za porodične poljoprivredne djelatnosti i brigu o drugima (djeci, starijim osobama, bolesnim itd.). Zbog nemanja pristupa zdravstvenoj i socijalnoj zaštiti, izdavanja za privatne usluge predstavljaju mnogima dodatni financijski teret, a mnogima je zdravlje ugroženo zbog ne mogućnosti korištenja privatnih usluga.

Žene i muškarci na različite načine reaguju na posljedice klimatskih promjena, te ukoliko imaju priliku izraziti se predlažu različita rješenja prevazilaženja klimatskih izazova i načina da se ublaže njihovi negativni učinci. Žene kao i muškarci su važni akteri pri konceptualizaciji okolišnih politika. Dok su žene obično svjesnije rizika i spremnije promijeniti životne navike, muškarci više vjeruju u tehnološka rješenja. Uvažavanjem rodne dimenzije klimatskih promjena osnaženi smo u iznalaženju trajnijih rješenja. Ako bi pri usvajanju okolišnih politika zapostavili mušku ili žensku dimenziju problema ne bi samo izgubili ideje, vizije i potencijalna rješenje već i samu težnju ka snažnim okolišnim politikama.

Ove razlike proizilaze iz različitih uloga, iskustava i mogućnosti koje žene i muškarci imaju u društvu. U materijalnom smislu ove razlike proizilaze iz de facto različitih mogućnosti pristupa resursima, te društvenoj i političkoj moći koju (ne)uživaju spram muškaraca. Često, kao što je to slučaj i u BiH, a kako bi izazove klimatskih promjena mogli razumjeti o cijelosti, nedostaju nam podaci koji su razvrstani po spolu i koji su ažurni. Mnoga sprovedena istraživanja su potpuno slijepa na rodnu dimenziju uticaja klimatskih promjena ili pitanje roda svode na zasebne šture segmente koji često govore o ženama samo kao jednoj od najranjivijih grupa i žrtava klimatskih promjena. Ako žene

razumijemo samo kao žrtve klimatskih promjena posebno u fazama adaptacije, planiranja odgovora i strategija preživljavanja, onda postoji opravdana bojaznost od mogućnosti da sveprisutna viktimizacija žena žene zarobi u podređenu ulogu i čak produbi postojeću rodnu neravnopravnost. Ako bi analizirali načine na koje su se lokalne zajednice borile sa klimatskim promjenama i prilagođavale život novim uslovima, brzo bi uvidjeli da žene nisu samo žrtve klimatskih promjena, već aktivne kreatorke strategija preživljavanja i života u novim uslovima. U kontekstu BiH, možemo se prisjetiti načina na koje su žene iznalazile različite načine preživljavanja u ratu, kao jednom od krajnje dramatičnih uslova života, i učestvovale u stvaranju života nakon rata.

Dakle, kako bi se izbjeglo održavanje rodne nejednakosti ili kako bi izbjegli daljnje kreiranje nejednakosti, donošenjem novih okolišnih politika, strukture i faktori koje održavaju rodnu ili društvenu nejednakost moraju biti identifikovani kroz sprovođenje sveobuhvatne rodne analize u zajednicama na koje se ove intervencije odnose. Provođenje rodne analize sastoji se od tri koraka:

1. Sakupljanje raspoloživih podataka i informacija, uključujući statistike razvrstane po spolu;
2. Otkrivanje rodnih razlika i uzroka rodne neravnopravnosti;
3. Donošenje zaključaka kao osnova za donošenje politika, programa i projekata.

Ključ ovakve analize podrazumijeva: razumijevanje rodne dimenzije sektora brige (brige o drugima i brige o dobrima); rodne dimenzije raspodjele i pristupa svim vrstama resursa (materijalnim ili ne) i rodnu komponentu pri planiranju, odlučivanju i društvenim odnosima moći.

Rodna analiza[39,] kao proces za urodnjavanje zakona, drugih pravnih propisa, politika, programa, projekata i svih drugih procesa i mjera je integrisana u Zakon o ravnopravnosti spolova u BiH, posebno u članovima 8. i 24. Tako, principi rodne analize koji obavezuju sve javne vlasti da provode rodne analize pri izradi propisa ugrađeni su u ove dokumente (Vlada Federacije BIH, 2014) na nivou države, entiteta i Brčko distrikta BiH:

- Metodologija procjene uticaja prilikom izrade propisa (dio Jedinstvenih pravila za izradu pravnih propisa u institucijama Bosne i Hercegovine);
- Odluka o provođenju procesa procjene uticaja propisa u postupku izrade propisa Vlade Republike Srpske;
- Uredba o postupku procjene uticaja propisa Vlade Federacije BiH;
- Odluka o postupku i metodologiji procjene uticaja prilikom izrade propisa Vlade Brčko distrikta BiH.

Rod i zakonodavni sistem

BiH ima uspostavljen zakonodavni okvir za borbu protiv rodne diskriminacije te i institucionalne mehanizme za ravnopravnost spolova, uključujući i u političkom djelovanju.

[39]Rodna analiza je postupak kojim se identifikuju razlike između žena i muškaraca u smislu društvenog položaja, pristupa resursima, ograničenja i mogućnosti, kao i raspodjele moći u nekom datom kontekstu kako bi se često zanemarene rodne razlike učinile vidljivim. Ona stvara preduslove kreatorima i kreatorkama politika da razumiju rodne neravnopravnosti u određenoj situaciji ili sektoru, jer ne opisuje samo trenutno stanje rodnih razlika, već istražuje i njihove uzroke i posljedice. Švedska razvojna agencija SIDA razvila je kratka, jasna i sažeta tehnička pomagala, koja nas uvode u urodnjavanje, alatke za urodnjavanje, i uputstva za urodnjavanje u različitim sektorskim politikama. SIDA Gender Toolbox dostupan je na linku: https://www.sida.se/ English/partners/methods-materials/gender-tool-box/.

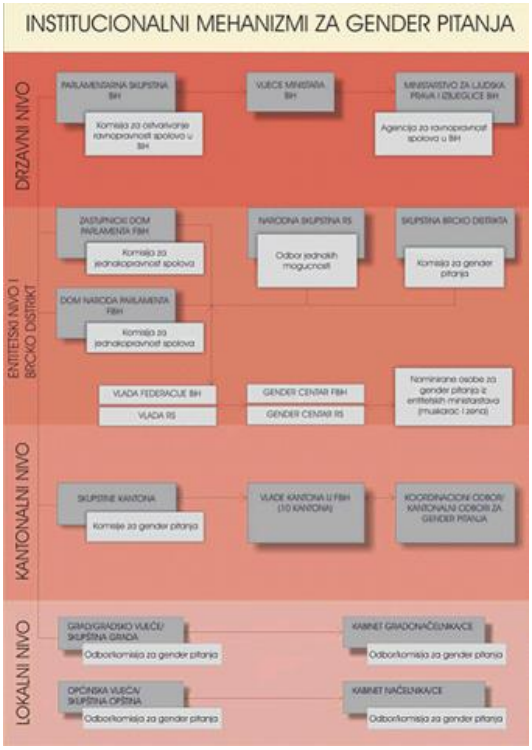

Osnovni međunarodni okvir

Bosna i Hercegovina je politički obavezna primjenjivati Pekinšku deklaraciju i platformu za akciju (iz 1995. godine) kao i Deklaraciju iz Kaira iz 1994. godine. Niti jedna od spomenutih deklaracija nema status zakonski obavezujućeg dokumenta, ali se svaka država članica (potpisnica Pekinške deklaracije i platforme za akciju) obavezuje da pripremi Državni akcioni plan za poboljšanje položaja žena. Ovaj Državni akcioni plan za Bosnu i Hercegovinu je imao posebno važnu ulogu u procesu izrade GAP-a.

Na nivou Ujedinjenih nacija najvažniji dokumenti iz oblasti rodne ravnopravnosti su CEDAW (Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination against Women) i Milenijumska deklaracija (Millennium Declaration). Ostali relevantni dokumenti odnose se na specifične oblasti i također utiču na oblikovanje politike rodne ravnopravnosti u Bosni i Hercegovini. Bosna i Hercegovina ratificirala je CEDAW 1993. godine, te je Konvencija postala aneks Ustava Bosne i Hercegovine i sastavni dio državnih propisa. Opcionalni protokol Konvencije ratificiran je 2002. godine. Konvencija CEDAW obavezuje BiH na eliminiranje diskriminacije u pravnom, političkom, ekonomskom i kulturnom životu. Konvencijom CEDAW prepoznaje se da diskriminacija čini dio svakodnevne stvarnosti žena i da ta stvarnost krši principe jednakosti prava i poštovanja ljudskog dostojanstva. Njome se definira jednakost i navodi kako se ona može ostvariti.

Rezoluciju broj 1325 o ženama, miru i sigurnosti usvojilo je Vijeće sigurnosti 31. oktobra 2000. godine. Rezolucija je zakonski obavezujuća za sve države članice uključujući i BiH. Na ovaj načine se usvaja inkluzivni koncept sigurnosti i države članice pozivaju da osiguraju potpuno i ravnopravno učešće žena u svim pitanjima od značaja za mir i sigurnost. Prateće Rezolucije uključuju Rezoluciju 1820 (2008), Rezoluciju 1888 i Rezoluciju 1889. U Bosni i Hercegovini je trenutno na snazi treći Akcioni plan za provedbu UN Rezolucije 1325 (2018 – 2022).

U deklaraciji Vijeća Evrope o jednakosti žena i muškaraca (Istanbul 1997), rodna ravnopravnost je definisana kao jedan od osnovnih kriterijuma demokratije. Prema ovoj deklaraciji, definisana su četiri polja politike rodne ravnopravnosti:

1. politički i javni život,
2. ekonomski i profesionalni život,
3. usklađivanje profesionalnih obaveza sa političkim i profesionalnim životom,
4. promovisanje jednakosti u demokratskom društvu.

Konvencija Vijeća Evrope o sprečavanju i borbi protiv nasilja nad ženama i nasilja u porodici, koju je Vijeće ministara Vijeća Europe usvojilo 07. 04. 2011. g. predstavlja prvi pravno obavezujući instrument u Europi, koji ima za cilj stvaranje pravnog okvira za prevenciju nasilja nad ženama, zaštitu žrtava nasilja i kažnjavanje počinitelja nasilja. Brojne su direktive EU, koje tretiraju oblast ravnopravnosti spolova, od kojih su najznačajnije i najbrojnije iz oblasti zapošljavanja i socijalne zaštite, segmenti u kojima BiH ne stoji najbolje.

Nivo BiH

U Ustavu Bosne i Hercegovine, kao i entitetskim ustavima, jednakopravnost spolova navedena je kao jedna od odrednica ljudskih prava, pa je u skladu s njom usvojen i Zakon o ravnopravnosti spolova u Bosni i Hercegovini koji uređuje, promovira i štiti jednakopravnost spolova, te osigurava jednake mogućnosti svim građanima u svim sferama društva, a naročito u oblastima obrazovanja, rada, pristupa resursima, socijalne i zdravstvene zaštite, sporta, kulture, javnog života i medija. Ustav Bosne i Hercegovine propisuje da će Bosna i Hercegovina i oba entiteta osigurati najviši nivo međunarodno priznatih ljudskih prava i temeljnih sloboda, te da će se prava i slobode predviđene u Europskoj konvenciji za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda i u njenim protokolima direktno primjenjivati u BiH i imati prioritet nad svim ostalim zakonima. Ustav također potvrđuje uživanje prava i sloboda svim osobama u BiH bez diskriminacije po bilo kojoj osnovi, a između ostalog i po osnovi spola. Da bi se doprinijelo poštivanju zajamčenih ljudskih prava i temeljnih sloboda osnovana je Komisija za ljudska prava koju čine Ured ombudsmana i Doma za ljudska prava. Na osnovu člana 15. Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o ravnopravnosti spolova u Bosni i Hercegovini ("Službeni glasnik BiH" broj 102/09); te člana 41. stav 1) tačka (i) Poslovnika Predstavničkog doma ("Službeni glasnik BiH", brojevi: 33/06, 41/06, 81/06, 91/06, 91/07 i 87/09) i člana 26. stav 1) tačka (i) Poslovnika Doma naroda ("Službeni glasnik BiH", br. 33/06, 41/06, 91/06 i 91/07), Ustavnopravna komisija Predstavničkog doma Parlamentarne skupštine Bosne i Hercegovine na 95. sjednici održanoj dana 19. marta 2010. godine, i Ustavnopravna komisija Doma naroda Parlamentarne skupštine Bosne i Hercegovine na 54. sjednici, održanoj dana 25. marta 2010. godine su utvrdili prečišćeni tekst Zakona o ravnopravnosti spolova u Bosni i Hercegovini, ("Službeni glasnik BiH" brojevi 16/03 i 102/09) u kojem su naznačeni dani stupanja na snagu navedenog zakona i njegove izmjene i dopune. Zakon daje definicije direktne i indirektne diskriminacije, te dozvoljava uspostavljanje specijalnih mjera s ciljem promoviranja jednakopravnosti polova i uklanjanja postojećih praksi diskriminacije.

Zakon o ravnopravnosti spolova BiH propisuje i obaveze organima uprave svih nivoa vlasti:

- osnivanja odgovarajućih institucionalnih mehanizama za ravnopravnost spolova
- dostavljanje svih propisa iz svoje nadležnosti prije upućivanja u zakonsku proceduru na mišljenje institucionalnim mehanizmima za ravnopravnost spolova.

Zakon o ravnopravnosti spolova u Bosni i Hercegovini, u odredbama iz člana 23. predviđa obavezu donošenja državnog plana akcije za promoviranje ravnopravnosti među spolovima. U skladu s tim, višegodišnja koordinirana saradnja institucionalnih mehanizama za ravnopravnost spolova u BiH je postavila temelje za izradu i donošenje Gender akcionog plana za Bosnu i Hercegovinu, kao

strategijskog političkog dokumenta koji je na državnom nivou definirao osnove djelovanja na uvođenju jednakosti i ravnopravnosti spolova i primjeni zakonskih obaveza u svim bitnim oblastima društva. Gender akcioni plan, predviđenim aktivnostima, obuhvatio obaveze i preporuke iz relevantnih međunarodnih i domaćih dokumenata koji su na snazi u Bosni i Hercegovini i prema kojima Bosna i Hercegovina ima obavezu postupati i izvještavati. To su:

- Univerzalna deklaracija o ljudskim pravima (1948);
- Međunarodni pakt o političkim i građanskim pravima (1966);
- Fakultativni protokol I (1966) i Fakultativni protokol II (1989);
- Međunarodni pakt o ekonomskim, socijalnim i kulturnim pravima (1966);
- CEDAW - Konvencija o eliminiranju svih oblika diskriminiranja nad ženama (1979);
- Pekinška deklaracija i platforma za akciju (1995);
- Europska konvencija o ljudskim pravima i osnovnim slobodama (1950);
- Deklaracija o ravnopravnosti žena i muškaraca Vijeća Evrope (1988);
- Preporuke Vijeća Europe iz oblasti ravnopravnosti žena i muškaraca;
- Milenijumski razvojni ciljevi 2030 / Milenijumska deklaracija UN-a 2000, BRS Konvencija;
- EU Gender Roadmap 2006-2010;
- Ustavi BiH, RS, FBIH i ustavi kantona FBIH;
- Aneks I Opšteg okvirnog sporazuma za mir u BiH
- Dodatni sporazum o ljudskim pravima;
- Regionalna deklaracija o saradnji institucionalnih mehanizama za ravnopravnost spolova BiH, Srbije, Crne Gore i Makedonije (2005).

Na nivou države, entiteta, kantona i općina djeluju brojni institucionalni mehanizmi, od državne Agencije, preko Gender centara na nivou entiteta, te komisija za ravnopravnost spolova na svim nivoima vlasti.

Sprovedba zakonskog okvira o rodnoj ravnopravnosti

Do danas, sprovedeni su brojni treninzi u javim institucijama, kao i nevladinom i civilnom sektoru i izrađen opsežan obim materijala kako bi se poboljšala provedba navedenog pravnog okvira, te poboljšala ravnopravnost spolova. Međutim, provedba propisanih zakona i politika je i dalje na vrlo lošem nivou zbog čega u zemlji žene i dalje predstavljaju ranjivu grupu, podložnu siromaštvu, uključujući i ekstremnom siromaštvu, obiteljskom nasilju, diskriminaciji pri zapošljavanju, pristupu javnim servisima, te su nedovoljno zastupljene u političkom životu. Značajan faktor koji otežava političko učešće žena je i djelimična primjena rodnih kvota propisanih Zakonom o ravnopravnosti spolova koji je integriran u Izborni zakon BiH. Rodna kvota se još uvijek ne primjenjuje dosljedno kada je riječ o imenovanjima u izvršnu vlast, upravne odbore javnih preduzeća, niti se primjenjuje na izbore u mjesnim zajednicama. Studija Programa Ujedinjenih Naroda za Razvoj ukazuje je da je zastupljenost žena u bosanskohercegovačkim političkim institucijama upola manji od 40% zakonom propisanog udjela.

Suprotno članu 22 Zakona o ravnopravnosti spolova BiH, trenutno ne postoji sistematsko prikupljanje podataka prema spolu koje predstavljaju jedan od preduslova kreiranja rodno osviještenih okolišnih politika. Kvalitetni, dostupni, blagovremeni i pouzdani razvrstani podaci osiguravaju inkluzivniji aspekt kod analize te pomažu u mjerenju napretka u ostvarivanju određenih ciljeva, osiguravajući da niko ne bude izostavljen. To uključuje i izvore podataka institucija za ljudska prava i organizacija civilnog društva u BiH. Međutim, postizanje jasne slike demografske situacije i populacijskog profila u BiH, uključujući razvrstane podatke o karakteristikama kao što su spol, dob, invalidnost,

socioekonomski status, zaposlenost i mjesto stanovanja, ozbiljno je otežano nedostatkom pouzdanih podataka.

U konačnici, BiH su hitno potrebni detaljni (granularni) podaci, raščlanjeni prema spolu i rodu koji su pravilno i stručno protumačeni, dosljedno mjereni, te praćenje tokom vremena. Ova vrsta podataka može se sažeti ili razvrstati, prema potrebi i trebaju informisati strategije, konkretne radnje i ciljane prilagodbe. Dakle, bitno je da ove informacije sadrže dovoljno specifičnosti (uključujući informacije marginaliziranosti) i pruže transparentan uvid u situaciju kako bi akteri iz javnog, civilnog sektor i građani mogli izvršiti pritisak na donositelje odluka o poduzimanju hitnih akcija u slučaju potrebe. Transparentni, besplatni i dostupni podaci, te suradnja svih aktera potrebni su za postizanje ravnopravnosti spolova i osnaživanja žena i djevojčica posebno u vremenima tranzicije, ovaj put okolišne.

Pravosudne institucije u Bosni i Hercegovini bi trebalo da intenzivnije rade na postizanju rodne ravnopravnosti kako bi se unaprijedio rad institucija i osigurao bolji pristup pravdi za sve građane. Iako žene zauzimaju veći procenat sudačkih pozicija, one su ipak manjina na liderskim pozicijama, kao npr. na poziciji predsjednika suda. U zakonodavnim tijelima muškarci čine između 70 i 80% svih zastupnika/ca i delegata/kinja. Žene se u BiH suočavaju sa diskriminacijom, rodnim stereotipima i predrasudama zbog čega je neophodno raditi na razvoju mehanizama koji će osigurati punu implementaciju postojećeg zakonodavnog okvira, a u čemu ključnu ulogu zauzimaju pravosudne institucije. Kao jedan od mehanizama za unapređenje ove oblasti, prepoznaje se 'Strategija za unapređenje rodne ravnopravnosti u pravosuđu' koju je BiH usvojila u oktobru 2020. godine. Na osnovu ovog dokumenta, sve pravosudne institucije u Bosni i Hercegovini izradit će vlastite akcione planove, što će predstavljati značajan iskorak u unapređenju rodne ravnopravnosti u pravosuđu. Međutim, donošenje zakonodavnog okvira samo po sebi nije dovoljno i stoga pravosudne institucije moraju kontinuirano raditi na iznalaženju mehanizama kako bi u potpunosti osigurale provođenje zakona, ali i poštivanje prava građana zemlje u punom kapacitetu. Generalno, potrebna su značajna poboljšanja u cilju rješavanja nezavisnosti pravosuđa i zaštite temeljnih prava, posebno za žene i ranjive grupe. Premda su pravosudni mehanizmi u samom središtu osiguranja pristupa pravnom lijeku, nepravosudni mehanizmi kao što su institucije za ljudska prava u BiH (NHRI) imaju važnu ulogu u sprečavanju kršenja ljudskih prava i olakšavanju pristupa pravnom lijeku za ranjive grupe.

Iako se Istanbulska konvencija o nasilju nad ženama i djevojčicama provodi na strateškom nivou, stvarna primjena je spora. Još uvijek nisu uspostavljene vertikalne i horizontalne veze između relevantnih institucija za provedbu zakona, pravosuđa i tijela za podršku.

Prema studiji Kvinna till Kvinna Fondacije iz 2020, analiza konteksta u kojem djeluju ženske nevladine organizacije otkriva da nacionalizam, populizam, konzervativizam i pokret protiv rodne ravnopravnosti (*anti-gender movement*) koji ih prati, doprinose sužavanju prostora za delovanje aktivistkinja i aktivista za ženska prava i ženskim nevladinim organizacijama (ŽNVO). Većina javnih sredstava usmjerava se za razvoj muškog sporta te podršku veteranskim organizacijama. U BiH nema sveobuhvatnog regulatornog okruženja koje bi ženskim ŽNVO olakšalo dobijanje sredstava od individualnih lica i kompanija; pojedinačne donacije i dalje su veoma rijetke. Iako postoje određeni, nasumični državni programi grantova, država još nije uspostavila održivo finansiranje NVO sektora. Ne postoji, na primer, odgovarajuće, kontinuirano normativno finansiranje socijalnih usluga od javnog interesa koje pružaju stručne ŽNVO, kao što su skloništa za osobe koje su (bile) izložene nasilju, niti ima dovoljno rasprava o tome kako država može da uspostavi takav oblik finansiranja zaobilazeći korupciju, nepotizam i politizaciju i na taj način omogući ŽNVO da ostanu nezavisne kada je riječ o nadziranju poštovanja ljudskih prava. S obzirom na takav političko-finansijski kontekst, nije

iznenađenje što se ŽNVO i dalje uglavnom oslanjaju na inostrane fondove (Kvina till Kvina izvještaj iz 2020. godine)[40]. Inostrano donatorsko okruženje u BiH i dalje je fragmentirano, uz mnoštvo aktivnih donatora i uglavnom lošu koordiniranost. Donatori uglavnom nemaju jasne planove za budućnost ili provode politike koje nisu nužno u skladu sa potrebama i željama lokalnog stanovništva. Osim ženskih fondova, mali broj donatora izdvaja sredstva za rodnu ravnopravnost i/ili ŽNVO. Kada je riječ o tematskim oblastima, najviše donatorskih sredstava je usmjereno za borbu protiv rodno zasnovanog nasilja, a potom slijede ljudska prava, te opšta podrška organizaciji. Oblasti poput ekonomskog osnaživanja žena i rodne dimenzije okolišnih politika i zdravlje su rijetko podržane od strane lokalnih i stranih donatorskih fondova pored činjenice da nijedna oblast ne dobije dovoljno sredstava. Nadalje, unutar samog ŽNVO sektora, a zbog nedostatka sredstava i činjenici da mnoge opstaju već godinama sa vrlo ograničenim resursima, stvorio se ambijent kompetitivnosti ili nadmetanja prije nego solidarnosti i zajedničkog zagovaranja. Pri uključivanju ŽNVO u odluke i politike konsultacije se obavljaju često sa malim brojem umreženih većih organizacija koje mogu odgovoriti na kompleksne donatorske administrativne zahtjeve ali ne i nužno unaprijediti položaj žena u društvu. Sa druge strane predstavnice lokalnih, manjih i seoskih zajednica, ženske neformalne grupe ili žene iz manjinskih grupa (Romkinje, 'ostale', samohrane majke, nezaposlene, mlađe, starije, žene sa invaliditetom ili AIDS-om itd..) ne učestvuju u procesima odlučivanja. Projektiziranje rodne jednakosti i svođenje aktivnosti na gender mainstreaming do sada nije pokazalo dovoljno dobre rezultate. Pojavom 'tržišta' projektnih ideja kao i projektnih rješenja, s toga prijeti situacija u kojoj mogi napori ŽNVO sektora postaje samo sebi svrha bez stvarnog učinka, bez trajnih promjena i bez društvenog napretka. Ukoliko se želi uspostaviti ozbiljan okvir inkluzivnosti i omogućiti efikasan dijalog neophodno je uključiti širok spektar predstavnica i predstavnika lokalnih zajednica iz cijele BiH koji čine reprezentativno tijelo kako urbanih tako i ruralnih područja. BiH nije podijeljena samo na entitete i Brčko Distrikt BiH, već administrativnim cjepkanjem stvorio se ambijent gdje svaki kanton u Federacije BIH a nekada i opština u Federacije BIH i Republike Srpske ima svoje specifičnosti i sa sobom nosi drugačije oblike diskriminacije, opresije i isključivanja. Važno je s toga razmotriti različita iskustva diskriminacije, različite strukture opresije, društvene i ekonomske stratifikacije.

Ekonomska dimenzija rodne jednakosti

Nejednakost prilika, segregacija na tržištu rada i nedostatak dostojnog rada jedan su od glavnih rizika koji narušavaju razvojnu putanju zemlje i ostvarenje održivog razvoja. Prioritet vlasti u BiH sa nadležnostima za zapošljavanje i socijalne politike jeste izrada i usvajanje sveobuhvatnog okvira politika zapošljavanja i trasiranje puta lokalnim planovima zapošljavanja. Razvojne agencije u BiH smatraju da poljoprivreda i turizam, povezani sa učinkovitim upravljanjem prirodnim resursima, predstavljaju sektore s potencijalom rasta uz adekvatne okolišne politike i koordinirano sprječavanije posljedica klimatskih promjena. Turizam iako predstavlja ekonomski potencijal također ima svoja ograničenja u svijetlu rizika od pandemija poput pandemije COVID-a 19.

Rodna diskriminacija, rodne podjele na tržištu rada i profesionalna segregacija, te rodno uslovljeno nasilje predstavljaju ključne prepreke održivom razvoju BiH. Kao što tvrdi UN-ova studija iz maja 2021.godine[41], manjak udjela žena u prihodima iznosi preko 50% u BiH, što je najveća stopa na Zapadnom Balkanu. U BiH postoji značajan potencijal za povećanje ekonomskog učešća žena, što može biti šansa za dolazeće ekološki osviještene inicijative. Učešće žena u radnoj snazi najniže je u regiji sa stopom od 35% u 2019. godini, žene imaju nižu stopu zaposlenosti od muškaraca (25% u

[40] Kvinna Till Kvinna Foundation Report Wheres the money for womens rights, https://kvinnatillkvinna.org/wp-content/uploads/2020/10/TheKvinnatillKvinnaFoundation-Wheres-the-Money-for-Womens-Rights_SERBIAN.pdf

[41] https://unece.org/sites/default/files/2021-05/2021-2025_UNSDC_BiH.pdf

odnosu na 44%) i višu stopu nezaposlenosti (20% u odnosu na 17%). Svaki od ovih procenata još je i veći za mlade žene u dobi od 15 do 29 godina. Uprkos zakonskim odredbama, razlike u platama između spolova postoje i opstaju bez obzira na kvalifikaciju, obrazovanje i starosnu dob. Žene obavljaju 68% neplaćenog kućnog rada i rada iz sektora brige o drugima ili imovini, uključujući i neplaćeni rad u poljoprivredi.

Rodna diskriminacija na tržištu rada vuče svoje korijene još iz ratnog i postratnog perioda. Raseljavanje i migracija koja je uslijedila zbog rata, te etnicizacije BiH geografije je disproporcionalno pogodila žene i uticala na njihovu daljnju integraciju na tržištu rada. Žene su izmještanjem izgubile svoje društvene mreže, podršku, bile izložene siromaštvu, teže su pristupale obrazovanju i zaposlenju jer su mahom period rata provele kao samohrane majke ili su se brinule o drugima (ranjenim, iznemoglim, starijim). Mnoge su pretrpjele značajne socijalne i ekonomske štete time što su izgubile muževe na ratištima ili prilikom prisilnog protjerivanja stanovništva. Žensko zdravlje kao i žensko reproduktivno zdravlje također je bilo ugroženo različitim faktorima, od ratnog silovanja, nedostupnosti higijenskih uslova ili pristupa ginekološkim uslugama. Nadalje žene niti civilno društvu nisu bile uključene u mirovne pregovore i dizajniranje novog BiH Ustava. Njihovo isključenje iz ovih važnih odluka i Dejtonskog mirovnog sporazuma nije bilo rezultat ženske neaktivnosti, nezainteresovanosti, šutnje ili nedostatka lobiranja za uključivanje žena u procese donošenja odluka. Već muške etnonacionalne elite koje su bile na snazi u to vrijeme nisu smatrale da žene trebaju odlučivati o okončanju rata i krajnje muškoj aktivnosti, niti učestvovati u dizajnu mira i života nakon ratnih dejstava. Nadalje, međunarodni programi provođenja mira i razoružavanja stanovništva su gotovo isključivo bili usmjereni ka muškoj populaciji i reintegraciji ratnih veterana u društvo, kroz programe dokvalifikacije i rekvalifikacije, potpuno zaboravivši na žene kojima je također reintegracija bila potrebna. Programi povratka također nisu dovoljno vodili računa o integrisanju žena u ekonomske aktivnost ili život tada već izmijenjenih zajednica. Sa druge strane državni programi nisu radili na sistemskim rješenjima pitanja reintegracijem niti jačanja socio-ekonomskih i građanskih prava, zauzeti većinom jačanjem etnonacionalno-političkog uticaja kroz uspostavljanje mreža političke podrške.

Reforma zakonodavstva o radu je sprovedena 2015. godine. Usvajanje novih zakona o radu izazvalo je velika društvena i politička previranja, veća nego bilo koja druga reforma do sada. Prema analizi NVO koje se bave ovim pitanjem, glavni efekti novih zakona o radu su bili slabljenje zaštite pri zapošljavanju, fleksibilizacija uslova zapošljavanja i uvođenje sporedne linije mehanizma za rješavanje radnih sporova. Novi zakoni nisu donijeli nova, progresivna rješenja na postojeće probleme prava na rad i na dostojanstvene rada. Nisu uticali niti na mehanizme za smanjenje neformalnog zapošljavanja, niti su propisali sankcije iako Reformska agenda prepoznaje potrebu pojačanja inspekcija rada i potrebu povećanja kazni za kršenje zakona o radu i druge napore da se zaštite prava radnika. Nedostatak državnih ulaganja u inspekcije rada predstavlja stvarni izazov obzirom na hroničan nedostatak inspektorske radne snage širom zemlje. Na koncu Reformska agenda je usmjerena na smanjenje naknada za rad i smanjenje radnih prava kako bi se privukli strani investitori i povećalo transnacionalno poslovanje. Reforme zakona o radu je naprotiv dovela do slabljenje položaja radnika, većeg broja privremenih, povremenih i nesigurnih poslova sa skraćenim radnim vremenom, nesindikalnih poslova sa manjim beneficijama, niže plata (koje za mnoge poslodavci i dalje ne isplaćuju) i pogoršanja sigurnosti na radu.

Situacija je negativno uticala posebno na žensku populaciju u državi. Fleksibilizacija uslova rada trebala je biti procijenjena u širem kontekstu dostupnosti javnih usluga podrške, kao što je briga o deci i starijim osobama. Smanjenjem takvih usluga u javnom sektoru dovelo je do neproporcionalno veće štete po žensku populaciju i mnoge su se našle u situaciji nadoknade ovih usluga besplatnim

radom u sektoru brige i njege. Ova situacija došla je do izražaja u vrijeme pandemije COVID-19. U tom smislu, Reforma je doprinijela kontinuitetu ukorijenjenih strukturnih i rodnih nejednakosti.

Svijet bez gladi i rodna perspektiva

Danas 170,000 kućanstava ili pola miliona ljudi u BiH živi ispod praga siromaštva.[42]U poimanju siromaštva istaknuto je da je siromaštvo potrebno razumjeti u svoj njegovoj kompleksnosti, te da je potrebno govoriti kako o apsolutnom siromaštvu, tako i o relativnom i subjektivnom siromaštvu, obzirom da svi ovi oblici siromaštva bitno utječu na dinamike unutar zajednice. Apsolutno siromaštvo podrazumijeva one osobe koje se nalaze na ivici egzistencije, to jeste osobe čiji egzistencijalni uslovi života ugrožavaju biološki opstanak; to je siromaštvo koje predstavlja puku borbu za život. U BiH, u ovu skupinu spadaju osobe koje pripadaju marginaliziranim skupinama kao što su Romi, azilanti, migranti i izbjeglice, te osobe koje zbog svoje političke ili nacionalne opredijeljenosti ne mogu doći do zaposlenja i drugih oblika socijalne zaštite. U tu skupinu spadaju i penzioneri, nezaposlene osobe, mladi (studenti, srednjoškolci i nezaposleni mladi koji su van obrazovnog sistema), osobe sa invaliditetom, te koje su mentalno i/ili fizički oboljele. Djeca su u BiH mahom pogođena apsolutnim siromaštvom, te veliki broj njih zavisi od socijalne pomoći. Nadalje, apsolutnim siromaštvom su pogođeni i radnici koji rade za minimalnu plaću, te radnici koji rade na crno i primaju plaću manju od zagarantovane minimalne plaće.

Siromaštvo je u BiH ženskog roda, prije nego muškog. Razlozi zašto su žene pogođene više od muškaraca su brojni. Više je samohranih majki koje se brinu o djeci nakon rastave braka. Diskriminacija je također prisutna na tržištu rada. Programi štednje negativnije su se odrazili na stanje žena nego na stanje muškaraca, jer žene više koriste javne usluge (obrazovanje, briga za djecu), te je veći broj njih koje su zaposlene u javnim službama i djeluju u polju uslužnih djelatnosti. Kad dolazi do rezanja zaposlenja u javnim poslovima, žene su više na udaru. Drugi razlog su neizvjesna radna mjesta. Žene češće rade na radnim mjestima uz skraćeno radno vrijeme ili s ugovorima na određeno. Tako žene primaju manje penzije, ako ih uopšte ikada i ostvare.

Pojmom relativnog siromaštva obuhvaćene su siromašne osobe koje se nalaze ispod standarda ostalih osoba u istoj državi i društvu. Obzirom da je ovaj pojam društveno i kulturološki određen, on je specifičan za svaku državu pojedinačno. U slučaju BiH specifično, možemo reći da su razlike između bogatih i siromašnih sve veće, te da se broj pripadnika srednje klase kontinuirano smanjuje. Tom smanjenju je doprinijela i pandemija Covida-19, koja je za posljedicu imala veliki broj otkaza, gašenje malih i srednjih preduzeća, sa još većim poslijedicama po ženske biznise. Tako je u BiH širok dijapazon skupina koje su pogođene relativnim siromaštvom, i njime je pogođen veliki broj i zaposlenih ljudi, obzirom da su njihove plate niske, cijene osnovnih namirnica u rastu, a socijalna zaštita idalje vrlo slaba.

Pod pojmom subjektivnog siromaštva podrazumijevamo subjektivni ili lični osjećaj siromaštva, poniženosti, fatalizma, pesimizma, beznađa i besperspektivnosti. Siromaštvo ima svoje objektivne dimenzije (nedostatak sredstava, manjak uslova za zadovoljenje esencijalnih ljudskih potreba, nedostupnost usluga institucijalna nefunkcionalnost i sl.) i subjektivne dimenzije (manjak slobode i sputanost, nedostatak ljudskog dostojanstva i samopouzdanja, postojanje specifičnih vrijednosti i

[42] T. Novovic and D. Babic, 2015-2020 United Nations Development Assistance Framework for Bosnia and Herzegovina: Final UNDAF Evaluation, May 2019. 16. Data from Directorate for Economic Planning. See: https://data.worldbank.org/indicator/SI.POV. NAHC?locations=BA. Siromaštvo je veće među starijom populacijom (65+) i djecom children (0-14 godina). Siromaštvo je veće među ruralnom populacijom (20.5%) spram urbane (11.3%).

štetnih obrazaca ponašanja i sl.). Prema mišljenju ispitanika, sve osobe koje ne pripadaju skupini bogatih ili vladajućoj eliti su pogođene, ako ne apsolutnim, onda pak relativnim i subjektivnim siromaštvom. Upravo relativno i subjektivno siromaštvo dovodi do masovnih migracija osoba sa područja BiH u zemlje EU i šire.

Kao glavni uzrok velike stope siromaštvu u BiH navedena je postdejtonska preobrazba karaktera mnogih gradova širom BiH iz industrijskog i privrednog u administrativni, koja je dovela do velikog broja nezaposlenih, spornih reformi u društvu, propale privatizacije, masovnog kršenja ljudskih i radničkih prava i neadekvatnog zdravstvenog i socijalnog sistema zaštite, te činjenicom da su ovi procesi praćeni velikom razinom korupcije i kriminala.

Što se tiče nezaposlenja i ponuda na tržištu rada, istaknuto je da tzv. potreba za radnom snagom ne pruža istinsku mogućnost izlaska iz siromaštva. Uslužne djelatnosti i fizički poslovi koji se nude su potplaćeni, a radni uslovi veoma loši. Istaknut je prekomjeran rad koji uključuje često vikende i neplaćene dodatne radne sate. Nadalje, prekomjerne su disciplinske mjere kojima se radnici kažnjavaju za greške koje nisu prouzrokovali, a koje su rezultat na primjer neadekvatne mašinerije, te im se nepravično odbija dio plate. Razne su vrste diskriminacija, psihičkog maltretiranja i uvjetovanja od strane poslodavaca. Također, mjere zaštite na radu su na veoma niskom nivou, ako uopšte i postoje, čime se za kratki period zaposljenja često ozbiljno ugrožava zdravlje radnika. Potreba za radnom snagom je zapravo potreba za izuzetno jeftinom i docilnom radnom snagom, lišenom prava i zaštite na radu. Administrativni i kvalificirani poslovi koji se nude također nisu raspoloživi svima. Umjesto kvalifikacijama mogućnost zaposljenja mahom je uvjetovana članstvom u političkim partijama, posebno u javnom sektoru, nekim oblikom porodičnog ili drugog poznanstva ili nekom vrstom povratne usluge.

U smislu poboljšanja situacije istaknuta je potreba temeljitije sprovedbe Zakona o radu, te njegovog jačanja u smislu zaštite prava radnika. Također se ističe potreba, zakonom propisan pristup socijalnoj zaštiti, koja treba biti dostupan i jednakog kvaliteta u svim opštinama, bez obzira na administrativnu rascjepkanost države. Trenutno građani jedne opštine često imaju bolje usluge, tretman i infrastrukturu nego što je to slučaj u drugoj opštini, a zakon im nalaže da se moraju liječiti u svojoj opštini. Ova situacija dovodi do indirektne, zakonom određene diskriminacije. Istaknuta je potreba pristupu efikasnom i modernom zdravstvenom sistemu koji bi omogućio izliječenje ili ublažavanje bolesti koje su izliječive i povećao predispozicije siromašnih i oboljelih individua da pristupe zaposlenju ili smanje izdatke za liječenje. Također je istaknuta potreba pristupu hrani, vodi i osnovnim higijenskim uvjetima kao i socijalnom smještaju, posebno u ruralnim predjelima zemlje, te rubnim urbanim dijelovima gdje je infrastruktura loša. Potrebni su programi rekvalifikacije i dokvalifikacije koji bi ljudima omogućili zaposlenje, ali i otvaranje novih privrednih struktura i uslužnih djelatnosti.

Osnovne društvene prepreke suzbijanja siromaštva su prema mišljenju ispitanika političke prirode. Smatra se da vladajuće strukture ne vide nikakav interes u suzbijanju siromaštva, već da im ovakav poredak odgovara, jer mogu da bez velikih poteškoća kupuju političke glasove i djeluju isključivo u svom interesu - to jeste interesu privilegirane nekolicine. Humanitarne udruge, porodična i prijateljska solidarnost, bilo iz dijaspore ili ne, su jedini realan spas od većeg siromaštva. Obzirom da ove strukture ne mogu sistemski riješiti problem, one djeluju u pravcu ‘gašenja požara’.

Posljedice siromaštva u zajednici su brojne. Ljudi masovno odlaze u druge države, jer se ne osjećaju sigurno u BiH društvu. Osjećaj nesigurnosti bez sumnje pogađa siromašne i nezaposlene, ali ni zaposleni nisu zaštićeni. Ne mogu se osloniti ni na obrazovni, zdravstveni, niti socijalni sistem kako bi

oblikovali svoj život u skladu sa normalitetom. Mnogi građani u BiH ako već nisu siromašni, žive u strahu od siromaštva.

Veliki broj osoba, većinom muškog roda su u očaju posegli za raznim oblicima poroka. Igre na sreću i kladionice su prve u redu kada je riječ o porocima u BiH. Te vrste ovisnosti su dodatno osiromašile i ugrozile mnoge porodice.

Osjećaj bespomoćnosti kao produkt siromaštva navodi ljude da vjeruju u razne špekulacije, lažne vijesti, pseudonaučna objašnjenja i udaljava od realiteta života i traženje racionalnog rješenja. Ova situacija plodno je tlo za razvoj raznih oblika desničarskih i populističkih inicijativa i pokreta. Siromaštvom u BiH se najviše bavi nevladin sektor i religijske zajednice. Tu su Merhamet, Crveni križ i krst, a narodne kuhinje nude ograničen broj obroka ali nisu dostupne u svakom mjestu u BiH. Tu su i socijalni centri koji koliko toliko obavljaju svoje zadatke. Rad centra za socijalni rad je usporen velikim administrativnim zahtjevima i širokim spektrom djelovanja i te veoma ograničenim brojem zaposlenih. Ističu se i doprinosi pojedinaca, posebno iz dijasporske populacije koji dobrovoljno žele pomoći.

Žene u poljoprivredi i smanjenje gladi

Procjene[43] tvrde da je devet od deset svjetskih farmi u porodičnom vlasništvu, te da žene zajedno s muškarcima učestvuju u poljoprivrednom radu. Ako žene ne ostvaruju svoj potencijal unutar tržišnog sistema cijeli sistem biva ograničen, što negativno utječe na njegov rast, smanjenje siromaštva i puno ostvarenje potencijala žena. Tržišno iskustvo žena razlikuje se od iskustva muškaraca. Vjerojatnije je da će žene biti u manje profitabilnim poduzećima i sektorima, suočavati se s 'dvostrukim teretom' plaćenog i neplaćenog rada njege ili kućnog rada, kao i sa štetnim rodnim i društvenim normama prema kojima žene nisu 'pravi poljoprivrednici' ili obavljaju tek 'laki' dio posla. Nadalje, žene često nemaju koristi od prihoda koji generišu svojim radom. S obzirom na rasprostranjenost obiteljskih poljoprivrednih gospodarstava, kao što primjećuje Organizacija za hranu i poljoprivredu Ujedinjenih nacija, moramo razumjeti jedinicu kućanstva kao dio poljoprivrednog tržišta, uključujući njegove rodne dimenzije.

Pojam 'osnaživanje' se često koristi u razvojnim programima i označava različite aspekte razvojnog djelovanja. Međutim, obzirom na izazove s kojima se susreću žene, važno je usvojiti sveobuhvatnu definicij ženskog ekonomskog osnaživanja i prateće mjere uspjeha. Programski timovi trebaju razumjeti i prihvatiti 'osnaživanje' kao temeljni cilj od samog početka. U suprotnom, postoji opasnost da rodna ravnopravnost postane tek 'sporedno' ili 'formalno' pitanje, koje se često svodi na insistiranje na jednakom broj žena i muškaraca pri učešću na aktivnostima programa, a ne tiču se nužno suštine.

Važno da žene djeluju u polju donošenja ekonomskih odluka, kao i da učestvuju u kreiranju pravičnog sistema tj. pravnog i političkog okvira, koji će definisati inkluzivne društvene i rodne norme. Ako žene učestvuju samo u poboljšanju produktivnosti, ali nemaju mogućnost donošenja odluka za izvršavanje proizvodnih ili poslovnih planova, ekonomski napredak će opet naići na ograničnja. Ako prevladavajuće rodne norme dovodu do toga da muškarcima prioritetno budu nuđene prilike za obuku, dokvalifikacije ili, dok žene činjenično obavljaj najveći dio posla u lancu vrijednosti, napori

[43] https://www.fao.org/publications/sofa/en/

usmjereni ka razvoju vještina će, na isti način, biti ograničenog uspjeha. Programi bi trebali nastojati integrisati sve ključne domene Ženskog ekonomskog osnaživanja: ekonomski napredak žena, jednak pristup, jednake šanse za djelovanje i zagovaranje za ženska pitanja, te pravedne i inkluzivne okvire kako pravne tako i političke.

Žene na selu u BiH su visoko nezadovoljne vrednovanjem uloge seoske žene. Provedena istraživanja i razgovori sa seoskim ženama su ukazali na brojne probleme od kojih su naročito prisutni nevidljivost u medijima ili na bilo koji drugi način, otežan pristupu institucijama, te izostanak podrške, resursa, informacija (koje bivaju zbog visokog nivoa korupcije i politiziranja dodjeljene uskom broju određenih, podobnih i skoro uvijek istih korisnika), izostanak savjetodavne podrške, dok tradicionalni stereotipi i barijere ograničavaju značajniji angažman seoske žene u društveno-ekonomski procesima.

Porodični koncept bavljenja poljoprivredom uključuje neplaćeni rad žena, a nedovoljna društvena uključenost u rješavanje zajedničkih problema ostavlja seosku ženu izoliranu u procesima donošenja odluka.

U proteklim godinama podrška ženama na selu nije bila sistemska niti koordinisana. Većinom vođena od strane međunarodne zajednice u formi projekata sa ograničenim trajanjem i resursima usmjerena je na izgradnju kapaciteta žena često kroz radionice izrade tradicionalnih dobara (pletelje, šivanje, tkanje, kroz proizvodnju zdrave hrane, ljekovitog bilja, seoskog turizam, plasteničku proizvodnju, uzgoj cvijeća, domaću radinost i sl.) u vjeri da ovi napori mogu doprinijeti boljem ekonomskom položaju seoske žene. Međutim, edukativna podrška i finansijski poticaji razvoju poljoprivrednih ali i uslužnih malih biznisa nisu urodili plodom, u većini slučajeva. Na prostoru BiH djeluje svega par ženskih kooperativa koje jedva opstaju. S tim da žene koje rade preko kooperativa u ogromnom procentu sebi ne mogu uplatiti doprinose niti pristupiti zdravstvenom osiguranju. Naplata poreza na dodatu vrijednost veliki je teret preduzetnicama. Tome treba dodati i visoke poreze koji guše razvoj malog biznisa. Preduzetnice također zamjeraju državi što mali biznis posmatra na isti način kao i velika preduzeća. Mali biznisi nisu uživali nikakve privilegije čak je izostala i podrška u vidu poticajnih kredita. Poticajne kredite su dijelile i dijele mikro kreditne organizacije sa enormnim kamatama, tako da se veliki broj žena na selu, nakon pokušaja osnivanja malih biznisa, našlo u još većem siromaštvu.
Rodnim stereotipima određen trend odlaska ili veće mobilnosti muškaraca sa sela u veće centra i pronalazak posla u gradovima dovelo je do „feminizacije poljoprivrede“. Žena na selu su se našle u situaciji ne samo brige o drugima (djeci i starijima) već su preuzimaju poljoprivredne poslove i brigu o imanju. Izostanak javne podrške i servisa, te nedovoljnog pristupa resursima dovelo je do situacije u kojoj žene sa sela nemaju dovoljno vremena niti snage da se posvete niti porodici niti imanju. Ipak bez obzira na ovu situaciju a zahvaljujući njihovom radu u poljorpivredi, žene su dokazano smanjile rizik od nedostatka hrane.

Kako bi se njihov položaj poboljšao potrebna su dodatna ulaganja u javne servise i usluge koje bi reducirale dvostruki teret žena. Takve inicijative bi trebale biti usmjerene na jačanje zdravstvenih usluga i pristupa istim, jačanje obrazovnih institucija i pristup besplatnim predškolskim ustanovama. Naravno izgradnja neophodne infrastukture, kanalizacionog sistema, pristup vodi, struji stoji kao preduslov razvoju. Nadalje potreban je sistemski i ozbiljan pristup pri dekonstrukciji rodnih stereotipa i postojećih shvatanja maskuliniteta u smislu njihovog većeg uključivanja i rada u sferi brige i njege.

Rodni aspekt obrazovanja

37% ljudi u BiH misli da obrazovanje ne daje mogućnost zaposlenja a 9% osoba koji emigriraju iz BiH idu zbog obrazovanja što predstavlja oko 45.000 ljudi. Dakle, svaki jedanaesti emigrant ide zbog neadekvatnog obrazovanja.

Neobrazovanost ženskog dijela stanovništva u Bosni i Hercegovini je jedan od kontinuiranih društvenih problema tokom 20. i 21. stoljeća. Posljednji dostupni podaci o neobrazovanosti žena u BiH su iz 2011. godine kada je Agencija za statistiku BiH (BHAS) utvrdila da u BiH postoji 11,3 posto žena starijih od 16 godina bez obrazovanja, nasuprot 3 posto muškaraca bez ikakvog obrazovanja.

Kao i zdravstveni sistem, kvaliteta obrazovnog sistema u BiH je ozbiljno degradiran. Od kraja rata, osnovno i srednje obrazovanje temeljilo se na načelima aparthejda, kao što je pokazano sistemom "dvije škole pod jednim krovom". U BiH je samo osnovno obrazovanje obavezno. Značajan broj djece iz obitelji koja primaju socijalnu pomoć iz različitih razloga spriječen je da pohađa srednjoškolsko obrazovanje. Djevojke koje napuste školu to rade kako bi pretpostavile tradicionalnost.

Pristup obrazovanju i ravnopravnost polova u njemu je regulisano nizom pravnih akata. Na nivou BiH pristup obrazovanju je obuhvaćen Aneksom I Ustava BiH, Ustavom Republike Srpske, Ustavom Federacije BiH, Zakonom o ravnopravnosti polova BiH, Gender akcionim planom i nizom rezolucija i strategija na državnom nivou.

Prema podacima Agencije za statistiku BiH udio ženske djece u obrazovanju raste u odnosu na nivo obrazovanja. U osnovne škole je 2019. godine upisano oko 141 hiljadu dječaka i 130 hiljada djevojčica, u srednje škole oko 113 hiljada učenika, od čega 56,5 hiljada djevojčica, a na fakultete oko 80 hiljada studenata, od čega oko 47 hiljada studentica. Iz ovoga je vidljivo da je broj ženske djece koje ulaze u sistem obrazovanja manji od broja muške djece, ali da se sa povećanjem nivoa obrazovanja on značajno povećava. Ovo se objašnjava činjenicom da određene manjinske grupe i dalje izbjegavaju da upisuju žensku djecu u školu, kao i pojavom da veći broj muškaraca pristupi tržištu rada nakon završene srednje škole. Problemi sa školstvom započinju već u sistemu predškolskog obrazovanja. Naime u BiH svega 15% djece ima pristup predškolskom obrazovanju što je izuzetno nizak procenat. U zemljama Evropske unije taj procenat iznosi 95%. Na ovaj način djeci u BiH su od samoga početka uskraćene mogućnosti za obrazovanje. Ova situacija bitno utječe i na mogućnost zaposlenja žena, te njihovo aktivno učešće na tržištu rada. U urbanim sredinama broj predškolskih ustanova je relativno visok, ali i dalje nedovoljan, dok je njihovo postojanje u ruralnim sredinama rijetkost. Pored toga pritup predškolskim ustanovama nije besplatan već njegov iznos značajno utječe na ionako niska ženska primanja.

Pristup osnovnom i srednjem obrazovanju je daleko bolji, budući da je broj osnovnih i srednjih škola relativno prilagođen broju učenika. Problem predstavlja pristup ovim ustanovama đacima iz ruralnih krajeva koji moraju sami finansirati autobuski prevoz do škole i nazak, a koji ne rijetko premašuje 100 KM mjesečno.

Najveći problemi obrazovanja u BiH su zastarjelost nastavnih planova i programa, nedostatak moderne opreme i nemogućnost sticanja radne prakse u stručnim i tehničkim školama i fakultetima. Poseban problem u obrazovanju predstavlja promocija rodnih stereotipa. Iako je BiH potpisnica niza međunarodnih dokumenata kojima se obavezala na ukidanje svih oblika diskriminacije, u udžbenicima je i dalje prisutna latentna promocija rodnih stereotipa i rodne neravnopravnosti.

Ovo se ogleda u ilustracijama udžbenika u nižim razredima osnovne škole, kao i tekstovima u udžbenicima za više razrede.

Danas je udio žena u IT sektoru između 20 i 30 procenata širom svijeta uključujući i BiH, a predviđa se da će u slijedećih 5-10 godina taj udio iznositi 40 procenata. U Evropi, rodni jaz u STEM industrijama (nauka, tehnologija, inžinjerstvo i matematika) posebno je velika u informacionim i komunikacionim tehnologijama. Djevojke i mlade žene ne vide mnogo primjera drugih žena koje su naučnice ili inženjerke u knjigama, medijima i popularnoj kulturi. Jedno istraživanje je pokazalo da bi se, ukoliko bi djevojke imale onoliko uzora za žene pronalazače koliko i dječaci za muškarce, rodni jaz u inovacijama mogao prepoloviti. U BiH su potrebni konkretni programi dugoročne podrške djevojčicama i djevojkama koji će ih podržati u odabiru izučavanja i zanimanja unutar STEM industrija.

Rod i zdravlje

Ustav Bosne i Hercegovine garantuje najviši nivo međunarodno priznatih ljudskih prava i osnovnih sloboda, bez diskriminacije po bilo kojem osnovu, uključujući i spol. Zakon o ravnopravnosti spolova u Bosni i Hercegovini garantuje jednako pravo na zdravstvenu zaštitu i dostupnost zdravstvenim uslugama bez obzira na spol, poduzimanje potrebnih mjera u cilju sprečavanja diskriminacije po osnovu spola u uživanju zdravstvene zaštite, te poduzimanje posebnih mjera u cilju zaštite i unapređenja reproduktivnog zdravlja žena. Pravo na zdravstvenu zaštitu i zdravstveno osiguranje uređeno je entitetskim i zakonom Brčko distrikta BiH, kojima je omogućen slobodan pristup i ostvarivanje prava na zdravstvenu zaštitu bez obzira na spol. Ovi zakoni posebnu pažnju posvećuju zdravlju žene tokom trudnoće, materinstva, porođaja i planiranja porodice. Razvijanje rodno odgovornog pristupa u zdravstvu jedan je od ciljeva i prioritetnih oblasti Gender akcionog plana BiH 2018–2022. Neki od međunarodnih dokumenata koje je BiH potpisala i ratificirala, a relevantni su za ovu oblast, jesu Konvencija o eliminaciji svih oblika diskriminacije nad ženama (CEDAW), Evropska konvencija o ljudskim pravima, kao i Istanbulska konvencija.

(Ne)jednako pravo na zdravlje i zdravstvenu zaštitu u praksi

Za organizaciju, finansiranje i pružanje zdravstvene zaštite u Bosni i Hercegovini nadležni su: Federacija BiH, Republika Srpska, Brčko distrikt BiH i deset kantona u Federaciji BiH, dok na nivou BiH Ministarstvo civilnih poslova ima ograničene nadležnosti. Statističke podatke razvrstane po spolu u vezi s oblasti zdravstva vodi Agencija za statistiku u BiH i objavljuje u publikaciji Žene i muškarci u BiH.

Sistem socijalne skrbi u BiH je danas neučinkovit, nerazvijen i nesposobna odgovoriti na potrebe građana[44]. Zdravstvo i obrazovanje koji su nekada bili jedinstveni i univerzalni danas su decentralizirani i diskriminirajući s ograničenim pristupom i lošim kvalitetom. Procjenjuje se da oko 15 % stanovništva nije obuhvaćeno niti jednim oblikom zdravstvenog osiguranja, te da većina neobuhvaćenih rade u neformalnom sektoru. Podaci iz Alternativnog CEDAW izvještaja ukazuju na to da preko 500.000 građana i građanki nema zdravstveno osiguranje, od čega se više od 2/3 odnosi na Federaciju BiH. Također, značajan broj osiguranih putem državnog zdravstvenog sistema imaju ograničen ili nepostojeći pristup zdravstvu jer njihovi poslodavci ne ispunjavaju svoje zakonska obveza plaćanja doprinosa za zdravstvene naknade. Ova situacija utječe na žene dvostruko: poput ostatak stanovništva žene imaju ograničen pristup zdravstvu, ali su i dodatno opterećene pružanje skrbi članovima obitelji. Poteškoće s kojima se žene suočavaju prilikom ostvarivanja prava na zdravlje

[44] Ukrštanje nejednakosti u socijalnoj zaštiti u BiH: rezultati empirijskog istraživanja. Sarajevo: Analitika. i Numanović, A., 2016.

i zdravstvenu zaštitu pogotovo pogađaju višestruko ranjive grupe, od kojih su žene sa invaliditetom jedna od najranjivijih. Osim toga, za one koji imaju pristup zdravstvenom osiguranju, zdravstveni sistem i usluge su na jako lošem nivou, a mnogi domovi zdravlja ili ambulante su u stanju kolapsa. Osobito mlade obrazovane žene imaju poteškoća u pronalaženju zaposlenja za koje im je potrebno više vremena nego bilo kojoj drugoj skupini da pristupe poslu bez obzira na nivo obrazovanja, što ukazuje na spolnu diskriminaciju pri zapošljavanju. Mlade žene su često u medijima svjedočile o nezakonskim uslovima pristupa zapošljavanju. Neke su bile dužen dostaviti npr. negativne testove na trudnoću ili potpisati izjave o raskidu ugovora, kojim se poslodavac unaprijed, u slučaju trudnoće uposlenice oslobađa od odgovornosti. Prošlih par godina primijećen je trend odlaska žena iz BiH u zemlje EU na neoficijelne poslove brige u trajanju od po 3 mjeseca (vrijeme trajanja turističke vize). Ova vrsta rada svakako predstavlja negativna trend, a njihova prava ni na koji način nisu zaštićena jer predstavljaju nevidljivu radnu snagu u zemljama EU.

Dugoročne posljedice pandemije COVID-19 značajno će uticati na ukupno zdravlje stanovništva u BiH, po svim aspektima fizičkog, mentalnog i socijalnog blagostanja. Očekuje se da će ove posljedice biti najteže u kategorijama stanovništva koje imaju zdravstvene izazove (poput starih) i koje su osjetljivije na prekid obrazovnih procesa i gubitak posla i prihoda. Prema nezvaničnim podacima procent vakcinisanih protiv COVID-19 je manji od 40%.

Univerzalna pokrivenost imunizacijom djece u dobi od 18 do 29 mjeseci iznosi 61%, što je znatno ispod cilja od 95%. Za imunizaciju potrebna su veća ulaganja u promociju zdravlja radi suzbijanja prakse nevakcinacije, poboljšanja planiranja nabavki i razvoja ciljanih pristupa za rješavanje ovog problema kod administrativnih jedinica s najnižim obuhvatom.

Usluge seksualnog i reproduktivnog zdravlja različite su kvalitete i ne pružaju se jednako u cijeloj BiH. Pristup abortusu je otežan u mnogim dijelovima BiH gašenjem brojnih ambulanti, te većinom nije dostupna anestezija tokom procedura. Broj abortusa je ipak u porastu jer kontracepcijske pilule i druge kontracepcijske metode nisu besplatne, te predstavljaju finansijsko opterećenje za mnoge. Prisutne su i brojne predrasude i stereotipi koji se umnožavaju zbog izostanka seksualne edukacije mladih.

Nepostojanje besplatnih kontracepcijskih sredstava u nekoj zemlji jedan je od najboljih pokazatelja neodgovornog odnosa vlasti prema seksualnom i reproduktivnom zdravlju stanovništva, istaknuto je u Izvještaju Ljudska prava u oblasti seksualnog i reproduktivnog zdravlja u Bosni i Hercegovini koji je početkom 2021. objelodanila Institucija ombudsmena u BiH. U svojim zaključnim zapažanjima na Šesti periodični izvještaj o implementaciji CEDAW konvencije u BiH Komitet je izrazio zabrinutost zbog razlika između odredaba i propisa o seksualnom i reproduktivnom zdravlju u različitim administrativnim jedinicama, nedovoljnog broja zaposlenog medicinskog osoblja u ruralnim sredinama, ograničenog pristupa visokokvalitetnim zdravstvenim uslugama za žene iz ugroženih grupa koje nisu pokrivene zdravstvenim osiguranjem, prijavljene diskriminacije, fizičkog i psihičkog nasilja nad ženama u porodilištima, te zbog medicinskog osoblja koje diskriminira žene što boluju od HIV-a/AIDS-a. Sa svim ovim poteškoćama pogotovo se suočavaju žene slabijeg imovinskog stanja i iz ruralnih sredina, kojima troškovi participacije ili prevoza do urbanih centara otežavaju pristup pravima i uslugama. Problem na nivou lokalnih zajednica su i kvote – potreban broj žena koje žive na određenim područjima kako bi bile formirane ambulante ili osigurane terenske posjete specijalista i specijalistica za ginekološku zaštitu žena. Često nije prepoznato pravo pacijentica na izbor doktora, odnosno doktorice, što kod nekih stvara otpor i time se smanjuje broj žena koje se obraćaju zdravstvenim ustanovama ili odlaze na preventivne preglede. Za planiranje porodice potrebni su napori za finansiranje i pružanje kvalitetnih usluga za sve žene u cijeloj zemlji, u skladu s Politikama o

seksualnom i reproduktivnom zdravlju i reproduktivnim pravima u BiH iz 2012. godine. Navedeno uključuje trudnoću, prenatalnu i postnatalnu njegu. Potrebno je institucionalizirati fokus na ranjivost i nediskriminaciju.

Zakonsko uvjetovanje ostvarivanja prava na zdravstveno osiguranje nezaposlenih osoba preko zavoda za zapošljavanje i postavljanje rokova za prijavu u zavod po prestanku školovanja/gubitku posla u Federaciji BiH naročito pogađa ranjive grupe žena i one sa sela, koje se zbog nedostatka finansijskih sredstava, neupućenosti i otežanog pristupa informacijama ne prijavljuju u zakonskom roku na evidenciju nezaposlenih, gubeći tako pravo na zdravstveno osiguranje.

BiH zaostaje za svjetskim trendovima i na ovom području što govori podatak da posljednja lista esencijalnih lijekova Svjetske zdravstvene organizacije iz 2017. godine sadrži 14 različitih kontraceptivnih sredstava, među kojima su i kondomi, dijafragme i intravaginalni prstenovi. Za to vrijeme, 49% ispitanica u izvještaju navodi da su im kontracepcijska sredstva u BiH naprosto – skupa, a 66% ističe da nemaju mogućnost besplatnog dobijanja kontracepcijskih sredstava u gradu u kojem žive. Izvještaj podcrtava i da se uvrštavanje kontraceptivnih sredstava na pozitivne liste lijekova u Bosni i Hercegovini odvija sporo i neefikasno. Posljednji raspoloživi podaci, prikupljeni kroz istraživanje Multiple Indicator Cluster Survey (MICS) u periodu 2011 – 2012. godine, pokazuju da neku od metoda moderne kontracepcije koristi 12% žena u dobi od 15 do 49 godina. Procenat žena romske populacije koje koriste neku od metoda moderne kontracepcije još i manji i iznosi 8%, a prevalenca korištenja moderne kontracepcije općenito proporcionalno raste s povećanjem imovinskog stanja domaćinstva. Korupcija je veoma prisutna u zdravstvu u BiH. Npr. više od polovine ispitanih porodilja je dalo novac ili poklon prije ili poslije poroda, pokazuje anonimna anketa Udruženja Baby Steps provedena 2020. Anketa je uključila 2.713 porodilja. Pandemija COVID-19 je također ukazala na visoku stopu korupcije unutar medicinskih ustanova te nabavkama medicinske opreme[45].

Kada je upitanju mentalno zdravlje, ne postoje zvanične rodno razvrstane statistike o korisnicima i korisnicama centara za zaštitu mentalnog zdravlja. U zajednicama u kojima postoje CMZ nema dovoljno drugih podržavajućih službi koje pružaju alternativne usluge iz oblasti mentalnog zdravlja, kao što su korisničke organizacije, dnevni centri, zaštićeno stanovanje, SOS telefoni i drugo (npr. u 16% zajednica postoje zaštićene kuće/ stanovi, a u 10% dnevni centri koji nisu u sastavu CMZ).

Prema UN-ovom izvještaju[46] nezarazne bolesti su u dramatičnom porastu, uključujući kardiovaskularne bolesti, dijabetes, hronične respiratorne bolesti, rak i povrede, sa 94% svih smrti u cijeloj zemlji. Rastu stope prekomjerne težine i pretilosti, sa otprilike svakom četvrtom odraslom osobom koja se smatra pretilom, uz potrebu za poboljšanjem znanja i svijesti o zdravoj prehrani i aktivnom načinu života. Usklađivanje politika i usluga između zdravstvenih sistema u BiH i dalje je izazov u BiH u smislu racionalizacije usluga, te poboljšanja pristupa i kvaliteta u cijeloj zemlji. Trenutna izdvajanja za zdravstvo u 2016. godini iznosili su 9,2% BDP-a, što je relativno stabilno od 2006. godine. Međutim, kvaliteta zdravstvenih usluga i dalje je neadekvatna, kako se ističe u Reformskoj agendi, s tim da obavezno zdravstveno osiguranje još uvijek nije u potpunosti postignuto u svim zdravstvenim sistemima u BiH. Mnogim bolesnicima koji ne žive u gradovima sa kliničkim centrima je otežan pristup zdravstvenim uslugama. Mnogi moraju putovati i preko 6 sati kako bi pristupili terapiji (npr. kemoterapiji) a put sami finansirati. To je konkretno slučaj bolesnika iz Unsko-sanskog kantona koji terapiju primaju u Sarajevu. Kvalitet medicinskih usluga varira od ustanove do

[45] https://ti-bih.org/projekti/izlijecimo-zdravstvo-u-bih/

[46] https://unece.org/sites/default/files/2021-05/2021-2025_UNSDC_BiH.pdf

ustanove dok pacijenti mogu pristupiti zdravstvenoj ustanovi koja im je određena na osnovu mjesta prebivališta i nemaju slobodu izbora prema kvalitetu usluge. Nadalje, zbog migracije medicinskog osoblja širom zemlje ili prelaska doktora u privatni, lukrativniji sektor, mnoge zdravstvene ustanove se suočavaju sa manjkom radne snage, posebno kada su u pitanju specijalisti. Naglašena je teritorijalna, spolna i dobna neravnoteža zdravstvenih radnika u BiH. Postojeća pandemija COVID-19 predstavlja dodatno opterećenje na zdravstvene sisteme u BiH, kako na pružanju usluga (finansiranje zdravstva i ljudske i materijalne resurse), tako i na potražnji za uslugama (psihosocijalna podrška, imunizacija, pojačana potražnja za informacijama koje se tiču zdravlja te potrošnja lijekova i medicinskih proizvoda). Buduće reforme zdravstvenih sistema u BiH moraju se usmjeriti na pripravnost i planiranje u vanrednim situacijama, kako bi se povećala otpornost na buduće pandemije.

Pandemija COVID-19 donosi dodatne izazove u naporima na ostvarivanju rodne ravnopravnosti i osnaživanja žena u BiH. Žene čine većinu zdravstvenih i socijalnih radnika i suočavaju se sa povećanim rizikom od infekcije COVID-19. Nadalje, od žena i djevojaka se očekuje da preuzmu najveći dio neplaćene njege, posebno za bolesne članove porodice; postoje zabrinutosti da povećana izolacija porodica i smanjeni pristup socijalnim uslugama mogu povećati ranjivost na rodno zasnovano nasilje (GBV) i nasilje u porodici.

Degradacija vode, vazduha, šuma i poljoprivrednog zemljišta, kao i ubrzano uništavanje biodiverziteta stvaraju zdravstvene probleme i dovode u rizik održivi ekonomski rast. Ovi rizici su povezani s nepotpunim pravnim i okvirom politika koji još nije usklađen s pravnom stečevinom EU-a i sporim tempom provedbe.

Glavni izvori zagađenja vazduha u našoj zemlji su termoelektrane i željezare, mala kućna ložišta i velika ložišta za centralno grijanje na ugalj i drva, nelegalna ili neusklađena gradnja u urbanim centrima, te prevozna sredstva, a posebno vozila s dizelskim motorima.

U nekim gradovima, velike industrije poput čeličana, rafinerija nafte i termoelektrana na ugalj, glavni su izvori zagađenja (Termoelektrana Kakanj, Termoelektrana Tuzla, Rudnik i Termoelektrana Gacko, Željezara AcelorMittal Zenica, Rudnik i Termoelektrana Ugljevik, Rafinerija nafte Brod).

Emisije iz saobraćaja, od prevoznih sredstava, generalni su problem u većini gradova BIH, posebno u većim gradovima. Stara vozila i korištenje goriva lošije kvalitete, te trošenje kočnica i guma na cestama, uzrokuju zagađenje vazduha lebdećim česticama i azotnim dioksidom, te potiču stvaranje prizemnog ozona[47].

Prema izvještaju Svjetske banke iz 2019. godine[48] za bolje razumijevanje uticaja AAP na zdravlje stanovništva, BiH, te rodne razlike treba unaprijediti zdravstvene statistike i uskladiti izvještavanje u zemlji s međunarodnom sistemima klasifikacije bolesti. Vlasti bi, posebice, mogle poboljšati prikupljanje podataka i izvještavanje o smrtnosti po pojedinoj bolesti ili uzroku koji se mogu pripisati AAP. To bi olakšalo procjene uticaja AAP na zdravlje i produbilo znanje i informacije za donošenje

[47] https://vazduhubih.ba/bs/tekst/glavni-izvori/15

[48] UPRAVLJANJE ZAGAĐENJEM VAZDUHA U BOSNI I HERCEGOVINI oktobar 2019. https://thedocs.worldbank.org/en/doc/896881579547479740-0080022020/original/AirQualityManagementinBosniaandHerzegovinaExecutiveSummarybos.pdf

odluka o smanjenju zagađenja vazduha. Ovaj izvještaj procjenjuje da u BiH od posljedica izloženosti ambijentalnom zagađenju vazduha s PM2.5 svake godine prerano umre oko 3.300 ljudi. Oko 16 posto ovog tereta bolesti otpada na Sarajevo i Banja Luku. Ova analiza pokazuje da se 9 posto ukupnog godišnjeg mortaliteta u BiH može pripisati zagađenju vazduha. Oko 81 posto od 3.300 smrtnih slučajeva povezanih s AAP u BiH je uzrokovano kardiovaskularnim bolestima. Većina smrti povezanih s AAP se javlja kod ljudi starih 50 i više godina. Oko 68 posto ishemične bolesti srca i 57 posto moždanih udara uzrokovanih AAP se javlja kod ljudi starijih od 70 godina. Kardiovaskularne bolesti uglavnom pogađaju ljude starije od 65 godina, što ukazuje da mjere ublažavanja za smanjenje uticaja zagađenja vazduha na zdravlje ljudi u BiH trebaju biti fokusirane na ovu podgrupu stanovništva.

Procijenjeni ekonomski troškovi smrti uzrokovanih izloženosti zagađenju vazduha u BiH se kreću između 1 i 1,8 milijardi američkih dolara (US$), što je srazmjerno 5,9-10,5 posto bruto domaćeg proizvoda (BDP) iz 2016. godine. Ekonomski troškovi narušavanja zdravlja zbog AAP u BiH u prosjeku iznose 1,38 milijardi US$, što je ekvivalent 8,2 posto BDP-a iz 2016.

Održive zajednice pristupačna energija iz čistih izvora i očuvanje života na zemlji i očuvanje vodenog svijeta

U pogledu pristupačnosti energiji, lokalne zajednice u većoj mjeri imaju jednak pristup izvorima električne energije, iako je postojeća infrastruktura zastarjela i nije jednakog kvaliteta u svim dijelovima gradova i opština, dok mnogi rubni dijelovi nemaju kvalitetan pristup gradskom grijanju.

Određene lokalne zajednice u BIH prepoznaju važnost korištenja obnovljivih resursa energije, pa se tako neke od njih već sada aktivno uključuju u inicijative koje se odnose na niskougljični i inkluzivni razvoj lokalnih zajednica, s ciljem uključivanja u proces dekarbonizacije, kako bi se neobnovljivi izvori energije zamijenili obnovljivima. Ipak, situacija je daleko od povoljne po pitanju nivoa ekološke svijesti pojedinaca, a i nije mali broj onih građana koji protestuju podizanju mini hidroelektrana na rijekama širom BiH, smatrajući da se na taj način uništavaju jedinstveni biljni i životinjski svijet, sa posebnim naglaskom na endemske vrste koje tu žive, te da ovakve inicijative narušavaju razvoj turizma i privrede, a ništa manje ne zagađuju okolinu, nego, naprotiv, doprinose još većoj šteti u prirodi. Činjenica je da su stavovi nadležnih institucija, privrednika i stanovnika lokalnih zajednica po ovom pitanjima uglavnom nepomirljivi zbog različitih interesa.

Iako postoji znatan broj privatnih lica koji žele da ugrade solarne panele za potrebe vlastitog doma, ovaj proces je otežan državnim procedurama i visokim porezima koji se moraju plaćati kako bi se mogli koristiti obnovljivi izvori energije. U 2019. godini, BiH je proizvodila el.energiju iz termoelektrana u iznosu od 60%, iz velikih hidroelektrana 35%, velikih vjetroelektrana 1,5% dok iz malih hidroelektrana i drugih malih postrojenja na sunce i biomasu tek 3,5%. Zakoni o obnovljivim izvorima energije koji su trenutno na snazi, onemogućuju razvoj 'građanske energije', te omogućili su da se nekolicina proizvođača bogati na uštrb građana a po osnovu podsticaja za proizvodnju koji se isplaćuju u vidu garantovane otkupne cijene i premije.[49]

Prema podacima iz EKO BiH Mreže[50], Građani BiH u 2019. godini su preko računa za električnu energiju platili oko 50 miliona KM naknade za obnovljive izvore energije. Tim novcem isplaćen je podsticaj za male hidroelektrane u iznosu od preko 36 miliona KM, za solarnu 8,7 miliona, za vjetro 1,3 miliona a za biomasu i biogas tek nešto više od 0,2 miliona KM. Iako plaćaju ovu naknadu,

[49] https://ba.boell.org/bhs/2021/12/23/perspectives-zelena-tranzicija-i-drustvena-nepravda
[50] https://ekobih.net/zakon-o-obnovljivim-izvorima-energije/

građani od nje nemaju nikakvu korist jer se podsticaj isplaćuje privatnim kompanijama kojima je garantovan otkup svih količina proizvedene električne energije, a koja se najčešće izvozi, dok za domaću potrošnju još uvijek zavisimo od vrlo prljave proizvodnje iz uglja.

U Evropskoj uniji, građani se podstiču da od prikupljenog novca investiraju u vlastita energetska postrojenja i samostalno proizvode i troše obnovljivu energiju iz malih solarnih, vjetro ili postrojenja na biomasu i biogas. Prednost je što višak proizvedene struje mogu da isporuče u elektroenergetsku mrežu, te da isti kompenzuju u periodima kada im je potrošnja veća od proizvodnje. Pored toga, lokalne zajednice se podstiču da se udružuju i osnivaju energetske zadruge koje proizvode iz obnovljivih izvora energije koju mogu koristiti ili prodavati na tržištu. Ovo su samo neki od vidova decentralizovane proizvodnje i korištenja energije iz obnovljivih izvora, a koje zovemo građanskom energijom.

Nažalost, ove teme daleko od razmišljanja brojnih građana koji su zaokupljeni siromaštvom i obezbjeđivanjem osnovnih egzistencijalnih uslova, te da još uvijek ove teme imaju najveći značaj za vrijeme predizbornih kampanja, dok se o njima mimo toga svakodnevno i ne govori u dovoljnoj mjeri, pa građani nisu ni upoznati mogućnostima, koristi niti potrebama u ovoj oblasti, kao ni benefitima koje sa sobom nose obnovljivi izvori energije. EKO BiH mreža je definisala zahtjeve spram novih Zakona o obnovljivim energijama kroz slijedeće prioritete:

- Upravni postupci za „građansku energiju“ trebaju biti jednostavni, brzi i cjenovno pristupačni.
- Troškovi i vrijeme čekanja na spajanje projekata „građanske energije“ na mrežu moraju biti razumni, a operatori sistema trebaju u slučaju nepridržavanja biti kažnjeni.
- Uspostavljanje savjetodavne službe za male ulagače u projekte “građanske energije” sa savjetovanjem od faze analize planiranja pa do puštanja u rad.
- Građanska energija iz obnovljivih izvora trebala bi imati prednost pri priključivanju na mrežu u odnosu na komercijalne proizvođače električne energije.
- „Građanska energija iz obnovljivih izvora“ treba biti izuzeta iz postupaka koji stvaraju neproporcionalno opterećenje, troškove i nesigurnost, kao što su zahtjevi za direktno stavljanje na tržište.
- Podsticaji za investicije u projekte „građanske energije iz obnovljivih izvora“ trebaju biti glavni oblik podrške u novoj šemi podsticaja obnovljivih izvora energije. Podsticaj za ulaganja povećava mogućnost građana za dobijanje potrebnih kredita.
- U cilju rješavanja pitanja fluktuacija u snabdjevanju i njihovog snažnog uticaja na cijene električne energije u periodu najveće potrošnje, sistem podsticajnih cijena mogao bi se zamijeniti ulaganjima u mehanizme za upravljanje energijom koji bi se nosili s fluktuacijama, npr. mjerenjem neto potrošnje, pametnim mrežama i razvojem kapaciteta za skladištenje energije.
- Proizvođači „građanske energije“ trebaju imati pravo na neto mjerenje i podsticaj za proizvodnju električne energije.
- U budžetu javnih prihoda, treba izdvajati potrebna sredstva kako bi se osiguralo da napredak na području obnovljivih izvora i decentralizirane proizvodnje energije ne bude usporen zbog ograničenja mreža.

Tlo u BiH je opterećeno zagađenjem iz više izvora a među najznačajnijim su neuređen sistem upravljanja komunalnim, industrijskim i opasnim otpadom, te emisije iz aktivnih ili davno napuštenih industrijskih kompleksa.

Od 24 do 45 posto ukupnog otpada u BiH čine materijali koji mogu biti reciklirani i(li) iskorišteni kao sirovina za proizvodnju RDF-a. To su plastika, staklo, papir, metali, aluminijske limenke i PET

ambalaža. Ovaj procenat je manji u ruralnim opštinama a veći u urbanim sredinama. Postoji vrlo izgledna ali neiskorištena mogućnost korištenja otpada za proizvodnju RDF-a odnosno goriva iz otpada. Najčešći izvori RDF-a su komunalni, komercijalni i industrijski otpad, građevinski otpad i otpadni mulj[51].

Zajedničko za lokalne vlasti je to što su neshvatljivo indolentne prema problemu očuvanja životne sredine. Njihovi potezi u pravcu održivog razvoja su uglavnom iznuđeni pritiskom civilnog društva, poslovnog sektora ili međunarodne zajednice. Lokalne vlasti nerijetko krše zakone, naročito one koji su doneseni sa ciljem zaštite okoline a korupcija je između ostalog i značajan generator ekoloških problema u zemlji.

Prema UN izvještaju[52] širom zemlje prisutna je velika izloženost prirodnim opasnostima, posebno poplavama i klizištima, sa preko 20% teritorija podložnog poplavama, a procijenjeno je da je 260.000 ljudi izloženo značajnim rizicima od poplava i klizišta. Glavne prijetnje biodiverzitetu uključuju neodrživu upotrebu zemljišta i šuma, konverziju staništa, sukcesiju vegetacije i invazivne strane vrste, prekomjerno iskorištavanje prirodnih resursa, loše upravljanje otpadom, neadekvatnu zaštitu od požara, ilegalni lov i ribolov te klimatske promjene. Ograničenja politika zaštite životne sredine i slaba provedba predstavljaju glavne prepreke za pristupanje EU. Navedeno također predstavlja veliku priliku i pokretača za jačanje politika zaštite životne sredine i upravljanja. BiH obiluje prirodnim resursima kojima se upravlja na održivi način, stoga je potrebna cjelodržavna strategija kao podrška viziji ekološki čiste i održive BiH. Vlasti u BiH i dalje su nedovoljno pripravne za rješavanje prirodnih opasnosti i rizika od katastrofa.

Kao što primjećuje analitičar Ermin Zatega u izvještaju o socio-ekonomskim potrebama zajednica u BiH objavljenom krajem 2021 godine[53]očuvanje vodenog svijeta jedna od gorućih tema u BiH društvu. Društveni sukobi između civilnog društva, privrednog sektora i lokalnih vlasti se vode na tri srodna ali odvojena fronta. Na jednom frontu se vodi sukob civilnog društva koje se glasno i artikulisano protivi izgradnji stotina hidrocentrala, koje lokalne vlasti planiraju izgraditi širom BiH. Na drugom frontu se vodi borba za unaprijeđenje kanalizacione mreže i izgradnju postrojenja za prečišćavanje komunalnih otpadnih voda. Na trećem frontu se vodi borba za smanjenje štetnih industrijskih emisija u vodotoke a cilj je natjerati javni sektor da iskoristi zakonske ovlasti i natjera industrijska postrojenja da ugrade prečistače i očiste svoje otpadne do zakonom propisanog nivoa vode prije nego što ih ispuste u vodotoke odnosno kanalizaciju.

Prema podacima udruženja građana Eko akcija, u Bosni i Hercegovini je izgrađeno 115 mini hidrocentrala a još najmanje 341 je u fazi planiranja ili izgradnje. Od 16 posmatranih opština mini hidrocentrale nisu planirane jedino u Brčkom, Cazinu, Stocu i Tuzli.

Ovi planovi, koji nisu mogli biti realizovani bez saglasnosti lokalnih vlasti, naišli su na snažan otpor građana organizovanih u najmanje 21 ekološko udruženje okupljeno pod nazivom „Čuvari rijeka“. Mreža udruženja je potpisala i zajednički Manifest za vodu, a njeni se članovi bore za očuvanje i odbranu voda BiH. Ističu argumente koji pokazuju da finansijsku korist od mini hidrocentrale ima mali broj pojedinaca dok su štete za lokalnu zajednicu i riječne ekosisteme nemjerljive. Lokalne vlasti mahom ignorišu zahtjeve građana i uporno nastavljaju sa realizacijom ovih planova. Sa druge strane,

[51] https://snagalokalnog.ba/socio-ekonomske-potrebe-lokalnih-zajednica-u-bosni-i-hercegovini/#

[52] https://unece.org/sites/default/files/2021-05/2021-2025_UNSDC_BiH.pdf

[53] https://snagalokalnog.ba/socio-ekonomske-potrebe-lokalnih-zajednica-u-bosni-i-hercegovini/#

ekološka udruženja sve češće otkrivaju nezakonitosti u prethodno provedenim procedurama dobijanja saglasnosti za izgradnju mini hidrocentrala. Oni pokreću i nerijetko dobijaju sudske sporove jer javnost nije bila dovoljno uključena u proces odlučivanja. Borba protiv izgradnje mini hodrocentrala je izazvala rijetko viđenu solidarnost, organizovanje i udruživanje ekoloških udruženje civilnog društva.

Kada govorimo o BiH često se prvi plan ističe da je zemlja bogata čistom, pitkom vodom. Međutim, podaci pokazuju da to baš i nije tako. Različiti zagađivači intenzivno zagađuju vode u BiH, a naročito u slivu Save. Najdominantniji su komunalne otpadne vode, industrijska postrojenja i procjedne vode sa deponija otpada. Savskom slivu pripada i rijeka Bosna u kojoj je zabilježen najlošiji kvalitet površinskih voda u BiH. Uz Bosnu živi najviše stanovnika pa je ona najviše opterećena komunalnim ali i industrijskim otpadnim vodama, koje se u rijeku ispuštaju bez pročišćavanja. Kvalitet 46 posto površinskih voda savskog sliva je kategorisan ocjenom loš ili izrazito loš. Kao srednje kvalitetno ocjenjeno je 15 posto površinskih voda, dok je ocjenu dobar ili jako dobar kvalitet dobilo tek 39 posto površinskih tokova. Čistoća rijeka i pitkih voda je dodatno ugrožena nelegalnom ili nepropisnom gradnjom, koja je također rezultat koruptivnog karaktera lokalnih vlasti.

Samo jedna trećina stambenih objekata u BiH je priključena na kanalizacionu mrežu, dok je na vodovod priključeno oko 60 posto stanovnika. Prečišćavanje otpadnih voda (kako komunalnih tako i industrijskih te procjednih voda sa deponija) je jedan od osnovnih preduslova u borbi za očuvanje kvaliteta voda. Država se zakonski obavezala da će na kanalizacionu mrežu priključiti sva naselja veća od 15 000 stanovnika najkasnije čest godina nakon pristupanja Evropskoj Uniji (EU), a manja naselja najkasnije 18 godina nakon pristupanja. Međutim investicije u neophodnu infrastrukturu u skoro svim poslatranim opštinama idu jako sporo. U periodu od 2014. do 2018. je u kanalizacionu infrastrukturu u BiH ulagano manje od 20 posto planiranih sredstava.

Evidentan je tolerantan i saučesnički stav lokalnih vlasti u svim posmatranim lokalnim zajednicama prema industrijskim zagađivačima vode. S obzirom da industrijska proizvodnja u BiH nije razvijena, smatra se da trenutno sanitarne otpadne vode iz domaćinstava, te procjedne vode sa komunalnih deponija, i sa poljoprivrednih imanja imaju značajniji negativan utjcaj na kvalitet vode nego industrija. Međutim, evidentno je prijeratne industrije koje još uvijek postoje nisu značajnije unaprijedile svoje zastarjele, prljave tehnologije ali im vlasti na lokalnom i višim nivoima kontinuirano i sistematski „gledaju kroz prste“. Isti tretman imaju i novija industrijska postrojenja čija proizvodnja kontnuirano raste.

Naime, industrijska postrojenja bi, prema važećim zakonima, morala imati vlastite sisteme te prečišćavati industrijske otpadne voda do zakonom propisanih granica prije nego što ih ispuste u kanalizaciju ili vodotoke. Međutim, najveći broj industrija u BiH ovo ne primjenjuje, što ima za posljedicu značajno narušenu kvalitetu voda u nekim vodotocima i predstavlja veliki rizik za ljudsko zdravlje i životnu sredinu.

U pravilu je potreban veliki pritisak javnosti da bi se lokalna vlast primorala da djeluje a ponekad ni to nije dovoljno. Istovremeno su strategije i planovi razvoja lokalnih vlasti najčešće utemeljeni na neodrživoj eksploataciji često prevaziđenih resursa. Vlast često grubo odbacuje zahtjeve civilnog društva za ekološkom i ekonomskom održivošću razvoja ne libeći se često ni kršenja zakona. Uz to je korupcija percipirana kao značajan generator i katalizator ekoloških problema u svim posmatranim lokalnim zajednicama[54].

[54] https://snagalokalnog.ba/socio-ekonomske-potrebe-lokalnih-zajednica-u-bosni-i-hercegovini/#

4. CILJEVI STRATEŠKE PROCJENE UTICAJA NA ŽIVOTNU SREDINU

Svrha je SPUŽS osigurati transparentnost, pouzdanost postupka procjene i izradu nacrta ESAP-a za 2030. te da se akcionim planom Brčko distrikta razmotre, identificiraju i rješavaju mogući značajni uticaji na životnu sredinu. U donjoj tabeli prikazani su ciljevi SPUŽS predloženi za procjenu potencijalnih uticaja na životnu sredinu na nacrt dokumenta ESAP 2030+ za plan Brčko distrikta.

Navedeni SPUŽS ciljevi upotrijebiće se u programu ESAP 2030+ za procjenu plana za Brčko distrikt, kao i za razmatranje alternativa te će odražavati ključna pitanja u vezi sa životnom sredinom koje treba razmotriti u toku postupka procjene.

Tabela 19. SPUŽS ciljevi, pitanja za procjenu SPUŽS

SPUŽS tematska područja	SPUŽS ciljevi	Oznaka
Biodiverzitet, flora, fauna i gljive	• Izbjeći efekte na biodiverzitet i povećati zaštitu i obnovu biološke raznolikosti i usluga ekosistema. • Svesti uticaj na zaštićena područja Brčko distrikta BiH na najmanju moguću mjeru te doprinijeti zaštiti i obnovi i upravljanju europskim lokalitetima (Natura 2000) i zaštićenim područjima koja su odredili subjekti	• SPUŽS B1 • SPUŽS B2
Klimatske promjene	• Smanjenje emisija stakleničkih gasova u skladu s nacionalnim i međunarodnim sporazumima. • Promicanje tehnologija s nultom stopom emisija ugljika i obnovljivih izvora energije. • Prilagoditi se efektima klimatskih promjena u svim socioekonomskim sektorima, uključujući poljoprivredne i sigurnosne rizike koje predstavljaju klimatska dešavanja kao što su poplave i suše.	• SPUŽS KP1 • SPUŽS KP2 • SPUŽS KP3
Kvaliteta vazduha	• Izbjeći, spriječiti ili smanjiti uticaje na životnu sredinu i ljudsko zdravlje koji proizlaze iz emisija u vazduh. • Smanjiti negativne uticaje na kvalitetu vazduha koji proizlaze iz emisija povezanih s saobraćajem	• SPUŽS KV1 • SPUŽS KV2
Vodni resursi	• Poboljšati stanje površinskih voda od daljnjeg pogoršanja njegova statusa • Poboljšati stanje podzemnih voda od daljnjeg propadanja • Poboljšati nadzor vodnih resursa	• SPUŽS VR1 • SPUŽS VR2 • SPUŽS VR3
Tlo i geologija	• Smanjiti negativne uticaje na važne i osjetljive resurse tla koji se koriste u poljoprivredne i šumarske svrhe. • Smanjiti potrošnju građevinskog materijala (kamen, pijesak i sl.) i proizvodnju građevinskog otpada u sklopu projekata saobraćajne infrastrukture. • Da bi se izbjegli ili, gdje je to nemoguće, minimizirali uticaji na jedinstvena geološka i geomorfološka nalazišta (npr. Krš, kanjoni).	• SPUŽS TG1 • SPUŽS TG2 • SPUŽS TG3
Pejzaž	• Smanjiti uticaje na vrijedne pejzažne resurse (pejzaži, ruralni pejzaži, riječni pejzaži, općeniti pejzaži).	• SPUŽS P1
Kulturna baština	• Doprinos zaštiti, poboljšanju i upravljanju kulturnom baštinom Brčko distrikta BiH	• SPUŽS B1

Stanovništvo i ljudsko zdravlje	• Izbjegavati, spriječavati ili smanjivati štetne uticaje buke, hemikalija i emisija na vazduh, vodu i hranu na ljudsko zdravlje.	• SPUŽS SIZ1
Društvo i ekonomija/privreda	• Promicanje održivog privrednog rasta i mogućnosti zapošljavanja. • Poboljšati uključive zajednice i promicati jednake mogućnosti. • Očuvanje prirodnih resursa, smanjenje proizvodnje otpada kružnom ekonomijom i promicanje efikasne uporabe saobraćajne, mrežne i energetske mreže • Osigurati detaljne (granularne) podatke, raščlanjene prema spolu, njihovo pravilno i stručno tumačenje, dosljedno mjerenje, te praćenje kroz vrijeme. • Osigurati jednako i reprezentativno (geografska i klasna reprezentativnost) učešće žena i muškaraca pri planiranju, usvajanju i provedbi mjera • Broj i procenat žena i muškaraca koji su pristupili dostojanstvenom zaposlenju ili povećali prihode uslijed aktivnosti usmjerenih na ublažavanje ili prilagodbu poslijedica klimatskih promjena.	• SPUŽS DE1 • SPUŽS DE2 • SPUŽS DE3 • SPUŽS DE4 • SPUŽS DE5 • SPUŽS DE6

5. STRATEŠKA PROCJENA UTICAJA NA ŽIVOTNU SREDINU ZA STRATEGIJU ZAŠTITE ŽIVOTNE SREDINE BRČKO DISTRIKTA BOSNE I HERCEGOVINE 2022-2032 I SOCIO-EKONOMSKI UTICAJ

Cilj ovog dijela izvještaja SPUŽS je da se identifikuju mogući uticaji na životnu sredinu, društvene i ekonomske uticaje koji proizlaze iz ciljeva i mjera predloženog ESAP-a. Osim toga, ova procjena će pokušati ocjeniti i kvantificirati (koliko je to moguće) uticaje koji proizlaze iz implementacije ESAP-a i njegovih alternativa u odnosu na predložene SPUŽS ciljeve te međunarodne, EU i nacionalne politike i legislativu.

5.1 Metodologija procjene uticaja

Procjena uticaja prioriteta i mjera ESAP-a bila je "vođena ciljevima" SPUŽS. Uspostavljanje ciljeva SPUŽS za procjenu uticaja na životnu sredinu je prepoznat način posmatranja uticaja plana i poređenje uticaja alternativnih scenarija na životnu sredinu. Ciljevi SPUŽS su izvedeni iz okolinskih i društvenih ciljeva utvrđenih u zakonodavstvu (uključujući EU i međunarodne ugovore), politici ili drugim relevantnim planovima i programima, ili iz pregleda osnovnih informacija i okolinskih problema (na osnovu tematskih područja SPUŽS).

Okvirni ciljevi SPUŽS za procjenu uticaja su razvijeni na osnovu:

- Ključnih ciljeva politike i ciljeva zaštite ćivotne sredine i socijalne zaštite identifikovani u pregledu zakonodavnih politika i drugih planova i programa
- Trenutnog stanja životne sredine u na području SPUŽS i identifikovana ključna pitanja životne sredine, kako sada tako i tokom trajanja ESAP plana

Ciljevi SPUŽS su navedeni u Tabela 19. U nastavku se opisuju kako su ciljevi SPUŽS, određeni prema tematskim oblastima SPUŽS, korišteni u prilikom procjene uticaja prioriteta i mjera ESAP-a na životnu sredinu i društvo. Procjenom svake mjere i prioritera ESAP-a u odnosu na ciljeve SPUŽS, jasnije je gdje bi određene mjere i ciljevi mogli imati negativan ili koristan efekat te gdje bi se mogle razviti mjere za smanjenje potencijalnih uticaja ili povećanje korisnih efekata.

Za svaku tematsku oblast SPUŽS razvijen je niz ključnih pitanja za procjenu uticaja, kao što su razvijeni i opći ciljevi SPUŽS. Ova ključna pitanja korištena su kao poticaji za procjenu i osiguravaju da se uzmu u obzir svi relevantni aspekti.

SPUŽS je strukturirana u nacrtu koji ima za cilj evaluaciju:

- vjerovatni uticaji prioriteta ESAP-a na životnu sredinu/okoliš i društveno-ekonomski aspekt
- konzistentnost mjera i prioriteta ESAP-a i pravne tekovine EU i međunarodne politike

Vjerovatni efekti svih ESAP prioriteta na okoliš/životnu sredinu i društveno-ekonomski aspekt ocijenjeni su kako Tabela 20. prikazuje.

Tabela 20. Procjena uticaja ciljeva ESAP-a na definisane ciljeve SPUŽS

↑↑	Pozitivni efekti	Cilj ESAP-a je u skladu s ciljem SPUŽS i ima definitivan (sigurno) pozitivan uticaj na životnu sredinu/ društveno-ekonomski aspekt(koristeći pitanja procjene za SPUŽS)
↑	Potencijalno pozitivni efekti	ESAP cilj je općenito u skladu s ciljem SPUŽS i ima potencijalni pozitivan uticaj na životnu sredinu/ društveno-ekonomski aspekt(koristeći pitanja procjene SPUŽS)
0	Interakcija nije predviđena	ESAP cilj nema interakciju/efekt sa ciljem SPUŽS i nema mjerljiv/nerelevantan uticaj na životnu sredinu/ društveno-ekonomski aspekt(koristite pitanja procjene SPUŽS)
	Potencijalno mješoviti efekti	ESAP cilj je općenito u skladu sa ciljem SPUŽS i ima mješoviti (pozitivan i negativan) potencijalni uticaj na životnu sredinu/ društveno-ekonomski aspekt (koristite pitanja procjene SPUŽS)
	Potencijalno negativni efekti	Cilj ESAP-a je protiv/nije u skladu s ciljem SPUŽS i ima negativan potencijalni uticaj na životnu sredinu/ društveno-ekonomski aspekt(koristite pitanja procjene SPUŽS)

Evaluacija je bila „vođena ciljevima" SPUŽS i zasnovana na prioritetima i mjerama ESAP-a. Svaki od njih je procijenjen u odnosu na pitanja procjene SPUŽS i prikupljene informacije o trenutnom stanju i indikatorima ciljevima ESAP-a

Osim toga, svi prioriteti i mjere ESAP-a procijenjeni su unakrsnim povezivanjem s kriterijima postizanja održivosti postavljenim u SPUŽS ciljevima i acquis-om/zakonodavstvom EU i okolinskom i klimatskom politikom EU. Ova procjena daje ocjenu konzistentnosti između ESAP mjera i ciljeva održivosti (SPUŽS ciljevi) i acquis-a i politike EU u oblasti životne sredine. Konzistentnost ESAP mjera je procijenjena prema sljedećoj tabeli evaluacije.

Tabela 21.Procjena uticaja ESAP mjera na definisane SPUŽS ciljeve

☺	Potpuna konzistentnost između ESAP mjera i ciljeva održivosti (SPUŽS ciljeva) i acquis-a EU-a
☺/☹	Djelomična koherentnost između ESAP mjera i ciljeva održivosti (SPUŽS ciljeva) i acquis-a EU
😐	Značajna indiferentnost između ESAP mjera i ciljeva održivosti (SPUŽS ciljeva) i acquis-a EU
😐☹	Kontradikcija između ESAP mjera i ciljeva održivosti (SPUŽS ciljevi) i acquis-a EU
☹	Potpuna kontradikcija između ESAP mjera i ciljeva održivosti (SPUŽS ciljeva) i acquis-a EU

5.1.1 Korespondencija procjene SPUŽS sa strateškim ciljevima ESAP-a

Tabela 22 naglašava kompatibilnost između SPUŽS tematskih oblasti i strateških ciljeva ESAP Brčko distrikta BiH. Postoji nekoliko visoko kompatibilnih SPUŽS tema i ESAP ciljeva (plave boje), ali postoje i ciljevi ESAP Brčko distrikta BiH koji nisu relevantni za SPUŽS (siva boja). Potencijalne nerelevantne teme SPUŽS neće se ocjenjivati u okviru ove SPUŽS. Procijenjeni su samo oni strateški ciljevi i prioriteti ESAP-a koje su relevantni za svaku SPUŽS tematsku oblast.

Tabela 22 Kompatibilnost između SPUŽS tematskih oblasti i strateških ciljeva ESAP Brčko distrikta BiH

ESAP Brčko distrikta BiH		Tematske oblasti SPUŽS																					
		Biodiverzitet		Klimatske promjene			Kvalitet vazduha		Vodni resursi			Tlo i geologija			Pejzaž	Kulturna baština	Stanovništvo i ljudsko zdravlje	Društvo i ekonomija/privreda					
Tematske oblasti ESAP	Strateški cilj	SPUŽS B1	SPUŽS B2	SPUŽS KP1	SPUŽS KP2	SPUŽS KP3	SPUŽS KV1	SPUŽS KV2	SPUŽS VR1	SPUŽS VR2	SPUŽS VR3	SPUŽS TG1	SPUŽS TG2	SPUŽS TG3	SPUŽS P1	SPUŽS KB1	SPUŽS SIZ1	SPUŽS DE1	SPUŽS DE2	SPUŽS DE3	SPUŽS DE4	SPUŽS DE5	SPUŽS DE6
Upravljanje vodama	Zaštita kvaliteta vode i osiguravanje raspoloživosti vodnih resursa i njihove održivosti																						
Upravljanje otpadom	Smanjenje količine otpada i povećanje količine ponovno upotrijebljenih materijala																						
Biodiverzitet i zaštita prirode	Očuvanje biološke i pejzažne raznolikosti																						
Kvalitet vazduha, klimatske promjene i energija	Unapređenje ublažavanja i prilagođavanje klimatskim promjenama i poboljšanje kvaliteta vazduha																						
Hemijska bezbjednost i buka	Očuvanje ljudskog zdravlja, poboljšanje dobrobiti i kvaliteta života za sve																						
Održivo upravljanje resursima	Održivo upravljanje prirodnim resursima																						
Upravljanje životnom sredinom	Unapređenje upravljanja životnom sredinom																						

Naslov:

Visoka kompatibilnost između tematskih oblasti SPUŽS i strateških ciljeva ESAP za Brčko disktrikt BiH

Potencijalna kompatibilnost izmeđutematskih oblasti SPUŽS i strateških ciljeva ESAP za Brčko disktrikt BiH

ESAP ciljevi koji nisu relevantni za tematske oblasti SPUŽS. Nije procijenjeno (na)

Lista strateških ciljeva ESAP-a koji nisu relevantni za SPUŽS tematske oblasti i neće se procjenjivati u okviru ove SPUŽS su prikazani u tabeli 18:

Tabela 23. Lista strateških ciljeva ESAP-a koji nisu relevantni za tematske oblasti SPUŽS

SPUŽS tematska oblast	Strateški ciljevi ESAP-a nisu relevantni u okviru SPUŽS tematske oblasti	Pojašnjenje
Biodiverzitet, flora i fauna	/	Prioriteti i mjere predstavljeni u ESAP-u nisu relevantni u okviru SPUŽS teme biodiverziteta.
Klimatske promjene	Očuvanje ljudskog zdravlja, poboljšanje dobrobiti i kvalitete života za sve.	Prioriteti i mjere predstavljeni u ESAP-u nisu relevantni u okviru SPUŽS teme klimatskih promjena.
Kvalitet vazduha	Zaštita kvaliteta vode i osiguranje raspoloživost vodnih resursa i njihove održivosti; Upravljanje životnom sredinom/okolišem: Unaprijeđenje upravljanja životnom sredinom.	Prioriteti i mjere predstavljeni u ESAP-u nisu relevantni u okviru SPUŽS tematske oblasti kvalitet vazduha.
Upravljanje vodama	Upravljanje životnom sredinom/okolišem: Unaprijeđenje upravljanja životnom sredinom.	Prioriteti i mjere predstavljeni u ESAP-u nisu relevantni u okviru SPUŽS tematske oblasti upravljanje vodama
Tlo i geologija	Upravljanje životnom sredinom/okolišem: Unaprijeđenje upravljanja životnom sredinom.	Prioriteti i mjere predstavljeni u ESAP-u nisu relevantni u okviru SPUŽS tematske oblasti tlo i geologija.
Pejzaž	Očuvanje ljudskog zdravlja, poboljšanje dobrobiti i kvalitete života za sve	Prioriteti i mjere predstavljeni u ESAP-u nisu relevantni u okviru

	Upravljanje životnom sredinom/okolišem: Unaprjeđenje upravljanja životnom sredinom.	SPUŽS tematske oblasti pejzaža.
Kulturna baština	Zaštita kvaliteta vode i osiguranje raspoloživostivodnih resursa i njihove održivosti; Upravljanje otpadom: Smanjenje količine otpada i povećanje količine ponovno upotrijebljenih materijala; Očuvanje ljudskog zdravlja, poboljšanje dobrobiti i kvalitete života za sve; Održivo upravljanje resursima: Osiguranje održivog korištenja prirodnih resursa; Upravljanje životnom sredinom/okolišem: Unaprjeđenje upravljanja životnom sredinom.	Prioriteti i mjere predstavljeni uESAP-u nisu relevantni u okviru SPUŽS tematske oblasti kulturna baština.
Stanovništvo i zdravlje ljudi	/	
Društveni i ekonomski aspekt	/	

Međutim, treba napomenuti da se očekivalo da bi trebalo postojati neke praznine, pa čak i sukobi između strateških ciljeva ESAP-a i ciljeva SPUŽS – jedna od funkcija SPUŽS je bila da ih identifikuje i da adresira nedostatke u fazi izrade ESAP-a. ESAP (vidi odjeljak 1.1.2 Interakcije između procesa procjene SPUŽS i ESAP-a). Svaka SPUŽS tematska oblast je provjerena sa svim ciljevima ESAP-a i predloženim mjerama.

5.1.2 Interakcije između procesa SPUŽS i ESAP-a

U procesu izrade ESAP-a i procesa izrade SPUŽS Postojala je bliska saradnja i razmjena informacija.

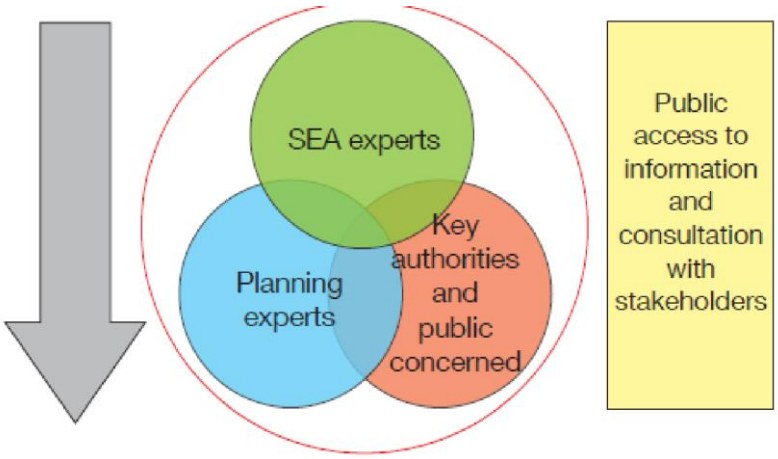

Slika 12. Interakcije između procesa procjene SPUŽS i ESAP-a

SPUŽS je u najvećoj mogućoj mjeri bila integrirana u proces izrade ESAP-a. SPUŽS stručnjaci se smatraju sastavnim dijelom tima za planiranje.

Ključna pitanja za procjenu uticaja na životnu sredinui SPUŽS ciljevi su korišteni prilikom procjene te podijeljena su sa ESAP ekspertima.

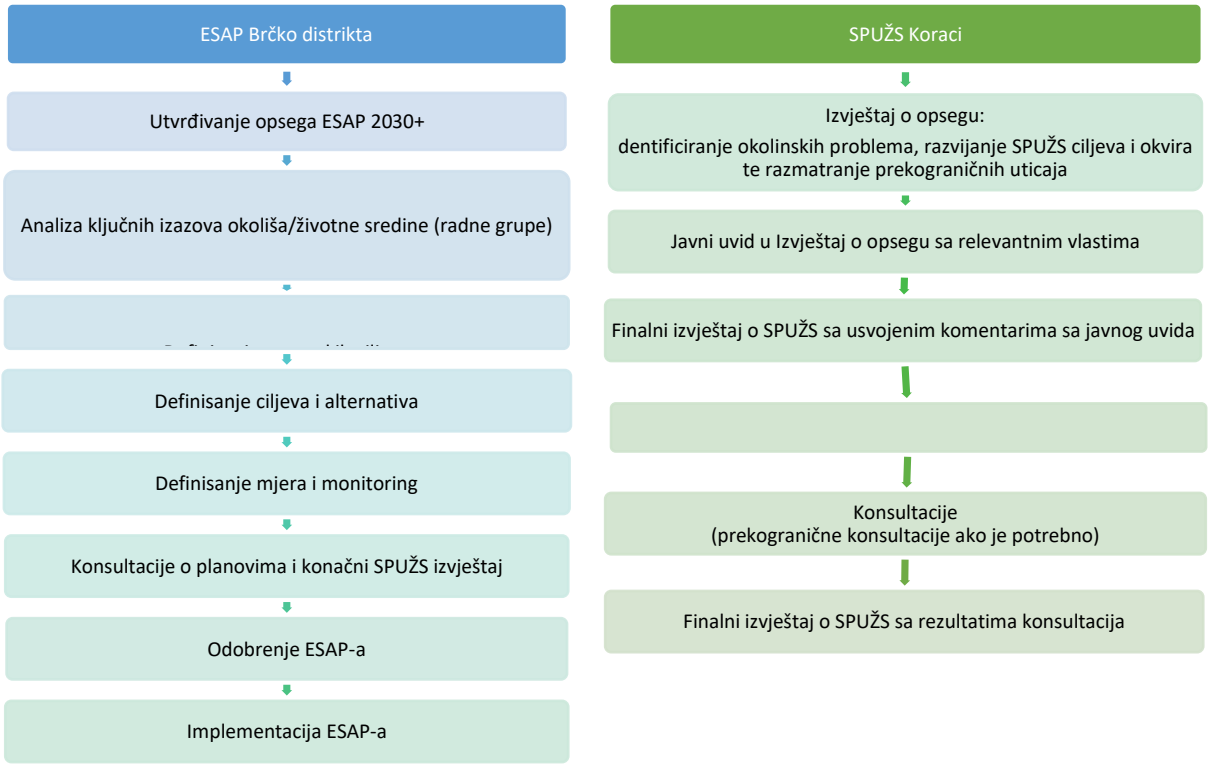

5.2 Procjena uticaja po tematskim oblastima SPUŽS

5.2.1 Biodiverzitet

Procjena vjerovatnih uticaja ciljeva i mjera ESAP Brčko distrikta BIH na biodiverzitet je izvršena u skladu sa metodologijom opisanom u odjeljku 5.1.
Ukupna procjena ESAP mjera i ciljeva je predstavljena u ovom dijelu kao matrice vizualne evaluacije označene bojama. Označavanje bojama predstavlja raspon od značajnih mogućih potencijalnih negativnih efekata u crvenoj do značajnih potencijalnih pozitivnih efekata u tamnozelenoj kao što je prikazano u Tabela 20 i Tabela 21.

Opis i pojašnjenje najznačajnijih mogućih uticaja za svaku mjeru ESAP-a su opisano je u odjeljku 5.1.

SPUŽS tematska područja	SPUŽS ciljevi	Pitanja za procjenu SPUŽS
Biodiverzitet flora i fauna i gljiva	• Izbjeći efekte na biodiverzitet i povećati zaštitu i obnovu biološke raznolikosti i usluga ekosistema. • Svesti uticaj na zaštićena područja Brčko distrikta BiH na najmanju moguću mjeru te doprinijeti zaštiti i obnovi i upravljanju europskim lokalitetima (Natura 2000) i zaštićenim područjima koja su odredili subjekti	• Povećati, održavati i poboljšavati međunarodno i nacionalno određena zaštićena područja (posebno buduća područja mreže Natura 2000 i područja Ramsara)? • Poboljšati pravnu zaštitu vrsta, staništa i zaštićenih područja? • Održavati i obnavljati staništa, vrste i zaštićena područja? • Promicati postavljanje IUCN Redlist ugroženih vrsta za glavne biološke skupine? • Uspostaviti sisteme za praćenje biološke raznolikosti i izvještavanje o njima? • Spriječiti, svesti na najmanju moguću mjeru ili kontrolirati širenje invazivnih stranih vrsta? • Održavati i poboljšavati usluge ekosistema i ekološke mreže na širem području?

U ovom dijelu SPUŽS je prikazana detaljna procjena prioriteta i mjera Strategije zaštite životne sredine Brčko distrikta Bosne i Hercegovine 2022 – 2032 na tematske oblasti Strateške procjene uticaja na životnu sredinu.

Tabela 24. Procjena ESAP prioriteta i mjera na oblast biodiverziteta

Tematska oblast SPUŽS				**Biodiverzitet**	
ESAP tematska oblast	**Strateški cilj**	**Prioritet**	**Mjera**	**Vjerovatni uticaji prioriteta ESAP na biodiverzitet**	**Konzistentnost između mjera ESAP, ciljeva održivosti (ciljevi SPUŽS) i EU acquis-a**
Upravljanje vodama	Strateški cilj 1: Zaštita kvaliteta vode i osiguravanje raspoloživosti vodnih resursa i njihove održivosti	**Prioritet 1.1**. Unapređenje pravnog i institucionalnog okvira za usklađivanje vodnog zakonodavstva u Brčko distriktu BiH sa EU legislativom	**1.1.1. Unapređenje zakonske i podzakonske regulative u Brčko distriktu BiH iz oblasti vodnog zakonodavstva**	↑↑	☺
			1.1.2. Povećanje stepena usklađenosti zakonodavstva Brčko distrikta BiH s pravnom tekovinom EU u oblasti vodnih resursa	↑↑	☺
			1.1.3. Sprovođenje Direktiva EU iz oblasti upravljanja vodama u Brčko distriktu BiH	↑↑	☺
		Prioritet 1.2. Unapređenje strateškog i sistematičnog planiranja upravljanja vodama u Brčko distriktu BiH	**1.2.1. Usvajanje strateških i planskih dokumenata kojima se osigurava integralno upravljanje vodama u Brčko distriktu BiH**	↑↑	☺
			1.2.2. Uspostavljanje vodnog informacionog sistema Brčko distrikta BiH	0	na
			1.2.3. Povećavanje učešća javnosti u procesu donošenja odluka, planiranja i upravljanja u skladu sa zakonskom regulativom	↑↑	☺

		Prioritet 1.3. Sprečavanje pogoršanja i unapređenje statusa vodnih tijela na teritoriji Brčko distrikta BiH u cilju zaštite vodene flore i faune i potreba korisnika	**1.3.1. Unapređenje kvaliteta površinskih i podzemnih voda**	↑↑	☺
			1.3.2. Provođenje monitoringa površinskih i podzemnih voda	↑↑	☺
			1.3.3. Unapređenje efikasnosti vodne inspekcije	↑↑	☺
		Prioritet 1.4. Uspostavljanje održivog i efikasnog korištenja vodnih resursa	**1.4.1. Povećanje pokrivenosti stanovništva javnim vodosnabdijevanjem**	0	na
			1.4.2. Smanjenje količine neprihodovane vode u vodovodnim sistemima	0	na
			1.4.3. Uspostavljanje održivog korištenja vode u industriji i privredi	0	na
		Prioritet 1.5. Smanjenje rizika od ekstremnih hidroloških pojava	**1.5.1. Unapređenje sistema zaštite od ekstremnih hidroloških pojava**	↑↑	☺
		Prioritet 1.6. Osiguravanje finansijske održivosti sektora voda	**1.6.1. Unapređenje sistema finansiranja sektora voda**	0	na
			1.6.2. Jačanje kapaciteta za povlačenje sredstava iz međunarodnih fondova	0	na
Upravljanje otpadom	Strateški cilj 2: Smanjenje količine otpada i povećanje količine ponovno	**Prioritet 2.1.** Unapređenje pravnog i strateškog okvira u oblasti upravljanja otpadom sa EU principima	**2.1.1. Usklađivanje propisa, politika i planskih dokumenata iz oblasti upravljanja otpadom sa obavezama koje proističu iz pravne tekovine Evropske unije i međunarodnih sporazuma**	↑	☺

	upotrijebljenih materijala	**Prioritet 2.2.** Uvođenje različitih ekonomskih i finansijskih instrumenata i mehanizama koji će omogućiti finansijski održivo i po životnu sredinu/okoliš prihvatljivo upravljanje otpadom	**2.2.1. Revizija postojećih i uvođenje dodatnih ekonomskih i finansijskih instrumenta i mehanizama u oblasti upravljanja otpadom**	0	na
		Prioritet 2.3. Uspostavljanje integralnog sistema upravljanja komunalnim otpadom	**2.3.1. Reforma sektora upravljanja komunalnim otpadom**	↑↑	☺
			2.3.2. Nabavka opreme i izgradnja infrastrukture za upravljanje komunalnim otpadom	↑↑	☺
			2.3.3. Program smanjenja količine komunalnog otpada koji se odlaže na deponiju	↑↑	☺
		Prioritet 2.4. Uspostavljanje sistema za upravljanje posebnim kategorijama otpada	**2.4.1. Stvaranje uslova za adekvatno prikupljanje i zbrinjavanje posebnih kategorija otpada**	↑↑	☺
			2.4.2. Jačanje tržišta otpada namijenjenog recikliranju	↑↑	☺
		Prioritet 2.5. Unapređenje sistema evidencije i izvještavanja o otpadu	**2.5.1. Jačanje sistema evidencije i izvještavanja o otpadu**	↑↑	☺
		Prioritet 2.6. Uspostavljanje sistema za upravljanje industrijskim i	**2.6.1. Analiza postojećih i potrebnih kapaciteta za upravljanje industrijskim i opasnim otpadom**	↑↑	☺

		opasnim otpadom			
		Prioritet 2.7. Jačanje svijesti o pravilnom razdvajanju, prikupljanju i odlaganju otpada	**2.7.1. Provođenje savremenih edukativno-informativnih, rodno osjetljivih i kampanja jačanja svijesti**	↑↑	☺
Biodiverzitet i zaštita prirode	Nema interakcije				
Kvalitet vazduha, klimatske promjene i energija	Strateški cilj 4: Unapređenje ublažavanja i prilagođavanje klimatskim promjenama i poboljšanje kvaliteta vazduha	**Prioritet 4.1.** Smanjenje zagađivanja vazduha ključnim zagađujućim materijama na nivoe koji su sigurni za ljudsko zdravlje	**4.1.1. Smanjenje emisija iz velikih postrojenja za sagorijevanje i usklađivanje svih industrijskih postrojenja sa najboljim raspoloživim tehnikama**	↑↑	☺
			4.1.2. Smanjenje zagađivanja vazduha iz lokalnih izvora	↑↑	☺
		Prioritet 4.2. Unapređenje sistema upravljanja kvalitetom vazduha koji podržava donošenje strateških odluka i informiše građane o kvalitetu vazduha	**4.2.1. Unapređenje sistema monitoringa vazduha**	↑↑	☺
			4.2.2. Razvoj sistema izvještavanja prema međunarodnim institucijama i koordinacija unapređenja sistema informisanja građana o kvalitetu vazduha	↑↑	☺
		Prioritet 4.3. Smanjenje uticaja Brčko distrikta BiH na klimatske promjene smanjenjem emisija gasova sa efektom	**4.3.1. Smanjenje uticaja Brčko distrikta BiH na klimatske promjene**	↑↑	☺

		staklene bašte i povećanjem ponora ugljenika			
		Prioritet 4.4. Jačanje otpornosti na uticaje klimatskih promjena	**4.4.1. Izgradnja institucionalnih kapaciteta i znanja za jačanje otpornosti na klimatske promjene**	↑↑	☺
			4.4.2. Izgradnja infrastrukturnih kapaciteta za jačanje otpornosti na klimatske promjene	↑↑	☺
		Prioritet 4.5. Povećanje energetske efikasnosti u krajnjoj potrošnji u svim sektorima uz uvođenje podsticajnih mehanizama	**4.5.1. Kreiranje povoljnog ambijenta za energetsku efikasnost i smanjenje potrošnje finalne energije**	↑↑	☺
			4.5.2. Smanjenje potrošnje primarne energije	↑↑	☺
		Prioritet 4.6. Povećanje udjela obnovljivih izvora energije uz uvođenje pravednog sistema podsticaja	**4.6.1. Kreiranje povoljnog ambijenta za obnovljive izvore energije**	↑	☺/☹
			4.6.2. Povećanje udjela obnovljivih izvora energije u proizvodnji električne energije i u transportu	↑	☺/☹
		Prioritet 4.7. Smanjenje svjetlosnog zagađenja	**4.7. Smanjenje svjetlosnog zagađenja**	0	na

Hemijska bezbjednost i buka	Strateški cilj 5: Očuvanje ljudskog zdravlja, poboljšanje dobrobiti i kvaliteta života za sve	**Prioritet 5.1.** Uspostavljanje zakonodavnog okvira upravljanja hemikalijama u skladu sa potpisanim međunarodnim ugovorima, te pravnom tekovinom EU iz oblasti hemijske bezbjednosti, te usklađen na svim nivoima vlasti u Bosni i Hercegovini	**5.1.1. Uspostavljanje zakonskog osnova za transpoziciju EU zakonodavstva iz oblasti hemijske bezbjednosti**	0	na
			5.1.2. Djelimična transpozicija SEVESO III direktive u zakonodavstvo Brčko distrikta BIH	↑	☺/☹
			5.1.3. Implementacija Montrealskog protokola, Kigali amandmana i djelimična transpozicija Uredbe (EZ) br. 1005/2009 o tvarima koje oštećuju ozonski sloj i Uredbe EZ 517/2014 o određenim fluorisanim gasovima sa efektom staklene bašte	0	na
		Prioritet 5.2. Uspostavljanje održivog sistema upravljanja hemikalijama i implementacije propisa iz pravne tekovine EU u oblasti hemijske bezbjednosti	**5.2.1. Uspostava registracije hemikalija i biocida, te definisanje uslova za obavljanje poslova savjetnika za hemikalije**	↑	☺/☹
			5.2.2. Uspostavljanje Registra postrojenja u kojima su prisutne opasne supstance	↑	☺/☹
			5.2.3. Uspostavljanje sistema izvještavanja po pitanju registracije i servisa rashladne opreme i KGH-uređaja	0	na
		Prioritet 5.3. Unapređenje kapaciteta i kompetencija javnih službi u oblasti hemijske bezbjednosti	**5.3.1. Jačanje tehničkih i kadrovskih kapaciteta Vlade Brčko distrikta BiH**	0	na
			5.3.2. Uspostavljanje sistema prevencije, liječenja i obavještavanja i koordinacije u slučajevima trovanja hemikalijama	0	na

		Prioritet 5.4. Unapređenje znanja korisnika hemikalija i biocida i javnosti u oblasti upravljanja hemikalijama	**5.4.1. Smanjenje nivoa učestalosti oboljenja ili smrti zbog trovanja uslijed neadekvatnog rukovanja hemijskim proizvodima**	0	na
			5.4.2. Uspostavljanje inspekcijskog nadzora u oblasti upravljanja hemikalijama i biocidima	↑↑	☺
		Prioritet 5.5. Uspostavljanje zakonodavnog okvira i jasnih institucionalnih nadležnosti kojim se reguliše pravna tekovina EU iz oblasti buke u životnoj sredini	**5.5.1. Uspostavljanje zakonodavnog okvira i institucionalne nadležnosti o procjeni i upravljanju bukom i emisiji buke u životnu sredinu uzrokovane opremom za upotrebu na otvorenom, prema zahtjevima Direktiva 2002/49/EZ i 2000/14/EZ**	↑	☺/☹
		Prioritet 5.6. Unapređenje strateškog planiranja i monitoringa buke u oblasti životne sredine	**5.6.1. Izrada karata buke i akcionih planova upravljanja bukom**	↑	☺/☹
		Prioritet 5.7. Unapređenje znanja javnosti o negativnim uticajima buke, upravljanju bukom u životnoj sredini, te njihovoj	**5.7.1. Uspostavljanje mehanizama i načina informisanja javnosti o buci i njenim efektima naročito u zonama sa povećanim nivoima buke**	↑	☺/☹

		ulozi u postupku odlučivanja			
		Prioritet 5.8. Unapređenje kapaciteta i kompetencija javnih službenika u oblasti upravljanja bukom	**5.8.1. Uspostavljanje mehanizama i načina informisanja javnosti o buci i njenim efektima naročito u zonama sa povećanim nivoima buke**	↑	☺/☹
Održivo upravljanje resursima	Strateški cilj 6: Održivo upravljanje prirodnim resursima	**Prioritet 6.1.** Unapređenje strateškog, zakonskog i institucionalnog okvira za održivo upravljanje šumama i šumskim resursima u Brčko distriktu BiH, adekvatno vrednovanje šumskih resursa, kao i integraciju rodno osjetljive problematike klimatskih promjena	**6.1.1. Unapređenje pravnog i institucionalnog okvira za održivo upravljanje šumama**	↑↑	☺
			6.1.2. Povećanje prohodnosti šuma, kapacitiranje šumskih gazdinstava za rano oktrivanje i sprečavanje požara. Smanjenje broja požara i opožarene površine u šumama za 50% do 2026. godine u odnosu na sadašnje stanje	↑↑	☺
			6.1.3. Povećanje površine i produktivnosti visokih šuma	↑↑	☺
			6.1.4 Uspostavljanje informacionog sistema o šumama Brčko distrikta BiH	↑↑	☺
		Prioritet 6.2.: Unapređenje strateškog, zakonskog i institucionalnog okvira za održivo korištenje ljekovitog, jestivog i	**6.2.1. Unapređenje pravnog i institucionalnog okvira za održivo upravljanje ostalim šumskim proizvodima**	↑↑	☺

		aromatičnog bilja i drugih ostalih šumskih proizvoda			
		Prioritet 6.3. Unapređenje zakonskog, strateškog i institucionalnog okvira za održivo upravljanje lovnom divljači u Brčko distriktu BiH	**6.3.1. Uspostavljanje usklađenog institucionalnog, regulatornog i planskog okvira za uspostavu lovišta, upravljanje populacijom i održivo upravljanje lovnom divljači**	↑↑	☺
			6.3.2. Uspostavljanje informacionog sistema u sektoru lovstva Brčko distrikta BiH	↑↑	☺
		Prioritet 6.4. Unapređenje zakonskog, strateškog i institucionalnog okvira kako bi se ribljim fondom Brčko distrikta BiH upravljalo na održiv način	**6.4.1. Unapređenje zakonskog okvira za održivi razvoj sektora ribarstva, koji će biti harmonizovan s pravnom tekovinom EU i omogućavanje održivog korištenja i upravljanja ribljim fondom Brčko distrikta BiH**	↑↑	☺
			6.4.2. Uspostavljanje informacionog sistema o ribarstvu Brčko distrikta BiH	↑↑	☺
		Prioritet 6.5. Uspostavljanje integralnog i održivog upravljanja zemljišnim resursima	**6.5.1. Stvaranje zakonskog i institucionalnog okvira za integralnu zaštitu zemljišta, usvajanje metoda, mjerenja i indikatora za održivo upravljanje zemljištem, dostizanje neutralnosti degradacije zemljišta do 2030. godine**	↑	☺/☹
			6.5.2. Demineriranje zemljišta	↑	☺/☹

		Prioritet 6.6. Jačanje kapaciteta čuvarskih službi iz oblasti šumarstva, lovstva, ribolova	**6.6.1. Unapređenje čuvarskih službi da budu modernizovane, mobilne i kapacitirane (moderne tehnologije i ljudstvo) za efikasno obavljanje čuvarskog nadzora nad prirodnim resursima. Uspostavljanje efikasnog sistema za smanjenje nelegalnih aktivnosti u sektoru šumarstva, lovstva i ribarstva za 30%**	↑	☺/☹
		Prioritet 6.7. Uspostavljanje sistema održivog i odgovornog istraživanja, eksploatacije i upravljanja mineralnim sirovinama	**6.7.1. Uspostavljanje okvira za održivu upotrebu i eksploataciju mineralnih sirovina do 2030. godine**	↑	☺/☹
Upravljanje životnom sredinom	Strateški cilj 7: Unaprijeđenje upravljanja životnom sredinom	**Prioritet 7.1.** Unapređenje pravnog okvira za zaštitu životne sredine u Brčko distriktu BiH koji će biti potpunosti harmonizovan sa pravnom tekovinom EU i međunarodnim sporazumima	**7.1.1. Donošenje ključnih propisa za zaštitu životne sredine u Brčko distriktu BiH**	↑↑	☺
			7.1.2. Unapređenje harmonizacije pravnog okvira za životnu sredinu u Brčko distriktu BiH s pravnom tekovinom EU	↑↑	☺
		Prioritet 7.2. Osiguravanje efikasne provedbe usvojenih propisa i preuzetih međunarodnih obaveza	**7.2.1. Doprinos provođenju međunarodnih sporazuma u BiH**	↑↑	☺
			7.2.2. Intenziviranje provođenja strateške procjene uticaja na životnu sredinu (SPUŽS) u Brčko distriktu BiH	↑↑	☺

			7.2.3. Omogućavanje izdavanja integrisanih dozvola za životnu sredinu	↑↑	☺
			7.2.4. Priprema Tehničkih uputstava za najbolje raspoložive tehnike (NRT)	↑↑	☺
		Prioritet 7.3. Postizanje visokog nivoa kapaciteta i međusobne koordinacije institucija	**7.3.1. Povećan broj zaposlenih na poslovima povezanim sa zaštitom životne sredine u institucijama Brčko distrikta BiH**	↑	☺/☹
		Prioritet 7.4. Osiguravanje visokog nivoa svijesti javnosti o važnosti očuvanja životne sredine i veći stepen uključenosti javnosti u proces donošenja odluka	**7.4.1. Osiguravanje javno dostupnih, kompletnih i ažurnih informacija o životnoj sredini**	↑	☺/☹
			7.4.2. Razvijanje svijesti građana o važnosti očuvanja životne sredine	↑↑	☺
			7.4.3. Kvalitetnije učešće građana i organizacija civilnog društva u procesima odlučivanja o životnoj sredini	↑↑	☺
		Prioritet 7.5. Uspostavljanje efikasnog i transparentnog sistema prikupljanja, razmjene, validacije i izvještavanja podataka o životnoj sredini u Brčko distriktu BiH	**7.5.1. Uspostava cjelovitog informacionog sistema o životnoj sredini**	↑↑	☺
			7.5.2. Unapređenje statistike o životnoj sredini	↑↑	☺
			7.5.3. Uspostava funkcionalnog sistema razmjene prostornih podataka u Brčko distriktu BiH	↑↑	☺
			7.5.4. Uspostava funkcionalnog PRTR registra u Brčko distriktu BiH	↑↑	☺
			7.5. Uspostavljanje efikasnog i transparentnog sistema prikupljanja, razmjene, validacije i izvještavanja podataka o životnoj sredini u Brčko distriktu BiH	↑↑	☺

		Prioritet 7.6. Postizanje visokog nivoa međusektorske i intersektorske integracije javnih politika	**7.6.1. Integracija zahtjeva životne sredine u sektorske politike i propise**	↑↑	☺
			7.6.2. Integracija principa rodne ravnopravnosti, socijalne jednakosti i siromaštva u politike zaštite životne sredine	0	na
			7.6.3. Kreiranje modela za tranziciju ka cirkularnoj ekonomiji	↑↑	☺
		Prioritet 7.7. Usaglašavanje i stavljanje u primjenu efikasnih ekonomskih instrumenata vezanih za zaštitu životne sredine	**7.7.1. Poboljšanje institucionalnog i pravnog okvira za finansiranje projekata zaštite životne sredine**	↑↑	☺
		Prioritet 7.8. Uspostavljanje sistema za strateško donošenje odluka, ulaganja i praćenje efekata u obrazovanju, istraživanju i inovacijama u životnoj sredini	**7.8.1. Unapređenje obrazovnih programa, istraživanja i inovacija u oblasti životne sredine**	↑↑	☺

Očekuje se da će implementacija ESAP prioriteta 1.1., 1.2., 1.3. and 1.5 te pripadajućih mjera imati pozitivan uticaj na Biodiverzitet, sa izuzetkom mjere 1.2.2. Uspostavljanje vodnog informacionog sistema Brčko distrikta BiH za koju se smatra da neće imati mjerljiv uticaj na biodiverzitet. Također se smatra da implementacija ESAP prioriteta 1.4. i 1.6. iz oblasti vodnih resursa neće bitno uticati tj. očekuje se da implementacija pomenutih prioriteta i pripadajućih mjera neće imati ni pozitivan ni negativan uticaj na ESAP oblast Biodiverzitet.

Očekuje se da će utvrđeni ESAP prioriteti iz oblasti upravljanja otpadom imati pozitivne i potencijalno pozitivne efekte na biodiverzitet, izuzev prioriteta 2.2. za koji se procjenjuje da nema interakciju na stratešku oblast biodiverzitet. Implementacija mjera 2.1.1. do 2.7.1. (izuzev mjere 2.2.1.) može dovesti do pozitivnih efekata i promjena u oblasti biodiverziteta, a naročito smanjenja negativnih uticaja od neadekvatnog upravljanja otpadom na zaštićena područja, vrste i staništa, te usluge ekosistema.

ESAP prioriteti definisani iz oblasti biodiverzitet će imati pozitivan efekat na oblast biodiverzitet putem direktne ili indirektne realizacije. Prioriteti ESAP definisani iz oblasti bidiverziteta će imati pozitivan ili potencijalno pozitivan efekat na oblast upravljanje resursima putem direktne ili indirektne realizacije. Potencijalno pozitivni efekti su prioriteti 6.5., 6.6. i 6.7.

Kod implementacije ESAP prioriteta 4.1, 4.2, 4.3, 4.4, 4.5 iz oblasti vazduh, klima, energija, može se očekivati pozitivan uticaj na biodiverzitet jer su to mjere smanjenja emisija u vazduh iz različitih izvora. Smanjenje emisija u vazduh dovodi i do direktnog i/ili indirektnog smanjenja djelovanja zagađujućih materija na biodiverzitet (npr. smanjenje potencijala za nastanak kiselih kiša). Također, razvojem sistema monitoringa može se posmatrati uticaj emisija u vazduh na cjelokupnu životnu sredinu (kroz propisane granične vrijednosti emisije (GVE)), te se može reagovati u realnom vremenu da se taj uticaj smanji. S druge strane implementacije ESAP prioriteta 4.6, odnosno povećanje korištenja obnovljivih izvora energije može uticati na smanjenje potrošnje fosilnih goriva, odnosno smanjenje emisija u vazduh, ali može u nekim slučajevima dovesti i do djelimične degradacije biodiverziteta (npr. izgradnja malih hidroelektrana dovodi do eventualnih degradacija biodiverziteta na mikrolokacijama hidroelektrana, izgradnja vjetroelektrana može ugroziti staništa ptica i šišmiša na datim lokacijama, korištenje proizvodnje velikih količina biomase, bez pošumnjavanja, može dovesti do neplanskih sječa šume itd.). Takva djelovanja se mogu značajno smanjiti pravilnim implementacijama mjera zaštite životne sredine i planiranja korištenja obnovljivih izvora energije, što ipak može dovesti do povoljnog uticaja na biodiverzitet gledajući na cjelokupno područje Brčko Distrikta BiH.

Prioriteti ESAP definisani za oblast hemijske sigurnosti i buke će imati potencijalno pozitivan ili pozitivan efekat na biodiverzitet. Po implementaciji mjera, može doći i do interakcije na biodiverzitet, naročito ako se efektivno provedu mjere koje se odnose na unaprijeđenu koordinaciju, suradnja i sinergijski pristup nadležnih institucija u oblasti zaštite životne sredine i zdravstva, što je definisano kao trenutni veliki nedostatak. Drugi priorite i mjera, čija provedba može doprinijeti pozitivnim efektima je prioritet 5.4., koja se odnosi na unapređenje znanja korisnika hemikalija i biocida i javnosti u oblasti upravljanja hemikalijama. Također, podizanje javne svijesti o rizicima koji proizlazi iz upotrebe hemikalija, obzirom da je trenutno svijest o hemikalijama na niskom nivou, a samim tim se generira i opasni otpad koji nastaje upotrebom hemikalija i završava u životnoj sredinu, te implementacija mjere može imati značajne učinke na biodiverzitet generalno.

Definisani ESAP prioriteti iz oblasti upravljanja životnoom sredinom će imati pozitivan i potencijalno pozitivan efekat. Definisani prioriteti i mjere iz ESAP oblasti Upravljanje životnom sredinom usklađeni su sa procesom usklađivanja i primjenom politika i propisa sa pravnom stečevinom EU. ESAP mjera 7.6.2. nema interakciju na stratešku oblast biodiverzitet.

5.2.2 Klimatske promjene

Procjena vjerovatnih uticaja ESAP Brčko distrikta BIH ciljeva i mjera na klimatske promjene je izvršena u skladu sa metodologijom opisanom u odjeljku 5.1.
Ukupna procjena ESAP mjera i ciljeva je predstavljena u ovom dijelu kao matrice vizualne evaluacije označene bojama. Označavanje bojama predstavlja raspon od značajnih mogućih potencijalnih negativnih efekata u crvenoj do značajnih potencijalnih pozitivnih efekata u tamnozelenoj kao što je prikazano u Tabela 20 i Tabela 21.

Tematska područja SPUŽS	SPUŽS ciljevi	Pitanja za procjenu SPUŽS
Klimatske promjene	● Smanjenje emisija stakleničkih gasova u skladu s nacionalnim i međunarodnim sporazumima. ● Promicanje tehnologija s nultom stopom emisija ugljika i obnovljivih izvora energije. ● Prilagoditi se efektima klimatskih promjena u svim socioekonomskim sektorima, uključujući poljoprivredne i sigurnosne rizike koje predstavljaju klimatska dešavanja kao što su poplave i suše.	● Podupirati sve socioekonomske sektore u smanjenju apsolutnih emisija stakleničkih gasova? ● Maksimizirati energetsku efikasnost? ● Smanjiti emisije stakleničkih gasova, a posebno ugljik dioksida smanjenjem potrošnje energije? ● Uključiti ugradnju tehnologija s nultim i niskim emisijama ugljika? ● Uključiti tehnologije obnovljive energije? ● Uključiti sisteme za povrat energije? ● Podupirati upravljanje zemljištem i šumarske prakse kojima se štiti i hvata ugljik, posebno od osjetljivih ekosistema kao što su tresetišta i travnjaci? ● Smanjiti upotrebu hemijskih emisija nitrogena i amonijaka za smanjenje emisija stakleničkih gasova? ● Uticaj na rizik od poplava za druge ljude i imovinu? ● Promicati i uključivati mjere prilagodbe klimatskim promjenama? ● Uključiti mjere za efikasno korištenje vodnih resursa i potrošnje? ● Uključiti mjere za otpornost ekosistema na klimatske događaje, kao što su požari, suše i štetočine?

Tabela 25. Procjena ESAP prioriteta i mjera na oblast klimatske promjene

Tematska oblast SPUŽS				Klimatske promjene	
ESAP tematske oblasti	**Strateški cilj**	**Prioritet**	**Mjera**	**Vjerovatni uticaji ESAP prioriteta na klimatske promjene**	**Konzistentnost između ESAP mjera i ciljeva održivosti (SPUŽS ciljevi) i EU acquis-a**
Upravljanje vodama	Strateški cilj 1: Zaštita kvaliteta vode i osiguravanje raspoloživosti vodnih resursa i njihove održivosti	**Prioritet 1.1**. Unapređenje pravnog i institucionalnog okvira za usklađivanje vodnog zakonodavstva u Brčko distriktu BiH sa EU legislativom	**1.1.1. Unapređenje zakonske i podzakonske regulative u Brčko distriktu BiH iz oblasti vodnog zakonodavstva**	↑↑	☺
			1.1.2. Povećanje stepena usklađenosti zakonodavstva Brčko distrikta BiH s pravnom tekovinom EU u oblasti vodnih resursa	↑↑	☺
			1.1.3. Sprovođenje Direktiva EU iz oblasti upravljanja vodama u Brčko distriktu BiH	↑↑	☺
		Prioritet 1.2. Unapređenje strateškog i sistematičnog planiranja upravljanja vodama u Brčko distriktu BiH	**1.2.1. Usvajanje strateških i planskih dokumenata kojima se osigurava integralno upravljanje vodama u Brčko distriktu BiH**	↑↑	☺
			1.2.2. Uspostavljanje vodnog informacionog sistema Brčko distrikta BiH	↑↑	☺
			1.2.3. Povećavanje učešća javnosti u procesu donošenja odluka, planiranja i upravljanja u skladu sa zakonskom regulativom	↑↑	☺
		Prioritet 1.3. Sprečavanje pogoršanja i unapređenje statusa vodnih tijela na teritoriji Brčko distrikta BiH u cilju zaštite vodene flore i	**1.3.1. Unapređenje kvaliteta površinskih i podzemnih voda**	**0**	**na**
			1.3.2. Provođenje monitoringa površinskih i podzemnih voda	**0**	**na**

		faune i potreba korisnika	**1.3.3. Unapređenje efikasnosti vodne inspekcije**	**0**	**na**
		Prioritet 1.4. Uspostavljanje održivog i efikasnog korištenja vodnih resursa	**1.4.1. Povećanje pokrivenosti stanovništva javnim vodosnabdijevanjem**	**0**	**na**
			1.4.2. Smanjenje količine neprihodovane vode u vodovodnim sistemima	↑	☺/☹
			1.4.3. Uspostavljanje održivog korištenja vode u industriji i privredi	↑	☺/☹
		Prioritet 1.5. Smanjenje rizika od ekstremnih hidroloških pojava	**1.5.1. Unapređenje sistema zaštite od ekstremnih hidroloških pojava**	↑↑	☺
		Prioritet 1.6. Osiguravanje finansijske održivosti sektora voda	**1.6.1. Unapređenje sistema finansiranja sektora voda**	**0**	**na**
			1.6.2. Jačanje kapaciteta za povlačenje sredstava iz međunarodnih fondova	**0**	**na**
Upravljanje otpadom	Strateški cilj 2: Smanjenje količine otpada i povećanje količine ponovno upotrijebljenih materijala	**Prioritet 2.1.** Unapređenje pravnog i strateškog okvira u oblasti upravljanja otpadom sa EU principima	**2.1.1. Usklađivanje propisa, politika i planskih dokumenata iz oblasti upravljanja otpadom sa obavezama koje proističu iz pravne tekovine Evropske unije i međunarodnih sporazuma**	↑↑	☺
		Prioritet 2.2. Uvođenje različitih ekonomskih i finansijskih instrumenata i mehanizama koji će omogućiti finansijski održivo i po životnu sredinu/okoliš prihvatljivo upravljanje otpadom	**2.2.1. Revizija postojećih i uvođenje dodatnih ekonomskih i finansijskih instrumenta i mehanizama u oblasti upravljanja otpadom**	↑↑	☺
		Prioritet 2.3. Uspostavljanje integralnog sistema	**2.3.1. Reforma sektora upravljanja komunalnim otpadom**	↑↑	☺

		upravljanja komunalnim otpadom	**2.3.2. Nabavka opreme i izgradnja infrastrukture za upravljanje komunalnim otpadom**	↑↑	☺
			2.3.3. Program smanjenja količine komunalnog otpada koji se odlaže na deponiju	↑↑	☺
		Prioritet 2.4. Uspostavljanje sistema za upravljanje posebnim kategorijama otpada	**2.4.1. Stvaranje uslova za adekvatno prikupljanje i zbrinjavanje posebnih kategorija otpada**	↑↑	☺
			2.4.2. Jačanje tržišta otpada namijenjenog recikliranju	↑↑	☺
		Prioritet 2.5. Unapređenje sistema evidencije i izvještavanja o otpadu	**2.5.1. Jačanje sistema evidencije i izvještavanja o otpadu**	↑↑	☺
		Prioritet 2.6. Uspostavljanje sistema za upravljanje industrijskim i opasnim otpadom	**2.6.1. Analiza postojećih i potrebnih kapaciteta za upravljanje industrijskim i opasnim otpadom**	↑↑	☺
		Prioritet 2.7. Jačanje svijesti o pravilnom razdvajanju, prikupljanju i odlaganju otpada	**2.7.1. Provođenje savremenih edukativno-informativnih, rodno osjetljivih i kampanja jačanja svijesti**	↑↑	☺
Biodiverzitet i zaštita prirode	Strateški cilj 3: Očuvanje biološke i pejzažne raznolikosti	**Prioritet 3.1.** Unapređenje pravnog okvira za biodiverzitet i očuvanje prirode kroz usklađivanje zakonodavstva sa pravnom tekovinom EU i međunarodnim sporazumima	**3.1.1. Usklađivanje pravnog okvira za biodiverzitet i očuvanje prirode sa pravnom tekovinom EU, te koordinacije provedbe/primjene međunarodnih sporazuma i konvencija**	↑	☺/☹

		Prioritet 3.2. Jačanje institucija nadležnih za provođenje propisa i aktivnosti u zaštiti prirode	**3.2.1. Uspostavljanje Odsjeka za zaštitu prirode**	↑	☺/☹
		Prioritet 3.3. Uspostavljanje i unapređivanje kapaciteta za zaštitu, praćenje stanja i izvještavanje o biodiverzitetu i očuvanju prirode	**3.3.1. Izgradnja sistema redovnog monitoringa stanja biodiverziteta i aktivnosti na zaštiti prirode**	↑	☺/☹
			3.3.2. Obezbjeđivanje materijalne podrške nevladinim organizacijama registrovanim za praćenje stanja biološke raznolikosti	↑	☺/☹
			3.3.3. Uspostavljanje informacionog sistema za zaštitu prirode	↑	☺/☹
			3.3.4. Izgradnja ljudskih i tehničkih kapaciteta za zaštitu prirode u zaštićenim područjima i područjima Plana Natura 2000, u skladu sa prioritetnim ciljevima NBSAP-a	↑	☺/☹
			3.3.5. Unapređenje službe za inspekcijski nadzor u provođenju Zakona o zaštiti prirode	↑	☺/☹
		Prioritet 3.4. Izvršavanje inventarizacije biodiverziteta na ekosistemskom, specijskom i genetičkom nivou, te omogućavanje javne dostupnosti i	**3.4.1. Inventarizacija flore, faune, fungije, genetičkog diverziteta i ugroženih vrsta**	↑	☺/☹
			3.4.2. Priprema karte staništa	↑	☺/☹

		korištenja podataka o biodiverzitetu	**3.4.3. Popisivanje migratornih afričko-azijskih vrsta ptica na područjima od posebnog značaja na njihovim migratornim putevima**	↑	☺/☹
			3.4.4. Usvajanje Liste invazivnih vrsta sa akcionim planom djelovanja	↑	☺/☹
			3.4.5. Revizija liste invazivnih vrsta	↑	☺/☹
		Prioritet 3.5. Prostorno povezivanje ekološki značajnih područja u ekološku mrežu na površini 17% teritorije Brčko distrikta BiH	**3.5.1. Provođenje javne kampanje promocije ekološke mreže (mreže Područja od interesa za Zajednicu)**	↑	☺/☹
			3.5.2. Provođenje konsultativnog procesa sa zajednicama lokalne samouprave i interesnim stranama u svim područjima Plana za ekološku mrežu	↑	☺/☹
			3.5.3 Uspostavljanje ekološke mreže (mreže Područja od interesa za Zajednicu)	↑	☺/☹
			3.5.4. Uspostavljanje zaštićenih područja	↑	☺/☹
		Prioritet 3.6. Unapređenje međusektorske saradnje i političke podrške u Brčko distriktu BiH za integraciju zaštite biodiverziteta u sektorske politike i zakonodavstvo	**3.6.1. Obezbjeđivanje političke podrške za implementaciju post 2020 NBSAP-a**	↑	☺/☹
			3.6.2. Integrisanje zaštite i održive upotrebe biodiverziteta u sve sektorske politike	↑	☺/☹

		Prioritet 3.7. Jačanje naučno utemeljenog odlučivanja o biodiverzitetu/prirodi kroz dijalog naučne zajednice i donosilaca odluka	**3.7.1. Primjenjivanje zaključaka, poruka i scenarija multidisciplinarnih analiza o stanju prirode i najnovijih relevantnih naučnih podataka u donošenju odluka koje imaju uticaja na stanje biološke raznolikosti**	↑	☺/☹
			3.7.2. Uspostavljanje dijaloga između naučne zajednice i donosilaca odluka o stanju prirode i procesima upravljanja biodiverzitetom i koristima od prirode	↑	☺/☹
		Prioritet 3.8. Razvijanje ekološke svijesti o biodiverzitetu, očuvanju prirode i ekosistemskim uslugama	**3.8.1. Razvoj efikasne mreže nevladinih organizacija koje prate stanje biološke raznolikosti, aktivno učestvuju u donošenju odluka i promovišu održivi razvoj**	↑	☺/☹
			3.8.2. Obezbjeđivanje materijalne podrške za edukaciju nastavnog kadra na svim nivoima obrazovanja u oblasti zaštite biološke raznolikosti i održivog upravljanja koristima od prirode	↑	☺/☹
			3.8.3. Unapređenje stanja javne svijesti o biološkoj raznolikosti i ekosistemskim servisma uzimajući u obzir različite starosne, polne, ekonomske i obrazovne grupe	↑	☺/☹
		Prioritet 3.9. Mobilizovanje domaćih i međunarodnih finansijskih sredstava za biodiverzitet	**3.9.1. Obezbjeđivanje fonda za: (a) razvoj kapaciteta institucionalnog okvira, (b) poduzimanje pripreme karte staništa, (c) preduzimanje inventure i praćenja stanja flore, faune, fungije i genetičkih resursa, (d) efikasnu implementaciju globalnih ciljeva za biodiverzitet i implementaciju obaveza po međunarodnim sporazumima, uključujući uspostavu ekološke mreže, (e) razvoj naučno-političkog dijaloga, (f) povećanje ekološke svijesti**	↑	☺/☹

Kvalitet vazduha, klimatske promjene i energija	Nema interakcije				
Hemikalijska bezbjednost i buka	Strateški cilj 5: Očuvanje ljudskog zdravlja, poboljšanje dobrobiti i kvaliteta života za sve	**Prioritet 5.1.** Uspostavljanje zakonodavnog okvira upravljanja hemikalijama u skladu sa potpisanim međunarodnim ugovorima, te pravnom tekovinom EU iz oblasti hemijske bezbjednosti, te usklađen na svim nivoima vlasti u Bosni i Hercegovini	**5.1.1. Uspostavljanje zakonskog osnova za transpoziciju EU zakonodavstva iz oblasti hemijske bezbjednosti**	**0**	**na**
			5.1.2. Djelimična transpozicija SEVESO III direktive u zakonodavstvo Brčko distrikta BIH	**0**	**na**
			5.1.3. Implementacija Montrealskog protokola, Kigali amandmana i djelimična transpozicija Uredbe (EZ) br. 1005/2009 o tvarima koje oštećuju ozonski sloj i Uredbe EZ 517/2014 o određenim fluorisanim gasovima sa efektom staklene bašte	**0**	**na**
		Prioritet 5.2. Uspostavljanje održivog sistema upravljanja hemikalijama i implementacije propisa iz pravne tekovine EU u oblasti hemijske bezbjednosti	**5.2.1. Uspostava registracije hemikalija i biocida, te definisanje uslova za obavljanje poslova savjetnika za hemikalije**	**0**	**na**
			5.2.2. Uspostavljanje Registra postrojenja u kojima su prisutne opasne supstance	**0**	**na**

			5.2.3. Uspostavljanje sistema izvještavanja po pitanju registracije i servisa rashladne opreme i KGH-uređaja	**0**	**na**
		Prioritet 5.3. Unapređenje kapaciteta i kompetencija javnih službi u oblasti hemijske bezbjednosti	**5.3.1. Jačanje tehničkih i kadrovskih kapaciteta Vlade Brčko distrikta BiH**	**0**	**na**
			5.3.2. Uspostavljanje sistema prevencije, liječenja i obavještavanja i koordinacije u slučajevima trovanja hemikalijama	**0**	**na**
		Prioritet 5.4. Unapređenje znanja korisnika hemikalija i biocida i javnosti u oblasti upravljanja hemikalijama	**5.4.1. Smanjenje nivoa učestalosti oboljenja ili smrti zbog trovanja uslijed neadekvatnog rukovanja hemijskim proizvodima**	**0**	**na**
			5.4.2. Uspostavljanje inspekcijskog nadzora u oblasti upravljanja hemikalijama i biocidima	**0**	**na**
		Prioritet 5.5. Uspostavljanje zakonodavnog okvira i jasnih institucionalnih nadležnosti kojim se reguliše pravna tekovina EU iz oblasti buke u životnoj sredini	**5.5.1. Uspostavljanje zakonodavnog okvira i institucionalne nadležnosti o procjeni i upravljanju bukom i emisiji buke u životnu sredinu uzrokovane opremom za upotrebu na otvorenom, prema zahtjevima Direktiva 2002/49/EZ i 2000/14/EZ**	**0**	**na**
		Prioritet 5.6. Unapređenje strateškog planiranja i monitoringa buke u oblasti životne sredine	**5.6.1. Izrada karata buke i akcionih planova upravljanja bukom**	**0**	**na**

		Prioritet 5.7. Unapređenje znanja javnosti o negativnim uticajima buke, upravljanju bukom u životnoj sredini, te njihovoj ulozi u postupku odlučivanja	**5.7.1. Uspostavljanje mehanizama i načina informisanja javnosti o buci i njenim efektima naročito u zonama sa povećanim nivoima buke**	**0**	**na**
		Prioritet 5.8. Unapređenje kapaciteta i kompetencija javnih službenika u oblasti upravljanja bukom	**5.8.1. Uspostavljanje mehanizama i načina informisanja javnosti o buci i njenim efektima naročito u zonama sa povećanim nivoima buke**	**0**	**na**
Održivo upravljanje resursima	Strateški cilj 6: Održivo upravljanje prirodnim resursima	**Prioritet 6.1.** Unapređenje strateškog, zakonskog i institucionalnog okvira za održivo upravljanje šumama i šumskim resursima u Brčko distriktu BiH, adekvatno vrednovanje šumskih resursa, kao i integraciju rodno osjetljive problematike klimatskih promjena	**6.1.1. Unapređenje pravnog i institucionalnog okvira za održivo upravljanje šumama**	↑↑	☺
			6.1.2. Povećanje prohodnosti šuma, kapacitiranje šumskih gazdinstava za rano oktrivanje i sprečavanje požara. Smanjenje broja požara i opožarene površine u šumama za 50% do 2026. godine u odnosu na sadašnje stanje	↑↑	☺
			6.1.3. Povećanje površine i produktivnosti visokih šuma	↑↑	☺
			6.1.4 Uspostavljanje informacionog sistema o šumama Brčko distrikta BiH	↑↑	☺
		Prioritet 6.2.: Unapređenje strateškog, zakonskog i institucionalnog okvira za održivo korištenje ljekovitog, jestivog i aromatičnog bilja i drugih ostalih šumskih proizvoda	**6.2.1. Unapređenje pravnog i institucionalnog okvira za održivo upravljanje ostalim šumskim proizvodima**	↑	☺/☹

		Prioritet 6.3. Unapređenje zakonskog, strateškog i institucionalnog okvira za održivo upravljanje lovnom divljači u Brčko distriktu BiH	**6.3.1. Uspostavljanje usklađenog institucionalnog, regulatornog i planskog okvira za uspostavu lovišta, upravljanje populacijom i održivo upravljanje lovnom divljači**	**0**	😐
			6.3.2. Uspostavljanje informacionog sistema u sektoru lovstva Brčko distrikta BiH	**0**	😐
		Prioritet 6.4. Unapređenje zakonskog, strateškog i institucionalnog okvira kako bi se ribljim fondom Brčko distrikta BiH upravljalo na održiv način	**6.4.1. Unapređenje zakonskog okvira za održivi razvoj sektora ribarstva, koji će biti harmonizovan s pravnom tekovinom EU i omogućavanje održivog korištenja i upravljanja ribljim fondom Brčko distrikta BiH**	**0**	😐
			6.4.2. Uspostavljanje informacionog sistema o ribarstvu Brčko distrikta BiH	**0**	😐
		Prioritet 6.5. Uspostavljanje integralnog i održivog upravljanja zemljišnim resursima	**6.5.1. Stvaranje zakonskog i institucionalnog okvira za integralnu zaštitu zemljišta, usvajanje metoda, mjerenja i indikatora za održivo upravljanje zemljištem, dostizanje neutralnosti degradacije zemljišta do 2030. godine**	**0**	😐
			6.5.2. Deminiranje zemljišta	**0**	😐
		Prioritet 6.6. Jačanje kapaciteta čuvarskih službi iz oblasti šumarstva, lovstva, ribolova	**6.6.1. Unapređenje čuvarskih službi da budu modernizovane, mobilne i kapacitirane (moderne tehnologije i ljudstvo) za efikasno obavljanje čuvarskog nadzora nad prirodnim resursima. Uspostavljanje efikasnog sistema za smanjenje nelegalnih aktivnosti u sektoru šumarstva, lovstva i ribarstva za 30%**	**0**	😐

		Prioritet 6.7. Uspostavljanje sistema održivog i odgovornog istraživanja, eksploatacije i upravljanja mineralnim sirovinama	**6.7.1. Uspostavljanje okvira za održivu upotrebu i eksploataciju mineralnih sirovina do 2030. godine**	**0**	😐
Upravljanje životnom sredinom	Strateški cilj 7: Unaprijeđenje upravljanja životnom sredinom	**Prioritet 7.1.** Unapređenje pravnog okvira za zaštitu životne sredine u Brčko distriktu BiH koji će biti potpunosti harmonizovan sa pravnom tekovinom EU i međunarodnim sporazumima	**7.1.1. Donošenje ključnih propisa za zaštitu životne sredine u Brčko distriktu BiH**	↑	☺/☹
			7.1.2. Unapređenje harmonizacije pravnog okvira za životnu sredinu u Brčko distriktu BiH s pravnom tekovinom EU	↑	☺/☹
		Prioritet 7.2. Osiguravanje efikasne provedbe usvojenih propisa i preuzetih međunarodnih obaveza	**7.2.1. Doprinos provođenju međunarodnih sporazuma u BiH**	↑	☺/☹
			7.2.2. Intenziviranje provođenja strateške procjene uticaja na životnu sredinu (SPUŽS) u Brčko distriktu BiH	↑	☺/☹
			7.2.3. Omogućavanje izdavanja integrisanih dozvola za životnu sredinu	↑	☺/☹
			7.2.4. Priprema Tehničkih uputstava za najbolje raspoložive tehnike (NRT)	↑	☺/☹
		Prioritet 7.3. Postizanje visokog nivoa kapaciteta i međusobne koordinacije institucija	**7.3.1. Povećan broj zaposlenih na poslovima povezanim sa zaštitom životne sredine u institucijama Brčko distrikta BiH**	↑	☺/☹
		Prioritet 7.4. Osiguravanje visokog nivoa svijesti javnosti	**7.4.1. Osiguravanje javno dostupnih, kompletnih i ažurnih informacija o životnoj sredini**	↑	☺/☹

		o važnosti očuvanja životne sredine i veći stepen uključenosti javnosti u proces donošenja odluka	**7.4.2. Razvijanje svijesti građana o važnosti očuvanja životne sredine**	↑	☺/☹
			7.4.3. Kvalitetnije učešće građana i organizacija civilnog društva u procesima odlučivanja o životnoj sredini	↑	☺/☹
		Prioritet 7.5. Uspostavljanje efikasnog i transparentnog sistema prikupljanja, razmjene, validacije i izvještavanja podataka o životnoj sredini u Brčko distriktu BiH	**7.5.1. Uspostava cjelovitog informacionog sistema o životnoj sredini**	↑	☺/☹
			7.5.2. Unapređenje statistike o životnoj sredini	↑	☺/☹
			7.5.3. Uspostava funkcionalnog sistema razmjene prostornih podataka u Brčko distriktu BiH	↑	☺/☹
			7.5.4. Uspostava funkcionalnog PRTR registra u Brčko distriktu BiH	↑	☺/☹
			7.5. Uspostavljanje efikasnog i transparentnog sistema prikupljanja, razmjene, validacije i izvještavanja podataka o životnoj sredini u Brčko distriktu BiH	↑	☺/☹
		Prioritet 7.6. Postizanje visokog nivoa međusektorske i intersektorske integracije javnih politika	**7.6.1. Integracija zahtjeva životne sredine u sektorske politike i propise**	↑	☺/☹
			7.6.2. Integracija principa rodne ravnopravnosti, socijalne jednakosti i siromaštva u politike zaštite životne sredine	0	😐
			7.6.3. Kreiranje modela za tranziciju ka cirkularnoj ekonomiji	↑	☺/☹
		Prioritet 7.7. Usaglašavanje i stavljanje u primjenu efikasnih ekonomskih instrumenata vezanih za zaštitu životne sredine	**7.7.1. Poboljšanje institucionalnog i pravnog okvira za finansiranje projekata zaštite životne sredine**	↑	☺/☹

		Prioritet 7.8. Uspostavljanje sistema za strateško donošenje odluka, ulaganja i praćenje efekata u obrazovanju, istraživanju i inovacijama u životnoj sredini	**7.8.1. Unapređenje obrazovnih programa, istraživanja i inovacija u oblasti životne sredine**	↑↑	☺

Prioriteti ESAP iz oblasti vodnih resursa su općenito u konzistenciji sa SPUŽS oblasti klimatskih promjena. Očekuje se da će implementacija prioriteta 1.1., 1.2.i 1.5 te pripadajućih mjera imati pozitivne uticaje na SPUŽS oblast Klimatske promjene. Implementacijom prioriteta 1.4 te mjera 1.4.2 i 1.4.3. se očekuje pozitivno potencijalan uticaj, dok se za implementaciju mjere "Povećanje pokrivenosti stanovništva javnim vodosnabdijevanjem" smatra da neće imati mjerljive uticaje na SPUŽS oblast klimatskih promjena. Također se prioritete 1.3. i 1.6. i pripadajuće mjere smatra da nemaju interakciju sa strateškom oblasti klimatske promjene.

Očekuje se da će implementacija ESAP prioriteta 2.1. do 2.7. u oblasti "Upravljanje otpadom" indirektno imati pozitivan uticaj na životnu sredinu, odnosno na smanjenje emisija stakleničkih gasova u Brčko distriktu BiH.

Implementacija mjera 2.1.1. do 2.7.1. bi trebala dovesti do pozitivnih efekata i promjena, a posebno bi mogla imati uticaja na smanjenje emisija stakleničkih gasova (CO2, NH4) prilikom transporta otpada i sa odlagališta otpada. Dio mjera spada i u prilagođavanje klimatskim promjena u BiH koje propisiju strateški dokumenti na višim nivoima vlasti. Štednji energije i smanjivanju emisije stakleničkih gasova najviše doprinosi sprečavanje nastanka otpada i recikliranje.

Pprioriteti ESAP definisani iz oblasti biodiverziteta će imati potencijalno pozitivan efekat na oblast klimatske promjene direktne ili indirektne realizacije.

Kod implementacije ESAP prioriteta 4.1, 4.2, 4.3, 4.4, 4.5, 4.6 iz oblasti vazduh, klima, energija, očekuje se pozitivan uticaj na klimatske promjene.

Prioriteti i mjere iz oblasti hemijske sigurnosti i buke nemaju interaciju sa strateškom oblasti klimatskih promjena. Ne očekuje se direktan uticaj na definisane ciljeve SPUŽS.

Prioriteti ESAP definisani iz oblasti biodiverziteta će imati pozitivan, potencijalno pozitivan efekat i ne očekuje se direkatan uticaj na definisane SPUŽS ciljeve na oblast upravljanje resursima putem direktne ili indirektne realizacije. Uticaji koji se ne očekuju direktno na definisane ciljeve SPUŽS su prioriteti 6.3., 6.4., 6.5., 6.6. i 6.7.

Realizacijom prioriteta ESAP definisanih u oblasti upravljanje životnom sredinom indirektno će doći do potencijalno pozitivnog uticaja na klimatske promjene. Unapređenjem zakonskog okvira i sektorskih politika neće direktno doći do smanjenja emisija stakleničkih gasova, ali streteški posmatrano unapređenjem zakonodavstva u svrhu planiranja, upravljanja i zaštite životne sredine očekuje se potencijalno pozitivan uticaj na smanjenje emisija gasova stakleničke bašte.

5.2.3 Kvalitet vazduha

Procjena vjerovatnih uticaja ESAP Brčko distrikta BIH ciljeva i mjera na kvalitet vazduha je izvršena u skladu sa metodologijom opisanom u odjeljku 5.1.
Ukupna procjena mjera i ciljeva ESAP je predstavljena u ovom dijelu kao matrice vizualne evaluacije označene bojama. Označavanje bojama predstavlja raspon od značajnih mogućih potencijalnih negativnih efekata u crvenoj do značajnih potencijalnih pozitivnih efekata u tamnozelenoj kao što je prikazano u Tabela 20 i Tabela 21.

Opis i pojašnjenje najznačajnijih mogućih uticaja za svaku mjeru ESAP-a su opisano je u odjeljku 5.1.

Tematska područja SPUŽS	SPUŽS ciljevi	Pitanja za procjenu SPUŽS
Kvaliteta vazduha	● Izbjeći, spriječiti ili smanjiti uticaje na životnu sredinu i ljudsko zdravlje koji proizlaze iz emisija u vazduh. ● Smanjiti negativne uticaje na kvalitetu vazduha koji proizlaze iz emisija povezanih s saobraćajem.	● Potpora BD u njezinu zahtjevu za postizanje pragova Direktive EU za nitrogen dioksid (NO_2), sumporov dioksid (SO2), nemetanske hlapljive organske spojeve (NMVOC) ● Smanjiti emisije u vazfuh svih zagađujućih materija ● Podupiranje smanjenja nivoa NO2 i PM u skladu sa zakonodavstvom o kvaliteti vazduha u gradovima. ● Kako bi se smanjili negativni efekti na kvalitet vazduha koji proizlaze iz emisija povezanih sa sobraćajem.

U ovom dijelu SPUŽS je prikazana detaljna procjena prioriteta i mjera Strategije zaštite životne sredine Brčko distrikta Bosne i Hercegovine 2022 – 2032 na tematske oblasti Strateške procjene uticaja na životnu sredinu.

Tabela 26. Procjena ESAP prioriteta i mjera na oblast kvalitet vazduha

Tematska oblast SPUŽS				Kvalitet vazduha	
ESAP tematska oblast	**Strateški cilj**	**Prioritet**	**Mjera**	**Vjerovatni uticaji ESAP prioriteta na kvalitet vazduha**	**Konzistentnost između ESAP mjera i ciljeva održivosti (SPUŽS ciljevi) i EU acquis-a**
Upravljanje vodama	Strateški cilj 1: Zaštita kvaliteta vode i osiguravanje raspoloživosti vodnih resursa i njihove održivosti	**Prioritet 1.1**. Unapređenje pravnog i institucionalnog okvira za usklađivanje vodnog zakonodavstva u Brčko distriktu BiH sa EU legislativom	**1.1.1. Unapređenje zakonske i podzakonske regulative u Brčko distriktu BiH iz oblasti vodnog zakonodavstva**	**0**	**na**
			1.1.2. Povećanje stepena usklađenosti zakonodavstva Brčko distrikta BiH s pravnom tekovinom EU u oblasti vodnih resursa	**0**	**na**
			1.1.3. Sprovođenje Direktiva EU iz oblasti upravljanja vodama u Brčko distriktu BiH	**0**	**na**
		Prioritet 1.2. Unapređenje strateškog i sistematičnog planiranja upravljanja vodama u Brčko distriktu BiH	**1.2.1. Usvajanje strateških i planskih dokumenata kojima se osigurava integralno upravljanje vodama u Brčko distriktu BiH**	**0**	**na**
			1.2.2. Uspostavljanje vodnog informacionog sistema Brčko distrikta BiH	**0**	**na**
			1.2.3. Povećavanje učešća javnosti u procesu donošenja odluka, planiranja i upravljanja u skladu sa zakonskom regulativom	**0**	**na**

		Prioritet 1.3. Sprečavanje pogoršanja i unapređenje statusa vodnih tijela na teritoriji Brčko distrikta BiH u cilju zaštite vodene flore i faune i potreba korisnika	**1.3.1. Unapređenje kvaliteta površinskih i podzemnih voda**	**0**	**na**
			1.3.2. Provođenje monitoringa površinskih i podzemnih voda	**0**	**na**
			1.3.3. Unapređenje efikasnosti vodne inspekcije	**0**	**na**
		Prioritet 1.4. Uspostavljanje održivog i efikasnog korištenja vodnih resursa	**1.4.1. Povećanje pokrivenosti stanovništva javnim vodosnabdijevanjem**	**0**	**na**
			1.4.2. Smanjenje količine neprihodovane vode u vodovodnim sistemima	**0**	**na**
			1.4.3. Uspostavljanje održivog korištenja vode u industriji i privredi	**0**	**na**
		Prioritet 1.5. Smanjenje rizika od ekstremnih hidroloških pojava	**1.5.1. Unapređenje sistema zaštite od ekstremnih hidroloških pojava**	**0**	**na**
		Prioritet 1.6. Osiguravanje finansijske održivosti sektora voda	**1.6.1. Unapređenje sistema finansiranja sektora voda**	**0**	**na**
			1.6.2. Jačanje kapaciteta za povlačenje sredstava iz međunarodnih fondova	**0**	**na**
Upravljanje otpadom	Strateški cilj 2: Smanjenje količine otpada i povećanje količine ponovno upotrijebljenih materijala	**Prioritet 2.1.** Unapređenje pravnog i strateškog okvira u oblasti upravljanja otpadom sa EU principima	**2.1.1. Usklađivanje propisa, politika i planskih dokumenata iz oblasti upravljanja otpadom sa obavezama koje proističu iz pravne tekovine Evropske unije i međunarodnih sporazuma**	↑	☺

		Prioritet 2.2. Uvođenje različitih ekonomskih i finansijskih instrumenata i mehanizama koji će omogućiti finansijski održivo i po životnu sredinu/okoliš prihvatljivo upravljanje otpadom	**2.2.1. Revizija postojećih i uvođenje dodatnih ekonomskih i finansijskih instrumenta i mehanizama u oblasti upravljanja otpadom**	↑	☺
		Prioritet 2.3. Uspostavljanje integralnog sistema upravljanja komunalnim otpadom	**2.3.1. Reforma sektora upravljanja komunalnim otpadom**	↑	☺/☹
			2.3.2. Nabavka opreme i izgradnja infrastrukture za upravljanje komunalnim otpadom	↑	☺/☹
			2.3.3. Program smanjenja količine komunalnog otpada koji se odlaže na deponiju	↑	☺/☹
		Prioritet 2.4. Uspostavljanje sistema za upravljanje posebnim kategorijama otpada	**2.4.1. Stvaranje uslova za adekvatno prikupljanje i zbrinjavanje posebnih kategorija otpada**	↑	☺/☹
			2.4.2. Jačanje tržišta otpada namijenjenog recikliranju	↑	☺/☹
		Prioritet 2.5. Unapređenje sistema evidencije i izvještavanja o otpadu	**2.5.1. Jačanje sistema evidencije i izvještavanja o otpadu**	↑	☺
		Prioritet 2.6. Uspostavljanje sistema za upravljanje industrijskim i opasnim otpadom	**2.6.1. Analiza postojećih i potrebnih kapaciteta za upravljanje industrijskim i opasnim otpadom**	↑	☺/☹

				↑	☺
		Prioritet 2.7. Jačanje svijesti o pravilnom razdvajanju, prikupljanju i odlaganju otpada	**2.7.1. Provođenje savremenih edukativno-informativnih, rodno osjetljivih i kampanja jačanja svijesti**		
Biodiverzitet i zaštita prirode	Strateški cilj 3: Očuvanje biološke i pejzažne raznolikosti	**Prioritet 3.1.** Unapređenje pravnog okvira za biodiverzitet i očuvanje prirode kroz usklađivanje zakonodavstva sa pravnom tekovinom EU i međunarodnim sporazumima	**3.1.1. Usklađivanje pravnog okvira za biodiverzitet i očuvanje prirode sa pravnom tekovinom EU, te koordinacije provedbe/primjene međunarodnih sporazuma i konvencija**	**0**	😐
		Prioritet 3.2. Jačanje institucija nadležnih za provođenje propisa i aktivnosti u zaštiti prirode	**3.2.1. Uspostavljanje Odsjeka za zaštitu prirode**	**0**	😐
		Prioritet 3.3. Uspostavljanje i unapređivanje kapaciteta za zaštitu, praćenje stanja i izvještavanje o biodiverzitetu i očuvanju prirode	**3.3.1. Izgradnja sistema redovnog monitoringa stanja biodiverziteta i aktivnosti na zaštiti prirode**	**0**	😐
			3.3.2. Obezbjeđivanje materijalne podrške nevladinim organizacijama registrovanim za praćenje stanja biološke raznolikosti	**0**	😐
			3.3.3. Uspostavljanje informacionog sistema za zaštitu prirode	**0**	😐

			3.3.4. Izgradnja ljudskih i tehničkih kapaciteta za zaštitu prirode u zaštićenim područjima i područjima Plana Natura 2000, u skladu sa prioritetnim ciljevima NBSAP-a	**0**	😐
			3.3.5. Unapređenje službe za inspekcijski nadzor u provođenju Zakona o zaštiti prirode	**0**	😐
		Prioritet 3.4. Izvršavanje inventarizacije biodiverziteta na ekosistemskom, specijskom i genetičkom nivou, te omogućavanje javne dostupnosti i korištenja podataka o biodiverzitetu	**3.4.1. Inventarizacija flore, faune, fungije, genetičkog diverziteta i ugroženih vrsta**	**0**	😐
			3.4.2. Priprema karte staništa	**0**	😐
			3.4.3. Popisivanje migratornih afričko-azijskih vrsta ptica na područjima od posebnog značaja na njihovim migratornim putevima	**0**	😐
			3.4.4. Usvajanje Liste invazivnih vrsta sa akcionim planom djelovanja	**0**	😐
			3.4.5. Revizija liste invazivnih vrsta	**0**	😐
		Prioritet 3.5. Prostorno povezivanje ekološki značajnih područja u ekološku mrežu na površini 17% teritorije Brčko distrikta BiH	**3.5.1. Provođenje javne kampanje promocije ekološke mreže (mreže Područja od interesa za Zajednicu)**	**0**	😐
			3.5.2. Provođenje konsultativnog procesa sa zajednicama lokalne samouprave i interesnim stranama u svim područjima Plana za ekološku mrežu	**0**	😐

			3.5.3 Uspostavljanje ekološke mreže (mreže Područja od interesa za Zajednicu)	**0**	😐
			3.5.4. Uspostavljanje zaštićenih područja	**0**	😐
		Prioritet 3.6. Unapređenje međusektorske saradnje i političke podrške u Brčko distriktu BiH za integraciju zaštite biodiverziteta u sektorske politike i zakonodavstvo	**3.6.1. Obezbjeđivanje političke podrške za implementaciju post 2020 NBSAP-a**	**0**	😐
			3.6.2. Integrisanje zaštite i održive upotrebe biodiverziteta u sve sektorske politike	**0**	😐
		Prioritet 3.7. Jačanje naučno utemeljenog odlučivanja o biodiverzitetu/prirodi kroz dijalog naučne zajednice i donosilaca odluka	**3.7.1. Primjenjivanje zaključaka, poruka i scenarija multidisciplinarnih analiza o stanju prirode i najnovijih relevantnih naučnih podataka u donošenju odluka koje imaju uticaja na stanje biološke raznolikosti**	**0**	😐
			3.7.2. Uspostavljanje dijaloga između naučne zajednice i donosilaca odluka o stanju prirode i procesima upravljanja biodiverzitetom i koristima od prirode	**0**	😐
		Prioritet 3.8. Razvijanje ekološke svijesti o	**3.8.1. Razvoj efikasne mreže nevladinih organizacija koje prate stanje biološke raznolikosti, aktivno učestvuju u donošenju odluka i promovišu održivi razvoj**	**0**	😐

		biodiverzitetu, očuvanju prirode i ekosistemskim uslugama	**3.8.2. Obezbjeđivanje materijalne podrške za edukaciju nastavnog kadra na svim nivoima obrazovanja u oblasti zaštite biološke raznolikosti i održivog upravljanja koristima od prirode**	**0**	😐
			3.8.3. Unapređenje stanja javne svijesti o biološkoj raznolikosti i ekosistemskim servisma uzimajući u obzir različite starosne, polne, ekonomske i obrazovne grupe	**0**	😐
		Prioritet 3.9. Mobilizovanje domaćih i međunarodnih finansijskih sredstava za biodiverzitet	**3.9.1. Obezbjeđivanje fonda za: (a) razvoj kapaciteta institucionalnog okvira, (b) poduzimanje pripreme karte staništa, (c) preduzimanje inventure i praćenja stanja flore, faune, fungije i genetičkih resursa, (d) efikasnu implementaciju globalnih ciljeva za biodiverzitet i implementaciju obaveza po međunarodnim sporazumima, uključujući uspostavu ekološke mreže, (e) razvoj naučno-političkog dijaloga, (f) povećanje ekološke svijesti**	**0**	😐
Kvalitet vazduh, klimatske promjene i energija	Strateški cilj 4: Unaprijeđenje ublažavanja i prilagođavanje klimatskim promjenama i poboljšanje kvaliteta vazduha	**Prioritet 4.1.** Smanjenje zagađivanja vazduha ključnim zagađujućim materijama na nivoe koji su sigurni za ljudsko zdravlje	**4.1.1. Smanjenje emisija iz velikih postrojenja za sagorijevanje i usklađivanje svih industrijskih postrojenja sa najboljim raspoloživim tehnikama**	↑↑	☺
			4.1.2. Smanjenje zagađivanja vazduha iz lokalnih izvora	↑↑	☺
		Prioritet 4.2. Unapređenje sistema upravljanja kvalitetom vazduha koji podržava donošenje strateških odluka i informiše građane o kvalitetu vazduha	**4.2.1. Unapređenje sistema monitoringa vazduha**	↑↑	☺
			4.2.2. Razvoj sistema izvještavanja prema međunarodnim institucijama i koordinacija unapređenja sistema informisanja građana o kvalitetu vazduha	↑↑	☺

		Prioritet 4.3. Smanjenje uticaja Brčko distrikta BiH na klimatske promjene smanjenjem emisija gasova sa efektom staklene bašte i povećanjem ponora ugljenika	**4.3.1. Smanjenje uticaja Brčko distrikta BiH na klimatske promjene**	↑↑	☺
		Prioritet 4.4. Jačanje otpornosti na uticaje klimatskih promjena	**4.4.1. Izgradnja institucionalnih kapaciteta i znanja za jačanje otpornosti na klimatske promjene**	↑↑	☺
			4.4.2. Izgradnja infrastrukturnih kapaciteta za jačanje otpornosti na klimatske promjene	↑↑	☺
		Prioritet 4.5. Povećanje energetske efikasnosti u krajnjoj potrošnji u svim sektorima uz uvođenje podsticajnih mehanizama	**4.5.1. Kreiranje povoljnog ambijenta za energetsku efikasnost i smanjenje potrošnje finalne energije**	↑↑	☺
			4.5.2. Smanjenje potrošnje primarne energije	↑↑	☺
		Prioritet 4.6. Povećanje udjela obnovljivih izvora energije uz uvođenje pravednog sistema podsticaja	**4.6.1. Kreiranje povoljnog ambijenta za obnovljive izvore energije**	↑↑	☺
			4.6.2. Povećanje udjela obnovljivih izvora energije u proizvodnji električne energije i u transportu	↑↑	☺
		Prioritet 4.7. Smanjenje svjetlosnog zagađenja	**4.7. Smanjenje svjetlosnog zagađenja**	**0**	**na**

Hemijska bezbjednost i buka	Strateški cilj 5: Očuvanje ljudskog zdravlja, poboljšanje dobrobiti i kvaliteta života za sve	**Prioritet 5.1.** Uspostavljanje zakonodavnog okvira upravljanja hemikalijama u skladu sa potpisanim međunarodnim ugovorima, te pravnom tekovinom EU iz oblasti hemijske bezbjednosti, te usklađen na svim nivoima vlasti u Bosni i Hercegovini	**5.1.1. Uspostavljanje zakonskog osnova za transpoziciju EU zakonodavstva iz oblasti hemijske bezbjednosti**	↑	☺/☹
			5.1.2. Djelimična transpozicija SEVESO III direktive u zakonodavstvo Brčko distrikta BIH	↑	☺/☹
			5.1.3. Implementacija Montrealskog protokola, Kigali amandmana i djelimična transpozicija Uredbe (EZ) br. 1005/2009 o tvarima koje oštećuju ozonski sloj i Uredbe EZ 517/2014 o određenim fluorisanim gasovima sa efektom staklene bašte	**0**	**na**
		Prioritet 5.2. Uspostavljanje održivog sistema upravljanja hemikalijama i implementacije propisa iz pravne tekovine EU u oblasti hemijske bezbjednosti	**5.2.1. Uspostava registracije hemikalija i biocida, te definisanje uslova za obavljanje poslova savjetnika za hemikalije**	↑	☺/☹
			5.2.2. Uspostavljanje Registra postrojenja u kojima su prisutne opasne supstance	↑	☺/☹
			5.2.3. Uspostavljanje sistema izvještavanja po pitanju registracije i servisa rashladne opreme i KGH-uređaja	**0**	**na**
		Prioritet 5.3. Unapređenje kapaciteta i kompetencija javnih službi u oblasti hemijske bezbjednosti	**5.3.1. Jačanje tehničkih i kadrovskih kapaciteta Vlade Brčko distrikta BiH**	↑↑	☺
			5.3.2. Uspostavljanje sistema prevencije, liječenja i obavještavanja i koordinacije u slučajevima trovanja hemikalijama	**0**	**na**

		Prioritet 5.4. Unapređenje znanja korisnika hemikalija i biocida i javnosti u oblasti upravljanja hemikalijama	**5.4.1. Smanjenje nivoa učestalosti oboljenja ili smrti zbog trovanja uslijed neadekvatnog rukovanja hemijskim proizvodima**	**0**	**na**
			5.4.2. Uspostavljanje inspekcijskog nadzora u oblasti upravljanja hemikalijama i biocidima	**0**	**na**
		Prioritet 5.5. Uspostavljanje zakonodavnog okvira i jasnih institucionalnih nadležnosti kojim se reguliše pravna tekovina EU iz oblasti buke u životnoj sredini	**5.5.1. Uspostavljanje zakonodavnog okvira i institucionalne nadležnosti o procjeni i upravljanju bukom i emisiji buke u životnu sredinu uzrokovane opremom za upotrebu na otvorenom, prema zahtjevima Direktiva 2002/49/EZ i 2000/14/EZ**	**0**	**na**
		Prioritet 5.6. Unapređenje strateškog planiranja i monitoringa buke u oblasti životne sredine	**5.6.1. Izrada karata buke i akcionih planova upravljanja bukom**	**0**	**na**
		Prioritet 5.7. Unapređenje znanja javnosti o negativnim uticajima buke, upravljanju bukom u životnoj sredini, te njihovoj ulozi u postupku odlučivanja	**5.7.1. Uspostavljanje mehanizama i načina informisanja javnosti o buci i njenim efektima naročito u zonama sa povećanim nivoima buke**	**0**	**na**

		Prioritet 5.8. Unapređenje kapaciteta i kompetencija javnih službenika u oblasti upravljanja bukom	**5.8.1. Uspostavljanje mehanizama i načina informisanja javnosti o buci i njenim efektima naročito u zonama sa povećanim nivoima buke**	**0**	**na**
Održivo upravljanje resursima	Strateški cilj 6: Održivo upravljanje prirodnim resursima	**Prioritet 6.1.** Unapređenje strateškog, zakonskog i institucionalnog okvira za održivo upravljanje šumama i šumskim resursima u Brčko distriktu BiH, adekvatno vrednovanje šumskih resursa, kao i integraciju rodno osjetljive problematike klimatskih promjena	**6.1.1. Unapređenje pravnog i institucionalnog okvira za održivo upravljanje šumama**	**0**	😐
			6.1.2. Povećanje prohodnosti šuma, kapacitiranje šumskih gazdinstava za rano oktrivanje i sprečavanje požara. Smanjenje broja požara i opožarene površine u šumama za 50% do 2026. godine u odnosu na sadašnje stanje	↑	😋/☹
			6.1.3. Povećanje površine i produktivnosti visokih šuma	↑	😋/☹
			6.1.4 Uspostavljanje informacionog sistema o šumama Brčko distrikta BiH	↑	😋/☹
		Prioritet 6.2.: Unapređenje strateškog, zakonskog i institucionalnog okvira za održivo korištenje ljekovitog, jestivog i aromatičnog bilja i drugih ostalih šumskih proizvoda	**6.2.1. Unapređenje pravnog i institucionalnog okvira za održivo upravljanje ostalim šumskim proizvodima**	**0**	😐

		Prioritet 6.3. Unapređenje zakonskog, strateškog i institucionalnog okvira za održivo upravljanje lovnom divljači u Brčko distriktu BiH	**6.3.1. Uspostavljanje usklađenog institucionalnog, regulatornog i planskog okvira za uspostavu lovišta, upravljanje populacijom i održivo upravljanje lovnom divljači**	**0**	😐
			6.3.2. Uspostavljanje informacionog sistema u sektoru lovstva Brčko distrikta BiH	**0**	😐
		Prioritet 6.4. Unapređenje zakonskog, strateškog i institucionalnog okvira kako bi se ribljim fondom Brčko distrikta BiH upravljalo na održiv način	**6.4.1. Unapređenje zakonskog okvira za održivi razvoj sektora ribarstva, koji će biti harmonizovan s pravnom tekovinom EU i omogućavanje održivog korištenja i upravljanja ribljim fondom Brčko distrikta BiH**	**0**	😐
			6.4.2. Uspostavljanje informacionog sistema o ribarstvu Brčko distrikta BiH	**0**	😐
		Prioritet 6.5. Uspostavljanje integralnog i održivog upravljanja zemljišnim resursima	**6.5.1. Stvaranje zakonskog i institucionalnog okvira za integralnu zaštitu zemljišta, usvajanje metoda, mjerenja i indikatora za održivo upravljanje zemljištem, dostizanje neutralnosti degradacije zemljišta do 2030. godine**	**0**	😐
			6.5.2. Deminiranje zemljišta	**0**	😐
		Prioritet 6.6. Jačanje kapaciteta čuvarskih službi iz oblasti šumarstva, lovstva, ribolova	**6.6.1. Unapređenje čuvarskih službi da budu modernizovane, mobilne i kapacitirane (moderne tehnologije i ljudstvo) za efikasno obavljanje čuvarskog nadzora nad prirodnim resursima. Uspostavljanje efikasnog sistema za smanjenje nelegalnih aktivnosti u sektoru šumarstva, lovstva i ribarstva za 30%**	**0**	😐

		Prioritet 6.7. Uspostavljanje sistema održivog i odgovornog istraživanja, eksploatacije i upravljanja mineralnim sirovinama	**6.7.1. Uspostavljanje okvira za održivu upotrebu i eksploataciju mineralnih sirovina do 2030. godine**	**0**	😐
Upravljanje životnom sredinom	Strateški cilj 7: Unaprijeđenje upravljanja životnom sredinom	**Prioritet 7.1.** Unapređenje pravnog okvira za zaštitu životne sredine u Brčko distriktu BiH koji će biti potpunosti harmonizovan sa pravnom tekovinom EU i međunarodnim sporazumima	**7.1.1. Donošenje ključnih propisa za zaštitu životne sredine u Brčko distriktu BiH**	↑	😊/☹
			7.1.2. Unapređenje harmonizacije pravnog okvira za životnu sredinu u Brčko distriktu BiH s pravnom tekovinom EU	↑	😊/☹
		Prioritet 7.2. Osiguravanje efikasne provedbe usvojenih propisa i preuzetih međunarodnih obaveza	**7.2.1. Doprinos provođenju međunarodnih sporazuma u BiH**	↑	☺/☹
			7.2.2. Intenziviranje provođenja strateške procjene uticaja na životnu sredinu (SPUŽS) u Brčko distriktu BiH	↑	☺/☹
			7.2.3. Omogućavanje izdavanja integrisanih dozvola za životnu sredinu	↑	☺/☹
			7.2.4. Priprema Tehničkih uputstava za najbolje raspoložive tehnike (NRT)	↑	☺/☹
		Prioritet 7.3. Postizanje visokog nivoa kapaciteta i međusobne	**7.3.1. Povećan broj zaposlenih na poslovima povezanim sa zaštitom životne sredine u institucijama Brčko distrikta BiH**	↑	☺/☹

		koordinacije institucija			
		Prioritet 7.4. Osiguravanje visokog nivoa svijesti javnosti o važnosti očuvanja životne sredine i veći stepen uključenosti javnosti u proces donošenja odluka	**7.4.1. Osiguravanje javno dostupnih, kompletnih i ažurnih informacija o životnoj sredini**	**0**	😐
			7.4.2. Razvijanje svijesti građana o važnosti očuvanja životne sredine	↑	☺/☹
			7.4.3. Kvalitetnije učešće građana i organizacija civilnog društva u procesima odlučivanja o životnoj sredini	**0**	😐
		Prioritet 7.5. Uspostavljanje efikasnog i transparentnog sistema prikupljanja, razmjene, validacije i izvještavanja podataka o životnoj sredini u Brčko distriktu BiH	**7.5.1. Uspostava cjelovitog informacionog sistema o životnoj sredini**	↑	☺/☹
			7.5.2. Unapređenje statistike o životnoj sredini	↑	☺/☹
			7.5.3. Uspostava funkcionalnog sistema razmjene prostornih podataka u Brčko distriktu BiH	↑	☺/☹
			7.5.4. Uspostava funkcionalnog PRTR registra u Brčko distriktu BiH	↑	☺/☹
			7.5. Uspostavljanje efikasnog i transparentnog sistema prikupljanja, razmjene, validacije i izvještavanja podataka o životnoj sredini u Brčko distriktu BiH	↑	☺/☹
		Prioritet 7.6. Postizanje visokog nivoa međusektorske i intersektorske integracije javnih politika	**7.6.1. Integracija zahtjeva životne sredine u sektorske politike i propise**	↑	☺/☹
			7.6.2. Integracija principa rodne ravnopravnosti, socijalne jednakosti i siromaštva u politike zaštite životne sredine	**0**	😐

			7.6.3. Kreiranje modela za tranziciju ka cirkularnoj ekonomiji	↑	☺/☹
		Prioritet 7.7. Usaglašavanje i stavljanje u primjenu efikasnih ekonomskih instrumenata vezanih za zaštitu životne sredine	**7.7.1. Poboljšanje institucionalnog i pravnog okvira za finansiranje projekata zaštite životne sredine**	↑	☺/☹
		Prioritet 7.8. Uspostavljanje sistema za strateško donošenje odluka, ulaganja i praćenje efekata u obrazovanju, istraživanju i inovacijama u životnoj sredini	**7.8.1. Unapređenje obrazovnih programa, istraživanja i inovacija u oblasti životne sredine**	↑	☺/☹

Prioriteti i mjere iz oblasti vodni resursi nemaju interaciju sa strateškom oblasti kvalitet vazduha. Ne očekuje se direktan i mjerljiv uticaj na definisane ciljeve SPUŽS.
Očekuje se da će implementacija ESAP prioriteta 2.1. do 2.7. u oblasti "Upravljanje otpadom" indirektno imati potencijalno pozitivan uticaj na životnu sredinu, smanjenjem emisija zagađujućih materija u vazduh, te konsekvetno unaprjeđenjem kvaliteta vazduha. Implementacija mjera ESAP 2.1.1., 2.2.1., 2.5.1 i 2.7.1. može dovesti do pozitivnih promjena i doprinosa smanjenju emisija metana, ugljen dioksida i azotnog oksida u vazduh iz sektora upravljanja otpadom u Brčko Distriktu BiH. Preostale mjere će doprinijeti djelimičnom uticaju i koherentnosti sa ciljevima SPUŽS.
ESAP prioriteti definisani iz oblasti biodiverziteta ne očekuju se direkatani uticaji na definisane SPUŽS ciljeve na oblast kvalitet vazduha. Prioriteti ESAP definisani iz oblasti biodiverziteta će imati pozitivan, potencijalno pozitivan efekat i ne očekuje se direkatan uticaj na definisane SPUŽS ciljeve na oblast upravljanje resursima putem direktne ili indirektne realizacije. Uticaji koji se ne očekuju direktno na definisane SPUŽS ciljeve su prioriteti su 6.2., 6.3., 6.4., 6.5., 6.6. i 6.7.
Kod implementacije prioriteta ESAP 4.1, 4.2, 4.3, 4.4, 4.5, 4.6 iz oblasti vazduh, klima, energija, očekuje se pozitivan uticaj na kvalitet vazduha.
ESAP prioriteti definisani za oblast hemijske sigurnosti i buke će imati potencijalno pozitivan ili pozitivan efekat na kvalitet vazduha. Pozitivni efekti se očekuju od efikasne provedbe mjere koje se odnose na unapređenje kapaciteta i kompetencija javnih službi u oblasti hemijske bezbjednost. Unaprijeđenu koordinaciju, saradnja i sinergijski pristup nadležnih institucija u oblasti zaštite životne sredine i zdravstva su ključni, a što je prepoznato kao trenutni veliki nedostatak. Potencijalno pozitivni efekti se mogu očekivati od provedbe mjere koja se odnosi na implementaciju Seveso III directive, te od uspostava registracije hemikalija i biocida.
Prioriteti i mjere iz oblasti 7. Upravljanje životnom sredinim nemaju interakciju sa strateškom oblasti kvalitet zraka. Ne očekuje se direktan utjecaj na definisane ciljeve SPUŽS. Indirektno mogu se očekivati potencijalno pozitivni utjecaji implementacijom prioriteta i mjera iz oblasti upravljanje životnom sredinom koje se odnose na jačanje sistema monitoringa okolinskih parametara, podizanje svijesti o značaju, unapređenje kapaciteta i slično.

5.2.4 Vodni resursi

Procjena vjerovatnih uticaja ESAP ciljeva i mjera na vodne resurse je izvršena u skladu sa metodologijom opisanom u odjeljku 5.1
Ukupna procjena mjera i ciljeva ESAP je predstavljena u ovom dijelu kao matrice vizualne evaluacije označene bojama. Označavanje bojama predstavlja raspon od značajnih mogućih potencijalnih negativnih efekata u crvenoj do značajnih potencijalnih pozitivnih efekata u tamnozelenoj kao što je prikazano u Tabela 20 i Tabela 21.

Tematska područja SPUŽS	SPUŽS ciljevi	Pitanja za procjenu SPUŽS
Upravljanje vodama	● Poboljšati stanje površinskih voda od daljnjeg pogoršanja njegova statusa ● Poboljšati stanje podzemnih voda od daljnjeg propadanja ● Poboljšati nadzor vodnih resursa	● Smanjiti uticaje na površinske (jezera i rijeke) vodene sisteme i resurse. ● Smanjiti uticaje na sisteme podzemnih voda i resurse. ● Smanjiti uticaje na obalne sisteme i resurse. ● Smanjiti rizik od poplava u osjetljivim područjima ● Promicanje pristupa planovima upravljanja riječnim slivovima (RBMP) u skladu s Direktivom EU-a o okvirnoj direktivi o okviru direktive o kontrolama

U ovom dijelu SPUŽS je prikazana detaljna procjena prioriteta i mjera Strategije zaštite životne sredine Brčko distrikta Bosne i Hercegovine 2022 – 2032 na tematske oblasti Strateške procjene uticaja na životnu sredinu.

Tabela 27. Procjena ESAP prioriteta i mjera na oblast vodnih resursa

Tematska oblast SPUŽS				**Vodni resursi**	
ESAP tematske oblasti	**Strateški cilj**	**Prioriteti**	**Mjera**	**Vjerovatni uticaji ESAP prioriteta na vodne resurse**	**Konzistentnost između ESAP mjera i ciljeva održivosti (SPUŽS ciljevi) i EU acquis-a**
Upravljanje vodama	Nema interakcije				
Upravljanje otpadom	Strateški cilj 2: Smanjenje količine otpada i povećanje količine ponovno upotrijebljenih materijala	**Prioritet 2.1.** Unapređenje pravnog i strateškog okvira u oblasti upravljanja otpadom sa EU principima	**2.1.1. Usklađivanje propisa, politika i planskih dokumenata iz oblasti upravljanja otpadom sa obavezama koje proističu iz pravne tekovine Evropske unije i međunarodnih sporazuma**	↑↑	☺
		Prioritet 2.2. Uvođenje različitih ekonomskih i finansijskih instrumenata i mehanizama koji će omogućiti finansijski održivo i po životnu sredinu/okoliš prihvatljivo upravljanje otpadom	**2.2.1. Revizija postojećih i uvođenje dodatnih ekonomskih i finansijskih instrumenta i mehanizama u oblasti upravljanja otpadom**	↑↑	☺

		Prioritet 2.3. Uspostavljanje integralnog sistema upravljanja komunalnim otpadom	**2.3.1. Reforma sektora upravljanja komunalnim otpadom**	↑↑	☺
			2.3.2. Nabavka opreme i izgradnja infrastrukture za upravljanje komunalnim otpadom	↑↑	☺
			2.3.3. Program smanjenja količine komunalnog otpada koji se odlaže na deponiju	↑↑	☺
		Prioritet 2.4. Uspostavljanje sistema za upravljanje posebnim kategorijama otpada	**2.4.1. Stvaranje uslova za adekvatno prikupljanje i zbrinjavanje posebnih kategorija otpada**	↑↑	☺
			2.4.2. Jačanje tržišta otpada namijenjenog recikliranju	↑↑	☺
		Prioritet 2.5. Unapređenje sistema evidencije i izvještavanja o otpadu	**2.5.1. Jačanje sistema evidencije i izvještavanja o otpadu**	↑↑	☺
		Prioritet 2.6. Uspostavljanje sistema za upravljanje industrijskim i opasnim otpadom	**2.6.1. Analiza postojećih i potrebnih kapaciteta za upravljanje industrijskim i opasnim otpadom**	↑↑	☺
		Prioritet 2.7. Jačanje svijesti o pravilnom razdvajanju, prikupljanju i odlaganju otpada	**2.7.1. Provođenje savremenih edukativno-informativnih, rodno osjetljivih i kampanja jačanja svijesti**	↑↑	☺
Biodiverzitet i zaštita prirode	Strateški cilj 3: Očuvanje biološke i pejzažne raznolikosti	**Prioritet 3.1.** Unapređenje pravnog okvira za biodiverzitet i očuvanje prirode kroz usklađivanje zakonodavstva sa pravnom tekovinom EU i međunarodnim sporazumima	**3.1.1. Usklađivanje pravnog okvira za biodiverzitet i očuvanje prirode sa pravnom tekovinom EU, te koordinacije provedbe/primjene međunarodnih sporazuma i konvencija**	↑↑	☺

		Prioritet 3.2. Jačanje institucija nadležnih za provođenje propisa i aktivnosti u zaštiti prirode	**3.2.1. Uspostavljanje Odsjeka za zaštitu prirode**	↑↑	☺
		Prioritet 3.3. Uspostavljanje i unapređivanje kapaciteta za zaštitu, praćenje stanja i izvještavanje o biodiverzitetu i očuvanju prirode	**3.3.1. Izgradnja sistema redovnog monitoringa stanja biodiverziteta i aktivnosti na zaštiti prirode**	↑↑	☺
			3.3.2. Obezbjeđivanje materijalne podrške nevladinim organizacijama registrovanim za praćenje stanja biološke raznolikosti	↑↑	☺
			3.3.3. Uspostavljanje informacionog sistema za zaštitu prirode	↑↑	☺
			3.3.4. Izgradnja ljudskih i tehničkih kapaciteta za zaštitu prirode u zaštićenim područjima i područjima Plana Natura 2000, u skladu sa prioritetnim ciljevima NBSAP-a	↑↑	☺
			3.3.5. Unapređenje službe za inspekcijski nadzor u provođenju Zakona o zaštiti prirode	↑↑	☺
		Prioritet 3.4. Izvršavanje inventarizacije biodiverziteta na ekosistemskom, specijskom i genetičkom nivou, te omogućavanje javne dostupnosti i korištenja podataka o biodiverzitetu	**3.4.1. Inventarizacija flore, faune, fungije, genetičkog diverziteta i ugroženih vrsta**	↑↑	☺
			3.4.2. Priprema karte staništa	↑↑	☺
			3.4.3. Popisivanje migratornih afričko-azijskih vrsta ptica na područjima od posebnog značaja na njihovim migratornim putevima	↑↑	☺
			3.4.4. Usvajanje Liste invazivnih vrsta sa akcionim planom djelovanja	↑↑	☺
			3.4.5. Revizija liste invazivnih vrsta	↑↑	☺

		Prioritet 3.5. Prostorno povezivanje ekološki značajnih područja u ekološku mrežu na površini 17% teritorije Brčko distrikta BiH	**3.5.1. Provođenje javne kampanje promocije ekološke mreže (mreže Područja od interesa za Zajednicu)**	↑↑	☺
			3.5.2. Provođenje konsultativnog procesa sa zajednicama lokalne samouprave i interesnim stranama u svim područjima Plana za ekološku mrežu	↑↑	☺
			3.5.3 Uspostavljanje ekološke mreže (mreže Područja od interesa za Zajednicu)	↑↑	☺
			3.5.4. Uspostavljanje zaštićenih područja	↑↑	☺
		Prioritet 3.6. Unapređenje međusektorske saradnje i političke podrške u Brčko distriktu BiH za integraciju zaštite biodiverziteta u sektorske politike i zakonodavstvo	**3.6.1. Obezbjeđivanje političke podrške za implementaciju post 2020 NBSAP-a**	↑↑	☺
			3.6.2. Integrisanje zaštite i održive upotrebe biodiverziteta u sve sektorske politike	↑↑	☺
		Prioritet 3.7. Jačanje naučno utemeljenog odlučivanja o biodiverzitetu/prirodi kroz dijalog naučne zajednice i donosilaca odluka	**3.7.1. Primjenjivanje zaključaka, poruka i scenarija multidisciplinarnih analiza o stanju prirode i najnovijih relevantnih naučnih podataka u donošenju odluka koje imaju uticaja na stanje biološke raznolikosti**	↑↑	☺
			3.7.2. Uspostavljanje dijaloga između naučne zajednice i donosilaca odluka o stanju prirode i procesima upravljanja biodiverzitetom i koristima od prirode	↑↑	☺
		Prioritet 3.8. Razvijanje ekološke svijesti o biodiverzitetu, očuvanju prirode i ekosistemskim uslugama	**3.8.1. Razvoj efikasne mreže nevladinih organizacija koje prate stanje biološke raznolikosti, aktivno učestvuju u donošenju odluka i promovišu održivi razvoj**	↑↑	☺
			3.8.2. Obezbjeđivanje materijalne podrške za edukaciju nastavnog kadra na svim nivoima obrazovanja u oblasti zaštite biološke raznolikosti i održivog upravljanja koristima od prirode	↑↑	☺

			3.8.3. Unapređenje stanja javne svijesti o biološkoj raznolikosti i ekosistemskim servisma uzimajući u obzir različite starosne, polne, ekonomske i obrazovne grupe	↑↑	☺
		Prioritet 3.9. Mobilizovanje domaćih i međunarodnih finansijskih sredstava za biodiverzitet	**3.9.1. Obezbjeđivanje fonda za: (a) razvoj kapaciteta institucionalnog okvira, (b) poduzimanje pripreme karte staništa, (c) preduzimanje inventure i praćenja stanja flore, faune, fungije i genetičkih resursa, (d) efikasnu implementaciju globalnih ciljeva za biodiverzitet i implementaciju obaveza po međunarodnim sporazumima, uključujući uspostavu ekološke mreže, (e) razvoj naučno-političkog dijaloga, (f) povećanje ekološke svijesti**	↑↑	☺
Kvalitet vazduha, klimatske promjene i energija	Strateški cilj 4: Unapređenje ublažavanja i prilagođavanje klimatskim promjenama i poboljšanje kvaliteta vazduha	**Prioritet 4.1.** Smanjenje zagađivanja vazduha ključnim zagađujućim materijama na nivoe koji su sigurni za ljudsko zdravlje	**4.1.1. Smanjenje emisija iz velikih postrojenja za sagorijevanje i usklađivanje svih industrijskih postrojenja sa najboljim raspoloživim tehnikama**	↑↑	☺
			4.1.2. Smanjenje zagađivanja vazduha iz lokalnih izvora	↑↑	☺
		Prioritet 4.2. Unapređenje sistema upravljanja kvalitetom vazduha koji podržava donošenje strateških odluka i informiše građane o kvalitetu vazduha	**4.2.1. Unapređenje sistema monitoringa vazduha**	**0**	**na**
			4.2.2. Razvoj sistema izvještavanja prema međunarodnim institucijama i koordinacija unapređenja sistema informisanja građana o kvalitetu vazduha	**0**	**na**

		Prioritet 4.3. Smanjenje uticaja Brčko distrikta BiH na klimatske promjene smanjenjem emisija gasova sa efektom staklene bašte i povećanjem ponora ugljenika	**4.3.1. Smanjenje uticaja Brčko distrikta BiH na klimatske promjene**	↑↑	☺
		Prioritet 4.4. Jačanje otpornosti na uticaje klimatskih promjena	**4.4.1. Izgradnja institucionalnih kapaciteta i znanja za jačanje otpornosti na klimatske promjene**	↑↑	☺
			4.4.2. Izgradnja infrastrukturnih kapaciteta za jačanje otpornosti na klimatske promjene	↑↑	☺
		Prioritet 4.5. Povećanje energetske efikasnosti u krajnjoj potrošnji u svim sektorima uz uvođenje podsticajnih mehanizama	**4.5.1. Kreiranje povoljnog ambijenta za energetsku efikasnost i smanjenje potrošnje finalne energije**	↑↑	☺
			4.5.2. Smanjenje potrošnje primarne energije	↑↑	☺
		Prioritet 4.6. Povećanje udjela obnovljivih izvora energije uz uvođenje pravednog sistema podsticaja	**4.6.1. Kreiranje povoljnog ambijenta za obnovljive izvore energije**	↑	☺/☹
			4.6.2. Povećanje udjela obnovljivih izvora energije u proizvodnji električne energije i u transportu	↑	☺/☹
		Prioritet 4.7. Smanjenje svjetlosnog zagađenja	**4.7. Smanjenje svjetlosnog zagađenja**	**0**	**na**

Hemijska bezbjednost i buka	Strateški cilj 5: Očuvanje ljudskog zdravlja, poboljšanje dobrobiti i kvaliteta života za sve	**Prioritet 5.1.** Uspostavljanje zakonodavnog okvira upravljanja hemikalijama u skladu sa potpisanim međunarodnim ugovorima, te pravnom tekovinom EU iz oblasti hemijske bezbjednosti, te usklađen na svim nivoima vlasti u Bosni i Hercegovini	**5.1.1. Uspostavljanje zakonskog osnova za transpoziciju EU zakonodavstva iz oblasti hemijske bezbjednosti**	↑↑	☺
			5.1.2. Djelimična transpozicija SEVESO III direktive u zakonodavstvo Brčko distrikta BIH	↑↑	☺
			5.1.3. Implementacija Montrealskog protokola, Kigali amandmana i djelimična transpozicija Uredbe (EZ) br. 1005/2009 o tvarima koje oštećuju ozonski sloj i Uredbe EZ 517/2014 o određenim fluorisanim gasovima sa efektom staklene bašte	**0**	**na**
		Prioritet 5.2. Uspostavljanje održivog sistema upravljanja hemikalijama i implementacije propisa iz pravne tekovine EU u oblasti hemijske bezbjednosti	**5.2.1. Uspostava registracije hemikalija i biocida, te definisanje uslova za obavljanje poslova savjetnika za hemikalije**	↑↑	☺
			5.2.2. Uspostavljanje Registra postrojenja u kojima su prisutne opasne supstance	↑↑	☺
			5.2.3. Uspostavljanje sistema izvještavanja po pitanju registracije i servisa rashladne opreme i KGH-uređaja	**0**	**na**
		Prioritet 5.3. Unapređenje kapaciteta i kompetencija javnih službi u oblasti hemijske bezbjednosti	**5.3.1. Jačanje tehničkih i kadrovskih kapaciteta Vlade Brčko distrikta BiH**	↑	☺/☹

			5.3.2. Uspostavljanje sistema prevencije, liječenja i obavještavanja i koordinacije u slučajevima trovanja hemikalijama	**0**	**na**
		Prioritet 5.4. Unapređenje znanja korisnika hemikalija i biocida i javnosti u oblasti upravljanja hemikalijama	**5.4.1. Smanjenje nivoa učestalosti oboljenja ili smrti zbog trovanja uslijed neadekvatnog rukovanja hemijskim proizvodima**	**0**	**na**
			5.4.2. Uspostavljanje inspekcijskog nadzora u oblasti upravljanja hemikalijama i biocidima	**↑↑**	**☺**
		Prioritet 5.5. Uspostavljanje zakonodavnog okvira i jasnih institucionalnih nadležnosti kojim se reguliše pravna tekovina EU iz oblasti buke u životnoj sredini	**5.5.1. Uspostavljanje zakonodavnog okvira i institucionalne nadležnosti o procjeni i upravljanju bukom i emisiji buke u životnu sredinu uzrokovane opremom za upotrebu na otvorenom, prema zahtjevima Direktiva 2002/49/EZ i 2000/14/EZ**	**0**	**na**
		Prioritet 5.6. Unapređenje strateškog planiranja i monitoringa buke u oblasti životne sredine	**5.6.1. Izrada karata buke i akcionih planova upravljanja bukom**	**0**	**na**
		Prioritet 5.7. Unapređenje znanja javnosti o negativnim uticajima buke, upravljanju bukom u životnoj sredini, te njihovoj ulozi u postupku odlučivanja	**5.7.1. Uspostavljanje mehanizama i načina informisanja javnosti o buci i njenim efektima naročito u zonama sa povećanim nivoima buke**	**0**	**na**

		Prioritet 5.8. Unapređenje kapaciteta i kompetencija javnih službenika u oblasti upravljanja bukom	**5.8.1. Uspostavljanje mehanizama i načina informisanja javnosti o buci i njenim efektima naročito u zonama sa povećanim nivoima buke**	**0**	**na**
Održivo upravljanje resursima	Strateški cilj 6: Održivo upravljanje prirodnim resursima	**Prioritet 6.1.** Unapređenje strateškog, zakonskog i institucionalnog okvira za održivo upravljanje šumama i šumskim resursima u Brčko distriktu BiH, adekvatno vrednovanje šumskih resursa, kao i integraciju rodno osjetljive problematike klimatskih promjena	**6.1.1. Unapređenje pravnog i institucionalnog okvira za održivo upravljanje šumama**	**0**	😐
			6.1.2. Povećanje prohodnosti šuma, kapacitiranje šumskih gazdinstava za rano oktrivanje i sprečavanje požara. Smanjenje broja požara i opožarene površine u šumama za 50% do 2026. godine u odnosu na sadašnje stanje	**0**	😐
			6.1.3. Povećanje površine i produktivnosti visokih šuma	**0**	😐
			6.1.4 Uspostavljanje informacionog sistema o šumama Brčko distrikta BiH	**0**	😐
		Prioritet 6.2.: Unapređenje strateškog, zakonskog i institucionalnog okvira za održivo korištenje ljekovitog, jestivog i aromatičnog bilja i drugih ostalih šumskih proizvoda	**6.2.1. Unapređenje pravnog i institucionalnog okvira za održivo upravljanje ostalim šumskim proizvodima**	**0**	😐
		Prioritet 6.3. Unapređenje zakonskog, strateškog i institucionalnog okvira za	**6.3.1. Uspostavljanje usklađenog institucionalnog, regulatornog i planskog okvira za uspostavu lovišta, upravljanje populacijom i održivo upravljanje lovnom divljači**	**0**	😐

		održivo upravljanje lovnom divljači u Brčko distriktu BiH	**6.3.2. Uspostavljanje informacionog sistema u sektoru lovstva Brčko distrikta BiH**	**0**	😐
		Prioritet 6.4. Unapređenje zakonskog, strateškog i institucionalnog okvira kako bi se ribljim fondom Brčko distrikta BiH upravljalo na održiv način	**6.4.1. Unapređenje zakonskog okvira za održivi razvoj sektora ribarstva, koji će biti harmonizovan s pravnom tekovinom EU i omogućavanje održivog korištenja i upravljanja ribljim fondom Brčko distrikta BiH**	↑↑	☺
			6.4.2. Uspostavljanje informacionog sistema o ribarstvu Brčko distrikta BiH	↑↑	☺
		Prioritet 6.5. Uspostavljanje integralnog i održivog upravljanja zemljišnim resursima	**6.5.1. Stvaranje zakonskog i institucionalnog okvira za integralnu zaštitu zemljišta, usvajanje metoda, mjerenja i indikatora za održivo upravljanje zemljištem, dostizanje neutralnosti degradacije zemljišta do 2030. godine**	**0**	😐
			6.5.2. Deminiranje zemljišta	**0**	😐
		Prioritet 6.6. Jačanje kapaciteta čuvarskih službi iz oblasti šumarstva, lovstva, ribolova	**6.6.1. Unapređenje čuvarskih službi da budu modernizovane, mobilne i kapacitirane (moderne tehnologije i ljudstvo) za efikasno obavljanje čuvarskog nadzora nad prirodnim resursima. Uspostavljanje efikasnog sistema za smanjenje nelegalnih aktivnosti u sektoru šumarstva, lovstva i ribarstva za 30%**	↑↑	☺
		Prioritet 6.7. Uspostavljanje sistema održivog i odgovornog istraživanja, eksploatacije i	**6.7.1. Uspostavljanje okvira za održivu upotrebu i eksploataciju mineralnih sirovina do 2030. godine**	**0**	😐

		upravljanja mineralnim sirovinama			
Upravljanje životnom sredinom	Strateški cilj 7: Unapređenje upravljanja životnom sredinom	**Prioritet 7.1.** Unapređenje pravnog okvira za zaštitu životne sredine u Brčko distriktu BiH koji će biti potpunosti harmonizovan sa pravnom tekovinom EU i međunarodnim sporazumima	**7.1.1. Donošenje ključnih propisa za zaštitu životne sredine u Brčko distriktu BiH**	↑	☺/☹
			7.1.2. Unapređenje harmonizacije pravnog okvira za životnu sredinu u Brčko distriktu BiH s pravnom tekovinom EU	↑	☺/☹
		Prioritet 7.2. Osiguravanje efikasne provedbe usvojenih propisa i preuzetih međunarodnih obaveza	**7.2.1. Doprinos provođenju međunarodnih sporazuma u BiH**	↑	☺/☹
			7.2.2. Intenziviranje provođenja strateške procjene uticaja na životnu sredinu (SPUŽS) u Brčko distriktu BiH	↑	☺/☹
			7.2.3. Omogućavanje izdavanja integrisanih dozvola za životnu sredinu	↑	☺/☹
			7.2.4. Priprema Tehničkih uputstava za najbolje raspoložive tehnike (NRT)	↑	☺/☹
		Prioritet 7.3. Postizanje visokog nivoa kapaciteta i međusobne koordinacije institucija	**7.3.1. Povećan broj zaposlenih na poslovima povezanim sa zaštitom životne sredine u institucijama Brčko distrikta BiH**	↑	☺/☹

		Prioritet 7.4. Osiguravanje visokog nivoa svijesti javnosti o važnosti očuvanja životne sredine i veći stepen uključenosti javnosti u proces donošenja odluka	**7.4.1. Osiguravanje javno dostupnih, kompletnih i ažurnih informacija o životnoj sredini**	↑	☺/☹
			7.4.2. Razvijanje svijesti građana o važnosti očuvanja životne sredine	↑	☺/☹
			7.4.3. Kvalitetnije učešće građana i organizacija civilnog društva u procesima odlučivanja o životnoj sredini	↑	☺/☹
		Prioritet 7.5. Uspostavljanje efikasnog i transparentnog sistema prikupljanja, razmjene, validacije i izvještavanja podataka o životnoj sredini u Brčko distriktu BiH	**7.5.1. Uspostava cjelovitog informacionog sistema o životnoj sredini**	↑	☺/☹
			7.5.2. Unapređenje statistike o životnoj sredini	↑	☺/☹
			7.5.3. Uspostava funkcionalnog sistema razmjene prostornih podataka u Brčko distriktu BiH	↑	☺/☹
			7.5.4. Uspostava funkcionalnog PRTR registra u Brčko distriktu BiH	↑	☺/☹
			7.5. Uspostavljanje efikasnog i transparentnog sistema prikupljanja, razmjene, validacije i izvještavanja podataka o životnoj sredini u Brčko distriktu BiH	↑	☺/☹
		Prioritet 7.6. Postizanje visokog nivoa međusektorske i intersektorske integracije javnih politika	**7.6.1. Integracija zahtjeva životne sredine u sektorske politike i propise**	↑	☺/☹
			7.6.2. Integracija principa rodne ravnopravnosti, socijalne jednakosti i siromaštva u politike zaštite životne sredine	**0**	😐

			7.6.3. Kreiranje modela za tranziciju ka cirkularnoj ekonomiji	↑	☺/☹
		Prioritet 7.7. Usaglašavanje i stavljanje u primjenu efikasnih ekonomskih instrumenata vezanih za zaštitu životne sredine	**7.7.1. Poboljšanje institucionalnog i pravnog okvira za finansiranje projekata zaštite životne sredine**	↑	☺/☹
		Prioritet 7.8. Uspostavljanje sistema za strateško donošenje odluka, ulaganja i praćenje efekata u obrazovanju, istraživanju i inovacijama u životnoj sredini	**7.8.1. Unapređenje obrazovnih programa, istraživanja i inovacija u oblasti životne sredine**	↑	☺/☹

U pogledu procjene ESAP tematske oblasti Upravljanje vodama i SPUŽS tematske oblasti Vodni resursi, definisani ESAP prioriteti su u potpunoj suglasnost sa ciljevima SPUŽS i očekuje se da će njihova implementacija imati pozitivan uticaj na SPUŽS oblast Vodni resursi. Realizacija pomenutih mjera pomoći će poboljšanju stanja površinskih voda i podzemnih voda te poboljšati nadzor vodnih resursa, smanjiti rizik od poplava, te prilagoditi pravni i institucionalni okvir pravnim aktima EU u oblasti voda.

Prioriteti i mjere iz oblasti 2. Upravljanje otpadom su u interakciji sa strateškom oblasti "vodni resursi". Očekuje se da će implementacija ESAP prioriteta 2.1. do 2.7. u oblasti "Upravljanje otpadom" imati pozitivan uticaj na životni sredinu, odnosno smanjenje emisija zagađujućih materija u površinske i podzemne vode u Brčko Distrikta Bosne i Hercegovine. Implementacija ESAP mjera 2.1.1.- 2.7.1. bi trebala dovesti do pozitivnih promjena i doprinosa smanjenju emisija zagađujućih materija u vode, te očuvanju kvaliteta i stanja površinskih i podzemnih voda Brčko Distrikta Bosne i Hercegovine . Uočava se potpuna konzistentnost predviđenih ESAP mjera sa ciljevima SPUŽS.

ESAP prioriteti definisani iz oblasti bidiverziteta će imati pozitivne efekte na definisane ciljeve SPUŽS na oblast vodnih resursa.

Kod implementacije ESAP prioriteta 4.1, 4.3, 4.4 i 4.5 iz oblasti vazduh, klima, energija, može se očekivati pozitivan uticaj na vodne resurse jer su to mjere smanjenja emisija u vazduh iz različitih izvora. Smanjenje emisija u vazduh dovodi i do direktnog i/ili indirektnog smanjenja djelovanja zagađujućih materija na površinske i podzemne vodotokove (npr. smanjenje potencijala za nastanak kiselih kiša). Također, smanjenjem potrošnje primarne energije smanjuje se i upotreba vode za nastanak te energije. S druge strane implementacije ESAP prioriteta 4.6, odnosno povećanje korištenja obnovljivih izvora energije može uticati negativno na upotrebu i kvalitet vode (npr. izgradnja malih hidroelektrana).

ESAP prioriteti definisani za oblast hemijske sigurnosti i buke će djelimično imati potencijalno pozitivan ili pozitivan efekat na vodne resurse. Naročito je važan aspekat hemijske sigurnosti, jer bolja kontrola nad hemikalijama znači i manji uticaj za površinske i podzemne tokove. Pozitivni efekti se očekuju od efikasne provedbe mjera koje se odnose na unapređenje zakonske regulative, te naročito od uspostave održivog sistema upravljanja hemikalijama i implementacije propisa iz EU aquis u oblasti hemijske bezbjednosti. Takođe pozitivan efekat na kvalitet voda će imati i visok nivo implementacije Seveso III direktive, te unaprijeđena koordinacija, suradnja i sinergijski pristup nadležnih institucija u oblasti zaštite životne sredinu i zdravstva, kao i podizanje svijesti javnosti o problematici hemijske sigurnosti.

ESAP prioriteti definisani iz oblasti upravljanje resursima će imati pozitivane i ne očekuje se direkatan uticaj na definisane ciljeve SPUŽS na oblast vodnih resursa putem direktne ili indirektne realizacije. Uticaji koji se ne očekuju direktno na definisane ciljeve SPUŽS su prioriteti su 6.1., 6.2., 6.3., 6.5., i 6.7.

5.2.5 Tlo i geologija

Procjena vjerovatnih uticaja ESAP BRČKO DISTRIKTA BIH ciljeva i mjera na tlo i geologiju je izvršena u skladu sa metodologijom opisanom u odjeljku 5.1.
Ukupna procjena mjera i ciljeva ESAP je predstavljena u ovom dijelu kao matrice vizualne evaluacije označene bojama. Označavanje bojama predstavlja raspon od značajnih mogućih potencijalnih negativnih efekata u crvenoj do značajnih potencijalnih pozitivnih efekata u tamnozelenoj kao što je prikazano u Tabela 20 i Tabela 21.

Tematska područja SPUŽS	**SPUŽS ciljevi**	**Pitanja za procjenu SPUŽS** ***Da li ESAP 2030+ za Brčko distrikt:***
Tlo i geologija	● Smanjiti negativne uticaje na važne i osjetljive resurse tla koji se koriste u poljoprivredne i šumarske svrhe. ● Smanjiti potrošnju građevinskog materijala (kamen, pijesak i sl.) i proizvodnju građevinskog otpada u sklopu projekata saobraćajne infrastrukture. ● Da bi se izbjegli ili, gdje je to nemoguće, minimizirali uticaji na jedinstvena geološka i geomorfološka nalazišta (npr. Krš, kanjoni).	● Hoće li štititi kvalitetu i količinu tla? ● Smanjiti zagađenje tla, degradaciju i eroziju? ● Povećana primjena održivog upravljanja resursima tla i plodnošću? ● Povećati poljoprivredne prakse koje povećavaju hvatanje ugljika u tlima?

U ovom dijelu SPUŽS je prikazana detaljna procjena prioriteta i mjera Strategije zaštite životne sredine Brčko distrikta Bosne i Hercegovine 2022 – 2032 na tematske oblasti Strateške procjene uticaja na životnu sredinu.

Tabela 28. Procjena ESAP prioriteta i mjera na oblast tlo i geologiju

Tematska oblast SPUŽS				**Tlo i geologija**	
ESAP tematske oblasti	**Strateški cilj**	**Prioriteti**	**Mjera**	**Vjerovatni uticaji ESAP prioriteta na tlo i geologiju**	**Konzistentnost između ESAP mjera i ciljeva održivosti (SPUŽS ciljevi) i EU acquis-a**
Upravljanje vodama	Strateški cilj 1: Zaštita kvaliteta vode i osiguravanje raspoloživosti vodnih resursa i njihove održivosti	**Prioritet 1.1**. Unapređenje pravnog i institucionalnog okvira za usklađivanje vodnog zakonodavstva u Brčko distriktu BiH sa EU legislativom	**1.1.1. Unapređenje zakonske i podzakonske regulative u Brčko distriktu BiH iz oblasti vodnog zakonodavstva**	↑	☺/☹
			1.1.2. Povećanje stepena usklađenosti zakonodavstva Brčko distrikta BiH s pravnom tekovinom EU u oblasti vodnih resursa	↑	☺/☹
			1.1.3. Sprovođenje Direktiva EU iz oblasti upravljanja vodama u Brčko distriktu BiH	↑	☺/☹
		Prioritet 1.2. Unapređenje strateškog i sistematičnog planiranja upravljanja vodama u Brčko distriktu BiH	**1.2.1. Usvajanje strateških i planskih dokumenata kojima se osigurava integralno upravljanje vodama u Brčko distriktu BiH**	↑	☺/☹
			1.2.2. Uspostavljanje vodnog informacionog sistema Brčko distrikta BiH	**0**	**na**
			1.2.3. Povećavanje učešća javnosti u procesu donošenja odluka, planiranja i upravljanja u skladu sa zakonskom regulativom	↑	☺/☹
		Prioritet 1.3. Sprečavanje pogoršanja i unapređenje	**1.3.1. Unapređenje kvaliteta površinskih i podzemnih voda**	↑	☺/☹

		statusa vodnih tijela na teritoriji Brčko distrikta BiH u cilju zaštite vodene flore i faune i potreba korisnika	**1.3.2. Provođenje monitoringa površinskih i podzemnih voda**	↑	☺/☹
			1.3.3. Unapređenje efikasnosti vodne inspekcije	↑	☺/☹
		Prioritet 1.4. Uspostavljanje održivog i efikasnog korištenja vodnih resursa	**1.4.1. Povećanje pokrivenosti stanovništva javnim vodosnabdijevanjem**	0	na
			1.4.2. Smanjenje količine neprihodovane vode u vodovodnim sistemima	0	na
			1.4.3. Uspostavljanje održivog korištenja vode u industriji i privredi	0	na
		Prioritet 1.5. Smanjenje rizika od ekstremnih hidroloških pojava	**1.5.1. Unapređenje sistema zaštite od ekstremnih hidroloških pojava**	↑	☺/☹
		Prioritet 1.6. Osiguravanje finansijske održivosti sektora voda	**1.6.1. Unapređenje sistema finansiranja sektora voda**	0	na
			1.6.2. Jačanje kapaciteta za povlačenje sredstava iz međunarodnih fondova	0	na
Upravljanje otpadom	Strateški cilj 2: Smanjenje količine otpada i povećanje količine ponovno upotrijebljenih materijala	**Prioritet 2.1.** Unapređenje pravnog i strateškog okvira u oblasti upravljanja otpadom sa EU principima	**2.1.1. Usklađivanje propisa, politika i planskih dokumenata iz oblasti upravljanja otpadom sa obavezama koje proističu iz pravne tekovine Evropske unije i međunarodnih sporazuma**	↑↑	☺
		Prioritet 2.2. Uvođenje različitih ekonomskih i finansijskih instrumenata i mehanizama koji će omogućiti finansijski održivo i po životnu sredinu/okoliš prihvatljivo	**2.2.1. Revizija postojećih i uvođenje dodatnih ekonomskih i finansijskih instrumenta i mehanizama u oblasti upravljanja otpadom**	↑↑	☺

		upravljanje otpadom			
		Prioritet 2.3. Uspostavljanje integralnog sistema upravljanja komunalnim otpadom	**2.3.1. Reforma sektora upravljanja komunalnim otpadom**	↑↑	☺
			2.3.2. Nabavka opreme i izgradnja infrastrukture za upravljanje komunalnim otpadom	↑↑	☺
			2.3.3. Program smanjenja količine komunalnog otpada koji se odlaže na deponiju	↑↑	☺
		Prioritet 2.4. Uspostavljanje sistema za upravljanje posebnim kategorijama otpada	**2.4.1. Stvaranje uslova za adekvatno prikupljanje i zbrinjavanje posebnih kategorija otpada**	↑↑	☺
			2.4.2. Jačanje tržišta otpada namijenjenog recikliranju	↑↑	☺
		Prioritet 2.5. Unapređenje sistema evidencije i izvještavanja o otpadu	**2.5.1. Jačanje sistema evidencije i izvještavanja o otpadu**	↑↑	☺
		Prioritet 2.6. Uspostavljanje sistema za upravljanje industrijskim i opasnim otpadom	**2.6.1. Analiza postojećih i potrebnih kapaciteta za upravljanje industrijskim i opasnim otpadom**	↑↑	☺
		Prioritet 2.7. Jačanje svijesti o pravilnom razdvajanju, prikupljanju i odlaganju otpada	**2.7.1. Provođenje savremenih edukativno-informativnih, rodno osjetljivih i kampanja jačanja svijesti**	↑↑	☺

Biodiverzitet i zaštita prirode	Strateški cilj 3: Očuvanje biološke i pejzažne raznolikosti	**Prioritet 3.1.** Unapređenje pravnog okvira za biodiverzitet i očuvanje prirode kroz usklađivanje zakonodavstva sa pravnom tekovinom EU i međunarodnim sporazumima	**3.1.1. Usklađivanje pravnog okvira za biodiverzitet i očuvanje prirode sa pravnom tekovinom EU, te koordinacije provedbe/primjene međunarodnih sporazuma i konvencija**	↑	☺/☹
		Prioritet 3.2. Jačanje institucija nadležnih za provođenje propisa i aktivnosti u zaštiti prirode	**3.2.1. Uspostavljanje Odsjeka za zaštitu prirode**	↑	☺/☹
		Prioritet 3.3. Uspostavljanje i unapređivanje kapaciteta za zaštitu, praćenje stanja i izvještavanje o biodiverzitetu i očuvanju prirode	**3.3.1. Izgradnja sistema redovnog monitoringa stanja biodiverziteta i aktivnosti na zaštiti prirode**	↑	☺/☹
			3.3.2. Obezbjeđivanje materijalne podrške nevladinim organizacijama registrovanim za praćenje stanja biološke raznolikosti	↑	☺/☹
			3.3.3. Uspostavljanje informacionog sistema za zaštitu prirode	↑	☺/☹
			3.3.4. Izgradnja ljudskih i tehničkih kapaciteta za zaštitu prirode u zaštićenim područjima i područjima Plana Natura 2000, u skladu sa prioritetnim ciljevima NBSAP-a	↑	☺/☹
			3.3.5. Unapređenje službe za inspekcijski nadzor u provođenju Zakona o zaštiti prirode	↑	☺/☹

		Prioritet 3.4. Izvršavanje inventarizacije biodiverziteta na ekosistemskom, specijskom i genetičkom nivou, te omogućavanje javne dostupnosti i korištenja podataka o biodiverzitetu	**3.4.1. Inventarizacija flore, faune, fungije, genetičkog diverziteta i ugroženih vrsta**	↑	☺/☹
			3.4.2. Priprema karte staništa	↑	☺/☹
			3.4.3. Popisivanje migratornih afričko-azijskih vrsta ptica na područjima od posebnog značaja na njihovim migratornim putevima	↑	☺/☹
			3.4.4. Usvajanje Liste invazivnih vrsta sa akcionim planom djelovanja	↑	☺/☹
			3.4.5. Revizija liste invazivnih vrsta	↑	☺/☹
		Prioritet 3.5. Prostorno povezivanje ekološki značajnih područja u ekološku mrežu na površini 17% teritorije Brčko distrikta BiH	**3.5.1. Provođenje javne kampanje promocije ekološke mreže (mreže Područja od interesa za Zajednicu)**	↑	☺/☹
			3.5.2. Provođenje konsultativnog procesa sa zajednicama lokalne samouprave i interesnim stranama u svim područjima Plana za ekološku mrežu	↑	☺/☹
			3.5.3 Uspostavljanje ekološke mreže (mreže Područja od interesa za Zajednicu)	↑	☺/☹
			3.5.4. Uspostavljanje zaštićenih područja	↑	☺/☹

		Prioritet 3.6. Unapređenje međusektorske saradnje i političke podrške u Brčko distriktu BiH za integraciju zaštite biodiverziteta u sektorske politike i zakonodavstvo	**3.6.1. Obezbjeđivanje političke podrške za implementaciju post 2020 NBSAP-a**	↑	☺/☹
			3.6.2. Integrisanje zaštite i održive upotrebe biodiverziteta u sve sektorske politike	↑	☺/☹
		Prioritet 3.7. Jačanje naučno utemeljenog odlučivanja o biodiverzitetu/prirodi kroz dijalog naučne zajednice i donosilaca odluka	**3.7.1. Primjenjivanje zaključaka, poruka i scenarija multidisciplinarnih analiza o stanju prirode i najnovijih relevantnih naučnih podataka u donošenju odluka koje imaju uticaja na stanje biološke raznolikosti**	↑	☺/☹
			3.7.2. Uspostavljanje dijaloga između naučne zajednice i donosilaca odluka o stanju prirode i procesima upravljanja biodiverzitetom i koristima od prirode	↑	☺/☹
		Prioritet 3.8. Razvijanje ekološke svijesti o biodiverzitetu, očuvanju prirode i ekosistemskim uslugama	**3.8.1. Razvoj efikasne mreže nevladinih organizacija koje prate stanje biološke raznolikosti, aktivno učestvuju u donošenju odluka i promovišu održivi razvoj**	↑	☺/☹
			3.8.2. Obezbjeđivanje materijalne podrške za edukaciju nastavnog kadra na svim nivoima obrazovanja u oblasti zaštite biološke raznolikosti i održivog upravljanja koristima od prirode	↑	☺/☹
			3.8.3. Unapređenje stanja javne svijesti o biološkoj raznolikosti i ekosistemskim servisima uzimajući u obzir različite starosne, polne, ekonomske i obrazovne grupe	↑	☺/☹

		Prioritet 3.9. Mobilizovanje domaćih i međunarodnih finansijskih sredstava za biodiverzitet	**3.9.1. Obezbjeđivanje fonda za: (a) razvoj kapaciteta institucionalnog okvira, (b) poduzimanje pripreme karte staništa, (c) preduzimanje inventure i praćenja stanja flore, faune, fungije i genetičkih resursa, (d) efikasnu implementaciju globalnih ciljeva za biodiverzitet i implementaciju obaveza po međunarodnim sporazumima, uključujući uspostavu ekološke mreže, (e) razvoj naučno-političkog dijaloga, (f) povećanje ekološke svijesti**	↑	☺/☹
Kvalitet vazduha, klimatske promjene i energija	Strateški cilj 4: Unapređenje ublažavanja i prilagođavanje klimatskim promjenama i poboljšanje kvaliteta vazduha	**Prioritet 4.1.** Smanjenje zagađivanja vazduha ključnim zagađujućim materijama na nivoe koji su sigurni za ljudsko zdravlje	**4.1.1. Smanjenje emisija iz velikih postrojenja za sagorijevanje i usklađivanje svih industrijskih postrojenja sa najboljim raspoloživim tehnikama**	↑↑	☺
			4.1.2. Smanjenje zagađivanja vazduha iz lokalnih izvora	↑↑	☺
		Prioritet 4.2. Unapređenje sistema upravljanja kvalitetom vazduha koji podržava donošenje strateških odluka i informiše građane o kvalitetu vazduha	**4.2.1. Unapređenje sistema monitoringa vazduha**	↑↑	☺
			4.2.2. Razvoj sistema izvještavanja prema međunarodnim institucijama i koordinacija unapređenja sistema informisanja građana o kvalitetu vazduha	↑↑	☺
		Prioritet 4.3. Smanjenje uticaja Brčko distrikta BiH na klimatske promjene smanjenjem emisija gasova sa efektom staklene bašte i povećanjem ponora ugljenika	**4.3.1. Smanjenje uticaja Brčko distrikta BiH na klimatske promjene**	↑↑	☺
		Prioritet 4.4. Jačanje otpornosti na uticaje	**4.4.1. Izgradnja institucionalnih kapaciteta i znanja za jačanje otpornosti na klimatske promjene**	↑↑	☺

		klimatskih promjena	**4.4.2. Izgradnja infrastrukturnih kapaciteta za jačanje otpornosti na klimatske promjene**	↑↑	☺
		Prioritet 4.5. Povećanje energetske efikasnosti u krajnjoj potrošnji u svim sektorima uz uvođenje podsticajnih mehanizama	**4.5.1. Kreiranje povoljnog ambijenta za energetsku efikasnost i smanjenje potrošnje finalne energije**	↑↑	☺
			4.5.2. Smanjenje potrošnje primarne energije	↑↑	☺
		Prioritet 4.6. Povećanje udjela obnovljivih izvora energije uz uvođenje pravednog sistema podsticaja	**4.6.1. Kreiranje povoljnog ambijenta za obnovljive izvore energije**	↑	☺/☹
			4.6.2. Povećanje udjela obnovljivih izvora energije u proizvodnji električne energije i u transportu	↑	☺/☹
		Prioritet 4.7. Smanjenje svjetlosnog zagađenja	**4.7. Smanjenje svjetlosnog zagađenja**	**0**	**na**
Hemijska bezbjednost i buka	Strateški cilj 5: Očuvanje ljudskog zdravlja, poboljšanje dobrobiti i kvaliteta	**Prioritet 5.1.** Uspostavljanje zakonodavnog okvira upravljanja hemikalijama u skladu sa potpisanim međunarodnim ugovorima, te pravnom tekovinom EU	**5.1.1. Uspostavljanje zakonskog osnova za transpoziciju EU zakonodavstva iz oblasti hemijske bezbjednosti**	↑↑	☺
			5.1.2. Djelimična transpozicija SEVESO III direktive u zakonodavstvo Brčko distrikta BIH	↑↑	☺

	života za sve	iz oblasti hemijske bezbjednosti, te usklađen na svim nivoima vlasti u Bosni i Hercegovini	**5.1.3. Implementacija Montrealskog protokola, Kigali amandmana i djelimična transpozicija Uredbe (EZ) br. 1005/2009 o tvarima koje oštećuju ozonski sloj i Uredbe EZ 517/2014 o određenim fluorisanim gasovima sa efektom staklene bašte**	**0**	**na**
		Prioritet 5.2. Uspostavljanje održivog sistema upravljanja hemikalijama i implementacije propisa iz pravne tekovine EU u oblasti hemijske bezbjednosti	**5.2.1. Uspostava registracije hemikalija i biocida, te definisanje uslova za obavljanje poslova savjetnika za hemikalije**	↑↑	☺
			5.2.2. Uspostavljanje Registra postrojenja u kojima su prisutne opasne supstance	↑↑	☺
			5.2.3. Uspostavljanje sistema izvještavanja po pitanju registracije i servisa rashladne opreme i KGH-uređaja	**0**	**na**
		Prioritet 5.3. Unapređenje kapaciteta i kompetencija javnih službi u oblasti hemijske bezbjednosti	**5.3.1. Jačanje tehničkih i kadrovskih kapaciteta Vlade Brčko distrikta BiH**	↑	☺/☹
			5.3.2. Uspostavljanje sistema prevencije, liječenja i obavještavanja i koordinacije u slučajevima trovanja hemikalijama	**0**	**na**
		Prioritet 5.4. Unapređenje znanja korisnika hemikalija i biocida i javnosti u oblasti upravljanja hemikalijama	**5.4.1. Smanjenje nivoa učestalosti oboljenja ili smrti zbog trovanja uslijed neadekvatnog rukovanja hemijskim proizvodima**	**0**	**na**
			5.4.2. Uspostavljanje inspekcijskog nadzora u oblasti upravljanja hemikalijama i biocidima	↑↑	☺

		Prioritet 5.5. Uspostavljanje zakonodavnog okvira i jasnih institucionalnih nadležnosti kojim se reguliše pravna tekovina EU iz oblasti buke u životnoj sredini	**5.5.1. Uspostavljanje zakonodavnog okvira i institucionalne nadležnosti o procjeni i upravljanju bukom i emisiji buke u životnu sredinu uzrokovane opremom za upotrebu na otvorenom, prema zahtjevima Direktiva 2002/49/EZ i 2000/14/EZ**	**0**	**na**
		Prioritet 5.6. Unapređenje strateškog planiranja i monitoringa buke u oblasti životne sredine	**5.6.1. Izrada karata buke i akcionih planova upravljanja bukom**	**0**	**na**
		Prioritet 5.7. Unapređenje znanja javnosti o negativnim uticajima buke, upravljanju bukom u životnoj sredini, te njihovoj ulozi u postupku odlučivanja	**5.7.1. Uspostavljanje mehanizama i načina informisanja javnosti o buci i njenim efektima naročito u zonama sa povećanim nivoima buke**	**0**	**na**
		Prioritet 5.8. Unapređenje kapaciteta i kompetencija javnih službenika u oblasti upravljanja bukom	**5.8.1. Uspostavljanje mehanizama i načina informisanja javnosti o buci i njenim efektima naročito u zonama sa povećanim nivoima buke**	**0**	**na**
	Strateški cilj 6: Održivo upravljanje prirodnim resursima	**Prioritet 6.1.** Unapređenje strateškog, zakonskog i institucionalnog okvira za održivo upravljanje šumama i šumskim resursima u Brčko distriktu BiH, adekvatno	**6.1.1. Unapređenje pravnog i institucionalnog okvira za održivo upravljanje šumama**	↑↑	☺
			6.1.2. Povećanje prohodnosti šuma, kapacitiranje šumskih gazdinstava za rano oktrivanje i sprečavanje požara. Smanjenje broja požara i opožarene površine u šumama za 50% do 2026. godine u odnosu na sadašnje stanje	↑↑	☺

Održivo upravljanje resursima		vrednovanje šumskih resursa, kao i integraciju rodno osjetljive problematike klimatskih promjena	**6.1.3. Povećanje površine i produktivnosti visokih šuma**	↑↑	☺
			6.1.4 Uspostavljanje informacionog sistema o šumama Brčko distrikta BiH	↑↑	☺
		Prioritet 6.2.: Unapređenje strateškog, zakonskog i institucionalnog okvira za održivo korištenje ljekovitog, jestivog i aromatičnog bilja i drugih ostalih šumskih proizvoda	**6.2.1. Unapređenje pravnog i institucionalnog okvira za održivo upravljanje ostalim šumskim proizvodima**	↑↑	☺
		Prioritet 6.3. Unapređenje zakonskog, strateškog i institucionalnog okvira za održivo upravljanje lovnom divljači u Brčko distriktu BiH	**6.3.1. Uspostavljanje usklađenog institucionalnog, regulatornog i planskog okvira za uspostavu lovišta, upravljanje populacijom i održivo upravljanje lovnom divljači**	↑	☺/☹
			6.3.2. Uspostavljanje informacionog sistema u sektoru lovstva Brčko distrikta BiH	↑	☺/☹
		Prioritet 6.4. Unapređenje zakonskog, strateškog i institucionalnog okvira kako bi se ribljim fondom Brčko distrikta BiH upravljalo na održiv način	**6.4.1. Unapređenje zakonskog okvira za održivi razvoj sektora ribarstva, koji će biti harmonizovan s pravnom tekovinom EU i omogućavanje održivog korištenja i upravljanja ribljim fondom Brčko distrikta BiH**	↑	☺/☹
			6.4.2. Uspostavljanje informacionog sistema o ribarstvu Brčko distrikta BiH	**0**	😐

		Prioritet 6.5. Uspostavljanje integralnog i održivog upravljanja zemljišnim resursima	**6.5.1. Stvaranje zakonskog i institucionalnog okvira za integralnu zaštitu zemljišta, usvajanje metoda, mjerenja i indikatora za održivo upravljanje zemljištem, dostizanje neutralnosti degradacije zemljišta do 2030. godine**	↑↑	☺
			6.5.2. Deminiranje zemljišta	↑↑	☺
		Prioritet 6.6. Jačanje kapaciteta čuvarskih službi iz oblasti šumarstva, lovstva, ribolova	**6.6.1. Unapređenje čuvarskih službi da budu modernizovane, mobilne i kapacitirane (moderne tehnologije i ljudstvo) za efikasno obavljanje čuvarskog nadzora nad prirodnim resursima. Uspostavljanje efikasnog sistema za smanjenje nelegalnih aktivnosti u sektoru šumarstva, lovstva i ribarstva za 30%**	↑	☺/☹
		Prioritet 6.7. Uspostavljanje sistema održivog i odgovornog istraživanja, eksploatacije i upravljanja mineralnim sirovinama	**6.7.1. Uspostavljanje okvira za održivu upotrebu i eksploataciju mineralnih sirovina do 2030. godine**	↑↑	☺

Upravljanje životnom sredinom	Nema interakcije

Smarta se da će implementacija ESAP prioriteta 1.1., 1.2. 1.3. i 1.5. te pripadajućih mjera imati potencijalno pozitivan utical na SPUŽS oblast Tlo i geologija, Izuzetak je mjera 1.2.2. za koju se smatra da nema mjerljiv uticaj. Za prioritete 1.4. i 1. 6. se ne smatra da imaju interakciju sa SPUŽS ciljem tlo i geologija.

Prioriteti i mjere iz oblasti 2. Upravljanje otpadom imaju interakciju sa strateškom oblasti "tlo i geologija". Očekuje se da će implementacija ESAP prioriteta 2.1. do 2.7. u oblasti "Upravljanje otpadom" imati pozitivan uticaj na životnu sredinu, odnosno smanjenje emisija zagađujućih materija u tlo u Brčko Distriktu Bosne i Hercegovine. Implementacija ESAP mjera 2.1.1.- 2.7.1. bi trebala dovesti do pozitivnih promjena i doprinosa smanjenju emisija zagađujućih materija u tlo, te očuvanju kvaliteta i stanja zemljišnih resursa Brčko Distrikta Bosne i Hercegovine. Primjetna je potpuna konzistentnost predviđenih mjera sa ciljevima SPUŽS.

ESAP prioriteti definisani iz oblasti biodiverziteta će imati potencijalno pozitivan efekat na definisane ciljeve SPUŽS na oblast tlo i geologija putem direktne ili indirektne realizacije.

Kod implementacije ESAP prioriteta 4.1, 4.2, 4.3, 4.4, 4.5 iz oblasti vazduh, klima, energija, može se očekivati pozitivan uticaj na tlo jer su to mjere smanjenja emisija u vazduh iz različitih izvora. Smanjenje emisija u vazduh dovodi i do direktnog i/ili indirektnog smanjenja djelovanja zagađujućih materija na kvalitet zemljišta (npr. smanjenje potencijala za nastanak kiselih kiša). Također, razvojem sistema monitoringa može se posmatrati uticaj emisija u vazduh na cjelokupne životni sredinu (kroz propisane GVE), te se može reagovati u realnom vremenu da se taj uticaj smanji. S druge strane implementacije ESAP prioriteta 4.5, odnosno povećanje korištenja obnovljivih izvora energije može uticati na smanjenje potrošnje fosilnih goriva, odnosno smanjenje emisija u vazduh, ali može u nekim slučajevima dovesti i do djelimične degradacije ili smanjenja npr. poljoprivrednog zemljišta (npr. izgradnja malih hidroelektrana, izgradnja solarnih elektrana).

ESAP prioriteti definisani za oblast hemijske sigurnosti i buke će djelimično imati potencijalno pozitivan ili pozitivan efekat na tla. Naročito je važan aspekat hemijske sigurnosti, jer bolja kontrola nad hemikalijama znači i manji uticaj na poljoprivredna i šumska tla (naročito kontrola upotrebe pesticida i fitosanitarnih sredstava). Pozitivni efekti se očekuju od efikasne provedbe mjera koje se odnose na unapređenje zakonske regulative, te naročito od uspostave održivog sistema upravljanja hemikalijama i implementacije propisa iz EU aquis u oblasti hemijske bezbjednosti. Takođe pozitivan efekat na tla će imati i visok nivo implementacije Seveso III direktive, te unaprijeđena koordinacija, suradnja i sinergijski pristup nadležnih institucija u oblasti zaštite životne sredine i zdravstva, kao i podizanje svijesti javnosti o problematici hemijske sigurnosti.

ESAP prioriteti definisani iz oblasti upravljanje resursima će imati pozitivane, potencijalno pozitivne efekte i ne očekuje se direkatan uticaj na definisane ciljeve SPUŽS na oblast tlo i geologija putem direktne ili indirektne realizacije. Uticaji koji se ne očekuju direktno na definisane ciljeve SPUŽS su prioriteti 6.4.2.

5.2.6 Pejzaž

Procjena vjerovatnih uticaja ciljeva i mjera ESAP-a na pejzaž je izvršena u skladu sa metodologijom opisanom u odjeljku 5.1. Okvirne tabele procjene su popunjene za svaki cilj i mjeru ESAP-a i date su u odjeljku 5.2.2.2.
Ukupna procjena mjera i ciljeva ESAP je predstavljena u ovom dijelu kao matrice vizualne evaluacije označene bojama. Označavanje bojama predstavlja raspon od značajnih mogućih potencijalnih negativnih efekata u crvenoj do značajnih potencijalnih pozitivnih efekata u tamnozelenoj kao što je prikazano u Tabela 20 i Tabela 21.

Opis i pojašnjenje najznačajnijih mogućih uticaja za svaku mjeru ESAP-a su opisano je u odjeljku 5.2.2.3.

Tematska područja SPUŽS	SPUŽS ciljevi	Pitanja za procjenu SPUŽS
Pejzaž	● Smanjiti uticaje na vrijedne pejzažne resurse (pejzaži, ruralni pejzaži, riječni pejzaži, općeniti pejzaži).	● Pravno zaštititi, održavati i obnavljati krš i druge jedinstvene BD pejzaže? ● Planirati i podupirati odgovore pejzažnih razmjera na prilagodbu klimatskim promjenama?

U ovom dijelu SPUŽS je prikazana detaljna procjena prioriteta i mjera Strategije zaštite životne sredine Brčko distrikta Bosne i Hercegovine 2022 – 2032 na tematske oblasti Strateške procjene uticaja na životnu sredinu.

Tabela 29. Procjena prioriteta i mjera ESAP na oblast pejzaž

Tematska oblast SPUŽS				Pejzaž	
ESAP tematske oblasti	**Strateški cilj**	**Prioriteti**	**Mjera**	**Vjerovatni uticaji ESAP prioriteta na pejzaž**	**Konzistentnost između ESAP mjera i ciljeva održivosti (SPUŽS ciljevi) i EU acquis-a**
Upravljanje vodama	Strateški cilj 1: Zaštita kvaliteta vode i osiguravanje raspoloživosti vodnih resursa i njihove održivosti	**Prioritet 1.1**. Unapređenje pravnog i institucionalnog okvira za usklađivanje vodnog zakonodavstva u Brčko distriktu BiH sa EU legislativom	**1.1.1. Unapređenje zakonske i podzakonske regulative u Brčko distriktu BiH iz oblasti vodnog zakonodavstva**	↑	☺/☹
			1.1.2. Povećanje stepena usklađenosti zakonodavstva Brčko distrikta BiH s pravnom tekovinom EU u oblasti vodnih resursa	↑	☺/☹
			1.1.3. Sprovođenje Direktiva EU iz oblasti upravljanja vodama u Brčko distriktu BiH	↑	☺/☹
		Prioritet 1.2. Unapređenje strateškog i sistematičnog planiranja upravljanja vodama u Brčko distriktu BiH	**1.2.1. Usvajanje strateških i planskih dokumenata kojima se osigurava integralno upravljanje vodama u Brčko distriktu BiH**	↑	☺/☹
			1.2.2. Uspostavljanje vodnog informacionog sistema Brčko distrikta BiH	**0**	**na**
			1.2.3. Povećavanje učešća javnosti u procesu donošenja odluka, planiranja i upravljanja u skladu sa zakonskom regulativom	↑	☺/☹
		Prioritet 1.3. Sprečavanje pogoršanja i unapređenje	**1.3.1. Unapređenje kvaliteta površinskih i podzemnih voda**	↑	☺/☹

		statusa vodnih tijela na teritoriji Brčko distrikta BiH u cilju zaštite vodene flore i faune i potreba korisnika	**1.3.2. Provođenje monitoringa površinskih i podzemnih voda**	**0**	**na**
			1.3.3. Unapređenje efikasnosti vodne inspekcije	**o**	**na**
		Prioritet 1.4. Uspostavljanje održivog i efikasnog korištenja vodnih resursa	**1.4.1. Povećanje pokrivenosti stanovništva javnim vodosnabdijevanjem**	**0**	**na**
			1.4.2. Smanjenje količine neprihodovane vode u vodovodnim sistemima	**o**	**na**
			1.4.3. Uspostavljanje održivog korištenja vode u industriji i privredi	**0**	**na**
		Prioritet 1.5. Smanjenje rizika od ekstremnih hidroloških pojava	**1.5.1. Unapređenje sistema zaštite od ekstremnih hidroloških pojava**	**↑**	**☺/☹**
		Prioritet 1.6. Osiguravanje finansijske održivosti sektora voda	**1.6.1. Unapređenje sistema finansiranja sektora voda**	**0**	**na**
			1.6.2. Jačanje kapaciteta za povlačenje sredstava iz međunarodnih fondova	**o**	**na**
Upravljanje otpadom	Strateški cilj 2: Smanjenje količine otpada i povećanje količine ponovno upotrijebljenih materijala	**Prioritet 2.1.** Unapređenje pravnog i strateškog okvira u oblasti upravljanja otpadom sa EU principima	**2.1.1. Usklađivanje propisa, politika i planskih dokumenata iz oblasti upravljanja otpadom sa obavezama koje proističu iz pravne tekovine Evropske unije i međunarodnih sporazuma**	**↑↑**	**☺**
		Prioritet 2.2. Uvođenje različitih ekonomskih i finansijskih instrumenata i mehanizama koji će omogućiti finansijski održivo i po životnu sredinu/okoliš prihvatljivo upravljanje otpadom	**2.2.1. Revizija postojećih i uvođenje dodatnih ekonomskih i finansijskih instrumenta i mehanizama u oblasti upravljanja otpadom**	**↑↑**	**☺**

		Prioritet 2.3. Uspostavljanje integralnog sistema upravljanja komunalnim otpadom	**2.3.1. Reforma sektora upravljanja komunalnim otpadom**	↑↑	☺
			2.3.2. Nabavka opreme i izgradnja infrastrukture za upravljanje komunalnim otpadom	↑↑	☺
			2.3.3. Program smanjenja količine komunalnog otpada koji se odlaže na deponiju	↑↑	☺
		Prioritet 2.4. Uspostavljanje sistema za upravljanje posebnim kategorijama otpada	**2.4.1. Stvaranje uslova za adekvatno prikupljanje i zbrinjavanje posebnih kategorija otpada**	↑↑	☺
			2.4.2. Jačanje tržišta otpada namijenjenog recikliranju	↑↑	☺
		Prioritet 2.5. Unapređenje sistema evidencije i izvještavanja o otpadu	**2.5.1. Jačanje sistema evidencije i izvještavanja o otpadu**	↑↑	☺
		Prioritet 2.6. Uspostavljanje sistema za upravljanje industrijskim i opasnim otpadom	**2.6.1. Analiza postojećih i potrebnih kapaciteta za upravljanje industrijskim i opasnim otpadom**	↑↑	☺
		Prioritet 2.7. Jačanje svijesti o pravilnom razdvajanju, prikupljanju i odlaganju otpada	**2.7.1. Provođenje savremenih edukativno-informativnih, rodno osjetljivih i kampanja jačanja svijesti**	↑↑	☺
	Strateški cilj 3: Održavanje i unapređivanje biološke raznolikosti i zaštite ekosistema	**Prioritet 3.1.** Unapređenje pravnog okvira za biodiverzitet i očuvanje prirode kroz usklađivanje zakonodavstva sa pravnom tekovinom EU i međunarodnim sporazumima	**3.1.1. Usklađivanje pravnog okvira za biodiverzitet i očuvanje prirode sa pravnom tekovinom EU, te koordinacije provedbe/primjene međunarodnih sporazuma i konvencija**	↑	☺/☹

Biodiverzitet i zaštita prirode		**Prioritet 3.2.** Jačanje institucija nadležnih za provođenje propisa i aktivnosti u zaštiti prirode	**3.2.1. Uspostavljanje Odsjeka za zaštitu prirode**	↑	☺/☹
		Prioritet 3.3. Uspostavljanje i unapređivanje kapaciteta za zaštitu, praćenje stanja i izvještavanje o biodiverzitetu i očuvanju prirode	**3.3.1. Izgradnja sistema redovnog monitoringa stanja biodiverziteta i aktivnosti na zaštiti prirode**	↑	☺/☹
			3.3.2. Obezbjeđivanje materijalne podrške nevladinim organizacijama registrovanim za praćenje stanja biološke raznolikosti	↑	☺/☹
			3.3.3. Uspostavljanje informacionog sistema za zaštitu prirode	↑	☺/☹
			3.3.4. Izgradnja ljudskih i tehničkih kapaciteta za zaštitu prirode u zaštićenim područjima i područjima Plana Natura 2000, u skladu sa prioritetnim ciljevima NBSAP-a	↑	☺/☹
			3.3.5. Unapređenje službe za inspekcijski nadzor u provođenju Zakona o zaštiti prirode	↑	☺/☹
		Prioritet 3.4. Izvršavanje inventarizacije biodiverziteta na ekosistemskom, specijskom i genetičkom nivou, te omogućavanje javne dostupnosti i	**3.4.1. Inventarizacija flore, faune, fungije, genetičkog diverziteta i ugroženih vrsta**	↑	☺/☹
			3.4.2. Priprema karte staništa	↑	☺/☹

		korištenja podataka o biodiverzitetu	**3.4.3. Popisivanje migratornih afričko-azijskih vrsta ptica na područjima od posebnog značaja na njihovim migratornim putevima**	↑	☺/☹
			3.4.4. Usvajanje Liste invazivnih vrsta sa akcionim planom djelovanja	↑	☺/☹
			3.4.5. Revizija liste invazivnih vrsta	↑	☺/☹
		Prioritet 3.5. Prostorno povezivanje ekološki značajnih područja u ekološku mrežu na površini 17% teritorije Brčko distrikta BiH	**3.5.1. Provođenje javne kampanje promocije ekološke mreže (mreže Područja od interesa za Zajednicu)**	↑	☺/☹
			3.5.2. Provođenje konsultativnog procesa sa zajednicama lokalne samouprave i interesnim stranama u svim područjima Plana za ekološku mrežu	↑	☺/☹
			3.5.3 Uspostavljanje ekološke mreže (mreže Područja od interesa za Zajednicu)	↑	☺/☹
			3.5.4. Uspostavljanje zaštićenih područja	↑	☺/☹
		Prioritet 3.6. Unapređenje međusektorske saradnje i političke podrške u Brčko distriktu BiH za integraciju zaštite biodiverziteta u sektorske politike i zakonodavstvo	**3.6.1. Obezbjeđivanje političke podrške za implementaciju post 2020 NBSAP-a**	↑	☺/☹
			3.6.2. Integrisanje zaštite i održive upotrebe biodiverziteta u sve sektorske politike	↑	☺/☹

		Prioritet 3.7. Jačanje naučno utemeljenog odlučivanja o biodiverzitetu/prirodi kroz dijalog naučne zajednice i donosilaca odluka	**3.7.1. Primjenjivanje zaključaka, poruka i scenarija multidisciplinarnih analiza o stanju prirode i najnovijih relevantnih naučnih podataka u donošenju odluka koje imaju uticaja na stanje biološke raznolikosti**	↑	☺/☹
			3.7.2. Uspostavljanje dijaloga između naučne zajednice i donosilaca odluka o stanju prirode i procesima upravljanja biodiverzitetom i koristima od prirode	↑	☺/☹
		Prioritet 3.8. Razvijanje ekološke svijesti o biodiverzitetu, očuvanju prirode i ekosistemskim uslugama	**3.8.1. Razvoj efikasne mreže nevladinih organizacija koje prate stanje biološke raznolikosti, aktivno učestvuju u donošenju odluka i promovišu održivi razvoj**	↑	☺/☹
			3.8.2. Obezbjeđivanje materijalne podrške za edukaciju nastavnog kadra na svim nivoima obrazovanja u oblasti zaštite biološke raznolikosti i održivog upravljanja koristima od prirode	↑	☺/☹
			3.8.3. Unapređenje stanja javne svijesti o biološkoj raznolikosti i ekosistemskim servisma uzimajući u obzir različite starosne, polne, ekonomske i obrazovne grupe	↑	☺/☹
		Prioritet 3.9. Mobilizovanje domaćih i međunarodnih finansijskih sredstava za biodiverzitet	**3.9.1. Obezbjeđivanje fonda za: (a) razvoj kapaciteta institucionalnog okvira, (b) poduzimanje pripreme karte staništa, (c) preduzimanje inventure i praćenja stanja flore, faune, fungije i genetičkih resursa, (d) efikasnu implementaciju globalnih ciljeva za biodiverzitet i implementaciju obaveza po međunarodnim sporazumima, uključujući uspostavu ekološke mreže, (e) razvoj naučno-političkog dijaloga, (f) povećanje ekološke svijesti**	↑	☺/☹

Kvalitet azduha, klimatske promjene i energija	Strateški cilj 4: Unapređenje ublažavanja i prilagođavanj e klimatskim promjenama i poboljšanje kvaliteta vazduha	**Prioritet 4.1.** Smanjenje zagađivanja vazduha ključnim zagađujućim materijama na nivoe koji su sigurni za ljudsko zdravlje	**4.1.1. Smanjenje emisija iz velikih postrojenja za sagorijevanje i usklađivanje svih industrijskih postrojenja sa najboljim raspoloživim tehnikama**	**0**	**na**
			4.1.2. Smanjenje zagađivanja vazduha iz lokalnih izvora	**0**	**na**
		Prioritet 4.2. Unapređenje sistema upravljanja kvalitetom vazduha koji podržava donošenje strateških odluka i informiše građane o kvalitetu vazduha	**4.2.1. Unapređenje sistema monitoringa vazduha**	**0**	**na**
			4.2.2. Razvoj sistema izvještavanja prema međunarodnim institucijama i koordinacija unapređenja sistema informisanja građana o kvalitetu vazduha	**0**	**na**
		Prioritet 4.3. Smanjenje uticaja Brčko distrikta BiH na klimatske promjene smanjenjem emisija gasova sa efektom staklene bašte i povećanjem ponora ugljenika	**4.3.1. Smanjenje uticaja Brčko distrikta BiH na klimatske promjene**	**0**	**na**
		Prioritet 4.4. Jačanje otpornosti na uticaje klimatskih promjena	**4.4.1. Izgradnja institucionalnih kapaciteta i znanja za jačanje otpornosti na klimatske promjene**	**0**	**na**
			4.4.2. Izgradnja infrastrukturnih kapaciteta za jačanje otpornosti na klimatske promjene	**0**	**na**
		Prioritet 4.5. Povećanje energetske efikasnosti u krajnjoj potrošnji u svim sektorima uz uvođenje	**4.5.1. Kreiranje povoljnog ambijenta za energetsku efikasnost i smanjenje potrošnje finalne energije**	**0**	**na**

		podsticajnih mehanizama	**4.5.2. Smanjenje potrošnje primarne energije**	**0**	**na**
		Prioritet 4.6. Povećanje udjela obnovljivih izvora energije uz uvođenje pravednog sistema podsticaja	**4.6.1. Kreiranje povoljnog ambijenta za obnovljive izvore energije**	↓↓	☹
			4.6.2. Povećanje udjela obnovljivih izvora energije u proizvodnji električne energije i u transportu	↓↓	☹
		Prioritet 4.7. Smanjenje svjetlosnog zagađenja	**4.7. Smanjenje svjetlosnog zagađenja**	↑↑	☺
Hemikalijska bezbjednost i buka	Strateški cilj 5: Očuvanje ljudskog zdravlja, poboljšanje dobrobiti i kvaliteta života za sve	**Prioritet 5.1.** Uspostavljanje zakonodavnog okvira upravljanja hemikalijama u skladu sa potpisanim međunarodnim ugovorima, te pravnom tekovinom EU iz oblasti hemijske bezbjednosti, te usklađen na svim nivoima vlasti u Bosni i Hercegovini	**5.1.1. Uspostavljanje zakonskog osnova za transpoziciju EU zakonodavstva iz oblasti hemijske bezbjednosti**	**0**	**na**
			5.1.2. Djelimična transpozicija SEVESO III direktive u zakonodavstvo Brčko distrikta BIH	**0**	**na**
			5.1.3. Implementacija Montrealskog protokola, Kigali amandmana i djelimična transpozicija Uredbe (EZ) br. 1005/2009 o tvarima koje oštećuju ozonski sloj i Uredbe EZ 517/2014 o određenim fluorisanim gasovima sa efektom staklene bašte	**0**	**na**
		Prioritet 5.2. Uspostavljanje održivog sistema upravljanja hemikalijama i	**5.2.1. Uspostava registracije hemikalija i biocida, te definisanje uslova za obavljanje poslova savjetnika za hemikalije**	**0**	**na**

		implementacije propisa iz pravne tekovine EU u oblasti hemijske bezbjednosti	**5.2.2. Uspostavljanje Registra postrojenja u kojima su prisutne opasne supstance**	**0**	**na**
			5.2.3. Uspostavljanje sistema izvještavanja po pitanju registracije i servisa rashladne opreme i KGH-uređaja	**0**	**na**
		Prioritet 5.3. Unapređenje kapaciteta i kompetencija javnih službi u oblasti hemijske bezbjednosti	**5.3.1. Jačanje tehničkih i kadrovskih kapaciteta Vlade Brčko distrikta BiH**	**0**	**na**
			5.3.2. Uspostavljanje sistema prevencije, liječenja i obavještavanja i koordinacije u slučajevima trovanja hemikalijama	**0**	**na**
		Prioritet 5.4. Unapređenje znanja korisnika hemikalija i biocida i javnosti u oblasti upravljanja hemikalijama	**5.4.1. Smanjenje nivoa učestalosti oboljenja ili smrti zbog trovanja uslijed neadekvatnog rukovanja hemijskim proizvodima**	**0**	**na**
			5.4.2. Uspostavljanje inspekcijskog nadzora u oblasti upravljanja hemikalijama i biocidima	**0**	**na**
		Prioritet 5.5. Uspostavljanje zakonodavnog okvira i jasnih institucionalnih nadležnosti kojim se reguliše pravna tekovina EU iz oblasti buke u životnoj sredini	**5.5.1. Uspostavljanje zakonodavnog okvira i institucionalne nadležnosti o procjeni i upravljanju bukom i emisiji buke u životnu sredinu uzrokovane opremom za upotrebu na otvorenom, prema zahtjevima Direktiva 2002/49/EZ i 2000/14/EZ**	**0**	**na**
		Prioritet 5.6. Unapređenje strateškog planiranja i monitoringa buke u oblasti	**5.6.1. Izrada karata buke i akcionih planova upravljanja bukom**	**0**	**na**

		životne sredine			
		Prioritet 5.7. Unapređenje znanja javnosti o negativnim uticajima buke, upravljanju bukom u životnoj sredini, te njihovoj ulozi u postupku odlučivanja	**5.7.1. Uspostavljanje mehanizama i načina informisanja javnosti o buci i njenim efektima naročito u zonama sa povećanim nivoima buke**	**0**	**na**
		Prioritet 5.8. Unapređenje kapaciteta i kompetencija javnih službenika u oblasti upravljanja bukom	**5.8.1. Uspostavljanje mehanizama i načina informisanja javnosti o buci i njenim efektima naročito u zonama sa povećanim nivoima buke**	**0**	**na**
Održivo upravljanje resursima	Strateški cilj 6: Održivo upravljanje prirodnim resursima	**Prioritet 6.1.** Unapređenje strateškog, zakonskog i institucionalnog okvira za održivo upravljanje šumama i šumskim resursima u Brčko distriktu BiH, adekvatno vrednovanje šumskih resursa, kao i integraciju rodno osjetljive problematike klimatskih promjena	**6.1.1. Unapređenje pravnog i institucionalnog okvira za održivo upravljanje šumama**	↑↑	☺
			6.1.2. Povećanje prohodnosti šuma, kapacitiranje šumskih gazdinstava za rano oktrivanje i sprečavanje požara. Smanjenje broja požara i opožarene površine u šumama za 50% do 2026. godine u odnosu na sadašnje stanje	↑↑	☺
			6.1.3. Povećanje površine i produktivnosti visokih šuma	↑↑	☺
			6.1.4 Uspostavljanje informacionog sistema o šumama Brčko distrikta BiH	↑↑	☺
		Prioritet 6.2.: Unapređenje strateškog, zakonskog i institucionalnog okvira za održivo korištenje ljekovitog, jestivog i aromatičnog bilja i drugih ostalih šumskih	**6.2.1. Unapređenje pravnog i institucionalnog okvira za održivo upravljanje ostalim šumskim proizvodima**	↑	☺/☹

		proizvoda			
		Prioritet 6.3. Unapređenje zakonskog, strateškog i institucionalnog okvira za održivo upravljanje lovnom divljači u Brčko distriktu BiH	**6.3.1. Uspostavljanje usklađenog institucionalnog, regulatornog i planskog okvira za uspostavu lovišta, upravljanje populacijom i održivo upravljanje lovnom divljači**	↑	☺/☹
			6.3.2. Uspostavljanje informacionog sistema u sektoru lovstva Brčko distrikta BiH	↑	☺/☹
		Prioritet 6.4. Unapređenje zakonskog, strateškog i institucionalnog okvira kako bi se ribljim fondom Brčko distrikta BiH upravljalo na održiv način	**6.4.1. Unapređenje zakonskog okvira za održivi razvoj sektora ribarstva, koji će biti harmonizovan s pravnom tekovinom EU i omogućavanje održivog korištenja i upravljanja ribljim fondom Brčko distrikta BiH**	↑	☺/☹
			6.4.2. Uspostavljanje informacionog sistema o ribarstvu Brčko distrikta BiH	↑	☺/☹
		Prioritet 6.5. Uspostavljanje integralnog i održivog upravljanja zemljišnim resursima	**6.5.1. Stvaranje zakonskog i institucionalnog okvira za integralnu zaštitu zemljišta, usvajanje metoda, mjerenja i indikatora za održivo upravljanje zemljištem, dostizanje neutralnosti degradacije zemljišta do 2030. godine**	↑	☺/☹
			6.5.2. Deminiranje zemljišta	↑	☺/☹

		Prioritet 6.6. Jačanje kapaciteta čuvarskih službi iz oblasti šumarstva, lovstva, ribolova	**6.6.1. Unapređenje čuvarskih službi da budu modernizovane, mobilne i kapacitirane (moderne tehnologije i ljudstvo) za efikasno obavljanje čuvarskog nadzora nad prirodnim resursima. Uspostavljanje efikasnog sistema za smanjenje nelegalnih aktivnosti u sektoru šumarstva, lovstva i ribarstva za 30%**	↑	☺/☹
		Prioritet 6.7. Uspostavljanje sistema održivog i odgovornog istraživanja, eksploatacije i upravljanja mineralnim sirovinama	**6.7.1. Uspostavljanje okvira za održivu upotrebu i eksploataciju mineralnih sirovina do 2030. godine**	↑	☺/☹
Upravljanje životnom sredinom	Nema interakcije				

Očekuje se da će implementacija ESAP prioriteta 1.1., 1.2., i 1.5. te mjera 1.1.1., 1.1.2., 1.1.3, 1.2.1, 1.2.3, 1.3.1, i 1.5.1. imati potenicijalno pozitivan uticaj na stratešku oblast Pejzaž. Prioriteti 1.4., i 1.6. te pripadajuće mjere, kao i mjera 1.2.2. nemaju interakciju niti mjerljiv uticaj na SPUŽS oblasti Pejzaž.
Prioriteti i mjere iz oblasti 2. Upravljanje otpadom imaju interakciju sa strateškom oblasti "pejzaž". Očekuje se da će implementacija ESAP prioriteta 2.1. do 2.7. u oblasti "Upravljanje otpadom" imati potencijalno pozitivan uticaj na životnu sredinu, odnosno na pejzaž Brčko Distrikta Bosne I Hercegovine. Implementacija ESAP mjera 2.1.1.- 2.7.1. bi trebala dovesti do pozitivnih promjena i doprinosa smanjenju antropogenih pritisaka i degradacije pejzaža, te očuvanja pejzažne raznolikosti. Primjetna je djelimična koherentnost ESAP predviđenih mjera sa ciljevima SPUŽS.

Prioriteti ESAP definisani iz oblasti biodiverziteta će imati potencijalno pozitivan efekat na definisane ciljeve SPUŽS na oblast pejzaža putem direktne ili indirektne realizacije.

Kod implementacije ESAP prioriteta 4.1, 4.2, 4.3, 4.4, 4.5 ne može se očekivati nikakav uticaj na pejzaž. S druge strane implementacije ESAP prioriteta 4.5, odnosno povećanje korištenja obnovljivih izvora energije negativno utiče na izgled pejzaža (npr. izgradnja malih hidroelektrana, izgradnja solarnih elektrana, izgradnja vjetroelektrana itd.). Prioritet 4.7. Smanjenje svjetlosnog zagađenja pozitivno utiče na zaštitu pejzaža.
Prioriteti i mjere iz oblasti hemijske sigurnosti i buke nemaju interakciju sa strateškom oblasti pejzaž. Ne očekuje se direktan uticaj na definisane ciljeve SPUŽS u oblasti pejzaža.
ESAP prioriteti definisani iz oblasti upravljanje resursima će imati pozitivane i potencijalno pozitivne efekte na definisane ciljeve SPUŽS na oblast pejzaža putem direktne ili indirektne realizacije.

5.2.7 Kulturna baština

Procjena vjerovatnih uticaja ESAP-a ciljeva i mjera na kulturnu bađtinu je izvršena u skladu sa metodologijom opisanom u odjeljku 5.1. Okvirne tabele procjene su popunjene za svaki cilj i mjeru ESAP-a i date su u odjeljku 5.2.2.2.
Ukupna procjena mjera i ciljeva ESAP je predstavljena u ovom dijelu kao matrice vizualne evaluacije označene bojama. Označavanje bojama predstavlja raspon od značajnih mogućih potencijalnih negativnih efekata u crvenoj do značajnih potencijalnih pozitivnih efekata u tamnozelenoj kao što je prikazano u Tabela 20 i Tabela 21.

Tematska područja SPUŽS	SPUŽS ciljevi	Pitanja za procjenu SPUŽS
Kulturna baština	● Doprinos zaštiti, poboljšanju i upravljanju kulturnom baštinom BD-a	● Izbjegavati ili, gdje je to neizvedivo, minimizirati uticaje na određene kulturne, arhitektonske i arheološke resurse?

U ovom dijelu SPUŽS je prikazana detaljna procjena prioriteta i mjera Strategije zaštite životne sredine Brčko distrikta Bosne i Hercegovine 2022 – 2032 na tematske oblasti Strateške procjene uticaja na životnu sredinu.

Tabela 30. Procjena prioriteta i mjera ESAP na oblast kulturne baštine

SPUŽS tematska oblast				Kulturna baština	
ESAP tematske oblasti	**Strateški ciljevi**	**Prioriteti**	**Mjera**	**Vjerovatni uticaji ESAP prioriteta na kulturnu baštinu**	**Konzistentnost između ESAP mjera i ciljeva održivosti (SPUŽS ciljevi) i EU acquis-a**
Upravljanje vodama	Strateški cilj 1: Zaštita kvaliteta vode i osiguravanje raspoloživosti vodnih resursa i njihove održivosti	**Prioritet 1.1**. Unapređenje pravnog i institucionalnog okvira za usklađivanje vodnog zakonodavstva u Brčko distriktu BiH sa EU legislativom	**1.1.1. Unapređenje zakonske i podzakonske regulative u Brčko distriktu BiH iz oblasti vodnog zakonodavstva**	**0**	**na**
			1.1.2. Povećanje stepena usklađenosti zakonodavstva Brčko distrikta BiH s pravnom tekovinom EU u oblasti vodnih resursa	**0**	**na**
			1.1.3. Sprovođenje Direktiva EU iz oblasti upravljanja vodama u Brčko distriktu BiH	**0**	**na**
		Prioritet 1.2. Unapređenje strateškog i sistematičnog planiranja upravljanja vodama u Brčko distriktu BiH	**1.2.1. Usvajanje strateških i planskih dokumenata kojima se osigurava integralno upravljanje vodama u Brčko distriktu BiH**	**0**	**na**
			1.2.2. Uspostavljanje vodnog informacionog sistema Brčko distrikta BiH	**0**	**na**
			1.2.3. Povećavanje učešća javnosti u procesu donošenja odluka, planiranja i upravljanja u skladu sa zakonskom regulativom	**0**	**na**
		Prioritet 1.3. Sprečavanje	**1.3.1. Unapređenje kvaliteta površinskih i podzemnih voda**	**0**	**na**

		pogoršanja i unapređenje statusa vodnih tijela na teritoriji Brčko distrikta BiH u cilju zaštite vodene flore i faune i potreba korisnika	**1.3.2. Provođenje monitoringa površinskih i podzemnih voda**	**0**	**na**
			1.3.3. Unapređenje efikasnosti vodne inspekcije	**0**	**na**
		Prioritet 1.4. Uspostavljanje održivog i efikasnog korištenja vodnih resursa	**1.4.1. Povećanje pokrivenosti stanovništva javnim vodosnabdijevanjem**	**0**	**na**
			1.4.2. Smanjenje količine neprihodovane vode u vodovodnim sistemima	**0**	**na**
			1.4.3. Uspostavljanje održivog korištenja vode u industriji i privredi	**0**	**na**
		Prioritet 1.5. Smanjenje rizika od ekstremnih hidroloških pojava	**1.5.1. Unapređenje sistema zaštite od ekstremnih hidroloških pojava**	**0**	**na**
		Prioritet 1.6. Osiguravanje finansijske održivosti sektora voda	**1.6.1. Unapređenje sistema finansiranja sektora voda**	**0**	**na**
			1.6.2. Jačanje kapaciteta za povlačenje sredstava iz međunarodnih fondova	**0**	**na**
Upravljanje otpadom	Strateški cilj 2: Smanjenje količine otpada i povećanje količine ponovno upotrijebljenih	**Prioritet 2.1.** Unapređenje pravnog i strateškog okvira u oblasti upravljanja otpadom sa EU principima	**2.1.1. Usklađivanje propisa, politika i planskih dokumenata iz oblasti upravljanja otpadom sa obavezama koje proističu iz pravne tekovine Evropske unije i međunarodnih sporazuma**		**na**
		Prioritet 2.2. Uvođenje različitih ekonomskih i finansijskih instrumenata i	**2.2.1. Revizija postojećih i uvođenje dodatnih ekonomskih i finansijskih instrumenta i mehanizama u oblasti upravljanja otpadom**		**na**

	materijala	mehanizama koji će omogućiti finansijski održivo i po životnu sredinu/okoliš prihvatljivo upravljanje otpadom			
		Prioritet 2.3. Uspostavljanje integralnog sistema upravljanja komunalnim otpadom	**2.3.1. Reforma sektora upravljanja komunalnim otpadom**		**na**
			2.3.2. Nabavka opreme i izgradnja infrastrukture za upravljanje komunalnim otpadom		**na**
			2.3.3. Program smanjenja količine komunalnog otpada koji se odlaže na deponiju		**na**
		Prioritet 2.4. Uspostavljanje sistema za upravljanje posebnim kategorijama otpada	**2.4.1. Stvaranje uslova za adekvatno prikupljanje i zbrinjavanje posebnih kategorija otpada**		**na**
			2.4.2. Jačanje tržišta otpada namijenjenog recikliranju		**na**
		Prioritet 2.5. Unapređenje sistema evidencije i izvještavanja o otpadu	**2.5.1. Jačanje sistema evidencije i izvještavanja o otpadu**		**na**
		Prioritet 2.6. Uspostavljanje sistema za upravljanje industrijskim i opasnim otpadom	**2.6.1. Analiza postojećih i potrebnih kapaciteta za upravljanje industrijskim i opasnim otpadom**		**na**
		Prioritet 2.7. Jačanje svijesti o pravilnom razdvajanju, prikupljanju i odlaganju otpada	**2.7.1. Provođenje savremenih edukativno-informativnih, rodno osjetljivih i kampanja jačanja svijesti**		**na**

Biodiverzitet i zaštita prirode	Strateški cilj 3: Očuvanje biološke i pejzažne raznolikosti	**Prioritet 3.1.** Unapređenje pravnog okvira za biodiverzitet i očuvanje prirode kroz usklađivanje zakonodavstva sa pravnom tekovinom EU i međunarodnim sporazumima	**3.1.1. Usklađivanje pravnog okvira za biodiverzitet i očuvanje prirode sa pravnom tekovinom EU, te koordinacije provedbe/primjene međunarodnih sporazuma i konvencija**	**0**	😐
		Prioritet 3.2. Jačanje institucija nadležnih za provođenje propisa i aktivnosti u zaštiti prirode	**3.2.1. Uspostavljanje Odsjeka za zaštitu prirode**	**0**	😐
		Prioritet 3.3. Uspostavljanje i unapređivanje kapaciteta za zaštitu, praćenje stanja i izvještavanje o biodiverzitetu i očuvanju prirode	**3.3.1. Izgradnja sistema redovnog monitoringa stanja biodiverziteta i aktivnosti na zaštiti prirode**	**0**	😐
			3.3.2. Obezbjeđivanje materijalne podrške nevladinim organizacijama registrovanim za praćenje stanja biološke raznolikosti	**0**	😐
			3.3.3. Uspostavljanje informacionog sistema za zaštitu prirode	**0**	😐
			3.3.4. Izgradnja ljudskih i tehničkih kapaciteta za zaštitu prirode u zaštićenim područjima i područjima Plana Natura 2000, u skladu sa prioritetnim ciljevima NBSAP-a	**0**	😐

			3.3.5. Unapređenje službe za inspekcijski nadzor u provođenju Zakona o zaštiti prirode	**0**	😐
		Prioritet 3.4. Izvršavanje inventarizacije biodiverziteta na ekosistemskom, specijskom i genetičkom nivou, te omogućavanje javne dostupnosti i korištenja podataka o biodiverzitetu	**3.4.1. Inventarizacija flore, faune, fungije, genetičkog diverziteta i ugroženih vrsta**	**0**	😐
			3.4.2. Priprema karte staništa	**0**	😐
			3.4.3. Popisivanje migratornih afričko-azijskih vrsta ptica na područjima od posebnog značaja na njihovim migratornim putevima	**0**	😐
			3.4.4. Usvajanje Liste invazivnih vrsta sa akcionim planom djelovanja	**0**	😐
			3.4.5. Revizija liste invazivnih vrsta	**0**	😐
		Prioritet 3.5. Prostorno povezivanje ekološki značajnih područja u ekološku mrežu na površini 17% teritorije Brčko distrikta BiH	**3.5.1. Provođenje javne kampanje promocije ekološke mreže (mreže Područja od interesa za Zajednicu)**	**0**	😐
			3.5.2. Provođenje konsultativnog procesa sa zajednicama lokalne samouprave i interesnim stranama u svim područjima Plana za ekološku mrežu	**0**	😐

			3.5.3 Uspostavljanje ekološke mreže (mreže Područja od interesa za Zajednicu)	**0**	😐
			3.5.4. Uspostavljanje zaštićenih područja	**0**	😐
		Prioritet 3.6. Unapređenje međusektorske saradnje i političke podrške u Brčko distriktu BiH za integraciju zaštite biodiverziteta u sektorske politike i zakonodavstvo	**3.6.1. Obezbjeđivanje političke podrške za implementaciju post 2020 NBSAP-a**	**0**	😐
			3.6.2. Integrisanje zaštite i održive upotrebe biodiverziteta u sve sektorske politike	**0**	😐
		Prioritet 3.7. Jačanje naučno utemeljenog odlučivanja o biodiverzitetu/prirodi kroz dijalog naučne zajednice i donosilaca odluka	**3.7.1. Primjenjivanje zaključaka, poruka i scenarija multidisciplinarnih analiza o stanju prirode i najnovijih relevantnih naučnih podataka u donošenju odluka koje imaju uticaja na stanje biološke raznolikosti**	**0**	😐
			3.7.2. Uspostavljanje dijaloga između naučne zajednice i donosilaca odluka o stanju prirode i procesima upravljanja biodiverzitetom i koristima od prirode	**0**	😐
		Prioritet 3.8. Razvijanje ekološke svijesti o biodiverzitetu,	**3.8.1. Razvoj efikasne mreže nevladinih organizacija koje prate stanje biološke raznolikosti, aktivno učestvuju u donošenju odluka i promovišu održivi razvoj**	**0**	😐

		očuvanju prirode i ekosistemskim uslugama	**3.8.2. Obezbjeđivanje materijalne podrške za edukaciju nastavnog kadra na svim nivoima obrazovanja u oblasti zaštite biološke raznolikosti i održivog upravljanja koristima od prirode**	**0**	😐
			3.8.3. Unapređenje stanja javne svijesti o biološkoj raznolikosti i ekosistemskim servisma uzimajući u obzir različite starosne, polne, ekonomske i obrazovne grupe	**0**	😐
		Prioritet 3.9. Mobilizovanje domaćih i međunarodnih finansijskih sredstava za biodiverzitet	**3.9.1. Obezbjeđivanje fonda za: (a) razvoj kapaciteta institucionalnog okvira, (b) poduzimanje pripreme karte staništa, (c) preduzimanje inventure i praćenja stanja flore, faune, fungije i genetičkih resursa, (d) efikasnu implementaciju globalnih ciljeva za biodiverzitet i implementaciju obaveza po međunarodnim sporazumima, uključujući uspostavu ekološke mreže, (e) razvoj naučno-političkog dijaloga, (f) povećanje ekološke svijesti**	**0**	😐
Kvalitet vazduha, klimatske promjene i energija	Strateški cilj 4: Unapređenje ublažavanja i prilagođavanje klimatskim	**Prioritet 4.1.** Smanjenje zagađivanja vazduha ključnim zagađujućim materijama na nivoe koji su sigurni za ljudsko zdravlje	**4.1.1. Smanjenje emisija iz velikih postrojenja za sagorijevanje i usklađivanje svih industrijskih postrojenja sa najboljim raspoloživim tehnikama**	↑↑	☺
			4.1.2. Smanjenje zagađivanja vazduha iz lokalnih izvora	↑↑	☺
		Prioritet 4.2. Unapređenje sistema	**4.2.1. Unapređenje sistema monitoringa vazduha**	↑↑	☺

	promjenama i poboljšanje kvaliteta vazduha	upravljanja kvalitetom vazduha koji podržava donošenje strateških odluka i informiše građane o kvalitetu vazduha	**4.2.2. Razvoj sistema izvještavanja prema međunarodnim institucijama i koordinacija unapređenja sistema informisanja građana o kvalitetu vazduha**	↑↑	☺
		Prioritet 4.3. Smanjenje uticaja Brčko distrikta BiH na klimatske promjene smanjenjem emisija gasova sa efektom staklene bašte i povećanjem ponora ugljenika	**4.3.1. Smanjenje uticaja Brčko distrikta BiH na klimatske promjene**	↑↑	☺
		Prioritet 4.4. Jačanje otpornosti na uticaje klimatskih promjena	**4.4.1. Izgradnja institucionalnih kapaciteta i znanja za jačanje otpornosti na klimatske promjene**	↑↑	☺
			4.4.2. Izgradnja infrastrukturnih kapaciteta za jačanje otpornosti na klimatske promjene	↑↑	☺
		Prioritet 4.5. Povećanje energetske efikasnosti u krajnjoj potrošnji u svim sektorima uz uvođenje podsticajnih mehanizama	**4.5.1. Kreiranje povoljnog ambijenta za energetsku efikasnost i smanjenje potrošnje finalne energije**	↑↑	☺
			4.5.2. Smanjenje potrošnje primarne energije	↑↑	☺
		Prioritet 4.6. Povećanje udjela obnovljivih izvora energije uz uvođenje	**4.6.1. Kreiranje povoljnog ambijenta za obnovljive izvore energije**	↑↑	☺

		pravednog sistema podsticaja	**4.6.2. Povećanje udjela obnovljivih izvora energije u proizvodnji električne energije i u transportu**	↑↑	☺
		Prioritet 4.7. Smanjenje svjetlosnog zagađenja	**4.7. Smanjenje svjetlosnog zagađenja**	↑↑	☺
Hemijska bezbjednost i buka	Strateški cilj 5: Očuvanje ljudskog zdravlja, poboljšanje dobrobiti i kvaliteta života za sve	**Prioritet 5.1.** Uspostavljanje zakonodavnog okvira upravljanja hemikalijama u skladu sa potpisanim međunarodnim ugovorima, te pravnom tekovinom EU iz oblasti hemijske bezbjednosti, te usklađen na svim nivoima vlasti u Bosni i Hercegovini	**5.1.1. Uspostavljanje zakonskog osnova za transpoziciju EU zakonodavstva iz oblasti hemijske bezbjednosti**	0	na
			5.1.2. Djelimična transpozicija SEVESO III direktive u zakonodavstvo Brčko distrikta BIH	0	na
			5.1.3. Implementacija Montrealskog protokola, Kigali amandmana i djelimična transpozicija Uredbe (EZ) br. 1005/2009 o tvarima koje oštećuju ozonski sloj i Uredbe EZ 517/2014 o određenim fluorisanim gasovima sa efektom staklene bašte	0	na
		Prioritet 5.2. Uspostavljanje održivog sistema upravljanja hemikalijama i implementacije propisa iz pravne tekovine EU u oblasti hemijske bezbjednosti	**5.2.1. Uspostava registracije hemikalija i biocida, te definisanje uslova za obavljanje poslova savjetnika za hemikalije**	0	na
			5.2.2. Uspostavljanje Registra postrojenja u kojima su prisutne opasne supstance	0	na
			5.2.3. Uspostavljanje sistema izvještavanja po pitanju registracije i servisa rashladne opreme i KGH-uređaja	0	na

		Prioritet 5.3. Unapređenje kapaciteta i kompetencija javnih službi u oblasti hemijske bezbjednosti	**5.3.1. Jačanje tehničkih i kadrovskih kapaciteta Vlade Brčko distrikta BiH**	**0**	**na**
			5.3.2. Uspostavljanje sistema prevencije, liječenja i obavještavanja i koordinacije u slučajevima trovanja hemikalijama	**0**	**na**
		Prioritet 5.4. Unapređenje znanja korisnika hemikalija i biocida i javnosti u oblasti upravljanja hemikalijama	**5.4.1. Smanjenje nivoa učestalosti oboljenja ili smrti zbog trovanja uslijed neadekvatnog rukovanja hemijskim proizvodima**	**0**	**na**
			5.4.2. Uspostavljanje inspekcijskog nadzora u oblasti upravljanja hemikalijama i biocidima	**0**	**na**
		Prioritet 5.5. Uspostavljanje zakonodavnog okvira i jasnih institucionalnih nadležnosti kojim se reguliše pravna tekovina EU iz oblasti buke u životnoj sredini	**5.5.1. Uspostavljanje zakonodavnog okvira i institucionalne nadležnosti o procjeni i upravljanju bukom i emisiji buke u životnu sredinu uzrokovane opremom za upotrebu na otvorenom, prema zahtjevima Direktiva 2002/49/EZ i 2000/14/EZ**	**0**	**na**
		Prioritet 5.6. Unapređenje strateškog planiranja i monitoringa buke u oblasti životne sredine	**5.6.1. Izrada karata buke i akcionih planova upravljanja bukom**	**0**	**na**

		Prioritet 5.7. Unapređenje znanja javnosti o negativnim uticajima buke, upravljanju bukom u životnoj sredini, te njihovoj ulozi u postupku odlučivanja	**5.7.1. Uspostavljanje mehanizama i načina informisanja javnosti o buci i njenim efektima naročito u zonama sa povećanim nivoima buke**	**0**	**na**
		Prioritet 5.8. Unapređenje kapaciteta i kompetencija javnih službenika u oblasti upravljanja bukom	**5.8.1. Uspostavljanje mehanizama i načina informisanja javnosti o buci i njenim efektima naročito u zonama sa povećanim nivoima buke**	**0**	**na**
Održivo upravljanje resursima	Strateški cilj 6: Održivo upravljanje prirodnim resursima	**Prioritet 6.1.** Unapređenje strateškog, zakonskog i institucionalnog okvira za održivo upravljanje šumama i šumskim resursima u Brčko distriktu BiH, adekvatno vrednovanje šumskih resursa, kao i integraciju rodno osjetljive problematike klimatskih promjena	**6.1.1. Unapređenje pravnog i institucionalnog okvira za održivo upravljanje šumama**	**0**	**0**
			6.1.2. Povećanje prohodnosti šuma, kapacitiranje šumskih gazdinstava za rano oktrivanje i sprečavanje požara. Smanjenje broja požara i opožarene površine u šumama za 50% do 2026. godine u odnosu na sadašnje stanje	**0**	**0**
			6.1.3. Povećanje površine i produktivnosti visokih šuma	**0**	**0**
			6.1.4 Uspostavljanje informacionog sistema o šumama Brčko distrikta BiH	**0**	😐

		Prioritet 6.2.: Unapređenje strateškog, zakonskog i institucionalnog okvira za održivo korištenje ljekovitog, jestivog i aromatičnog bilja i drugih ostalih šumskih proizvoda	**6.2.1. Unapređenje pravnog i institucionalnog okvira za održivo upravljanje ostalim šumskim proizvodima**	**0**	😐
		Prioritet 6.3. Unapređenje zakonskog, strateškog i institucionalnog okvira za održivo upravljanje lovnom divljači u Brčko distriktu BiH	**6.3.1. Uspostavljanje usklađenog institucionalnog, regulatornog i planskog okvira za uspostavu lovišta, upravljanje populacijom i održivo upravljanje lovnom divljači**	**0**	😐
			6.3.2. Uspostavljanje informacionog sistema u sektoru lovstva Brčko distrikta BiH	**0**	😐
		Prioritet 6.4. Unapređenje zakonskog, strateškog i institucionalnog okvira kako bi se ribljim fondom Brčko distrikta BiH upravljalo na održiv način	**6.4.1. Unapređenje zakonskog okvira za održivi razvoj sektora ribarstva, koji će biti harmonizovan s pravnom tekovinom EU i omogućavanje održivog korištenja i upravljanja ribljim fondom Brčko distrikta BiH**	**0**	😐
			6.4.2. Uspostavljanje informacionog sistema o ribarstvu Brčko distrikta BiH	**0**	😐
		Prioritet 6.5. Uspostavljanje integralnog i održivog upravljanja zemljišnim resursima	**6.5.1. Stvaranje zakonskog i institucionalnog okvira za integralnu zaštitu zemljišta, usvajanje metoda, mjerenja i indikatora za održivo upravljanje zemljištem, dostizanje neutralnosti degradacije zemljišta do 2030. godine**	**0**	😐

			6.5.2. Deminiranje zemljišta	**0**	😐
		Prioritet 6.6. Jačanje kapaciteta čuvarskih službi iz oblasti šumarstva, lovstva, ribolova	**6.6.1. Unapređenje čuvarskih službi da budu modernizovane, mobilne i kapacitirane (moderne tehnologije i ljudstvo) za efikasno obavljanje čuvarskog nadzora nad prirodnim resursima. Uspostavljanje efikasnog sistema za smanjenje nelegalnih aktivnosti u sektoru šumarstva, lovstva i ribarstva za 30%**	**0**	😐
		Prioritet 6.7. Uspostavljanje sistema održivog i odgovornog istraživanja, eksploatacije i upravljanja mineralnim sirovinama	**6.7.1. Uspostavljanje okvira za održivu upotrebu i eksploataciju mineralnih sirovina do 2030. godine**	**0**	😐
Upravljanje životnom sredinom	**Nema interakcije**				

Očekuje se da će implementacija ESAP prioriteta 1.1., 1.2., i 1.5. te mjera 1.1.1., 1.1.2., 1.1.3, 1.2.1, 1.2.3, 1.3.1, i 1.5.1. imati potenicijalno pozitivan uticaj na stratešku oblast Pejzaž. Prioriteti 1.4., i 1.6. te pripadajuće mjere, kao i mjera 1.2.2. nemaju interakciju niti mjerljiv uticaj na SPUŽS oblasti Pejzaž.
Prioriteti i mjere iz oblasti 2. Upravljanje otpadom imaju interakciju sa strateškom oblasti "pejzaž". Očekuje se da će implementacija ESAP prioriteta 2.1. do 2.7. u oblasti "Upravljanje otpadom" imati potencijalno pozitivan uticaj na životnu sredinu, odnosno na pejzaž Brčko Distrikta Bosne i Hercegovine. Implementacija ESAP mjera 2.1.1.- 2.7.1. bi trebala dovesti do pozitivnih promjena i doprinosa smanjenju antropogenih pritisaka i degradacije pejzaža, te očuvanja pejzažne raznolikosti. Primjetna je djelimična koherentnost ESAP predviđenih mjera sa ciljevima SPUŽS.

ESAP prioriteti definisani iz oblasti biodiverziteta će imati potencijalno pozitivan efekat na definisane ciljeve SPUŽS na oblast pejzaža putem direktne ili indirektne realizacije.

Kod implementacije ESAP prioriteta 4.1, 4.2, 4.3, 4.4, 4.5 ne može se očekivati nikakav uticaj na pejzaž. S druge strane implementacije ESAP prioriteta 4.5, odnosno povećanje korištenja obnovljivih izvora energije negativno utiče na izgled pejzaža (npr. izgradnja malih hidroelektrana, izgradnja solarnih elektrana, izgradnja vjetroelektrana itd.). Prioritet 4.7. Smanjenje svjetlosnog zagađenja pozitivno utiče na zaštitu pejzaža.

Prioriteti i mjere iz oblasti hemijske sigurnosti i buke nemaju interakciju sa strateškom oblasti pejzaž. Ne očekuje se direktan uticaj na definisane ciljeve SPUŽS u oblasti pejzaža.
ESAP prioriteti definisani iz oblasti upravljanje resursima će imati pozitivane i potencijalno pozitivne efekte na definisane ciljeve SPUŽS na oblast pejzaža putem direktne ili indirektne realizacije.

1.1.1. Stanovništvo i ljudsko zdravlje

Procjena vjerovatnih uticaja ciljeva i mjera ESAP-a na stanovništvo i ljudsko zdravlje je izvršena u skladu sa metodologijom opisanom u odjeljku 5.1.
Ukupna procjena mjera i ciljeva ESAP je predstavljena u ovom dijelu kao matrice vizualne evaluacije označene bojama. Označavanje bojama predstavlja raspon od značajnih mogućih potencijalnih negativnih efekata u crvenoj do značajnih potencijalnih pozitivnih efekata u tamnozelenoj kao što je prikazano u Tabela 20 i Tabela 21.

Tematska područja SPUŽS	SPUŽS ciljevi	Pitanja za procjenu SPUŽS
Stanovništvo i ljudsko zdravlje	● Izbjegavati, spriječavati ili smanjivati štetne uticaje buke, hemikalija i emisija na vazduh, vodu i hranu na ljudsko zdravlje.	● Smanjiti emisije zagađujućih tvari ? ● Uticaj na lokacije koje su osjetljive na zagađenjevazduha , kao što je Brčko? ● Uticaj na novo buke? ● Dovesti do veće kontrole svjetlosnog zagađenja? ● Poboljšati kvalitetu vode u smislu teških metala, endokrinih disruptora i drugih štetnih hemikalija?

U ovom dijelu SPUŽS je prikazana detaljna procjena prioriteta i mjera Strategije zaštite životne sredine Brčko distrikta Bosne i Hercegovine 2022 – 2032 na tematske oblasti Strateške procjene uticaja na životnu sredinu.

Tabela 31. Procjena prioriteta i mjera ESAP na oblast stanovništvo i ljudsko zdravlje

SPUŽS tematska oblast				Stanovništvo i ljudsko zdravlje	
ESAP tematske oblasti	**Strateški ciljevi**	**Prioriteti**	**Mjera**	**Vjerovatni uticaji ESAP prioriteta na stanovništvo i ljudsko zdravlje**	**Konzistentnost između ESAP mjera i ciljeva održivosti (SPUŽS ciljevi) i EU acquis-a**
Upravljanje vodama	Strateški cilj 1: Zaštita kvaliteta vode i osiguravanje raspoloživosti vodnih resursa i njihove održivosti	**Prioritet 1.1**. Unapređenje pravnog i institucionalnog okvira za usklađivanje vodnog zakonodavstva u Brčko distriktu BiH sa EU legislativom	**1.1.1. Unapređenje zakonske i podzakonske regulative u Brčko distriktu BiH iz oblasti vodnog zakonodavstva**	↑↑	☺
			1.1.2. Povećanje stepena usklađenosti zakonodavstva Brčko distrikta BiH s pravnom tekovinom EU u oblasti vodnih resursa	↑↑	☺
			1.1.3. Sprovođenje Direktiva EU iz oblasti upravljanja vodama u Brčko distriktu BiH	↑↑	☺
		Prioritet 1.2. Unapređenje strateškog i sistematičnog planiranja upravljanja vodama u Brčko distriktu BiH	**1.2.1. Usvajanje strateških i planskih dokumenata kojima se osigurava integralno upravljanje vodama u Brčko distriktu BiH**	↑↑	☺
			1.2.2. Uspostavljanje vodnog informacionog sistema Brčko distrikta BiH	↑↑	☺
			1.2.3. Povećavanje učešća javnosti u procesu donošenja odluka, planiranja i upravljanja u skladu sa zakonskom regulativom	↑↑	☺
		Prioritet 1.3. Sprečavanje pogoršanja i unapređenje	**1.3.1. Unapređenje kvaliteta površinskih i podzemnih voda**	↑↑	☺

		statusa vodnih tijela na teritoriji Brčko distrikta BiH u cilju zaštite vodene flore i faune i potreba korisnika	**1.3.2. Provođenje monitoringa površinskih i podzemnih voda**	↑↑	☺
			1.3.3. Unapređenje efikasnosti vodne inspekcije	↑↑	☺
		Prioritet 1.4. Uspostavljanje održivog i efikasnog korištenja vodnih resursa	**1.4.1. Povećanje pokrivenosti stanovništva javnim vodosnabdijevanjem**	↑↑	☺
			1.4.2. Smanjenje količine neprihodovane vode u vodovodnim sistemima	↑	☺/☹
			1.4.3. Uspostavljanje održivog korištenja vode u industriji i privredi	↑	☺/☹
		Prioritet 1.5. Smanjenje rizika od ekstremnih hidroloških pojava	**1.5.1. Unapređenje sistema zaštite od ekstremnih hidroloških pojava**	↑↑	☺
		Prioritet 1.6. Osiguravanje finansijske održivosti sektora voda	**1.6.1. Unapređenje sistema finansiranja sektora voda**	↑↑	☺
			1.6.2. Jačanje kapaciteta za povlačenje sredstava iz međunarodnih fondova	↑↑	☺
Upravljanje otpadom	Strateški cilj 2: Smanjenje količine otpada i povećanje količine ponovno upotrijebljenih materijala	**Prioritet 2.1.** Unapređenje pravnog i strateškog okvira u oblasti upravljanja otpadom sa EU principima	**2.1.1. Usklađivanje propisa, politika i planskih dokumenata iz oblasti upravljanja otpadom sa obavezama koje proističu iz pravne tekovine Evropske unije i međunarodnih sporazuma**	↑↑	☺
		Prioritet 2.2. Uvođenje različitih ekonomskih i finansijskih instrumenata i mehanizama koji će omogućiti finansijski održivo i po životnu sredinu/okoliš prihvatljivo upravljanje	**2.2.1. Revizija postojećih i uvođenje dodatnih ekonomskih i finansijskih instrumenta i mehanizama u oblasti upravljanja otpadom**	↑↑	☺

		otpadom			
		Prioritet 2.3. Uspostavljanje integralnog sistema upravljanja komunalnim otpadom	**2.3.1. Reforma sektora upravljanja komunalnim otpadom**	↑↑	☺
			2.3.2. Nabavka opreme i izgradnja infrastrukture za upravljanje komunalnim otpadom	↑↑	☺
			2.3.3. Program smanjenja količine komunalnog otpada koji se odlaže na deponiju	↑↑	☺
		Prioritet 2.4. Uspostavljanje sistema za upravljanje posebnim kategorijama otpada	**2.4.1. Stvaranje uslova za adekvatno prikupljanje i zbrinjavanje posebnih kategorija otpada**	↑↑	☺
			2.4.2. Jačanje tržišta otpada namijenjenog recikliranju	↑↑	☺
		Prioritet 2.5. Unapređenje sistema evidencije i izvještavanja o otpadu	**2.5.1. Jačanje sistema evidencije i izvještavanja o otpadu**	↑↑	☺
		Prioritet 2.6. Uspostavljanje sistema za upravljanje industrijskim i opasnim otpadom	**2.6.1. Analiza postojećih i potrebnih kapaciteta za upravljanje industrijskim i opasnim otpadom**	↑↑	☺
		Prioritet 2.7. Jačanje svijesti o pravilnom razdvajanju, prikupljanju i odlaganju otpada	**2.7.1. Provođenje savremenih edukativno-informativnih, rodno osjetljivih i kampanja jačanja svijesti**	↑↑	☺

Biodiverzitet i zaštita prirode	Strateški cilj 3: Očuvanje biološke i pejzažne raznolikosti	**Prioritet 3.1.** Unapređenje pravnog okvira za biodiverzitet i očuvanje prirode kroz usklađivanje zakonodavstva sa pravnom tekovinom EU i međunarodnim sporazumima	**3.1.1. Usklađivanje pravnog okvira za biodiverzitet i očuvanje prirode sa pravnom tekovinom EU, te koordinacije provedbe/primjene međunarodnih sporazuma i konvencija**	↑	☺/☹
		Prioritet 3.2. Jačanje institucija nadležnih za provođenje propisa i aktivnosti u zaštiti prirode	**3.2.1. Uspostavljanje Odsjeka za zaštitu prirode**	↑	☺/☹
		Prioritet 3.3. Uspostavljanje i unapređivanje kapaciteta za zaštitu, praćenje stanja i izvještavanje o biodiverzitetu i očuvanju prirode	**3.3.1. Izgradnja sistema redovnog monitoringa stanja biodiverziteta i aktivnosti na zaštiti prirode**	↑	☺/☹
			3.3.2. Obezbjeđivanje materijalne podrške nevladinim organizacijama registrovanim za praćenje stanja biološke raznolikosti	↑	☺/☹
			3.3.3. Uspostavljanje informacionog sistema za zaštitu prirode	↑	☺/☹
			3.3.4. Izgradnja ljudskih i tehničkih kapaciteta za zaštitu prirode u zaštićenim područjima i područjima Plana Natura 2000, u skladu sa prioritetnim ciljevima NBSAP-a	↑	☺/☹
			3.3.5. Unapređenje službe za inspekcijski nadzor u provođenju Zakona o zaštiti prirode	↑	☺/☹

		Prioritet 3.4. Izvršavanje inventarizacije biodiverziteta na ekosistemskom, specijskom i genetičkom nivou, te omogućavanje javne dostupnosti i korištenja podataka o biodiverzitetu	**3.4.1. Inventarizacija flore, faune, fungije, genetičkog diverziteta i ugroženih vrsta**	↑	☺/☹
			3.4.2. Priprema karte staništa	↑	☺/☹
			3.4.3. Popisivanje migratornih afričko-azijskih vrsta ptica na područjima od posebnog značaja na njihovim migratornim putevima	↑	☺/☹
			3.4.4. Usvajanje Liste invazivnih vrsta sa akcionim planom djelovanja	↑	☺/☹
			3.4.5. Revizija liste invazivnih vrsta	↑	☺/☹
		Prioritet 3.5. Prostorno povezivanje ekološki značajnih područja u ekološku mrežu na površini 17% teritorije Brčko distrikta BiH	**3.5.1. Provođenje javne kampanje promocije ekološke mreže (mreže Područja od interesa za Zajednicu)**	↑↑	☺
			3.5.2. Provođenje konsultativnog procesa sa zajednicama lokalne samouprave i interesnim stranama u svim područjima Plana za ekološku mrežu	↑↑	☺
			3.5.3 Uspostavljanje ekološke mreže (mreže Područja od interesa za Zajednicu)	↑↑	☺
			3.5.4. Uspostavljanje zaštićenih područja	↑	☺/☹
		Prioritet 3.6. Unapređenje međusektorske saradnje i političke podrške u Brčko	**3.6.1. Obezbjeđivanje političke podrške za implementaciju post 2020 NBSAP-a**	↑↑	☺

		distriktu BiH za integraciju zaštite biodiverziteta u sektorske politike i zakonodavstvo	**3.6.2. Integrisanje zaštite i održive upotrebe biodiverziteta u sve sektorske politike**	↑	☺/☹
		Prioritet 3.7. Jačanje naučno utemeljenog odlučivanja o biodiverzitetu/prirodi kroz dijalog naučne zajednice i donosilaca odluka	**3.7.1. Primjenjivanje zaključaka, poruka i scenarija multidisciplinarnih analiza o stanju prirode i najnovijih relevantnih naučnih podataka u donošenju odluka koje imaju uticaja na stanje biološke raznolikosti**	↑	☺/☹
			3.7.2. Uspostavljanje dijaloga između naučne zajednice i donosilaca odluka o stanju prirode i procesima upravljanja biodiverzitetom i koristima od prirode	↑	☺/☹
		Prioritet 3.8. Razvijanje ekološke svijesti o biodiverzitetu, očuvanju prirode i ekosistemskim uslugama	**3.8.1. Razvoj efikasne mreže nevladinih organizacija koje prate stanje biološke raznolikosti, aktivno učestvuju u donošenju odluka i promovišu održivi razvoj**	↑	☺/☹
			3.8.2. Obezbjeđivanje materijalne podrške za edukaciju nastavnog kadra na svim nivoima obrazovanja u oblasti zaštite biološke raznolikosti i održivog upravljanja koristima od prirode	↑	☺/☹
			3.8.3. Unapređenje stanja javne svijesti o biološkoj raznolikosti i ekosistemskim servisma uzimajući u obzir različite starosne, polne, ekonomske i obrazovne grupe	↑	☺/☹

		Prioritet 3.9. Mobilizovanje domaćih i međunarodnih finansijskih sredstava za biodiverzitet	**3.9.1. Obezbjeđivanje fonda za: (a) razvoj kapaciteta institucionalnog okvira, (b) poduzimanje pripreme karte staništa, (c) preduzimanje inventure i praćenja stanja flore, faune, fungije i genetičkih resursa, (d) efikasnu implementaciju globalnih ciljeva za biodiverzitet i implementaciju obaveza po međunarodnim sporazumima, uključujući uspostavu ekološke mreže, (e) razvoj naučno-političkog dijaloga, (f) povećanje ekološke svijesti**	↑	☺/☹
Kvalitet vazduha, klimatske promjene i energija	Strateški cilj 4: Unapređenje ublažavanja i prilagođavanj e klimatskim promjenama i poboljšanje kvaliteta vazduha	**Prioritet 4.1.** Smanjenje zagađivanja vazduha ključnim zagađujućim materijama na nivoe koji su sigurni za ljudsko zdravlje	**4.1.1. Smanjenje emisija iz velikih postrojenja za sagorijevanje i usklađivanje svih industrijskih postrojenja sa najboljim raspoloživim tehnikama**	↑↑	☺
			4.1.2. Smanjenje zagađivanja vazduha iz lokalnih izvora	↑↑	☺
		Prioritet 4.2. Unapređenje sistema upravljanja kvalitetom vazduha koji podržava donošenje strateških odluka i informiše građane o kvalitetu vazduha	**4.2.1. Unapređenje sistema monitoringa vazduha**	↑↑	☺
			4.2.2. Razvoj sistema izvještavanja prema međunarodnim institucijama i koordinacija unapređenja sistema informisanja građana o kvalitetu vazduha	↑↑	☺
		Prioritet 4.3. Smanjenje uticaja Brčko distrikta BiH na klimatske promjene smanjenjem emisija gasova sa efektom staklene bašte i povećanjem ponora ugljenika	**4.3.1. Smanjenje uticaja Brčko distrikta BiH na klimatske promjene**	↑↑	☺
		Prioritet 4.4. Jačanje otpornosti na uticaje klimatskih promjena	**4.4.1. Izgradnja institucionalnih kapaciteta i znanja za jačanje otpornosti na klimatske promjene**	↑↑	☺
			4.4.2. Izgradnja infrastrukturnih kapaciteta za jačanje otpornosti na klimatske promjene	↑↑	☺

		Prioritet 4.5. Povećanje energetske efikasnosti u krajnjoj potrošnji u svim sektorima uz uvođenje podsticajnih mehanizama	**4.5.1. Kreiranje povoljnog ambijenta za energetsku efikasnost i smanjenje potrošnje finalne energije**	↑↑	☺
			4.5.2. Smanjenje potrošnje primarne energije	↑↑	☺
		Prioritet 4.6. Povećanje udjela obnovljivih izvora energije uz uvođenje pravednog sistema podsticaja	**4.6.1. Kreiranje povoljnog ambijenta za obnovljive izvore energije**	↑↑	☺
			4.6.2. Povećanje udjela obnovljivih izvora energije u proizvodnji električne energije i u transportu	↑↑	☺
		Prioritet 4.7. Smanjenje svjetlosnog zagađenja	**4.7. Smanjenje svjetlosnog zagađenja**	↑↑	☺
Hemijska bezbjednost i buka	Strateški cilj 5: Očuvanje ljudskog zdravlja, poboljšanje dobrobiti i kvaliteta života za sve	**Prioritet 5.1.** Uspostavljanje zakonodavnog okvira upravljanja hemikalijama u skladu sa potpisanim međunarodnim ugovorima, te pravnom tekovinom EU iz oblasti hemijske bezbjednosti, te usklađen na svim nivoima vlasti u Bosni i Hercegovini	**5.1.1. Uspostavljanje zakonskog osnova za transpoziciju EU zakonodavstva iz oblasti hemijske bezbjednosti**	↑	☺/☹
			5.1.2. Djelimična transpozicija SEVESO III direktive u zakonodavstvo Brčko distrikta BIH	↑	☺/☹
			5.1.3. Implementacija Montrealskog protokola, Kigali amandmana i djelimična transpozicija Uredbe (EZ) br. 1005/2009 o tvarima koje oštećuju ozonski sloj i Uredbe EZ 517/2014 o određenim fluorisanim gasovima sa efektom staklene bašte	↑	☺/☹
		Prioritet 5.2. Uspostavljanje održivog sistema upravljanja hemikalijama i implementacije propisa iz pravne tekovine EU u oblasti	**5.2.1. Uspostava registracije hemikalija i biocida, te definisanje uslova za obavljanje poslova savjetnika za hemikalije**	↑	☺/☹
			5.2.2. Uspostavljanje Registra postrojenja u kojima su prisutne opasne supstance	↑	☺/☹

		hemijske bezbjednosti	**5.2.3. Uspostavljanje sistema izvještavanja po pitanju registracije i servisa rashladne opreme i KGH-uređaja**	↑	☺/☹
		Prioritet 5.3. Unapređenje kapaciteta i kompetencija javnih službi u oblasti hemijske bezbjednosti	**5.3.1. Jačanje tehničkih i kadrovskih kapaciteta Vlade Brčko distrikta BiH**	↑	☺/☹
			5.3.2. Uspostavljanje sistema prevencije, liječenja i obavještavanja i koordinacije u slučajevima trovanja hemikalijama	↑	☺/☹
		Prioritet 5.4. Unapređenje znanja korisnika hemikalija i biocida i javnosti u oblasti upravljanja hemikalijama	**5.4.1. Smanjenje nivoa učestalosti oboljenja ili smrti zbog trovanja uslijed neadekvatnog rukovanja hemijskim proizvodima**	↑	☺/☹
			5.4.2. Uspostavljanje inspekcijskog nadzora u oblasti upravljanja hemikalijama i biocidima	↑	☺/☹
		Prioritet 5.5. Uspostavljanje zakonodavnog okvira i jasnih institucionalnih nadležnosti kojim se reguliše pravna tekovina EU iz oblasti buke u životnoj sredini	**5.5.1. Uspostavljanje zakonodavnog okvira i institucionalne nadležnosti o procjeni i upravljanju bukom i emisiji buke u životnu sredinu uzrokovane opremom za upotrebu na otvorenom, prema zahtjevima Direktiva 2002/49/EZ i 2000/14/EZ**	↑	☺/☹
		Prioritet 5.6. Unapređenje strateškog planiranja i monitoringa buke u oblasti životne sredine	**5.6.1. Izrada karata buke i akcionih planova upravljanja bukom**	↑	☺/☹
		Prioritet 5.7. Unapređenje znanja javnosti o negativnim uticajima buke, upravljanju bukom u životnoj sredini, te njihovoj ulozi u postupku odlučivanja	**5.7.1. Uspostavljanje mehanizama i načina informisanja javnosti o buci i njenim efektima naročito u zonama sa povećanim nivoima buke**	↑	☺/☹

		Prioritet 5.8. Unapređenje kapaciteta i kompetencija javnih službenika u oblasti upravljanja bukom	**5.8.1. Uspostavljanje mehanizama i načina informisanja javnosti o buci i njenim efektima naročito u zonama sa povećanim nivoima buke**	↑	☺/☹
Održivo upravljanje resursima	Strateški cilj 6: Održivo upravljanje prirodnim resursima	**Prioritet 6.1.** Unapređenje strateškog, zakonskog i institucionalnog okvira za održivo upravljanje šumama i šumskim resursima u Brčko distriktu BiH, adekvatno vrednovanje šumskih resursa, kao i integraciju rodno osjetljive problematike klimatskih promjena	**6.1.1. Unapređenje pravnog i institucionalnog okvira za održivo upravljanje šumama**	↑	☺/☹
			6.1.2. Povećanje prohodnosti šuma, kapacitiranje šumskih gazdinstava za rano oktrivanje i sprečavanje požara. Smanjenje broja požara i opožarene površine u šumama za 50% do 2026. godine u odnosu na sadašnje stanje	↑↑	☺
			6.1.3. Povećanje površine i produktivnosti visokih šuma	↑↑	☺
			6.1.4 Uspostavljanje informacionog sistema o šumama Brčko distrikta BiH	↑↑	☺
		Prioritet 6.2.: Unapređenje strateškog, zakonskog i institucionalnog okvira za održivo korištenje ljekovitog, jestivog i aromatičnog bilja i drugih ostalih šumskih proizvoda	**6.2.1. Unapređenje pravnog i institucionalnog okvira za održivo upravljanje ostalim šumskim proizvodima**	↑	☺/☹
		Prioritet 6.3. Unapređenje zakonskog, strateškog i institucionalnog okvira za održivo upravljanje lovnom divljači u Brčko distriktu BiH	**6.3.1. Uspostavljanje usklađenog institucionalnog, regulatornog i planskog okvira za uspostavu lovišta, upravljanje populacijom i održivo upravljanje lovnom divljači**	↑	☺/☹
			6.3.2. Uspostavljanje informacionog sistema u sektoru lovstva Brčko distrikta BiH	↑	☺/☹

		Prioritet 6.4. Unapređenje zakonskog, strateškog i institucionalnog okvira kako bi se ribljim fondom Brčko distrikta BiH upravljalo na održiv način	**6.4.1. Unapređenje zakonskog okvira za održivi razvoj sektora ribarstva, koji će biti harmonizovan s pravnom tekovinom EU i omogućavanje održivog korištenja i upravljanja ribljim fondom Brčko distrikta BiH**	↑	☺/☹
			6.4.2. Uspostavljanje informacionog sistema o ribarstvu Brčko distrikta BiH	↑	☺/☹
		Prioritet 6.5. Uspostavljanje integralnog i održivog upravljanja zemljišnim resursima	**6.5.1. Stvaranje zakonskog i institucionalnog okvira za integralnu zaštitu zemljišta, usvajanje metoda, mjerenja i indikatora za održivo upravljanje zemljištem, dostizanje neutralnosti degradacije zemljišta do 2030. godine**	↑	☺/☹
			6.5.2. Demineriranje zemljišta	↑	☺/☹
		Prioritet 6.6. Jačanje kapaciteta čuvarskih službi iz oblasti šumarstva, lovstva, ribolova	**6.6.1. Unapređenje čuvarskih službi da budu modernizovane, mobilne i kapacitirane (moderne tehnologije i ljudstvo) za efikasno obavljanje čuvarskog nadzora nad prirodnim resursima. Uspostavljanje efikasnog sistema za smanjenje nelegalnih aktivnosti u sektoru šumarstva, lovstva i ribarstva za 30%**	↑	☺/☹
		Prioritet 6.7. Uspostavljanje sistema održivog i odgovornog istraživanja, eksploatacije i upravljanja mineralnim sirovinama	**6.7.1. Uspostavljanje okvira za održivu upotrebu i eksploataciju mineralnih sirovina do 2030. godine**	↑	☺/☹
anje životnom sredino	Strateški cilj 7: Unapređenje upravljanja	**Prioritet 7.1.** Unapređenje pravnog okvira za zaštitu životne sredine u Brčko	**7.1.1. Donošenje ključnih propisa za zaštitu životne sredine u Brčko distriktu BiH**	↑	☺/☹

	životnom sredinom	distriktu BiH koji će biti potpunosti harmonizovan sa pravnom tekovinom EU i međunarodnim sporazumima	**7.1.2. Unapređenje harmonizacije pravnog okvira za životnu sredinu u Brčko distriktu BiH s pravnom tekovinom EU**	↑	☺/☹
		Prioritet 7.2. Osiguravanje efikasne provedbe usvojenih propisa i preuzetih međunarodnih obaveza	**7.2.1. Doprinos provođenju međunarodnih sporazuma u BiH**	↑	☺/☹
			7.2.2. Intenziviranje provođenja strateške procjene uticaja na životnu sredinu (SPUŽS) u Brčko distriktu BiH	↑	☺/☹
			7.2.3. Omogućavanje izdavanja integrisanih dozvola za životnu sredinu	↑	☺/☹
			7.2.4. Priprema Tehničkih uputstava za najbolje raspoložive tehnike (NRT)	↑	☺/☹
		Prioritet 7.3. Postizanje visokog nivoa kapaciteta i međusobne koordinacije institucija	**7.3.1. Povećan broj zaposlenih na poslovima povezanim sa zaštitom životne sredine u institucijama Brčko distrikta BiH**	↑	☺/☹
		Prioritet 7.4. Osiguravanje visokog nivoa svijesti javnosti o važnosti očuvanja životne sredine i veći stepen uključenosti javnosti u proces donošenja odluka	**7.4.1. Osiguravanje javno dostupnih, kompletnih i ažurnih informacija o životnoj sredini**	↑	☺/☹
			7.4.2. Razvijanje svijesti građana o važnosti očuvanja životne sredine	↑	☺/☹
			7.4.3. Kvalitetnije učešće građana i organizacija civilnog društva u procesima odlučivanja o životnoj sredini	↑	☺/☹
		Prioritet 7.5. Uspostavljanje efikasnog i transparentnog	**7.5.1. Uspostava cjelovitog informacionog sistema o životnoj sredini**	↑	☺/☹

		sistema prikupljanja, razmjene, validacije i izvještavanja podataka o životnoj sredini u Brčko distriktu BiH	**7.5.2. Unapređenje statistike o životnoj sredini**	↑	☺/☹
			7.5.3. Uspostava funkcionalnog sistema razmjene prostornih podataka u Brčko distriktu BiH	↑	☺/☹
			7.5.4. Uspostava funkcionalnog PRTR registra u Brčko distriktu BiH	↑	☺/☹
			7.5. Uspostavljanje efikasnog i transparentnog sistema prikupljanja, razmjene, validacije i izvještavanja podataka o životnoj sredini u Brčko distriktu BiH	↑	☺/☹
		Prioritet 7.6. Postizanje visokog nivoa međusektorske i intersektorske integracije javnih politika	**7.6.1. Integracija zahtjeva životne sredine u sektorske politike i propise**	↑	☺/☹
			7.6.2. Integracija principa rodne ravnopravnosti, socijalne jednakosti i siromaštva u politike zaštite životne sredine	**0**	☹
			7.6.3. Kreiranje modela za tranziciju ka cirkularnoj ekonomiji	↑	☺/☹
		Prioritet 7.7. Usaglašavanje i stavljanje u primjenu efikasnih ekonomskih instrumenata vezanih za zaštitu životne sredine	**7.7.1. Poboljšanje institucionalnog i pravnog okvira za finansiranje projekata zaštite životne sredine**	↑	☺/☹
		Prioritet 7.8. Uspostavljanje sistema za strateško donošenje odluka, ulaganja i praćenje efekata u obrazovanju, istraživanju i inovacijama u životnoj sredini	**7.8.1. Unapređenje obrazovnih programa, istraživanja i inovacija u oblasti životne sredine**	↑	☺/☹

Očekuje se da će implementacija ESAP pririteta iz oblasti vodnih resursa 1.1. – 1.5 imati pozitivan uticaj na SPUŽS oblast stanovništvo i ljudsko zdravlje. Izuzetak su mjere 1.2.2., 1.4.2 i 1.4.3. za koje se smatra da će imati potencijalno pozitivan uticaj .Za ESAp prioritet 1.6. se samatra da neće imati ni pozitivan ni negativan uticaj na stratešku oblast stanovništvo i ljudsko zdravlje.

Prioriteti i mjere iz oblasti 2. Upravljanje otpadom imaju interakciju sa strateškom oblasti "stanovništvo i zdravlje ljudi". Očekuje se da će implementacija ESAP prioriteta 2.1. do 2.7. u oblasti "Upravljanje otpadom" imati pozitivan uticaj na životnu sredinui zdravlje stanovništva, odnosno smanjenje emisija zagađujućih materija u površinske i podzemne vode, tlo i vazduh u Brčko Distriktu Bosne i Hercegovine. Implementacija ESAP mjera 2.1.1.- 2.7.1. bi trebala dovesti do pozitivnih promjena koje mogu dovesti do unaprjeđenja zdravlja stanovništva, te doprinosa smanjenju emisija zagađujućih materija u vode, tlo i vazduh, odnosno očuvanju kvaliteta i stanja površinskih i podzemnih voda, zemljišnih resursa i kvaliteta vazduha u Brčko Distriktu Bosne i Hercegovine. Uočava se potpuna konzistentnost predviđenih mjera sa SPUŽS ciljevima.

ESAP prioriteti definisani iz oblasti bidiverziteta će imati pozitivane i potencijalno pozitivne efekte na definisane ciljeve SPUŽS na oblast stanovništvo i ljudsko zdravlje putem direktne ili indirektne realizacije.

Kod implementacije ESAP prioriteta 4.1, 4.2, 4.3, 4.4, 4.5 i 4.6. iz oblasti vazduh, klima, energija, može se očekivati pozitivan uticaj na zdravlje stanovništva. Smanjenje emisija u vazduh, povećanjem otpornosti na klimatske promjene i smanjenje svjetlosnog zagađenja dovodi do direktnog pozitivnog smanjenja uticaja na zdravlje stanovništva Razvojem sistema monitoringa može se posmatrati uticaj emisija u vazduh na cjelokupnu životnu sredinu (kroz propisane GVE), te se može reagovati u realnom vremenu da se taj uticaj smanji.

ESAP prioriteti definisani iz oblasti upravljanje resursima će imati pozitivane i potencijalno pozitivne efekte na definisane ciljeve SPUŽS na oblast stanovništvo i ljudsko zdravlje putem direktne ili indirektne realizacije.

1.1.2. Društvo i ekonomija/privreda

Procjena vjerovatnih uticaja ESAP-a ciljeva i mjera na društvo i ekonomiju/privredu je izvršena u skladu sa metodologijom opisanom u odjeljku 5.1.
Ukupna procjena mjera i ciljeva ESAP je predstavljena u ovom dijelu kao matrice vizualne evaluacije označene bojama. Označavanje bojama predstavlja raspon od značajnih mogućih potencijalnih negativnih efekata u crvenoj do značajnih potencijalnih pozitivnih efekata u tamnozelenoj kao što je prikazano u Tabela 20 i Tabela 21.

Tematska područja SPUŽS	SPUŽS ciljevi	Pitanja za procjenu SPUŽS
Društvo i ekonomija/ privreda	● Promicanje održivog privrednog rasta i mogućnosti zapošljavanja. ● Poboljšati uključive zajednice i promicati jednake mogućnosti. ● Očuvanje prirodnih resursa, smanjenje proizvodnje otpada kružnom ekonomijom i promicanje efikasne uporabe saobraćajne, mrežne i energetske mreže	● Poboljšati razvoj poslovanja? ● Uticaj na ekonomiju BD i put do ekonomskog rasta? ● Osigurati otvaranje radnih mjesta i povećati mogućnosti zapošljavanja? ● Povećati obuku i kvalificirano zaposlenje? Posebno zelena radna mjesta? ● Omogućiti veći javni pristup informacijama o životnoj sredini u skladu s Aarhus konvencijom i Direktivom EU-a o informacijama o životnoj sredini? ● Poboljšati sudjelovanje javnosti u pitanjima životne sredine? Posebno promicanje uravnoteženog sudjelovanja spolova, mladih i neselektivnog etničkog podrijetla.

U ovom dijelu SPUŽS je prikazana detaljna procjena prioriteta i mjera Strategije zaštite životne sredine Brčko distrikta Bosne i Hercegovine 2022 – 2032 na tematske oblasti Strateške procjene uticaja na životnu sredinu.

Tabela 32. Procjena prioriteta i mjera ESAP na oblast društvo i i ekonomija

SPUŽS tematska oblast				Družzvo i ekonomija	
ESAP tematske oblasti	**Strateški ciljevi**	**Prioriteti**	**Mjera**	**Vjerovatni uticaji ESAP prioriteta na društvo i ekonomija**	**Konzistentnost između ESAP mjera i ciljeva održivosti (SPUŽS ciljevi) i EU acquis-a**
Upravljanje vodama	Strateški cilj 1: Zaštita kvaliteta vode i osiguravanje raspoloživosti vodnih resursa i njihove održivosti	**Prioritet 1.1**. Unapređenje pravnog i institucionalnog okvira za usklađivanje vodnog zakonodavstva u Brčko distriktu BiH sa EU legislativom	**1.1.1. Unapređenje zakonske i podzakonske regulative u Brčko distriktu BiH iz oblasti vodnog zakonodavstva**	↑↑	☺
			1.1.2. Povećanje stepena usklađenosti zakonodavstva Brčko distrikta BiH s pravnom tekovinom EU u oblasti vodnih resursa	↑↑	☺
			1.1.3. Sprovođenje Direktiva EU iz oblasti upravljanja vodama u Brčko distriktu BiH	↑↑	☺
		Prioritet 1.2. Unapređenje strateškog i sistematičnog planiranja upravljanja vodama u Brčko distriktu BiH	**1.2.1. Usvajanje strateških i planskih dokumenata kojima se osigurava integralno upravljanje vodama u Brčko distriktu BiH**	↑↑	☺
			1.2.2. Uspostavljanje vodnog informacionog sistema Brčko distrikta BiH	↑↑	☺
			1.2.3. Povećavanje učešća javnosti u procesu donošenja odluka, planiranja i upravljanja u skladu sa zakonskom regulativom	↑↑	☺
		Prioritet 1.3. Sprečavanje pogoršanja i unapređenje	**1.3.1. Unapređenje kvaliteta površinskih i podzemnih voda**	↑↑	☺

		statusa vodnih tijela na teritoriji Brčko distrikta BiH u cilju zaštite vodene flore i faune i potreba korisnika	**1.3.2. Provođenje monitoringa površinskih i podzemnih voda**	↑↑	☺
			1.3.3. Unapređenje efikasnosti vodne inspekcije	↑↑	☺
		Prioritet 1.4. Uspostavljanje održivog i efikasnog korištenja vodnih resursa	**1.4.1. Povećanje pokrivenosti stanovništva javnim vodosnabdijevanjem**	↑↑	☺
			1.4.2. Smanjenje količine neprihodovane vode u vodovodnim sistemima	↑↑	☺
			1.4.3. Uspostavljanje održivog korištenja vode u industriji i privredi	↑↑	☺
		Prioritet 1.5. Smanjenje rizika od ekstremnih hidroloških pojava	**1.5.1. Unapređenje sistema zaštite od ekstremnih hidroloških pojava**	↑↑	☺
		Prioritet 1.6. Osiguravanje finansijske održivosti sektora voda	**1.6.1. Unapređenje sistema finansiranja sektora voda**	↑↑	☺
			1.6.2. Jačanje kapaciteta za povlačenje sredstava iz međunarodnih fondova	↑↑	☺
Upravljanje otpadom	Strateški cilj 2: Smanjenje količine otpada i povećanje količine ponovno upotrijebljenih materijala	**Prioritet 2.1.** Unapređenje pravnog i strateškog okvira u oblasti upravljanja otpadom sa EU principima	**2.1.1. Usklađivanje propisa, politika i planskih dokumenata iz oblasti upravljanja otpadom sa obavezama koje proističu iz pravne tekovine Evropske unije i međunarodnih sporazuma**	↑↑	☺
		Prioritet 2.2. Uvođenje različitih ekonomskih i finansijskih instrumenata i mehanizama koji će omogućiti finansijski održivo i po životnu sredinu/okoliš prihvatljivo upravljanje	**2.2.1. Revizija postojećih i uvođenje dodatnih ekonomskih i finansijskih instrumenta i mehanizama u oblasti upravljanja otpadom**	↑↑	☺

		otpadom			
		Prioritet 2.3. Uspostavljanje integralnog sistema upravljanja komunalnim otpadom	**2.3.1. Reforma sektora upravljanja komunalnim otpadom**	↑↑	☺
			2.3.2. Nabavka opreme i izgradnja infrastrukture za upravljanje komunalnim otpadom	↑↑	☺
			2.3.3. Program smanjenja količine komunalnog otpada koji se odlaže na deponiju	↑	☺/☹
		Prioritet 2.4. Uspostavljanje sistema za upravljanje posebnim kategorijama otpada	**2.4.1. Stvaranje uslova za adekvatno prikupljanje i zbrinjavanje posebnih kategorija otpada**	↑↑	☺
			2.4.2. Jačanje tržišta otpada namijenjenog recikliranju	↑↑	☺
		Prioritet 2.5. Unapređenje sistema evidencije i izvještavanja o otpadu	**2.5.1. Jačanje sistema evidencije i izvještavanja o otpadu**	↑↑	☺
		Prioritet 2.6. Uspostavljanje sistema za upravljanje industrijskim i opasnim otpadom	**2.6.1. Analiza postojećih i potrebnih kapaciteta za upravljanje industrijskim i opasnim otpadom**	↑↑	☺
		Prioritet 2.7. Jačanje svijesti o pravilnom razdvajanju, prikupljanju i odlaganju otpada	**2.7.1. Provođenje savremenih edukativno-informativnih, rodno osjetljivih i kampanja jačanja svijesti**	↑↑	☺

Biodiverzitet i zaštita prirode	Strateški cilj 3: Očuvanje biološke i pejzažne raznolikosti	**Prioritet 3.1.** Unapređenje pravnog okvira za biodiverzitet i očuvanje prirode kroz usklađivanje zakonodavstva sa pravnom tekovinom EU i međunarodnim sporazumima	**3.1.1. Usklađivanje pravnog okvira za biodiverzitet i očuvanje prirode sa pravnom tekovinom EU, te koordinacije provedbe/primjene međunarodnih sporazuma i konvencija**	↑	☺/☹
		Prioritet 3.2. Jačanje institucija nadležnih za provođenje propisa i aktivnosti u zaštiti prirode	**3.2.1. Uspostavljanje Odsjeka za zaštitu prirode**	↑	☺/☹
		Prioritet 3.3. Uspostavljanje i unapređivanje kapaciteta za zaštitu, praćenje stanja i izvještavanje o biodiverzitetu i očuvanju prirode	**3.3.1. Izgradnja sistema redovnog monitoringa stanja biodiverziteta i aktivnosti na zaštiti prirode**	↑	☺/☹
			3.3.2. Obezbjeđivanje materijalne podrške nevladinim organizacijama registrovanim za praćenje stanja biološke raznolikosti	↑	☺/☹
			3.3.3. Uspostavljanje informacionog sistema za zaštitu prirode	↑↑	☺
			3.3.4. Izgradnja ljudskih i tehničkih kapaciteta za zaštitu prirode u zaštićenim područjima i područjima Plana Natura 2000, u skladu sa prioritetnim ciljevima NBSAP-a	↑↑	☺
			3.3.5. Unapređenje službe za inspekcijski nadzor u provođenju Zakona o zaštiti prirode	↑↑	☺
		Prioritet 3.4. Izvršavanje inventarizacije biodiverziteta	**3.4.1. Inventarizacija flore, faune, fungije, genetičkog diverziteta i ugroženih vrsta**	↑	☺/☹

		na ekosistemskom, specijskom i genetičkom nivou, te omogućavanje javne dostupnosti i korištenja podataka o biodiverzitetu	**3.4.2. Priprema karte staništa**	↑	☺/☹
			3.4.3. Popisivanje migratornih afričko-azijskih vrsta ptica na područjima od posebnog značaja na njihovim migratornim putevima	↑	☺/☹
			3.4.4. Usvajanje Liste invazivnih vrsta sa akcionim planom djelovanja	↑	☺/☹
			3.4.5. Revizija liste invazivnih vrsta	↑	☺/☹
		Prioritet 3.5. Prostorno povezivanje ekološki značajnih područja u ekološku mrežu na površini 17% teritorije Brčko distrikta BiH	**3.5.1. Provođenje javne kampanje promocije ekološke mreže (mreže Područja od interesa za Zajednicu)**	↑	☺/☹
			3.5.2. Provođenje konsultativnog procesa sa zajednicama lokalne samouprave i interesnim stranama u svim područjima Plana za ekološku mrežu	↑	☺/☹
			3.5.3 Uspostavljanje ekološke mreže (mreže Područja od interesa za Zajednicu)	↑	☺/☹
			3.5.4. Uspostavljanje zaštićenih područja	↑	☺/☹

		Prioritet 3.6. Unapređenje međusektorske saradnje i političke podrške u Brčko distriktu BiH za integraciju zaštite biodiverziteta u sektorske politike i zakonodavstvo	**3.6.1. Obezbjeđivanje političke podrške za implementaciju post 2020 NBSAP-a**	↑	☺/☹
			3.6.2. Integrisanje zaštite i održive upotrebe biodiverziteta u sve sektorske politike	↑	☺/☹
		Prioritet 3.7. Jačanje naučno utemeljenog odlučivanja o biodiverzitetu/prirodi kroz dijalog naučne zajednice i donosilaca odluka	**3.7.1. Primjenjivanje zaključaka, poruka i scenarija multidisciplinarnih analiza o stanju prirode i najnovijih relevantnih naučnih podataka u donošenju odluka koje imaju uticaja na stanje biološke raznolikosti**	↑	☺/☹
			3.7.2. Uspostavljanje dijaloga između naučne zajednice i donosilaca odluka o stanju prirode i procesima upravljanja biodiverzitetom i koristima od prirode	↑	☺/☹
		Prioritet 3.8. Razvijanje ekološke svijesti o biodiverzitetu, očuvanju prirode i ekosistemskim uslugama	**3.8.1. Razvoj efikasne mreže nevladinih organizacija koje prate stanje biološke raznolikosti, aktivno učestvuju u donošenju odluka i promovišu održivi razvoj**	↑↑	☺
			3.8.2. Obezbjeđivanje materijalne podrške za edukaciju nastavnog kadra na svim nivoima obrazovanja u oblasti zaštite biološke raznolikosti i održivog upravljanja koristima od prirode	↑↑	☺
			3.8.3. Unapređenje stanja javne svijesti o biološkoj raznolikosti i ekosistemskim servisma uzimajući u obzir različite starosne, polne, ekonomske i obrazovne grupe	↑↑	☺

		Prioritet 3.9. Mobilizovanje domaćih i međunarodnih finansijskih sredstava za biodiverzitet	**3.9.1. Obezbjeđivanje fonda za: (a) razvoj kapaciteta institucionalnog okvira, (b) poduzimanje pripreme karte staništa, (c) preduzimanje inventure i praćenja stanja flore, faune, fungije i genetičkih resursa, (d) efikasnu implementaciju globalnih ciljeva za biodiverzitet i implementaciju obaveza po međunarodnim sporazumima, uključujući uspostavu ekološke mreže, (e) razvoj naučno-političkog dijaloga, (f) povećanje ekološke svijesti**	↑↑	☺
Kvalitet vazduha, klimatske promjene i energija	Strateški cilj 4: Unapređenje ublažavanja i prilagođavanje klimatskim promjenama i poboljšanje kvaliteta vazduha	**Prioritet 4.1.** Smanjenje zagađivanja vazduha ključnim zagađujućim materijama na nivoe koji su sigurni za ljudsko zdravlje	**4.1.1. Smanjenje emisija iz velikih postrojenja za sagorijevanje i usklađivanje svih industrijskih postrojenja sa najboljim raspoloživim tehnikama**	↑↑	☺
			4.1.2. Smanjenje zagađivanja vazduha iz lokalnih izvora	↑↑	☺
		Prioritet 4.2. Unapređenje sistema upravljanja kvalitetom vazduha koji podržava donošenje strateških odluka i informiše građane o kvalitetu vazduha	**4.2.1. Unapređenje sistema monitoringa vazduha**	↑↑	☺
			4.2.2. Razvoj sistema izvještavanja prema međunarodnim institucijama i koordinacija unapređenja sistema informisanja građana o kvalitetu vazduha	**0**	**na**
		Prioritet 4.3. Smanjenje uticaja Brčko distrikta BiH na klimatske promjene smanjenjem emisija gasova sa efektom staklene bašte i povećanjem ponora ugljenika	**4.3.1. Smanjenje uticaja Brčko distrikta BiH na klimatske promjene**	↑↑	☺
		Prioritet 4.4. Jačanje otpornosti na uticaje klimatskih promjena	**4.4.1. Izgradnja institucionalnih kapaciteta i znanja za jačanje otpornosti na klimatske promjene**	↑↑	☺
			4.4.2. Izgradnja infrastrukturnih kapaciteta za jačanje otpornosti na klimatske promjene	↑↑	☺

		Prioritet 4.5. Povećanje energetske efikasnosti u krajnjoj potrošnji u svim sektorima uz uvođenje podsticajnih mehanizama	**4.5.1. Kreiranje povoljnog ambijenta za energetsku efikasnost i smanjenje potrošnje finalne energije**	↑↑	☺
			4.5.2. Smanjenje potrošnje primarne energije	↑↑	☺
		Prioritet 4.6. Povećanje udjela obnovljivih izvora energije uz uvođenje pravednog sistema podsticaja	**4.6.1. Kreiranje povoljnog ambijenta za obnovljive izvore energije**	↑↑	☺
			4.6.2. Povećanje udjela obnovljivih izvora energije u proizvodnji električne energije i u transportu	↑↑	☺
		Prioritet 4.7. Smanjenje svjetlosnog zagađenja	**4.7. Smanjenje svjetlosnog zagađenja**	**0**	**na**
Hemijska bezbjednost i buka	Strateški cilj 5: Očuvanje ljudskog zdravlja, poboljšanje dobrobiti i kvaliteta života za sve	**Prioritet 5.1.** Uspostavljanje zakonodavnog okvira upravljanja hemikalijama u skladu sa potpisanim međunarodnim ugovorima, te pravnom tekovinom EU iz oblasti hemijske bezbjednosti, te usklađen na svim nivoima vlasti u Bosni i Hercegovini	**5.1.1. Uspostavljanje zakonskog osnova za transpoziciju EU zakonodavstva iz oblasti hemijske bezbjednosti**	↑	☺/☹
			5.1.2. Djelimična transpozicija SEVESO III direktive u zakonodavstvo Brčko distrikta BIH	↑	☺/☹
			5.1.3. Implementacija Montrealskog protokola, Kigali amandmana i djelimična transpozicija Uredbe (EZ) br. 1005/2009 o tvarima koje oštećuju ozonski sloj i Uredbe EZ 517/2014 o određenim fluorisanim gasovima sa efektom staklene bašte	↑	☺/☹
		Prioritet 5.2. Uspostavljanje održivog sistema upravljanja hemikalijama i implementacije propisa iz pravne tekovine EU u oblasti	**5.2.1. Uspostava registracije hemikalija i biocida, te definisanje uslova za obavljanje poslova savjetnika za hemikalije**	↑	☺/☹
			5.2.2. Uspostavljanje Registra postrojenja u kojima su prisutne opasne supstance	↑	☺/☹

		hemijske bezbjednosti	**5.2.3. Uspostavljanje sistema izvještavanja po pitanju registracije i servisa rashladne opreme i KGH-uređaja**	↑	☺/☹
		Prioritet 5.3. Unapređenje kapaciteta i kompetencija javnih službi u oblasti hemijske bezbjednosti	**5.3.1. Jačanje tehničkih i kadrovskih kapaciteta Vlade Brčko distrikta BiH**	↑	☺/☹
			5.3.2. Uspostavljanje sistema prevencije, liječenja i obavještavanja i koordinacije u slučajevima trovanja hemikalijama	↑	☺/☹
		Prioritet 5.4. Unapređenje znanja korisnika hemikalija i biocida i javnosti u oblasti upravljanja hemikalijama	**5.4.1. Smanjenje nivoa učestalosti oboljenja ili smrti zbog trovanja uslijed neadekvatnog rukovanja hemijskim proizvodima**	↑	☺/☹
			5.4.2. Uspostavljanje inspekcijskog nadzora u oblasti upravljanja hemikalijama i biocidima	↑	☺/☹
		Prioritet 5.5. Uspostavljanje zakonodavnog okvira i jasnih institucionalnih nadležnosti kojim se reguliše pravna tekovina EU iz oblasti buke u životnoj sredini	**5.5.1. Uspostavljanje zakonodavnog okvira i institucionalne nadležnosti o procjeni i upravljanju bukom i emisiji buke u životnu sredinu uzrokovane opremom za upotrebu na otvorenom, prema zahtjevima Direktiva 2002/49/EZ i 2000/14/EZ**	↑	☺/☹
		Prioritet 5.6. Unapređenje strateškog planiranja i monitoringa buke u oblasti životne sredine	**5.6.1. Izrada karata buke i akcionih planova upravljanja bukom**	↑	☺/☹
		Prioritet 5.7. Unapređenje znanja javnosti o negativnim uticajima buke, upravljanju bukom u životnoj sredini, te njihovoj ulozi u postupku odlučivanja	**5.7.1. Uspostavljanje mehanizama i načina informisanja javnosti o buci i njenim efektima naročito u zonama sa povećanim nivoima buke**	↑	☺/☹

		Prioritet 5.8. Unapređenje kapaciteta i kompetencija javnih službenika u oblasti upravljanja bukom	**5.8.1. Uspostavljanje mehanizama i načina informisanja javnosti o buci i njenim efektima naročito u zonama sa povećanim nivoima buke**	↑	☺/☹
Održivo upravljanje resursima	Strateški cilj 6: Održivo upravljanje prirodnim resursima	**Prioritet 6.1.** Unapređenje strateškog, zakonskog i institucionalnog okvira za održivo upravljanje šumama i šumskim resursima u Brčko distriktu BiH, adekvatno vrednovanje šumskih resursa, kao i integraciju rodno osjetljive problematike klimatskih promjena	**6.1.1. Unapređenje pravnog i institucionalnog okvira za održivo upravljanje šumama**	↑↑	☺
			6.1.2. Povećanje prohodnosti šuma, kapacitiranje šumskih gazdinstava za rano oktrivanje i sprečavanje požara. Smanjenje broja požara i opožarene površine u šumama za 50% do 2026. godine u odnosu na sadašnje stanje	↑↑	☺
			6.1.3. Povećanje površine i produktivnosti visokih šuma	↑↑	☺
			6.1.4 Uspostavljanje informacionog sistema o šumama Brčko distrikta BiH	↑↑	☺
		Prioritet 6.2.: Unapređenje strateškog, zakonskog i institucionalnog okvira za održivo korištenje ljekovitog, jestivog i aromatičnog bilja i drugih ostalih šumskih proizvoda	**6.2.1. Unapređenje pravnog i institucionalnog okvira za održivo upravljanje ostalim šumskim proizvodima**	↑↑	☺
		Prioritet 6.3. Unapređenje zakonskog, strateškog i institucionalnog okvira za održivo upravljanje lovnom divljači u Brčko distriktu BiH	**6.3.1. Uspostavljanje usklađenog institucionalnog, regulatornog i planskog okvira za uspostavu lovišta, upravljanje populacijom i održivo upravljanje lovnom divljači**	↑↑	☺
			6.3.2. Uspostavljanje informacionog sistema u sektoru lovstva Brčko distrikta BiH	↑↑	☺
		Prioritet 6.4. Unapređenje zakonskog, strateškog i institucionalnog okvira kako bi se ribljim fondom Brčko distrikta BiH upravljalo na	**6.4.1. Unapređenje zakonskog okvira za održivi razvoj sektora ribarstva, koji će biti harmonizovan s pravnom tekovinom EU i omogućavanje održivog korištenja i upravljanja ribljim fondom Brčko distrikta BiH**	↑↑	☺

		održiv način	**6.4.2. Uspostavljanje informacionog sistema o ribarstvu Brčko distrikta BiH**	↑	☺/☹
		Prioritet 6.5. Uspostavljanje integralnog i održivog upravljanja zemljišnim resursima	**6.5.1. Stvaranje zakonskog i institucionalnog okvira za integralnu zaštitu zemljišta, usvajanje metoda, mjerenja i indikatora za održivo upravljanje zemljištem, dostizanje neutralnosti degradacije zemljišta do 2030. godine**	↑↑	☺
			6.5.2. Deminiranje zemljišta	↑↑	☺
		Prioritet 6.6. Jačanje kapaciteta čuvarskih službi iz oblasti šumarstva, lovstva, ribolova	**6.6.1. Unapređenje čuvarskih službi da budu modernizovane, mobilne i kapacitirane (moderne tehnologije i ljudstvo) za efikasno obavljanje čuvarskog nadzora nad prirodnim resursima. Uspostavljanje efikasnog sistema za smanjenje nelegalnih aktivnosti u sektoru šumarstva, lovstva i ribarstva za 30%**	↑↑	☺
		Prioritet 6.7. Uspostavljanje sistema održivog i odgovornog istraživanja, eksploatacije i upravljanja mineralnim sirovinama	**6.7.1. Uspostavljanje okvira za održivu upotrebu i eksploataciju mineralnih sirovina do 2030. godine**	↑↑	☺
Upravljanje životnom sredinom	Strateški cilj 7: Unapređenje upravljanja životnom sredinom	**Prioritet 7.1.** Unapređenje pravnog okvira za zaštitu životne sredine u Brčko distriktu BiH koji će biti potpunosti harmonizovan sa pravnom tekovinom EU i međunarodnim sporazumima	**7.1.1. Donošenje ključnih propisa za zaštitu životne sredine u Brčko distriktu BiH**	↑	☺/☹
			7.1.2. Unapređenje harmonizacije pravnog okvira za životnu sredinu u Brčko distriktu BiH s pravnom tekovinom EU	↑	☺/☹
		Prioritet 7.2. Osiguravanje efikasne provedbe usvojenih	**7.2.1. Doprinos provođenju međunarodnih sporazuma u BiH**	↑	☺/☹

		propisa i preuzetih međunarodnih obaveza	**7.2.2. Intenziviranje provođenja strateške procjene uticaja na životnu sredinu (SPUŽS) u Brčko distriktu BiH**	↑	☺/☹
			7.2.3. Omogućavanje izdavanja integrisanih dozvola za životnu sredinu	↑	☺/☹
			7.2.4. Priprema Tehničkih uputstava za najbolje raspoložive tehnike (NRT)	↑	☺/☹
		Prioritet 7.3. Postizanje visokog nivoa kapaciteta i međusobne koordinacije institucija	**7.3.1. Povećan broj zaposlenih na poslovima povezanim sa zaštitom životne sredine u institucijama Brčko distrikta BiH**	↑	☺/☹
		Prioritet 7.4. Osiguravanje visokog nivoa svijesti javnosti o važnosti očuvanja životne sredine i veći stepen uključenosti javnosti u proces donošenja odluka	**7.4.1. Osiguravanje javno dostupnih, kompletnih i ažurnih informacija o životnoj sredini**	↑	☺/☹
			7.4.2. Razvijanje svijesti građana o važnosti očuvanja životne sredine	↑	☺/☹
			7.4.3. Kvalitetnije učešće građana i organizacija civilnog društva u procesima odlučivanja o životnoj sredini	↑	☺/☹
		Prioritet 7.5. Uspostavljanje efikasnog i transparentnog sistema prikupljanja, razmjene, validacije i izvještavanja podataka o životnoj sredini u Brčko distriktu BiH	**7.5.1. Uspostava cjelovitog informacionog sistema o životnoj sredini**	↑	☺/☹
			7.5.2. Unapređenje statistike o životnoj sredini	↑	☺/☹
			7.5.3. Uspostava funkcionalnog sistema razmjene prostornih podataka u Brčko distriktu BiH	↑	☺/☹
			7.5.4. Uspostava funkcionalnog PRTR registra u Brčko distriktu BiH	↑	☺/☹

			7.5. Uspostavljanje efikasnog i transparentnog sistema prikupljanja, razmjene, validacije i izvještavanja podataka o životnoj sredini u Brčko distriktu BiH	↑	☺/☹
		Prioritet 7.6. Postizanje visokog nivoa međusektorske i intersektorske integracije javnih politika	**7.6.1. Integracija zahtjeva životne sredine u sektorske politike i propise**	↑	☺/☹
			7.6.2. Integracija principa rodne ravnopravnosti, socijalne jednakosti i siromaštva u politike zaštite životne sredine	↑↑	☺
			7.6.3. Kreiranje modela za tranziciju ka cirkularnoj ekonomiji	↑	☺/☹
		Prioritet 7.7. Usaglašavanje i stavljanje u primjenu efikasnih ekonomskih instrumenata vezanih za zaštitu životne sredine	**7.7.1. Poboljšanje institucionalnog i pravnog okvira za finansiranje projekata zaštite životne sredine**	↑	☺/☹
		Prioritet 7.8. Uspostavljanje sistema za strateško donošenje odluka, ulaganja i praćenje efekata u obrazovanju, istraživanju i inovacijama u životnoj sredini	**7.8.1. Unapređenje obrazovnih programa, istraživanja i inovacija u oblasti životne sredine**	↑	☺/☹

Prioriteti u ESAP oblasti Vodni resusri imati pozitivan uticaj na Definisane SPUŽS ciljeve u oblasti Društvo i ekonomija. Očekuje se da će implementacija mjera 1.1.1. – 1.6. 2. dati doprinos poboljšanju razvoja poslovanja, otvaranju novih radnih mjera, povećati obuku i kvalificirano zaposlenje te omogućiti veći javni pristup informacijama o životnoj sredini.

Prioriteti i mjere iz oblasti 2. Upravljanje otpadom imaju interakciju sa strateškom oblasti "društvo i ekonomija". Očekuje se da će implementacija ESAP prioriteta 2.1. do 2.7. u oblasti "Upravljanje otpadom" imati pozitivan uticaj i dati doprinos na putu ka održivom razvoju društva, uvođenju kružne ekonomije, unaprjeđenju okolišno prihvatljivijeg poslovanja privrede, te povećanju zapošljavanja i otvaranja novih radnih mjesta u Brčko Distriktu Bosne I Hercegovine.

Implementacija ESAP mjera 2.1.1.- 2.7.1. (izuzev mjere 2.4.3.) bi trebala dovesti do pozitivnih promjena na tržištu rada, doprinosa smanjenju nezaposlenosti kroz otvaranja novih "zelenih" radnih mjesta, te ubrzati ekonomski rast u Brčko Distriktu Bosne i Hercegovine. Primjetna je potpuna konzistentnost predviđenih mjera sa ciljevima SPUŽS.
Prije implemetacije mjere 2.3.3. Program smanjenja količine komunalnog otpada koji se odlaže na deponiju (za okvirno područje energetskog iskorištavanje otpada) kao preduslov je potrebno realizirati mjeru 2.1.1. Usklađivanje propisa, politika i planskih dokumenata iz oblasti upravljanja otpadom sa obavezama koje proističu iz pravne tekovine Evropske unije i međunarodnih sporazuma.

Procesi proizvodnje energije iz otpada mogu imati važnu ulogu u prelasku na kružnu ekonomiju uz uslov da se upotrebljava hijerarhija otpada EU i da se donesenim odlukama ne onemoguće više razine sprečavanja nastanka, ponovne upotrebe i recikliranja otpada. Ovdje se treba obratiti pažnja na planiranje najboljih energetski učinkovitih tehnologija, te na veličinu i lokaciju pogona. Veoma je važno osigurati i potpunu usklađenost sa zahtjevima za postrojenja za spaljivanje i suspaljivanje propisanima u zakonodavstvu EU-a, a najviše u Direktivi 2010/75/EZ o industrijskim emisijama. Finansijska sredstva i podrška EU za ovakve investicije se može planirati ako je način obrade otpada u skladu sa hijerarhijom otpada, te da u cijelom sistemu upravljanja otpadom prioritet imaju sprečavanje nastanka, ponovna upotreba, odvojeno sakupljanje i recikliranje otpada.

ESAP prioriteti definisani iz oblasti bidiverziteta će imati pozitivane i potencijalno pozitivne efekte na definisane ciljeve SPUŽS na oblast društvo i ekonomija/privreda putem direktne ili indirektne realizacije.

Kod implementacije ESAP prioriteta 4.1, 4.2, 4.3, 4.4, 4.5 i 4.6. iz oblasti vazduh, klima, energija, može se očekivati pozitivan uticaj na društvo i privredu. Povećanjem otpornosti na klimatske promjene i izgradnjom postrojenja na OIE dovodi do direktnog pozitivnog uticaja na razvoj društva i ekonomije.

ESAP prioriteti definisani iz oblasti upravljanje resursima će imati pozitivane i potencijalno pozitivne efekte na definisane ciljeve SPUŽS na oblast društvo i ekonomija/privreda putem direktne ili indirektne realizacije.

ESAP prioriteti za strateški cilj 6. Održivo upravljanje resursima pokazuju potencijalno pozitivne efekte i općenitu koherentnost sa SPUŽS definisanim ciljevima oblasti Društvo i ekonomija.
Prioriteti definisani u oblasti "Upravljanje životnom sredinom" će imati pozitivan uticaj na sve definisane SPUŽS ciljeve u oblasti "društvo i ekonomija". Implementacijom navedenih mjera doći će do promicanja održivog privrednog rasta i veće mogućnosti zapošljavanja. Mjere direktno doprinose poboljšanju uključenja zajednice te promicanju jednakih mogućnosti te implementacijom mjera doći će do privrednog rasta i mogućnosti zapošljavanja. Indirektno utječu i na očuvanje prirodnih resursa. provedbom mjera doći će do smanjenja emisija štetnih gasova, te pružit će se šansa srednjem i malom poduzetništvu i povećati BDP.

SPUŽS je definisala prioritete kako bi se u najpotpunijem smislu osigurala rodna jednakost u planiranju, provođenju, te daljnjoj adaptaciji politika, mjera i poduhvata koje zahtijeva tranzicija u oblasti životne sredine. ESAP Brčko distrikta BiH 2022 -2032 kroz analizu situacije nije integrisao rodnu dimenziju unutar analize na cijelovit način. Tematska oblast Upravljanje životnom sredinom prepoznaje integraciju principa ravnopravnosti spolova, društvene jednakosti i pitanja siromaštva u sektor životne sredine kao zasebnu oblast.

5.3 Vjerovatni prekogranični uticaji

Ekonomska komisija Ujedinjenih nacija za Evropu (UNECE) pokrenula je Konvenciju o procjeni uticaja na životnu sredinuu prekograničnom kontekstu (nezvanično nazvana Espoo konvencija). BiH je prihvatila Konvenciju 14. decembra 2009. godine, ali Konvencija o procjeni uticaja na životnu sredinuu prekograničnom kontekstu još nije ratifikovana. Osim toga, prekogranična strateška procjena životne sredine podliježe Protokolu iz Kijeva uz Espoo konvenciju. Direktiva o SEA uključuje koncept prekograničnih konsultacija u članovima 6. i 7. Član 7. Direktiva o SEA obavezuje državu članicu EU da planira da se konsultuje sa drugim državama članicama ako država članica predvidi vjerovatne značajne okolinske uticaje u drugim državama članicama. Član 7.Direktive o SEA takođedaje državama članicama pravo da zatraže konsultacije ako postoji vjerovatnoća da će država članica biti pogođena odgovarajućim planovima i programima u drugoj državi članici.

Izvještaj o opsegu u okviru izrade SPUŽS navodi sve moguće prekogranične uticaje koji su rezultat implementacije ESAP-a Brčko distrikta BIH. Kao takav, ESAP može biti predmet konsultacija u skladu sa zahtjevima Kijevskog SPUŽS protokola uz Espoo konvenciju i Direktivu o SEA.

Tabela 33. Identifikovani mogući prekogranični uticaji

Vjerovatno mogući prekogranični uticaj	Nivo	Međuentitetske konsultacije	Konsultacije sa drugim zemljama
Sava (rijeka)	BiH, Federacija BiH, Republika Srpska i Brčko distrikt BiH	Svi entiteti	Da
Emisije iz vazduha (NOx, PM, SO2 i O3)	Brčko distrikt BiH	Svi entiteti	Da
Deponije	Brčko distrikt BiH	Svi entiteti	Da
Industrijska postrojenja	Brčko distrikt BiH	Svi entiteti	Da

Prekogranični uticaji predloženog ESAP-a su pozitivni na životnu sredinu. ESAP Brčko distrikta BiH stvara samo nekoliko manjih rizika od potencijalno štetnih prekograničnih uticaja u slučaju infrastrukturnih intervencija prekograničnih projekata u pograničnim područjima koje bi bile nezavisno praćene intervencijama izvan okvira plana ESAP-a. Ovakvim rizicima se može upravljati postojećim dobro uspostavljenim odredbama za prekogranične konsultacije u okviru odgovarajućih procedura procjene uticaja na životnu sredinu u skladu sa važećim zakonodavstvom o procjene uticaja na životnu sredinu Brčko distrikta koje bi pratile sve takve intervencije.

5. ALTERNATIVE I SCENARIJI IMPLEMENTACIJE ESAP-A

Alternative predstavljaju dio SPUŽS i potrebne su prema Direktivi o SEA. Razmatranje alternativa i scenarija u SPUŽS pruža priliku da se identifikuju i istraže različiti načini za postizanje ciljeva ESAP-a uz rješavanje identifikovanih problema.

ESAP za Brčko distrikt BiH ne uzima u obzir alternative koje bi se mogle procijeniti na nivou SPUŽS, ali metodologija izrade ESAP-a je zbog svoje sveobuhvatnosti uključivala mnogobrojne korake, zainteresovane grupe, informacije i podatke. Metodologija primijenjena za pripremu ESAP-a Brčko distrikta BiH je dovela do utvrđivanja mjera koje mogu doprinijeti ispunjavanju svakog cilja Strategije. ESAP, kao dokument koji je predmet strateške procjene uticaja na životnu sredinu, za svoje ciljeve unutar kojih su raspoređeni prioriteti i mjere, ne predviđa više mogućnosti za ostvarivanje definiranih ciljeva.

Zbog prirode ESAP-a za nivo Brčko distrikta BiH i prijedloga ove SPUŽS, alternativom smatramo moguće i realne scenarije implementacije uključujući alternativu bez ESAP-a koja odgovara poslovnom “business as usual" scenariju.

U okviru SPUŽS za ESAP Brčko distrikta BiH 2030+ definisane su tri scenarija za procjenu trendova vjerovatnih uticaja na životnu sredinu implementacijom ESAP mjera:

- Alternativa 1 – scenario 1. Potpuna implementacija ESAP-a Brčko distrikta BiH (“idealno”),
  – scenario 2. Smanjena implementacija ESAP-a Brčko distrikta BiH (“realistično”),
- Alternativa 2 – scenario 3. Nema implementacije ESAP-a Brčko distrikta BiH („uobičajeno poslovanje“).

Ova SPUŽS ne obrađuje razumnu alternativu, budući da ESAP propisuje usmjeravajuće mjere čijim provođenjem se očekuje dominantno pozitivan uticaj na komponente i elemente u životnoj sredini. Stoga u okviru SPUŽS predložene su prethodno navedene alternative.

Scenario 1. – Potpuna provedba ESAP-a

Ovaj scenario podrazumijeva da su sve mjere ESAP-a u potpunosti implementirane u predloženom vremenskom okviru utvrđenom u planu. Scenario pretpostavlja da vlasti na nivou Brčko distrikta BiH imaju ljudske i institucionalne resurse, finansijske kapacitete i pravni okvir za provedbu svih mjera ESAP-a. Neke od mjera ESAP-a imaju za cilj uspostavljanje zakonodavstva i institucionalnih kapaciteta i na taj način podizanje institucionalnog i pravnog za implementaciju ESAP-a na nivou Brčko distrikta BiH .

Scenario 2.– Smanjena implementacija ESAP-a (“realistično”)

Ovaj scenario podrazumjeva da su određene mjere iz ESAP za nivo Brčko distrikta BIH implementirane u predloženom vremenskom periodu te definiše implementaciju prioriteta i mjera za koje se smatra da postoje kapaciteti i mogućnosti da se prioriteti i mjere realizuju. Kreirajući realistični scenarij, osnov za kreiranje je:

- trenutno stanje na području Brčko distrikta BiH vezano za kapacitet za provođenje definisanih mjera,
- indikativni finansijski okvir - alokacija mjera,
- vremenski period.

Tabela 34. Pregled realističnih mjera ESAP Brčko distrikta u realističnom scenariju

Tematska oblasz SPUŽS	Strateški cilj	Prioritet	Mjera	iznos u KM za mjere	Planirano finansiranje iz budžeta	Period realizacije	Kapacitet za implementaciju (da/ne)	Realnost za implementaciju (da/ne)	Mjera uključena u realistični scenarij
Upravljanje vodama	Strateški cilj 1: Zaštita kvaliteta vode i osiguravanje raspoloživosti vodnih resursa i njihove održivosti	**Prioritet 1.1.** Unapređenje pravnog i institucionalnog okvira za usklađivanje vodnog zakonodavstva u Brčko distriktu BiH sa EU legislativom	**1.1.1. Unapređenje zakonske i podzakonske regulative u Brčko distriktu BiH iz oblasti vodnog zakonodavstva**	**57.559**	**57.559**	2022–2025.	da	ne	ne
			1.1.2. Povećanje stepena usklađenosti zakonodavstva Brčko distrikta BiH s pravnom tekovinom EU u oblasti vodnih resursa	**4.938**	**4.938**	2022–2023.	da	ne	ne
			1.1.3. Sprovođenje Direktiva EU iz oblasti upravljanja vodama u Brčko distriktu BiH	**53.424.521**	**2.671.226**	2022–2031.	da	ne	ne
		Prioritet 1.2. Unapređenje strateškog i sistematičnog planiranja upravljanja vodama u Brčko distriktu BiH	**1.2.1. Usvajanje strateških i planskih dokumenata kojima se osigurava integralno upravljanje vodama u Brčko distriktu BiH**	**1.305.108**	**65.255**	2022–2025.	da	ne	ne
			1.2.2. Uspostavljanje vodnog informacionog sistema Brčko distrikta BiH	**291.300**	**0**	2028–2030.	da	da	da
			1.2.3. Povećavanje učešća javnosti u procesu donošenja odluka, planiranja i upravljanja u skladu sa zakonskom regulativom	**690.277**	**69.028**	2022–2031.	da	da	da
		Prioritet 1.3. Sprečavanje pogoršanja i unapređenje statusa vodnih tijela na teritoriji Brčko distrikta BiH u cilju	**1.3.1. Unapređenje kvaliteta površinskih i podzemnih voda**	**94.658.444**	**4.732.922**	2024–2031.	da	ne	ne
			1.3.2. Provođenje monitoringa površinskih i podzemnih voda	**583.595**	**583.595**	2022–2031.	da	da	da
			1.3.3. Unapređenje efikasnosti vodne inspekcije	**378.905**	**378.905**	2024–2031.	da	da	da

		zaštite vodene flore i faune i potreba korisnika							
		Prioritet 1.4. Uspostavljanje održivog i efikasnog korištenja vodnih resursa	**1.4.1. Povećanje pokrivenosti stanovništva javnim vodosnabdijevanjem**	**8.605.520**	**430.276**	2023–2031.	da	da	da
			1.4.2. Smanjenje količine neprihodovane vode u vodovodnim sistemima	**22.994.805**	**0**	2024–2031.	da	da	da
			1.4.3. Uspostavljanje održivog korištenja vode u industriji i privredi	**125.781**	**12.578**	2025	da	da	da
		Prioritet 1.5. Smanjenje rizika od ekstremnih hidroloških pojava	**1.5.1. Unapređenje sistema zaštite od ekstremnih hidroloških pojava**	**19.912.085**	**995.604**	2023–2030	da	da	da
		Prioritet 1.6. Osiguravanje finansijske održivosti sektora voda	**1.6.1. Unapređenje sistema finansiranja sektora voda**	**204.352**	**40.870**	2023–2026.	da	da	da
			1.6.2. Jačanje kapaciteta za povlačenje sredstava iz međunarodnih fondova	**60.240**	**60.240**	2023–2027.	da	da	da
Upravljanje otpadom	Strateški cilj 2: Smanjenje količine otpada i povećanje količine ponovno upotrijebljenih materijala	**Prioritet 2.1.** Unapređenje pravnog i strateškog okvira u oblasti upravljanja otpadom sa EU principima	**2.1.1. Usklađivanje propisa, politika i planskih dokumenata iz oblasti upravljanja otpadom sa obavezama koje proističu iz pravne tekovine Evropske unije i međunarodnih sporazuma**	**861.339**	**86.134**	2023–2026.	da	da	da
		Prioritet 2.2. Uvođenje različitih ekonomskih i finansijskih instrumenata i mehanizama koji će omogućiti finansijski održivo i po životnu sredinu/okoliš prihvatljivo upravljanje otpadom	**2.2.1. Revizija postojećih i uvođenje dodatnih ekonomskih i finansijskih instrumenta i mehanizama u oblasti upravljanja otpadom**	**9.501**	**9.501**	2023–2026.	da	da	da

		Prioritet 2.3. Uspostavljanje integralnog sistema upravljanja komunalnim otpadom	**2.3.1. Reforma sektora upravljanja komunalnim otpadom**	**1.545.591**	**309.118**	2023–2032.	da	da	da
			2.3.2. Nabavka opreme i izgradnja infrastrukture za upravljanje komunalnim otpadom	**44.215.047**	**4.421.505**	2023–2032.	da	DA	da
			2.3.3. Program smanjenja količine komunalnog otpada koji se odlaže na deponiju	**1.772.262**	**177.226**	2023–2032.	da	DA	da
		Prioritet 2.4. Uspostavljanje sistema za upravljanje posebnim kategorijama otpada	**2.4.1. Stvaranje uslova za adekvatno prikupljanje i zbrinjavanje posebnih kategorija otpada**	**21.822.227**	**1.091.111**	2023–2032.	da	da	da
			2.4.2. Jačanje tržišta otpada namijenjenog recikliranju	**0**	**0**	2023–2030.	da	da	da
		Prioritet 2.5. Unapređenje sistema evidencije i izvještavanja o otpadu	**2.5.1. Jačanje sistema evidencije i izvještavanja o otpadu**	**215.626**	**64.688**	2024–2032.	da	da	da
		Prioritet 2.6. Uspostavljanje sistema za upravljanje industrijskim i opasnim otpadom	**2.6.1. Analiza postojećih i potrebnih kapaciteta za upravljanje industrijskim i opasnim otpadom**	**1.814.020**	**362.804**	2024–2032.	da	da	da
		Prioritet 2.7. Jačanje svijesti o pravilnom razdvajanju, prikupljanju i odlaganju otpada	**2.7.1. Provođenje savremenih edukativno-informativnih, rodno osjetljivih i kampanja jačanja svijesti**	**193.672**	**19.367**	2023–2030.	da	da	da
Biodiverzitet i zaštita prirode	Strateški cilj 3: Održavanje i unapređivanje biološke raznolikosti i zaštite ekosistema	**Prioritet 3.1.** Unapređenje pravnog okvira za biodiverzitet i očuvanje prirode kroz usklađivanje zakonodavstva sa	**3.1.1. Usklađivanje pravnog okvira za biodiverzitet i očuvanje prirode sa pravnom tekovinom EU, te koordinacije provedbe/primjene međunarodnih sporazuma i konvencija**	**386.182**	**38.618**	2022–2025.	da	da	da

		pravnom tekovinom EU i međunarodnim sporazumima							
		Prioritet 3.2. Jačanje institucija nadležnih za provođenje propisa i aktivnosti u zaštiti prirode	**3.2.1. Uspostavljanje Odsjeka za zaštitu prirode**	**2.024.879**	**202.488**	2022–2026.	da	da	da
		Prioritet 3.3. Uspostavljanje i unapređivanje kapaciteta za zaštitu, praćenje stanja i izvještavanje o biodiverzitetu i očuvanju prirode	**3.3.1. Izgradnja sistema redovnog monitoringa stanja biodiverziteta i aktivnosti na zaštiti prirode**	**634.966**	**190.490**	2022–2032.	ne	ne	ne
			3.3.2. Obezbjeđivanje materijalne podrške nevladinim organizacijama registrovanim za praćenje stanja biološke raznolikosti	**68.454**	**0**	2022–2032.	ne	ne	ne
			3.3.3. Uspostavljanje informacionog sistema za zaštitu prirode	**9.953**	**0**	2022–2027.	ne	ne	ne
			3.3.4. Izgradnja ljudskih i tehničkih kapaciteta za zaštitu prirode u zaštićenim područjima i područjima Plana Natura 2000, u skladu sa prioritetnim ciljevima NBSAP-a	**386.337**	**38.634**	2022–2032.	da	da	da
			3.3.5. Unapređenje službe za inspekcijski nadzor u provođenju Zakona o zaštiti prirode	**430.910**	**43.091**	2022–2032.	da	da	da
		Prioritet 3.4. Izvršavanje inventarizacije biodiverziteta na ekosistemskom, specijskom i genetičkom nivou, te omogućavanje javne dostupnosti i korištenja podataka o biodiverzitetu	**3.4.1. Inventarizacija flore, faune, fungije, genetičkog diverziteta i ugroženih vrsta**	**6.312.564**	**1.893.769**	2022–2032.	da	da	da
			3.4.2. Priprema karte staništa	**29.987**	**29.987**	2022–2032.	da	da	da
			3.4.3. Popisivanje migratornih afričko-azijskih vrsta ptica na područjima od posebnog značaja na njihovim migratornim putevima	**12.321**	**12.321**	2022–2029.	ne	ne	ne
			3.4.4. Usvajanje Liste invazivnih vrsta sa akcionim planom djelovanja	**29.782**	**29.782**	2022–2025.	da	da	da
			3.4.5. Revizija liste invazivnih vrsta	**75.163**	**75.163**	2022–2032.	da	da	da

		Prioritet 3.5. Prostorno povezivanje ekološki značajnih područja u ekološku mrežu na površini 17% teritorije Brčko distrikta BiH	**3.5.1. Provođenje javne kampanje promocije ekološke mreže (mreže Područja od interesa za Zajednicu)**	**59.372**	**17.812**	2022–2025.	da	da	da
			3.5.2. Provođenje konsultativnog procesa sa zajednicama lokalne samouprave i interesnim stranama u svim područjima Plana za ekološku mrežu	**246.544**	**172.581**	2022–2026.	da	da	da
			3.5.3 Uspostavljanje ekološke mreže (mreže Područja od interesa za Zajednicu)	**122.308**	**36.692**	2022–2032.	da	ne	ne
			3.5.4. Uspostavljanje zaštićenih područja	**571.235**	**171.371**	2022–2032.	da	da	da
		Prioritet 3.6. Unapređenje međusektorske saradnje i političke podrške u Brčko distriktu BiH za integraciju zaštite biodiverziteta u sektorske politike i zakonodavstvo	**3.6.1. Obezbjeđivanje političke podrške za implementaciju post 2020 NBSAP-a**	**10.124**	**10.124**	2022–2025.	da	da	da
			3.6.2. Integrisanje zaštite i održive upotrebe biodiverziteta u sve sektorske politike	**53.916**	**53.916**	2022–2027.	da	da	da
		Prioritet 3.7. Jačanje naučno utemeljenog odlučivanja o biodiverzitetu/prirodi kroz dijalog naučne zajednice i donosilaca odluka	**3.7.1. Primjenjivanje zaključaka, poruka i scenarija multidisciplinarnih analiza o stanju prirode i najnovijih relevantnih naučnih podataka u donošenju odluka koje imaju uticaja na stanje biološke raznolikosti**	**83.017**	**83.017**	2022–2032.	da	da	da
			3.7.2. Uspostavljanje dijaloga između naučne zajednice i donosilaca odluka o stanju prirode i procesima upravljanja biodiverzitetom i koristima od prirode	**70.887**	**70.887**	2022–2025.	da	da	da
		Prioritet 3.8. Razvijanje ekološke svijesti o biodiverzitetu,	**3.8.1. Razvoj efikasne mreže nevladinih organizacija koje prate stanje biološke raznolikosti, aktivno učestvuju u donošenju odluka i promovišu održivi razvoj**	**157.765**	**0**	2022–2032.	da	da	da

		očuvanju prirode i ekosistemskim uslugama	**3.8.2. Obezbjeđivanje materijalne podrške za edukaciju nastavnog kadra na svim nivoima obrazovanja u oblasti zaštite biološke raznolikosti i održivog upravljanja koristima od prirode**	**9.779**	**9.779**	2022–2032.	ne	ne	ne
			3.8.3. Unapređenje stanja javne svijesti o biološkoj raznolikosti i ekosistemskim servisma uzimajući u obzir različite starosne, polne, ekonomske i obrazovne grupe	**19.558**	**0**	2022–2032.	da	da	da
		Prioritet 3.9. Mobilizovanje domaćih i međunarodnih finansijskih sredstava za biodiverzitet	**3.9.1. Obezbjeđivanje fonda za: (a) razvoj kapaciteta institucionalnog okvira, (b) poduzimanje pripreme karte staništa, (c) preduzimanje inventure i praćenja stanja flore, faune, fungije i genetičkih resursa, (d) efikasnu implementaciju globalnih ciljeva za biodiverzitet i implementaciju obaveza po međunarodnim sporazumima, uključujući uspostavu ekološke mreže, (e) razvoj naučno-političkog dijaloga, (f) povećanje ekološke svijesti**	**40.009**	**40.009**	2022–2032.	ne	ne	ne
Kvalitet vazduha, klimatske promjene i energija	Strateški cilj 4: Unapređenje ublažavanja i prilagođavanje klimatskim promjenama i poboljšanje kvaliteta vazduha	**Prioritet 4.1.** Smanjenje zagađivanja vazduha ključnim zagađujućim materijama na nivoe koji su sigurni za ljudsko zdravlje	**4.1.1. Smanjenje emisija iz velikih postrojenja za sagorijevanje i usklađivanje svih industrijskih postrojenja sa najboljim raspoloživim tehnikama**	**254.837**	**50.967**	2022–2032.	da	da	da
			4.1.2. Smanjenje zagađivanja vazduha iz lokalnih izvora	**43.193.904**	**2.159.695**	2022–2032.	da	da	da
		Prioritet 4.2. Unapređenje sistema upravljanja kvalitetom vazduha koji podržava donošenje strateških odluka i informiše građane o kvalitetu vazduha	**4.2.1. Unapređenje sistema monitoringa vazduha**	**988.205**	**98.820**	2022–2025.	da	da	da
			4.2.2. Razvoj sistema izvještavanja prema međunarodnim institucijama i koordinacija unapređenja sistema informisanja građana o kvalitetu vazduha	**597.935**	**59.794**	2022–2032.	da	da	da

		Prioritet 4.3. Smanjenje uticaja Brčko distrikta BiH na klimatske promjene smanjenjem emisija gasova sa efektom staklene bašte i povećanjem ponora ugljenika	**4.3.1. Smanjenje uticaja Brčko distrikta BiH na klimatske promjene**	**14.907.631**	**745.382**	2022–2032.	da	da	da
		Prioritet 4.4. Jačanje otpornosti na uticaje klimatskih promjena	**4.4.1. Izgradnja institucionalnih kapaciteta i znanja za jačanje otpornosti na klimatske promjene**	**417.624**	**41.762**	2022–2032.	da	da	da
			4.4.2. Izgradnja infrastrukturnih kapaciteta za jačanje otpornosti na klimatske promjene	**15.201.978**	**1.520.198**	2022–2032.	da	da	da
		Prioritet 4.5. Povećanje energetske efikasnosti u krajnjoj potrošnji u svim sektorima uz uvođenje podsticajnih mehanizama	**4.5.1. Kreiranje povoljnog ambijenta za energetsku efikasnost i smanjenje potrošnje finalne energije**	**729.602**	**145.920**	2022–2032.	da	da	da
			4.5.2. Smanjenje potrošnje primarne energije	**10.884.717**	**544.236**	2022–2032.	da	da	da
		Prioritet 4.6. Povećanje udjela obnovljivih izvora energije uz uvođenje pravednog sistema podsticaja	**4.6.1. Kreiranje povoljnog ambijenta za obnovljive izvore energije**	**44.668**	**8.934**	2022–2032.	da	da	da
			4.6.2. Povećanje udjela obnovljivih izvora energije u proizvodnji električne energije i u transportu	**10.383.328**	**519.166**	2022–2032.	da	da	da
		Prioritet 4.7. Smanjenje svjetlosnog zagađenja	**4.7. Smanjenje svjetlosnog zagađenja**	**137.436**	**27.487**	2022–2025.	da	da	da
Hemijska bezbjednost i	Strateški cilj 5: Očuvanje ljudskog zdravlja,	**Prioritet 5.1.** Uspostavljanje zakonodavnog okvira	**5.1.1. Uspostavljanje zakonskog osnova za transpoziciju EU zakonodavstva iz oblasti hemijske bezbjednosti**	**208.418**	**208.418**	2022–2027.	da	da	da

	poboljšanje dobrobiti i kvaliteta života za sve	upravljanja hemikalijama u skladu sa potpisanim međunarodnim ugovorima, te pravnom tekovinom EU iz oblasti hemijske bezbjednosti, te usklađen na svim nivoima vlasti u Bosni i Hercegovini	**5.1.2. Djelimična transpozicija SEVESO III direktive u zakonodavstvo Brčko distrikta BIH**	**9.983**	**9983**	2022–2030.	da	da	da
			5.1.3. Implementacija Montrealskog protokola, Kigali amandmana i djelimična transpozicija Uredbe (EZ) br. 1005/2009 o tvarima koje oštećuju ozonski sloj i Uredbe EZ 517/2014 o određenim fluorisanim gasovima sa efektom staklene bašte	**0**	**0**	2022–2024.	da	da	da
		Prioritet 5.2. Uspostavljanje održivog sistema upravljanja hemikalijama i implementacije propisa iz pravne tekovine EU u oblasti hemijske bezbjednosti	**5.2.1. Uspostava registracije hemikalija i biocida, te definisanje uslova za obavljanje poslova savjetnika za hemikalije**	**5.476**	**5.476**	2022–2028.	da	da	da
			5.2.2. Uspostavljanje Registra postrojenja u kojima su prisutne opasne supstance	**16.428**	**16.428**	2022–2030.	da	da	da
			5.2.3. Uspostavljanje sistema izvještavanja po pitanju registracije i servisa rashladne opreme i KGH-uređaja	**290.533**	**58.107**	2022–2031.	da	da	da
		Prioritet 5.3. Unapređenje kapaciteta i kompetencija javnih službi u oblasti hemijske bezbjednosti	**5.3.1. Jačanje tehničkih i kadrovskih kapaciteta Vlade Brčko distrikta BiH**	**860.872**	**258.262**	2022–2024.	da	da	da
			5.3.2. Uspostavljanje sistema prevencije, liječenja i obavještavanja i koordinacije u slučajevima trovanja hemikalijama	**13.980**	**0**	2022–2031.	da	da	da

		Prioritet 5.4. Unapređenje znanja korisnika hemikalija i biocida i javnosti u oblasti upravljanja hemikalijama	**5.4.1. Smanjenje nivoa učestalosti oboljenja ili smrti zbog trovanja uslijed neadekvatnog rukovanja hemijskim proizvodima**	**107.217**	**10.722**	2022–2031.	da	da	da
			5.4.2. Uspostavljanje inspekcijskog nadzora u oblasti upravljanja hemikalijama i biocidima	**3.665**	**3.665**	2022–2031.	da	da	da
		Prioritet 5.5. Uspostavljanje zakonodavnog okvira i jasnih institucionalnih nadležnosti kojim se reguliše pravna tekovina EU iz oblasti buke u životnoj sredini	**5.5.1. Uspostavljanje zakonodavnog okvira i institucionalne nadležnosti o procjeni i upravljanju bukom i emisiji buke u životnu sredinu uzrokovane opremom za upotrebu na otvorenom, prema zahtjevima Direktiva 2002/49/EZ i 2000/14/EZ**	**25.784**	**25.784**	2022–2031.	da	ne	ne
		Prioritet 5.6. Unapređenje strateškog planiranja i monitoringa buke u oblasti životne sredine	**5.6.1. Izrada karata buke i akcionih planova upravljanja bukom**	**265.135**	**53.027**	2022–2029.	da	da	da
		Prioritet 5.7. Unapređenje znanja javnosti o negativnim uticajima buke, upravljanju bukom u životnoj sredini, te njihovoj ulozi u postupku odlučivanja	**5.7.1. Uspostavljanje mehanizama i načina informisanja javnosti o buci i njenim efektima naročito u zonama sa povećanim nivoima buke**	**203.827**	**0**	2022–2031.	ne	da	ne

		Prioritet 5.8. Unapređenje kapaciteta i kompetencija javnih službenika u oblasti upravljanja bukom	**5.8.1. Uspostavljanje mehanizama i načina informisanja javnosti o buci i njenim efektima naročito u zonama sa povećanim nivoima buke**	**163.729**	**0**	2022–2026.	da	da	da
Održivo upravljanje resursima	Strateški cilj 6: Osiguravanje održivog korištenja prirodnih resursa	**Prioritet 6.1.** Unapređenje strateškog, zakonskog i institucionalnog okvira za održivo upravljanje šumama i šumskim resursima u Brčko distriktu BiH, adekvatno vrednovanje šumskih resursa, kao i integraciju rodno osjetljive problematike klimatskih promjena	**6.1.1. Unapređenje pravnog i institucionalnog okvira za održivo upravljanje šumama**	**949.626**	**94.963**	2023–2030.	da	da	da
			6.1.2. Povećanje prohodnosti šuma, kapacitiranje šumskih gazdinstava za rano oktrivanje i sprečavanje požara. Smanjenje broja požara i opožarene površine u šumama za 50% do 2026. godine u odnosu na sadašnje stanje	**1.303.072**	**130.307**	2023–2026.	da	da	da
			6.1.3. Povećanje površine i produktivnosti visokih šuma	**459.266**	**45.927**	2023–2030.	da	da	da
			6.1.4 Uspostavljanje informacionog sistema o šumama Brčko distrikta BiH	**78.233**	**7.823**	2023–2024.	da	da	da
		Prioritet 6.2.: Unapređenje strateškog, zakonskog i institucionalnog okvira za održivo korištenje ljekovitog, jestivog i aromatičnog bilja i drugih ostalih šumskih proizvoda	**6.2.1. Unapređenje pravnog i institucionalnog okvira za održivo upravljanje ostalim šumskim proizvodima**	**210.513**	**42.103**	2023–2026.	da	da	da
		Prioritet 6.3. Unapređenje zakonskog,	**6.3.1. Uspostavljanje usklađenog institucionalnog, regulatornog i planskog okvira za uspostavu lovišta, upravljanje populacijom i održivo**	**224.920**	**224.920**	2023–2026.	da	da	da

		strateškog i institucionalnog okvira za održivo upravljanje lovnom divljači u Brčko distriktu BiH	**upravljanje lovnom divljači**						
			6.3.2. Uspostavljanje informacionog sistema u sektoru lovstva Brčko distrikta BiH	**400.000**	**40.000**	2023–2026.	da	da	da
		Prioritet 6.4. Unapređenje zakonskog, strateškog i institucionalnog okvira kako bi se ribljim fondom Brčko distrikta BiH upravljalo na održiv način	**6.4.1. Unapređenje zakonskog okvira za održivi razvoj sektora ribarstva, koji će biti harmonizovan s pravnom tekovinom EU i omogućavanje održivog korištenja i upravljanja ribljim fondom Brčko distrikta BiH**	**415.206**	**83.041**	2022–2031.	da	da	da
			6.4.2. Uspostavljanje informacionog sistema o ribarstvu Brčko distrikta BiH	**293.375**	**58.675**	2023–2026.	da	da	da
		Prioritet 6.5. Uspostavljanje integralnog i održivog upravljanja zemljišnim resursima	**6.5.1. Stvaranje zakonskog i institucionalnog okvira za integralnu zaštitu zemljišta, usvajanje metoda, mjerenja i indikatora za održivo upravljanje zemljištem, dostizanje neutralnosti degradacije zemljišta do 2030. godine**	**2.732.098**	**273.210**	2023–2030.	da	da	da
			6.5.2. Deminiranje zemljišta	**4.116.154**	**823.231**	2022–2030.	da	da	da
		Prioritet 6.6. Jačanje kapaciteta čuvarskih službi iz oblasti šumarstva, lovstva, ribolova	**6.6.1. Unapređenje čuvarskih službi da budu modernizovane, mobilne i kapacitirane (moderne tehnologije i ljudstvo) za efikasno obavljanje čuvarskog nadzora nad prirodnim resursima. Uspostavljanje efikasnog sistema za smanjenje nelegalnih aktivnosti u sektoru šumarstva, lovstva i ribarstva za 30%**	**208.675**	**0**	2022–2027.	da	da	da
		Prioritet 6.7. Uspostavljanje sistema održivog i odgovornog istraživanja, eksploatacije i	**6.7.1. Uspostavljanje okvira za održivu upotrebu i eksploataciju mineralnih sirovina do 2030. godine**	**117.350**	**35.205**	2023–2025	da	da	da

		upravljanja mineralnim sirovinama							
Upravljanje životnom sredinom	Strateški cilj 7: Unapređenje upravljanja životnom sredinom	**Prioritet 7.1.** Unapređenje pravnog okvira za zaštitu životne sredine u Brčko distriktu BiH koji će biti potpunosti harmonizovan sa pravnom tekovinom EU i međunarodnim sporazumima	**7.1.1. Donošenje ključnih propisa za zaštitu životne sredine u Brčko distriktu BiH**	**166.788**	**33.358**	2022–2030.	da	da	da
			7.1.2. Unapređenje harmonizacije pravnog okvira za životnu sredinu u Brčko distriktu BiH s pravnom tekovinom EU	**324.963**	**64.993**	2022–2030.	da	da	da
		Prioritet 7.2. Osiguravanje efikasne provedbe usvojenih propisa i preuzetih međunarodnih obaveza	**7.2.1. Doprinos provođenju međunarodnih sporazuma u BiH**	**21.004**	**21.004**	2022–2030.	da	da	da
			7.2.2. Intenziviranje provođenja strateške procjene uticaja na životnu sredinu (SPUŽS) u Brčko distriktu BiH	**140.440**	**14.044**	2022–2030.	da	da	da
			7.2.3. Omogućavanje izdavanja integrisanih dozvola za životnu sredinu	**52.409**	**52.409**	2022–2030.	da	da	da
			7.2.4. Priprema Tehničkih uputstava za najbolje raspoložive tehnike (NRT)	**128.816**	**128.816**	2022–2028.	ne	ne	ne
		Prioritet 7.3. Postizanje visokog nivoa kapaciteta i međusobne koordinacije institucija	**7.3.1. Povećan broj zaposlenih na poslovima povezanim sa zaštitom životne sredine u institucijama Brčko distrikta BiH**	**1.090.431**	**327.129**	2022–2027.	da	da	da
		Prioritet 7.4. Osiguravanje visokog nivoa svijesti javnosti o važnosti očuvanja	**7.4.1. Osiguravanje javno dostupnih, kompletnih i ažurnih informacija o životnoj sredini**	**68.015**	**68.015**	2022–2030.	da	da	da
			7.4.2. Razvijanje svijesti građana o važnosti očuvanja životne sredine	**372.806**	**74.561**	2022–2030.	da	da	da

		životne sredine i veći stepen uključenosti javnosti u proces donošenja odluka	**7.4.3. Kvalitetnije učešće građana i organizacija civilnog društva u procesima odlučivanja o životnoj sredini**	**98.381**	**19.676**	2022–2030.	da	da	da
		Prioritet 7.5. Uspostavljanje efikasnog i transparentnog sistema prikupljanja, razmjene, validacije i izvještavanja podataka o životnoj sredini u Brčko distriktu BiH	**7.5.1. Uspostava cjelovitog informacionog sistema o životnoj sredini**	491,238	49,124	2022–2030.	ne	da	ne
			7.5.2. Unapređenje statistike o životnoj sredini	104,542	20,908	2022–2030.	da	ne	ne
			7.5.3. Uspostava funkcionalnog sistema razmjene prostornih podataka u Brčko distriktu BiH	147,991	29,598	2022–2030.	da	da	da
			7.5.4. Uspostava funkcionalnog PRTR registra u Brčko distriktu BiH	73,249	73,249	2022–2026.	da	da	da
			7.5. Uspostavljanje efikasnog i transparentnog sistema prikupljanja, razmjene, validacije i izvještavanja podataka o životnoj sredini u Brčko distriktu BiH	186,330	130,431	2022–2030.	ne	da	ne
		Prioritet 7.6. Postizanje visokog nivoa međusektorske i intersektorske integracije javnih politika	**7.6.1. Integracija zahtjeva životne sredine u sektorske politike i propise**	387,790	271,453	2022–2030.	da	da	da
			7.6.2. Integracija principa rodne ravnopravnosti, socijalne jednakosti i siromaštva u politike zaštite životne sredine	106,069	0	2022–2026.	ne	da	ne
			7.6.3. Kreiranje modela za tranziciju ka cirkularnoj ekonomiji	41,927	0	2022–2027.	ne	ne	ne
		Prioritet 7.7. Usaglašavanje i stavljanje u primjenu efikasnih ekonomskih instrumenata vezanih za zaštitu životne sredine	**7.7.1. Poboljšanje institucionalnog i pravnog okvira za finansiranje projekata zaštite životne sredine**	927,779	185,556	2022–2030.	da	ne	ne

		Prioritet 7.8. Uspostavljanje sistema za strateško donošenje odluka, ulaganja i praćenje efekata u obrazovanju, istraživanju i inovacijama u životnoj sredini	**7.8.1. Unapređenje obrazovnih programa, istraživanja i inovacija u oblasti životne sredine**	77,258	0	2022–2030.	ne	ne	ne

Scenario 3. Nema implementacije ESAP-a Brčko distrikta BiH („uobičajeno poslovanje“)

Ovaj scenario podrazumjeva da neće doći do provedbe definisanih prioriteta i mjera iz ESAP-a tzv. „Business as Usual“ scenarij. Ova alternativa podrzumjeva da će aktivnosti na području Brčko distrikta BiH nastavit odvijati na uobičajni način.

Procjena trendova vjerovatnih uticaja na životnu sredinu implementacijom ESAP mjera za alternative će se vršiti prema sljedećoj formi:

↗↗	Značajno pozitivan trend
↗	Pozitivan trend
0	Neutralno
↘	Negativan trend

U narednoj tabeli prikazana je evaulacija uticaja za definisane scenarije.

Tabela 35. Evaulacija uticaja za definsane scenarije

Tematska oblast SPUŽS	Scenario 1 - idealistični	Scenario 2 - realistični	Scenario 3 – bez provedbe ESAPa
Biodiverzitet	↗↗	↗	↘
Klimatske promjene	↗↗	↗	↘
Kvaliteta vazduha	↗↗	↗	↘
Vodni resursi	↗↗	↗	↘
Tlo i geologija	↗↗	↗	0
Pejzaž	↗	0	0
Kulturna baština	↗	0	0
Stanovništvo i ljudsko zdravlje	↗↗	↗	↘
Društvo i ekonomija/privreda	↗↗	↗	↘

Scenario 1.

Provedbom svih mjera iz ESAP-a očekuje se značajno pozitivan trend stanja životne sredine u Brčko distriktu BiH. Budući da je izvršena evaulacija za scenario 1 (vidjeti tačku 5) te određeni su i prepoznati prioriteti i mjere koje mogu imati značajan uticaj na životnu sredinu. Identificirani potencijalni negativni uticaji trebaju kroz preporuke i mjere ublažavanja doprinjeti poboljšanju stanja životne sredine. Bitno je da se ESAP provodi na cjelovit način odnosno da infrastrukturni razvoj bude praćen i jačanjem kapaciteta, u suprotnom može doći do izostanka pozitivnog uticaja na stanje životne sredine.

Scenario 2.

Provedbom određenih mjera definisanih u ESAP-u za dati vremenski period može se očekivati pozitivan trend stanja životne sredine u Brčko distrikta BiH. Realistični scenarij, za razliku od potpune provedbe ESAP-a, uključuje realizaciju definisanih mjera iz ESAP-a.
Može se očekivati pozitvan uticaj budući da će doći uspostavljenog sistema razmjene informacija, podataka. Kroz različite projekete na području Brčko distrikta BiH su dijelom izgrađeni kapaciteti za implementaciju definisanih mjera ESAP-a te stoga može se očekivati njihova realizacija i kasnije pozitivan uticaj na životnu sredinu. Spora provedba i usklađivanje zakonodavstva iz oblasti životne sredine predstavlja najveći izazov. Nedovoljna finansijska sredstva, nizak nivo svjesti javnosti o životnoj sredini te ne postojanje ljudskih kapaciteta su jedni od glavnih razloga zašto određene mjera iz ESAP-a nisu uzete u razmatranje za realistični scenario.

Scenario 3.

Stanje životne sredine može biti pod negativnim ili pozitivnim uticajem, zavisno o efikasnosti provedbe politike održivog razvoja. Kada se ESAP ne bi implementirao, nije nužno za očekivati samo negativan trend u životnoj sredini, budući da razvoj može biti poboljšan uslijed provedbe mjera zaštite životne sredine, te ublažavanja klimatskih promjena koje su definirane drugim relevantnim dokumentima na nacionalnom ili međunarodnom nivou

Scenariji preporuka za implementaciju ESAP-a

ESAP daje vremenski okvir implementacije mjera, ali ne postoji prioritizacija implementacije mjera. Neke od mjera predloženih ESAP-om zavise od implementacije drugih predloženih mjera, kao i od uspostavljanja zakonodavstva i mjera pravnog okvira. Odsustvo implementacije nekih mjera i međuzavisnost mjera ESAP-a može se odraziti na vjerovatno okruženje i društveno-ekonomski uticaj ESAP-a. Procjena scenarija SPUŽS ne uzima u obzir međuzavisnost mjera u smislu implementacije ESAP-a jer ESAP ne daje prioritet za implementaciju mjera i odgovarajući dinamički plan provođanja mjera.
Preporučljivo je da ESAP predloži određivanje prioriteta implementacije mjera i njihovu međuzavisnost zajedno sa odgovarajućim kalendarom.

6. SPUŽS DOPRINOS RAZRADI ESAP-A BRČKO DISTRIKTA BIH

Izvještaj SPUŽS omogućuje analizu mogućih efekata planiranih aktivnosti na ciljeve životne sredine koji su procjenjeni u odnosu na definisane ciljeve u ranoj fazi izrade ESAP-a. U narednoj tabeli navedene su aktivnosti koje su provedene u postupku izrade SPUŽS izvještaja isključivo vezane za povezanost izrade ESAP -a sa izradom SPUŽS izvještaja.

Tabela 35. Protok informacija u fazi izrade ESAP-a i doprinos SPUŽS

Aktivnost	Datum
Nacrt izvještaja o opsegu Tim koji radi na izradi ESAP-a je od strane SEI-a informisan o nacrtu Izvještaju o opsegu koji je upućen prema nadležnom Odjeljenju za prostorno planiranje i imovinsko-pravne poslove	12. maj 2021. godine
Predstavljanje SPUŽS timu stručnjaka koji radi ESAP SPUŽS konsultant je upoznao tim ESAP-a sa procesom izrade SPUŽS izvještaja te dostavio prvi nacrt SPUŽS izvještaja na uvid. Tim ESAP-a je upoznat sa SPUŽS procjenom no budući da je došlo do izmjene ESAP-a nisu uzeli u obzir SPUŽS procjenu i radili izmjene ESAP-a u skladu sa SPUŽS izvještajem.	08. novembar 2021. godine
Nova verzija ESAP-a	novembar, 2021. godine decembar, 2021.
Nacrt SPUŽS izvještaja Nacrt SPUŽS izvještaj dostavljen vodećim ekspertima koji rade na izradi ESAP-a.	februar, 2022. godine
Nova verzija ESAP-a	februar, 2022. godine
Predstavljanje nacrta SPUŽS izvještaja SPUŽS konsultant predstavio nacrt SPUŽS izvještaja i upoznao vodeće eksperte na izradi ESAP-a sa SPUŽS izvještajem.	februar, 2022. godine
Nova verzija ESAP-a	mart, 2022. godine

Nova verzija ESAP-a	mart, 2022. godine maj, 2022. godine
Finalni nacrt Strategije zaštite životne sredine Brčko distrikta Bosne i Hercegovine 2022 - 2032	juni, 2022. godine
Finalni nacrt Strateške procjena uticaja na životnu sredinu za Strategiju zaštite životne sredine Brčko distrikta Bosne i Hercegovine 2022 - 2032	juni, 2022. godine

Konsultant na izradi SPUŽS je u fazi izrade ESAP-a upoznat sa izmjenama i dopunama dokumenta. U aneksu 5 dat je prikaz gdje je SPUŽS ukazala na moguće značajne uticaje definisanih ESAP mjera. Nakon urađene dopune i dostavljenog ESAP dokumenta u mjesecu martu 2022. godine urađene su značajne izmjene ESAP-a te u skladu sa tim proveden je ponovni postupak procjene uticaja na životnu sredinu koji je sastavni dio ovog dokumenta. (vidjeti tačku 5.)

ESAP nije uzeo u obzir navedene značajne uticaje na životnu sredinu u prvoj fazi procjene, ali kroz dopune i izmjene određene mjere ESAP-a su dopunjene i/ili izmjenjene što je dalo doprinos u narednoj fazi pripreme SPUŽS Brčko distrikta BiH.

7. MONITORING

Direktiva o SEA zahtijeva praćenje značajnih uticaja na životnu sredinu i implementacije planova i programa. Ovaj dio izvještaja opisuje mjere koje će se koristiti u cilju praćenja mogućih značajnih efekata implementacije ESAP-a.

Stručnjaci koji su radili na SPUŽS su u ranijim fazama izrade SPUŽS identifikovali indikatore prema SPUŽS oblastima budući da u početnoj fazi ESAP nije sadržavao indikatore za praćenje prioriteta i mjera. Indikatori koji su navedeni u poglavlju 3. su prošli proceduru javnog uvida te prepoznati su u ranoj fazi izrade SPUŽS. U finalnoj fazi ESAP je razvio indikatore za praćenje prioriteta i mjera, stoga SPUŽS zbog sljedivosti i mogućnosti praćenja realizacije ESAP-a preuzima indikatore iz ESAP-a za monitoring okolinskih uticaja uslijed implementacije definisanih ESAP prioriteta. Na ovaj način je sistem praćenja indikatora i izvještavanje jednostavniji, a istovremeno omogućava praćenje trenda.

Tabela 37. Lista indikatora za praćenje provedbe prioriteta ESAP Brčko disktrikta BiH

Tematska oblast EASP-a	Strateški cilj	Prioriteti	Indikator (krajnjeg) rezultata
Upravljanje vodama	**Zaštita kvaliteta vode i osiguravanje raspoloživosti vodnih resursa i njihove održivosti**	**Prioritet 1.1. Unapređenje pravnog i institucionalnog okvira za usklađivanje vodnog zakonodavstva u Brčko distriktu BiH sa EU legislativom**	Stepen ažurnosti pravnog okvira iz oblasti vodnog zakonodavstva u Brčko distriktu BiH
			Stepen harmonizacije pravnog okvira iz oblasti vodnog zakonodavstva u Brčko distriktu BiH sa vodnim direktivama EU
			Status izrade, usvajanja i realizacije Akcionih planova za provođenje EU direktiva (APID-a)
		Prioritet 1.2. Unapređenje strateškog i sistematičnog planiranja upravljanja vodama u Brčko distriktu BiH	Status usvajanja strateških i planskih dokumenata Brčko distrikta BiH iz oblasti upravljanja vodnim resursima
			Status uspostavljanja Vodnog informacionog sistema
			Broj građana i nevladinih organizacija koje učestvuju u procesu donošenja odluka, planiranja i upravljanja vodnim resursima
		Prioritet 1.3. Sprečavanje pogoršanja i unapređenje statusa vodnih tijela na teritoriji Brčko distrikta BiH u cilju zaštite vodene flore i faune i potreba korisnika	Dostizanje ciljeva zaštite životne sredine vezanih za status vodnih tijela
			Udio vodnih tijela površinskih i podzemnih voda na kojima se provodi monitoring
			Efikasnost vodoprivredne inspekcije
		Prioritet 1.4. Uspostavljanje održivog i efikasnog korištenja vodnih resursa	Procenat stanovništva koje koristi pitku vodu iz sistema kojima se bezbjedno upravlja
			Procenat gubitaka vode u okviru sistema javnog vodosnabdijevanja
			Unapređenje planiranja i upravljanja korištenjem vode u industriji i privredi
		Prioritet 1.5. Smanjenje rizika od ekstremnih hidroloških pojava	Stepen zaštite od štetnog djelovanja ekstremnih hidroloških pojava (od prevlaživanja zemljišta i plavljenja unutrašnjim i vanjskim vodama, štetnog djelovanja erozije i bujica, kao i od štetnog djelovanja suše)
		Prioritet 1.6. Osiguravanje finansijske održivosti sektora voda	Stepen unapređenja sistema finansiranja sektora voda
			Efektivnost i efikasnost korištenja dostupnih fondova EU i drugih međunarodnih fondova za zaštitu vodnih resursa

Tematska oblast EASP-a	Strateški cilj	Prioriteti	Indikator (krajnjeg) rezultata
Upravljanje otpadom	**Smanjenje količine otpada i povećanje količine ponovno upotrijebljenih materijala**	**Prioritet 2.1. Unapređenje pravnog i strateškog okvira u oblasti upravljanja otpadom sa EU principima**	Ocjena usklađenosti propisa i planova iz oblasti upravljanja otpadom sa obavezama koje proističu iz pravne tekovine Evropske unije i međunarodnih sporazuma
		Prioritet 2.2. Uvođenje različitih ekonomskih i finansijskih instrumenata i mehanizama koji će omogućiti finansijski održivo i po životnu sredinu/okoliš prihvatljivo upravljanje otpadom	Broj finansijskih instrumenata za održivo upravljanje čvrstim otpadom koji podržavaju tranziciju ka cirkularnoj ekonomiji
		Prioritet 2.3. Uspostavljanje integralnog sistema upravljanja komunalnim otpadom	Finansijska i operativna održivost komunalnog sektora
			Troškovi u zaštitu životne sredine/okoliša – otpad
			Prikupljeni i odloženi komunalni otpad
		Prioritet 2.4. Uspostavljanje sistema za upravljanje posebnim kategorijama otpada	Količina zbrinutog otpada po postupcima prerade R – posebne kategorije otpada
		Prioritet 2.5. Unapređenje sistema evidencije i izvještavanja o otpadu	Pouzdanost podataka o otpadu koji se dobijaju iz sistema evidencije i izvještavanja
		Prioritet 2.6. Uspostavljanje sistema za upravljanje industrijskim i opasnim otpadom	Raspoloživost potrebnih kapaciteta za upravljanje industrijskim i opasnim otpadom
		Prioritet 2.7. Jačanje svijesti o pravilnom razdvajanju, prikupljanju i odlaganju otpada	Status provedbe projekata o pravilnom razdvajanju, prikupljanju i odlaganju otpada
Biodiverzitet i zaštita prirode	**Očuvanje biološke i pejzažne raznolikosti**	**Prioritet 3.1. Unapređenje pravnog okvira za biodiverzitet i očuvanje prirode kroz usklađivanje zakonodavstva sa pravnom tekovinom EU i međunarodnim sporazumima**	Stepen usklađenosti zakonskih i podzakonskih propisa sa pravnom tekovinom EU i međunarodnim sporazumima
		Prioritet 3.2. Jačanje institucija nadležnih za provođenje propisa i aktivnosti u zaštiti prirode	Stepen aktivnosti ka uspostavi Odsjeka za zaštitu prirode
		Prioritet 3.3. Uspostavljanje i unapređivanje kapaciteta za zaštitu, praćenje stanja i izvještavanje o biodiverzitetu i očuvanju prirode	Stepen uspostavljenog sistema redovnog monitoringa biodiverziteta
			Nivo materijalne podrške nevladinim organizacijama
			Nivo uspostave informacionog sistema za zaštitu prirode u skladu sa INSPIRE direktivnom
			Stepen uspostavljenih ljudskih i tehničkih kapaciteta u zaštićenim područjima
			Stepen unapređenja inspekcijske službe
		Prioritet 3.4. Izvršavanje inventarizacije biodiverziteta na ekosistemskom, specijskom i genetičkom nivou, te omogućavanje javne dostupnosti i korištenja podataka o biodiverzitetu	Stepen inventarizacije biodiverziteta
			Nivo podataka potreban za izradu karte staništa
			Broj migratornih ptica
			Broj invazivnih vrsta
			Stepen revidiranosti liste invazivnih vrsta

Tematska oblast EASP-a	Strateški cilj	Prioriteti	Indikator (krajnjeg) rezultata
		Prioritet 3.5. Prostorno povezivanje ekološki značajnih područja u ekološku mrežu na površini 17% teritorije Brčko distrikta BiH	Stepen promocije značaja ekološke mreže
			Stepen konsultativnog procesa
			Stepen uspostave ekološke mreže
			Stepen uspostave zaštićenih područja
		Prioritet 3.6. Unapređenje međusektorske saradnje i političke podrške u Brčko distriktu BiH za integraciju zaštite biodiverziteta u sektorske politike i zakonodavstvo	Stepen implementacije post 2020 NBSAP-a
			Stepen integracije zaštite i održive upotrebe biodiverziteta u sve sektorske politike
		Prioritet 3.7. Jačanje naučno utemeljenog odlučivanja o biodiverzitetu/prirodi kroz dijalog naučne zajednice i donosilaca odluka	Nivo odluka baziranih na zaključcima i preporukama multidisciplinarnih analiza o stanju prirode
			Broj organizovanih diskusija
		Prioritet 3.8. Razvijanje ekološke svijesti o biodiverzitetu, očuvanju prirode i ekosistemskim uslugama	Stepen efikasnosti nevladinih organizacija
			Stepen podrške u edukaciji nastavnog kadra
			Stepen analize znanja i shvatanja značaja pojma biodiverziteta
		Prioritet 3.9. Mobilizovanje domaćih i međunarodnih finansijskih sredstava za biodiverzitet	Visina (iznos) domaćih i međunarodnih sredstva za očuvanje biodiverziteta i zaštitu prirode

Tematska oblast EASP-a	Strateški cilj	Prioriteti	Indikator (krajnjeg) rezultata
Kvalitet vazduha, klimatske promjene i energija	**Unapređenje ublažavanja i prilagođavanje klimatskim promjenama i poboljšanje kvaliteta vazduha**	**4.1. Smanjenje zagađivanja vazduha zagađujućim materijama na nivoe koji su sigurni za ljudsko zdravlje**	Stepen usklađenosti postrojena sa NRT-ovima
			Procenat smanjenja emisija iz kućnih ložišta
			Procenat smanjenja emisija zagađujućih materija iz transporta
		4.2. Unapređenje sistema upravljanja kvalitetom vazduha koji podržava donošenje strateških odluka i informiše građane o kvalitetu vazduha	Broj stanica za kvalitet vazduha stavljenih u kontinuirani režim rada
			Stepen informisanosti građana o kvalitetu vazduha
			Funkcionalnost sistema izvještavanja
		4.3. Smanjenje uticaja Brčko distrikta BiH na klimatske promjene smanjenjem emisija gasova sa efektom staklene bašte i povećanjem ponora ugljenika	Procenat smanjenja emisija GHG-a
			Procenat smanjenja emisija GHG-a iz velikih postrojenja
			Procenat povećanja ponora
		4.4. Jačanje otpornosti na uticaje klimatskih promjena	Uspostavljenost funkcionalnog i cjelovitog sistema evidencija šteta
			Procenat navodnjavanog poljoprivrednog zemljista
			Stepen izgrađenosti kapaciteta
			Stepen izgrađenosti kapaciteta
			Uspostavljenost funkcionalnog sistema ranog upozoravanja
			Uspostavljenost funkcionalnog i cjelovitog sistema za koordinaciju i praćenje provođenja mjera prilagođavanja klimatskim promjenama

Tematska oblast EASP-a	Strateški cilj	Prioriteti	Indikator (krajnjeg) rezultata
		4.5. Povećanje energetske efikasnosti u krajnjoj potrošnji u svim sektorima uz uvođenje podsticajnih mehanizama	Procenat smanjenja potrošnje finalne energije
			Procenat smanjenja potrošnje finalne energije u zgradarstvu
			Procenat smanjenja potrošnje finalne energije u industriji
			Procenat smanjenja potrošnje primarne energije
		4.6. Povećanje udjela obnovljivih izvora energije uz uvođenje pravednog sistema podsticaja	Procenat udjela OIE-ova u FEC-u
			Procenat udjela OIE-ova u proizvodnji električne energije
			Procenat udjela OIE-ova u transportu
		4.7. Smanjenje svjetlosnog zagađenja	Status usvajanja zakonodavnog okvira
Hemijska bezbjednost i buka	**Očuvanje ljudskog zdravlja, poboljšanje dobrobiti i kvaliteta života za sve**	**Prioritet 5.1. Uspostavljanje zakonodavnog okvira upravljanja hemikalijama u skladu sa potpisanim međunarodnim ugovorima te pravnom tekovinom EU iz oblasti hemijske bezbjednosti, te usklađen na svim nivoima vlasti u Bosni i Hercegovini**	Stepen transpozicije EU zakonodavstva: REACH (Uredba (EU) br. 1907/2006), CLP (Uredba (EU) br. 1272/2008), PIC (Uredba (EU) br. 649/2012), Uredba o POPs (Uredba (EU) br. 2019/1021)
			Stepen transpozicije Uredbe o stavljanju u promet i upotrebu biocidnih proizvoda (Uredba (EU) br. 528/ 2012)
			Stepen transpozicije Uredbe o živi (Uredba (EU) br. 2017/852)
			Stepen transpozicije EU direktive 87/217/EEZ o prevenciji i redukciji zagađenja životne sredine/okoliša azbestom
			Stepen transpozicije Uredbe (EZ) br. 1005/2009 o supstancama koje oštećuju ozonski sloj i Uredbe EZ 517/2014 o određenim fluorisanim gasovima sa efektom staklene bašte
			Stepen transpozicije SEVESO III direktive
		Prioritet 5.2. Uspostavljanje održivog sistema upravljanja hemikalijama i implementacije propisa iz pravne tekovine EU u oblasti hemijske bezbjednosti	Status registracije hemikalija i prometovanja hemikalijama privrednika Brčko distrikta BiH
			Status Registra i inventara većih nesreća
			Nivo izvještavanja po pitanju registracije i servisa rashladne opreme i KGH-uređaja u skladu sa pravnom tekovinom EU u oblasti upravljanja supstancama koje oštećuju ozonski omotač
		Prioritet 5.3. Unapređenje kapaciteta i kompetencija javnih službi u oblasti hemijske bezbjednosti	Status Odsjeka (Pododjeljenja) za hemikalije pri Odjeljenju za zdravstvo i ostale usluge Vlade Brčko distrikta BiH
			Nivo sistema prevencije, liječenja i obavještavanja i koordinacije u slučajevima trovanja hemikalijama koji uključuje imenovanje, koordinaciju i razmjenu podataka između entitetskih/distriktskih centara za kontrolu trovanja u BiH
		Prioritet 5.4. Unapređenje znanja korisnika hemikalija i biocida i opšte javnosti u oblasti upravljanja hemikalijama	Učestalost oboljenja ili smrti zbog trovanja uslijed neadekvatnog rukovanja hemijskim proizvodima za 20% do 2030.
			Status inspekcijskog nadzora u oblasti upravljanja hemikalijama i biocidima
			Broj prekršajnih naloga koji uključuju uzrok u oblasti hemikalija i biocida
		Prioritet 5.5. Uspostavljanje zakonodavnog okvira i jasne institucionalne nadležnosti kojim se reguliše pravna tekovina EU iz oblasti buke u životnoj sredini	Status zakonodavnog okvira i institucionalne nadležnosti o procjeni i upravljanju bukom i emisiji buke u životnoj sredini uzrokovane opremom za upotrebu na otvorenom, prema zahtjevima Direktiva 2002/49/EZ i 2000/14/EZ
		Prioritet 5.6. Unaprijeđeno strateško planiranje i monitoring buke u oblasti životne sredine	Status strateške karte buke za petogodišnji period
			Status Akcionog plana upravljanja bukom za petogodišnji period

Tematska oblast EASP-a	Strateški cilj	Prioriteti	Indikator (krajnjeg) rezultata
		Prioritet 5.7. Unapređenje znanja javnosti o negativnim uticajima buke, upravljanju bukom u životnoj sredini, te njihovoj ulozi u postupku odlučivanja	Stepen informisanja javnosti o buci i njenim efektima naročito u zonama sa povećanim nivoima buke
		Prioritet 5.8. Unapređenje kapaciteta i kompetencija javnih službenika u oblasti upravljanja bukom	Nivo tehničkih kapaciteta i kompetencija nadležnih institucija u oblasti upravljanja bukom

Tematska oblast EASP-a	Strateški cilj	Prioriteti	Indikator (krajnjeg) rezultata
Održivo upravljanje resursima	**Održivo upravljanje prirodnim resursima**	**Prioritet 6.1. Unapređenje zakonskog, strateškog i institucionalnog okvira za održivo upravljanje šumama i šumskim resursima u Brčko distriktu BiH, adekvatno vrednovanje šumskih resursa, kao i integraciju rodno osjetljive problematike i klimatskih promjena**	Stepen ažurnosti zakonskog i strateškog okvira za održivo upravljanje šumama i šumskim resursima
			Procenat površine pod šumama posebne namjene
			Status institucionalnog okvira za održivo gazdovanje šumskim resursima u Brčko distriktu BiH
			Status monitoringa zdravstvenog stanja šuma Brčko distrikta BiH
			Površina šuma zahvaćena požarima u Brčko distriktu BiH (ha)
			Površina (u procentima i u ha) pod visokim šumama u Brčko distriktu BiH
		Prioritet 6.2. Unapređenje strateškog, zakonskog i institucionalnog okvira za održivo korištenje ljekovitog, jestivog i aromatičnog bilja i drugih ostalih šumskih proizvoda	Status strateškog, zakonskog i institucionalnog okvira za održivo korištenje ostalih šumskih proizvoda u Brčko distriktu BiH
		Prioritet 6.3. Unapređenje zakonskog, strateškog i institucionalnog okvira za održivo upravljanje lovnom divljači u Brčko distriktu BiH	Status zakonskog, strateškog i institucionalnog okvira za održivo upravljanje lovnom divljači u Brčko distriktu BiH
		Prioritet 6.4. Unapređenje zakonskog, strateškog i institucionalnog okvira kako bi se ribljim fondom Brčko distrikta BiH upravljalo na održiv način	Status zakonskog okvira i njegova usklađenost sa pravnom tekovinomEU, kada je u pitanju upravljanje ribljim fondom u Brčko distriktu BiH na održiv način
		Prioritet 6.5. Unapređenje zakonskog, strateškog i institucionalnog okvira za održivo upravljanje zemljišnim resursima	Stepen uspostave sistema za održivo upravljanje zemljištem i dostizanja neutralnosti degradacije zemljišta u Brčko distriktu BiH
			Procenat teritorije zemljišta kontaminiranog minama u Brčko distriktu BiH
		Prioritet 6.6.: Jačanje kapaciteta čuvarskih službi iz oblasti	Status opremljenosti čuvarskih službi iz oblasti šumarstva, lovstva i ribolova

Tematska oblast EASP-a	Strateški cilj	Prioriteti	Indikator (krajnjeg) rezultata
		šumarstva, lovstva i ribolova	
		Prioritet 6.7. Uspostavljanje sistema održivog i odgovornog istraživanja, eksploatacije i upravljanja mineralnim sirovinama	Status okvira za održivu eksploataciju i korištenje mineralnih sirovina u Brčko distriktu BiH

Tematska oblast EASP-a	Strateški cilj	Prioriteti	Indikator (krajnjeg) rezultata
Upravljanje životnom sredinom/okolišem	Unapređenje upravljanja životnom sredinom/okolišem	**Prioritet 7.1.** Unapređenje pravnog okvira za zaštitu životne sredine u Brčko distriktu BiH koji će biti u potpunosti harmonizovan sa pravnom tekovinom EU i međunarodnim sporazumima	Stepen ažurnosti pravnog okvira za zaštitu životne sredine u Brčko distriktu BiH
			Stepen harmonizacije pravnog okvira za zaštitu životne sredine Brčko distrikta BiH sa pravnom tekovinom EU
		Prioritet 7.2. Osiguravanje efikasne provedbe usvojenih propisa i preuzetih međunarodnih obaveza	Stepen provođenja međunarodnih sporazuma
			Broj provedenih postupaka strateške procjene uticaja na životnu sredinu u Brčko distriktu BiH
			Uspostava preduslova za izdavanje integrisanih dozvola za životnu sredinu
			Stepen pripremljenosti uputstava o najboljim raspoloživim tehnikama (NRT) i referentnih dokumenata o najboljim raspoloživim tehnikama (BREF)
		Prioritet 7.3. Postizanje visokog nivoa kapaciteta i međusobne koordinacije institucija	Broj inspektora za zaštitu životne sredine
			Broj zaposlenih na poslovima povezanim sa zaštitom životne sredine u resornim odjeljenjima u Vladi Brčko distrikta BiH
		Prioritet 7.4. Osiguravanje visokog nivoa svijesti javnosti o važnosti očuvanja životne sredine i veći stepen uključenosti javnosti u proces donošenja odluka	Javna dostupnost podataka o životnoj sredini
			Stepen svijesti građana o važnosti očuvanja životne sredine/okoliša za buduće generacije
			Broj građana i organizacija civilnog društva koji učestvuju u procesima odlučivanja o životnoj sredini i daju relevantne komentare
		Prioritet 7.5. Uspostavljanje efikasnog i transparentnog sistema prikupljanja, razmjene, validacije i izvještavanja podataka o životnoj sredini u Brčko distriktu BiH	Stepen uspostave cjelovitog sistema informisanja o životnoj sredini u Brčko distriktu BiH
			Funkcionalnost procesa praćenja, prikupljanja i validacije podataka i statistike o životnoj sredini, sa ciljem izvještavanja u skladu sa međunarodnim ugovorima
			Funkcionalnost sistema razmjene prostornih podataka u Brčko distriktu BiH u skladu sa INSPIRE direktivom
			Funkcionalnost PRTR registra
			Javna dostupnost izvještaja o stanju životne sredine u Brčko distriktu BiH
		Prioritet 7.6. Postizanje visokog nivoa međusektorske i intersektorske integracije javnih politika	Nivo integracije zahtjeva životne sredine u sektorske politike i zakonodavstvo
			Nivo integracije zahtjeva Strategije prilagođavanja klimatskim promjenama i niskokarbonskog razvoja BiH u sektorske politike u

Tematska oblast EASP-a	Strateški cilj	Prioriteti	Indikator (krajnjeg) rezultata
			Brčko distriktu BiH
			Nivo integracije standarda i principa rodne ravnopravnosti, socijalne jednakosti i pitanja siromaštva u politike zaštite životne sredine u Brčko distriktu BiH
			Stepen razvijenosti modela za tranziciju ka cirkularnoj ekonomiji u Brčko distriktu BiH
		Prioritet 7.7. Usaglašavanje i stavljanje u primjenu efikasnih ekonomskih instrumenata vezanih za zaštitu životne sredine	Funkcionalnost mehanizama za finansiranje projekata za zaštitu životne sredine u Brčko distriktu BiH
			Stepen u kojem su ekonomski instrumenti za zaštitu životne sredine adekvatno i sveobuhvatno propisani
			Zastupljenost inovativnih i poticajnih ekonomskih mehanizama za finansiranje zaštite životne sredine
			Stepen korištenja fondova EU i drugih međunarodnih fondova dostupnih za zaštitu životne sredine i komplementarne sektore
		Prioritet 7.8. Uspostavljanje sistema za strateško donošenje odluka, ulaganja i praćenje efekata u obrazovanju, istraživanju i inovacijama u životnoj sredini	Zastupljenost namjenskih stavki za ulaganja u obrazovanje, istraživanje u oblasti životne sredine u budžetu Brčko distrikta BiH

8. PROCES KONSULTACIJA

Nakon konsultacija i usvajanja finalnog Izvještaja o opsegu započeta je izradom SPUŽS. Nacrt SPUŽS takođe će proći kroz fazu konsultacija sa zainteresiranim stranama kroz javni uvid i javnu raspravu. Pravni zahtjevi za SPUŽS za Brčko disktrikt BiH opisani su u članu 50 i 51. Zakona o zaštiti životne sredine Brčko distrikta BiH (Službeni glasnik Brčko distrikta BiH, broj 24/04, 1/05, 19/07 i 9/09) gdje je između ostalog navedeno da se SPUŽS dostavlja Savjetodavnom vijeću za pitanja zaštite životne sredine, zajedno s nacrtom propisa, odnosno odluke. Savjetodavno vijeće dužno je da u roku od 90 dana donese mišljenje o nacrtu propisa, odnosno odluke i strateškoj procjeni uticaja na životnu sredinu. Navedeni zakon, u skladu sa trenitnim aktivnostima, kao i sa ESAP Brčko distrikta BiH će pretpiti određene izmjene, ali u skladu sa Direktivom o SEA.

Matrica komentara za javnu raspravu

Insitutucija	Mišljenje na SPUŽS izvještaj	Komentar SPUŽS eksperta